

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 11

16—23 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 mars

	Sid.
Svar på interpellation av herr Svensson i Krokstorp ang. åtgärder för att vid behov snabbt kunna undsätta skärgårdens befolkning i kris-situationer	8
Interpellationer av:	
fröken Vinge ang. åtgärder för beredande av ökat skydd åt riksar-kivets arkivalier	11
fröken Karlsson ang. föredragning av personundersökning m. m. inom lyckta dörrar vid domstolar	12
herr Svensson i Krokstorp ang. revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde	13

Onsdagen den 21 mars fm

Befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land	17
Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden	19
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Kungl. biblioteket: Avlöningar	28
Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst	30
Vetenskapsakademien: Bidrag till vetenskaplig verksamhet i övrigt	42
Donationen av Mälsåkers slott	43
Stipendier vid akademien för de fria konsterna med konsthögskolan	43
Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	44
Ändringar i rusdryckförsäljningsförordningen m. m.	48
Ändring i kommunalskattelagen	60
Riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m. ...	61

	Sid.
Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört.....	76
Ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring.....	83
Förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete	84
Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete	87

Onsdagen den 21 mars em

Utgifter under riksstatens nionde huvudtitel:	
Lantbruksnämnderna: Avlöningar	91
Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer	92
Statens växtskyddsanstalt	96
Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter	98
Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.....	101
Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.....	106
Förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar	110
Bidrag till hushållningssällskapen: Demonstrationsgårdsverksamhet	113
Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.....	114
Producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk	119
Befrämjande av landsbygdens elektrifiering.....	119
Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund	123
Bidrag till jordbrukets rationalisering	128
Bidrag till trädgårdsnäringsens rationalisering	129
Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti	133
Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar	140
Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar ...	142
Skogsvård m. m.: Statens skogsförbättringsanslag	144
Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.....	145
Lantmäteristaten: Avlöningar	146
Byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar	150

Fredagen den 23 mars

Svar på frågor av:

fröken Vinge ang. vidtagande av vissa åtgärder i arkivgallringsfrågan	153
herr Håstad ang. utredningen om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i Sverige	154
Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.....	156

	Sid.
Armén: Hemvärnets avlöningar	181
Marinen: Fartygsbyggnader	183
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel	185
Personalvårdsverksamhet m. m.	186
Den tekniska skolutbildningen samt anslag till yrkesundervisningen ..	187
Understöd åt handelsgymnasier	194
Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor	196
Resestipendier för yrkesutbildning	196
Nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering]	197
Överförande i statens ägo av Bolidens gruvor med tillhörande anläggningar	200
Förstatligande av den privata rustningsindustrien	204
Interpellationer av:	
herr Löfroth ang. undanröjande av de trafiksvårigheter, som kvarvarande pansarhinder på vägarna utgör	206
fröken Löwenhielm ang. kostnaderna för sjukvård i vissa fall för patienter intagna på epileptikeranstalt	207
herr Svensson i Krokstorp ang. effektivisering av sjöräddningstjänsten	208
herr Börjesson ang. vissa frågor beträffande fiskexporten	208

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 16 mars

Protokoll ang. val av riksdagens justitieombudsman och militieombudsman jämte ställföreträdare	5
--	---

Onsdagen den 21 mars fm

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. vidgad möjlighet till studielån med statlig kreditgaranti	17
— nr 47, ang. anslag å kapitalbudgeten för finansdepartementet	17
— nr 48, om befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land	17
— nr 49, om ersättning till H. Gabrielsson	19
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, om ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden	19
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 50, om anslag för budgetåret 1956/57 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m.	28
— nr 52, om uppflyttning i lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	44
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 19, ang. ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.	48
— nr 20, om ändring i kommunalskattelagen	60

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 21, ang. ändrad lydelse av 2 § förordningen om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.	61
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m.	61
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 14, om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor sedan anställning upphört	76
— nr 15, om ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring	83
— nr 16, om förlängd semester vid pressande eller hälsofarligt arbete	84
— nr 17, om förkortning av arbetstiden för påfrestande eller hälsofarligt arbete	87

Onsdagen den 21 mars em

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. utgifterna under nionde huvudtiteln	91
— nr 8, om statlig garanti för fiske på avlägsna fiskevattnen, m. m.	150
— nr 9, rörande anslag till fiskefartygs förseende med radio	150
— nr 10, om anslag till kapitalinvesteringar i jordbruket	150
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 11, om direktiv till 1955 års norrländska vattenkraftsutredning	152
— nr 12, om utjämning av priserna på flytande drivmedel	152
— nr 13, om den 6 junis ställning av svensk nationaldag med helgdags karaktär och kyrklig prägel	152

Fredagen den 23 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. utgifter under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	156
— nr 53, ang. den tekniska skolutbildningen samt anslag till yrkesundervisningen	187
— nr 54, om nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering ..	197
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 5, om överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar	200
— nr 6, om förstatligande av den privata rustningsindustrien	204
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 16, om avlägsnande av vissa olikheter i fråga om rätt att på saluförda produkter avbilda stora riksvapnet	206

Fredagen den 16 mars

Kl. 14.00

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1

Justerades protokollet för den 9 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1956 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr fd lagmannen Tor Alfred Bexelius med 47 röster.

Erik Fast *Elis Håstad*
Gunnar Lodenius *Johan Sunne*

År 1956 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr hovrättsassessorn Carl Ulf Vilhelm Lundvik med 44 röster.

Erik Fast *Elis Håstad*
Gunnar Lodenius *Johan Sunne*

År 1956 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr rådmannen Erik Anton Wilhelmsson med 44 röster.

Erik Fast *Elis Håstad*
Gunnar Lodenius *Johan Sunne*

År 1956 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr hovrättsrådet Karl Hugo Henkow med 40 röster.

Erik Fast *Elis Håstad*
Gunnar Lodenius *Johan Sunne*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 106, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

§ 4

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på kammarens bord ligande motionen nr 659, av herr *Helén*.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 46—49 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 7.

§ 6

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa in-

terpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående gällande praxis i fråga om intagning av patienter på sinnessjukhus, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av fröken *Elmén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Löfroth* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående bestämmelserna om koncessionsrenskötseln i kustlandet i Norrbotten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 52, i anledning av väckta motioner om uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

ring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 mars 1951 (nr 148) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört,

nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring,

nr 16, i anledning av väckta motioner om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, och

nr 17, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Statlig garanti för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Befrämjande av fiskefartygs förseende med radiotelegraf- eller radiotelefonstation jämte i ämnet väckt motion, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinveste-

ringar, såvitt avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om vissa direktiv till 1955 års norrländska vattenkraftsutredning,

nr 12, i anledning av väckta motioner om utjämning av priserna på flytande drivmedel i olika delar av landet, och

nr 13, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att giva den 6 juni ställning av svensk nationaldag med helgdags karaktär och kyrklig prägel.

§ 10

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1957—1960, jämte i ämnet väckta motioner;

från statsutskottet:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom, och

nr 129, i anledning av väckta motioner om ersättning till Mattias Forslund i Vojakkala för viss krigsskada; samt

från första lagutskottet:

nr 126, i anledning av väckta motioner angående översyn av gällande bestämmelser om skyldighet för stats-tjänstemän att undergå läkarundersökning, och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

§ 11

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 105, angående anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, m. m.,

nr 108, angående anslag för budgetåret 1956/57 till Stockholms högskola m. m.,

nr 113, angående avgiftsfri upplåtelse av kronoegendomen 3 mantal Arnö 1¹ (Biskops-Arnö) i Övergrans socken till stiftelsen för Föreningen Nordens institut,

nr 114, angående organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län, och

nr 115, angående eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner:

nr 660, av herr *Larsson* i Hedenäset, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 80, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m., och

nr 661, av herr *Levin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.05.

In fidem
Per Bergsten

Tisdagen den 20 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till

Riksdagens andra kammare
Stockholm

Med stöd av bifogade läkarintyg anhåller jag härmed om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 16/3—13/4 1956.

Stockholm den 16 mars 1956

Olaus Nyberg

Att Olaus Nyberg född 16/11 1910 som vårdats å serafimerlasarettets kir. klin. fr. o. m. 16/3 1956 tills vidare under diagnos: ulcus duod. o. melem, är i behov av fortsatt vård å sjukhus cirka 2 veckor, därefter vila i hemmet cirka 2 veckor och under denna tid är oförmögen till arbete, intygas.

Stockholm, serafimerlasarettet den 17/3 1956

Svante Edshage
leg. läk.

Kammaren biföll herr Nybergs ansökan.

Herr talmannen meddelade, att herr Lindström, som vid kammarens sammanträde den 6 innevarande månad med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder för att vid behov snabbt kunna undsätta skärgårdens befolkning i krissituationer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Svensson i Krokstorp, har i en till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställd interpellation anhållit om en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits eller som man ämnat vidtaga för att vid behov snabbt kunna undsätta skärgårdens befolkning i krissituationer.

Enär ifrågavarande spørsmål närmast berör räddningstjänsten, torde det ankomma på mig att besvara interpellationen.

Den ovanligt stränga kölden denna vinter och därav följande issvårigheter kring våra kuster har självfallet skapat särskilda kommunikationsproblem för skärgårdsbefolkningen. Genom de svårigheter som förelegat att upprätthålla reguljära förbindelser till lands och sjöss har möjligheterna att i nödsituationer med extraordinära medel bispringa isolerade områden fått särskild aktualitet. De kommunikationsmedel, som för sådana fall i första hand kommer i fråga, är flygplan och helikopter.

F. n. har flygvapnet sjuktransportplan stationerade vid Hägernäs utanför Stockholm, i Östersund och Luleå. Dessa flygplan, som vintertid kan förses med skidor, torde på grund av de säkra

Svar på interpellation ang. åtgärder för att vid behov snabbt kunna undsätta skärgårdens befolkning i krissituationer

isarna denna vinter ha haft större möjligheter att landa på fjärdar och vikar i skärgården än som vanligen är fallet. Hägernäsplanet har sådan aktionsradie att det kan nå en stor del av Svealands och Götalands kuster. I den speciella nödsituation på Öland, som interpellanten hänsyftat på, hade dock flygplan sannolikt haft svårigheter att gå ned vid Öland på grund av packisen och snöförhållandena. En av marinen disponerad helikopter flyttades vid detta tillfälle snabbt över till Västervik, närmast för isspaning, men hade, om så erfordrats, kunnat sättas in för en räddningsaktion. Den 14 februari lät jag förhöra mig hos länsstyrelsen i Kalmar län om situationen på Öland. Då jag några dagar senare på nytt lät underrätta mig om läget på ön hade länsstyrelsen haft kontakt såväl med marinledningen om eventuell disposition av helikoptern i Västervik som med Blekinge flygflottilj om användande av ett flygplan av typen Fieseler Storch. Länsstyrelsen trodde sig emellertid kunna bemästra svårigheterna utan hjälp av flygplan; vägförvaltningen på Öland hade förstärkts med en bandtraktor och färjan mellan Kalmar och Färjestaden fungerade.

Erfarenheten har visat, att helikoptrar i vissa hänseenden är speciellt lämpliga för räddnings- och undsättningsflygningar i besvärliga situationer, dels på grund av deras förmåga att flyga även under dåliga sikt- och väderleksförhållanden, dels på grund av sina speciella start- och landningsmöjligheter. Sedan ett par år tillbaka finns en av staten bekostad ambulans- och räddningsflygtjänst med helikopter i övra Norrland. För helikopterflygning i övriga delar av riket vid sådana tillfällen, när flygning med flygvapnets ambulansplan icke lämpligen kan ske, finns särskilda medel anvisade. Med anlitande av dessa medel har denna liksom föregående vinter Ostermans aero aktiebolag enligt överenskommelse fram till

den 1 mars hållit en helikopter i beredskap på Bromma flygplats för undsättningsflygningar i Stockholms skärgård. Jämväl efter denna tidpunkt kan man räkna med att vid behov få anlita helikopter i samma skärgård. För detta skärgårdsområdes del har därför under de förflutna vintermånaderna snar hjälp i nödsituationer kunnat lämnas. För kustbefolkningen i andra delar av landet har vissa möjligheter att få helikopterhjälp funnits i och med att marinen disponerar över flera helikoptrar och att i vinter tre helikoptrar utnyttjats inom isbrytartjänsten. Vid några tillfällen har dessa helikoptrar anlåtats för att undsätta fyrvaktspersonal på isolerade fyrplatser med livsmedel samt vid ett tillfälle för en livsmedelstransport till Gotska Sandön.

Önskvärt är givetvis att alla isolerade områden, skärgårdar m. m. kan få erforderlig tillgång till ambulans- och räddningsflyg. Möjligheterna att utbygga flygräddningstjänsten begränsas emellertid av de betydande kostnader, som är förenade med särskilt beredskapshållningen.

I årets statsverksproposition förklarade jag mig ha för avsikt att föreslå en utredning om en utbyggnad av och mera permanent organisation för helikopterflygtjänsten. Kungl. Maj:t har sedermera bemyndigat mig att tillkalla en särskild utredningsman för dessa frågor. Enligt direktiven skall utredningen avse hjälp- och ambulansflygverksamheten över huvud och omfatta sådana frågor som utbyggnadens omfattning, lämpliga flygmedel, huvudmannskapet för verksamheten, kostnadsfördelningen, flygsäkerhetstjänsten m. m. På utredningen grundade förslag beräknas kunna föreläggas 1957 års riksdag.

Intill dess utredningens resultat föreligger, torde man liksom hittills få vidtaga mera provisoriska beredskapsåtgärder allteftersom omständigheterna i en viss situation påkallar.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att vid behov snabbt kunna undsätta skärgårdens befolkning i krissituationer

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret.

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att den av inrikesministern förordade utredningen kunnat tillkallas och angripa denna viktiga fråga. Låt mig uttrycka en förhoppning om att de av den svåra vintern föranledda problemen måtte utgöra ett incitament till ett icke blott effektivt utan även skyndsamt utredningsarbete, detta bland annat därför att den gångna tiden visat, att beredskapen är otillräcklig. Detta har framkommit inte minst på Öland, där befolkningen visat stor oro, vilken även torde ha delgivits inrikesministern.

Jag skulle i detta sammanhang även vilja rikta uppmärksamheten på ett betydelsefullt förhållande. Inom kort har vi att räkna med att isarna kring våra kuster skall försvinna. Dessförinnan kommer en mycket besvärlig issituation att uppstå, då stora kringdrivande ismassor starkt förhindrar sjöförbindelserna och omöjliggör kommunikation över isen medelst landtransportmedel. Jag finner för min del det vara av stor betydelse att man efter årets extraordinära klimatförhållanden riktar speciell uppmärksamhet på de svårigheter, som kan komma att uppstå för den i skärgårdarna bosatta befolkningen, då islossningen börjar. Det är därför min förhoppning att man är redo att i full utsträckning vidtaga sådana provisoriska beredskapsåtgärder, för vilka inrikesministern redogör i sitt svar, när den situationen inträder.

Herr BÖRJESSON (bf):

Herr talman! Man kan naturligtvis säga att vår tekniska utveckling kom-

mit så långt, att vi inte längre skall behöva räkna med oöverstigliga hinder för att kunna klara av de transporter, som hör till åtminstone i första hand räddningstjänsten när det gäller att bemästra svåra snöförhållanden, detta särskilt då i de områden som är utsatta för drivsnö, nämligen de sydöstra delarna av landet såsom Öland och delar av Skånes slätter. Det är emellertid klart att även skärgården under den tid, då isen varken bär eller brister, är utsatt för mycket stora svårigheter. En ökad snöberedskap motses därför med tacksamhet, och den utredning som här har signalerats är mycket välkommen. Uppenbarligen råder i de glesbebyggda delarna av dessa områden väldigt stor oro under de svåra snöfallen. När en sjuktransport kan tänkas ta åtta, kanske tolv, ja kanske ända till tjugofyra timmar, förstår man att det inte är tryggt att bo i sådana här områden. Det har också visat sig vad järnvägstrafiken beträffar, att övergången från ånglok till diesellok har försvårat möjligheterna att upprätthålla driften. De dieseldrivna loken har inte den genomslagskraft mot snömassorna som de gamla ångloken tydligen hade.

Nu är jag medveten om att länsstyrelsen i Kalmar län gjort allt vad den kunnat för att alarmera de möjligheter som finns för hjälp vid sjukdomsfall. Men härutöver skulle man naturligtvis kunna tänka sig att vår vägförvaltning där nere i länet, även om den visserligen inte direkt tillhör det här åsyftade området angående sjuktransport vid katastroftillfällen, finge till sitt förfogande ytterligare teknisk utrustning för att kunna hålla vägarna öppna. Ty det kan ju tänkas att snöstormarna är så pass starka att inte ens helikoptern kan användas utan stor fara både för dess personal och den sjuke som skall transporteras.

Jag vill alltså uttrycka min glädje över den utredning som statsrådet Hedlund här har signalerat, och jag tror att

Interpellation ang. åtgärder för beredande av ökat skydd åt riksarkivets arkivalier den glädjen kommer att delas av alla nere i dessa områden av vårt land, som är de för drivsnö mest utsatta och därmed även för isolering under de värsta snövintrarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 105, angående anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m., och

nr 108, angående anslag för budgetåret 1956/57 till Stockholms högskola m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 113, angående avgiftsfri upplåtelse av kronoegendomen 3 mantal Arnö 1¹ (Biskops-Arnö) i Övergrans socken till stiftelsen för Föreningen Nordens institut;

till statsutskottet propositionen nr 114, angående organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 115, angående eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket.

§ 5

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 660, av herr *Larsson* i Hedenäset, samt

till jordbruksutskottet motionen nr 661, av herr *Levin m. fl.*

§ 6

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 50 och 52, bevillningsutskottets betänkanden nr 19—21, bankoutskottets utlåtande nr 4, andra lagutskottets utlåtanden nr 14—17, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1

och 8—10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 11—13.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder för beredande av ökat skydd åt riksarkivets arkivalier

Fröken VINGE (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I går inträffade ett eldsvådettillbud inom riksarkivets lokaler. Det var ingalunda det första. Den här gången var det maskineriet i den gamla hissen som brände ihop. Den hissen lär vara den äldsta i landet, som varit i bruk tills nu.

Om man eljest med ett visst medlid- samt löje betraktat de nästan historiska relikter som en del av riksarkivets materiel utgör, blir man efter ett sådant olyckstillbud som gårdagens allvarligt oroad. Vad hade hänt, om inte både detta och tidigare eldsvådettillbud upptäckts i tid?

Hur länge skall de oersättliga källskrifterna till vårt lands historia förvaras i lokaler, som inte bara är opraktiska, onödigt arbetskrävande och alltför trånga, utan där riskerna för förstörelse även i fredstid är överhängande?

Om riksarkivets nybyggnad ytterligare fördröjes, måste säkerhetsanordningarna i den nuvarande byggnaden av allt att döma överses. Med all sannolikhet är det i längden ur alla synpunkter, inte minst ekonomiska, klokare att forcera frågan om riksarkivets nybyggnad.

Med stöd av vad som här anförts hemställer jag, herr talman, om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att skydda riksarkivets arkivalier från risken att förstöras genom eldsvåda eller andra katastrofer?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. föredragning av personundersökning m. m. inom lyckta dörrar vid domstolar

Ordet lämnades på begäran till

Fröken KARLSSON (h), som anförde: Herr talman! Förhandling vid domstol skall enligt 5 § första stycket rättegångsbalken vara offentlig. Rätten kan dock i vissa fall förordna att förhandling skall ske inom stängda dörrar. I 6 § lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål stadgas sålunda, att om domstolen finner det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, vilka inför domstolen framkomma i anledning av utredning som avses i lagen, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna förordna att målet i vad angår dylik utredning skall handläggas inom stängda dörrar. Även jämlikt 41 a § sinnessjuklagen må rätten, där den finner det lämpligt, förordna att målet, såvitt angår den misstänktes sinnesbeskaffenhet, skall handläggas inom stängda dörrar. Den möjlighet lagen erbjuder att låta allmänheten lämna rättssalen utnyttjas dock i begränsad omfattning.

Det kan ifrågasättas, om icke föredragning av personundersökning alltid bör ske inom stängda dörrar. Rätts säkerhetskravet torde härigenom icke komma att åsidosättas. Personundersökningen har ju endast till uppgift att förse domstolen med material för bedömning av vilken behandlingsform som kan anses vara den lämpligaste.

För den misstänkte kan offentligheten få menliga följder, då personundersökningen som regel innehåller detaljerade uppgifter angående hans personliga förhållanden. Genom att dessa uppgifter utlämnas åt offentligheten kan de lätt spridas och orsaka ryktesbildning, varigenom syftet med lagförandet, att försöka förbättra och återanpassa den

tilltalade i samhället, försvåras eller förfelas.

Jämväl om den tilltalades anhöriga, även om de ej haft någon del i brottet, lämnas ofta sådana upplysningar, att skadliga verkningar kan uppstå för dem, därest uppgifterna kommer till allmänhetens kännedom. Även om icke direkt skadliga verkningar uppstår måste det enligt min mening vara att förgå sig mot hemmets helgd att inför offentligheten redogöra för hem- och personförhållanden som inte direkt har med brottet att göra.

Det förekommer även att tillfrågade personer vägrar att lämna upplysningar till personundersökare eller lämnar mycket knapphändiga sådana, i vetskap om att uppgifterna troligen kommer att utlämnas åt offentligheten.

Jag är medveten om att den misstänkte eller hans försvarare kan begära stängda dörrar samt att rätten har vissa andra möjligheter än stängda dörrar för att förhindra att innehållet i personundersökning kommer till allmänhetens kännedom. Kvar står dock det faktum att allmänheten i alltför stor omfattning får kännedom om innehållet i personundersökning.

Här framförda synpunkter torde i stort sett kunna åberopas även beträffande frågan om offentlighet vid föredragning av utlåtande från sinnesundersökning.

Under åberopande av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att något av avgörande värde i principen om domstolsförhandlings offentlighet skulle gå förlorat, därest sådana lagändringar genomföres, att föredragning av personundersökning och utlåtande från sinnesundersökning alltid sker inom stängda dörrar?

2) Om så icke är fallet, vill herr statsrådet då medverka till att sådana lagändringar genomföres?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SVENSSON i Krokstorp (h), som yttrade:

Herr talman! Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i dagens svenska samhälle en synnerligen angelägen uppgift. Den fortgående upprustningen av vårt lands vägnät åligger detta statliga verk, som för ändamålet disponerar ansevärliga belopp. Under innevarande budgetår uppgår sålunda anslagen till vägarna till 788,9 milj. kronor, och för budgetåret 1956/57 har i årets statsverksproposition begärts 968,7 milj. kronor.

Med hänsyn till de stora belopp om vilka här är fråga, är det synnerligen betydelsefullt, att garantien för medlens rätta handhavande är sådan, att de människor, vilka inlevererar automobilskattemedel, icke skall föranledas hysa betänkligheter beträffande medlens lämpliga användning.

Det synes mig vara av intresse att i detta sammanhang något redogöra för vissa omständigheter som är av vikt för bedömningen av det spörsmål jag här kommer att beröra.

Den reviderande verksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omhänderhades under tiden fram till år 1952 av en s. k. specialrevision. Denna hade att granska de från vägförvaltningarna inkommande räkenskaperna samt att genom resor, företagna till de olika vägförvaltningarna, skaffa sig en aktuell uppfattning rörande skötseln av räkenskaperna och redovisningen vid olika förråd och depåer. Man syntes emellertid endast i obetydlig mån ha inriktat verksamheten på saklig granskning, vilket medförde att något fast grepp över den sakliga revisionen icke kunde erhållas.

Dessa förhållanden föranledde, att

man efter en utredning år 1952 erhöll en förändrad utformning av revisionen. Den sakgranskning som förut ålegat specialrevisionen utbröts, och ett särskilt organ tillskapades för teknisk-ekonomisk granskning inom verket. Detta skulle tjäna såsom ett stödorgan för styrelsen vid utövandet av dess förvaltning samt ha till uppgift att upptäcka, tillrättalägga och i förekommande fall beivra begångna felaktigheter och otillfredsställande ekonomiska dispositioner. Granskningspersonalen skulle genom såväl självständiga initiativ som utnyttjande av inom verket förefintlig teknisk expertis och övrig personal svara för kontrollen och fortlöpande delgiva ledningen resultaten av denna. Därigenom avsåg man, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till sitt förfogande skulle få ett organ, som bl. a. möjliggjorde en effektiv övervakning av lokalmyndigheterna i direkt anslutning till driften.

Den kamerala granskningen utföres efter omorganisationen av två revisorer vid riksräkenskapsverket. Dessa har till sitt förfogande ett kontorsbiträde, som emellertid icke deltagit i det egentliga granskningsarbetet. Avsaknaden av annan biträdespersonal finner sin förklaring däri, att all siffergranskning med tillhörande inprickningsarbete m. m. utföres av personal vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den kamerala revisionen har på grund av de ringa personalresurserna kunnat bedrivas allenast i en ytterligt begränsad omfattning.

Det torde kunna ifrågasättas huruvida det icke kan betraktas såsom ur revisionssynpunkt mindre tillfredsställande, att siffergranskningen icke har sin anknytning till den kamerala revisionen. Det naturliga synes vara att sagda granskning står under vederbörande revisorers direkta ledning. Likaså synes det vara i hög grad tveksamt huruvida den omfattande kamerala verksamhet varom här är fråga på ett tillfredsställande sätt kan anses vara

Interpellation ang. revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde

föremål för kontroll genom den ytterligt begränsade revisionsverksamheten.

Den tekniskt ekonomiska granskningsverksamheten har inte lyckats uppnå den omfattning eller effektivitet som avsågs vid dess tillskapande. Icke heller har samordningen mellan denna del av verksamheten å ena sidan och rationaliserings- samt den kamerala verksamheten blivit den åsyftade. En dylik ordning måste av naturliga skäl menligt inverka på hela detta slag av verksamhet.

Jag ifrågasätter huruvida icke de ovan skisserade förhållandena i väsentlig mån har haft en ofördelaktig inverkan så till vida att den psykologiska faktor, som blotta närvaron av en effektiv revision innebär, icke förefunnits. Det synes icke otroligt, att de på sistone blottade förhållandena inom vissa av vägförvaltningarna till stor del rönt inverkan av det förhållandet att en effektiv granskningsverksamhet saknats.

Jag finner spörsmålet om revisionsverksamheten rörande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara av i första hand den principiella vikt och i andra hand den ekonomiska betydelse, att ett klarläggande av dessa förhållanden vore av stort värde.

Med hänsyn till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet, att revisionsverksamheten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens del äger det omfång eller den grad av effektivitet som verkets arbetsområde och medelsförvaltning gör önskvärda?

2) Om så icke är fallet har herr statsrådet för avsikt att företaga någon åtgärd syftande till att förbättra det nuvarande förhållandet på revisionsverksamhetens område?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående den tekniska skolutbildningen samt anslag för budgetåret 1956/57 till yrkesundervisningen jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 54, i anledning av väckta motioner om nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar, och

nr 6, i anledning av väckta motioner om förstäljande av den privata rustningsindustrin;

första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om avlägsnande av vissa olikheter i fråga om rätt att på saluförda produkter avbilda stora riksvapnet;

tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående dels förbud mot licensjakt å älg m. m., dels åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog m. m., dels ock översyn av principerna för ersättning från älgskadefonder.

§ 11

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen angående utredning om obligatorisk anskaffning av ID-brickor åt vissa barn.

§ 12

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 109, angående ändring av huvudmannskapet m. m. för garnisonssjukhuset i Boden,

nr 112, angående vissa markförvärv för försvaret,

nr 117, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.,

nr 118, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken,

nr 119, angående anslag för budgetåret 1956/57 till atomforskning,

nr 120, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Norge rörande transittrafiken över hamnar i Trondheimsfjorden, m. m., och

nr 125, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Anmäldes att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

nr 662, av herr *von Seth m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion),

nr 663, av fröken *Vinge*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 80, angående försöksverksamheten med nio-årig enhetsskola m. m.,

nr 664, av fröken *Karlsson*, likaledes

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80,

nr 665, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag,

nr 666, av herr *Ohlin m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85,

nr 667, av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.,

nr 668, av herrar *Netzén* och *Severin* i Stockholm, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86,

nr 669, av herr *Håstad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående television,

nr 670, av herr *Christenson* i Malmö, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90,

nr 671, av herrar *Östrand* och *Fredriksson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, angående anslag för budgetåret 1956/57 till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen m. m., samt

nr 672, av herr *Ahlberg m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.20.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 21 mars

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 109, angående ändring av huvudmannskapet m. m. för garnisonssjukhuset i Boden, och

nr 112, angående vissa markförvärv för försvaret;

till bankoutskottet propositionen nr 117, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 118, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 119, angående anslag för budgetåret 1956/57 till atomforskning,

nr 120, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Norge rörande transittrafiken över hamnar i Trondheimsfjorden, m. m., och

nr 125, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56.

§ 2

Föredrogos var efter annan följande å bordet vilande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 662, av herr *von Seth m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 663, av fröken *Vinge*, och

nr 664, av fröken *Karlsson*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 655, av herr *Hjalmarson m. fl.*, och

nr 666, av herr *Ohlin m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna: nr 667, av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, och

nr 668, av herrar *Netzén* och *Severin* i Stockholm; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 669, av herr *Håstad m. fl.*,

nr 670, av herr *Christenson* i Malmö,

nr 671, av herrar *Östrand* och *Fredriksson*, och

nr 672, av herr *Ahlberg m. fl.*

§ 3

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4, 53 och 54, bankoutskottets utlåtande nr 5, första lagutskottets utlåtande nr 16 och tredje lagutskottets utlåtande nr 7.

§ 4

Föredrogos den av fröken *Vinge* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för beredande av ökat skydd åt riksarkivets arkivalier.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogos den av fröken *Karlsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående föredragning av personundersökning m. m. inom lyckta dörrar vid domstolar.

Kammaren biföll denna anhållan.

Befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land

§ 6

Föredrogs den av herr *Svensson* i Krokstorp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidgad möjlighet till erhållande av studielån med statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 8

Befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion om befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land.

I en inom andra kammaren av herr *Severin* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 75) hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande bestämmelser, att myndigheterna finge befogenhet att själva besluta rörande tjänsteresa till annat nordiskt land.

Utskottet hemställde, att motionen II: 75 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Widén* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 75, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande bestämmelser, att myndigheterna finge befogenhet att själva besluta rörande tjänsteresa till annat nordiskt land.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Den reservation, som är fogad till detta utlåtande, är förestavad av två önskemål. Det ena är att på allt sätt främja det nordiska samarbetet och det andra att begagna alla möjligheter till en decentralisering av handläggningen av ärenden inom statsförvaltningen. En del av kammarens ledamöter har kanske den uppfattningen, att ett ärende alltid blir bättre och grundligare behandlat ju högre instans som handlägger det. Detta är säkerligen en villfarelse. Frågor av det slag, som det här gäller, avgörs reellt, om också inte formellt, av någon relativt underordnad tjänsteman i ett departement, en tjänsteman, som i själva verket ofta nog sitter ganska långt ifrån den praktiska verkligheten. I ett ämbetsverk däremot deltar i regel verkschefen själv i handläggningen, och oftast avgörs ärenden av detta slag i plenum. Rent generellt tror jag att det är riktigt och klokt, om man i så stor utsträckning som möjligt kan anförtro ärendens handläggning åt de centrala ämbetsverken och att man i stället skaffar sig möjligheter till en effektiv efterkontroll, så att man kan beivra eventuella missbruk.

Vad beträffar den speciella motion, som behandlar frågan om utländska tjänsteresor, är jag fullkomligt överens med utskottet om att resor till annat

Befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land

land än nordiskt ofta är så kostnadskrävande, både på grund av resans längd, på grund av levnadskostnaderna i det främmande landet och ibland också på grund av valutaförhållandena, att det är nödvändigt att sådana ärenden avgörs av vederbörande departement. Frågan ligger emellertid annorlunda till, när det gäller nordiska länder. Det är något fullkomligt abderitiskt i att ett ämbetsverk kan skicka hur många tjänstemän som helst till Malmö men inte får sända en enda tjänsteman över Sundet till Köpenhamn, inte ens om det uppstår ett mycket hastigt behov därav, utan man måste ta den omväg, som det innebär att fråga departementet om lov.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde fröken *Elmén* (fp) och herr *Dickson* (h).

Herr **ANDERSSON** i Mölndal (s):

Herr talman! Det är naturligt, att man bör sträva efter att underlätta det nordiska samarbetet liksom också att vidtaga alla åtgärder, som kan vara nödvändiga för en decentralisering av den statliga verksamheten, men denna sak och att bifalla den motion, som här föreligger om att Kungl. Maj:t skulle göra den ändringen i verkstadgan, att de olika myndigheterna själva skulle ha befogenhet att besluta om tjänsteresa till annat nordiskt land, är ju två vitt skilda ting. Kungl. Maj:t har nämligen redan nu möjlighet att bevilja respektive myndigheter, därest de så behöver, ett generellt tillstånd att få resa till annat nordiskt land. Det föreligger alltså intet behov av att man från utskottets sida understryker vad motionärerna här har framhållit. Arbetsmarknadsstyrelsen har redan gjort en framställning till Kungl. Maj:t om att få ett sådant generellt tillstånd för utrikes resa till nordiskt land, och utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t i detta sammanhang även vill ta i beaktande det behov av ett

generellt tillstånd som kan föreligga för andra myndigheters del. Det är ju dock icke alla verk och myndigheter inom det statliga arbetsområdet som kan ha behov av ett dylikt bemyndigande.

Utskottet har med välvilja beaktat de synpunkter som framkommit i motionen och förutsätter att Kungl. Maj:t vid sin prövning av arbetsmarknadsstyrelsens framställning tar hänsyn till dessa synpunkter.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **SEVERIN** i Stockholm (s):

Herr talman! När jag tillsammans med några andra kammarledamöter väckte här ifrågavarande motion utgjorde det, såsom framgår av motionen, ett led i det intima samarbete mellan de nordiska länderna vilket nu särskilt har markerats genom tillkomsten av Nordiska rådet. Nordiska rådets existens motiverar i och för sig lättnader i umgängelsen mellan tjänstemän i de olika nordiska länderna, eftersom ju de frågor, i vilka de nordiska länderna kommer att samarbeta, rimligen måste bli fler och fler på grund av rådets verksamhet.

Nu är det väl så, att då ett verkligt behov av tjänsteresa till annat nordiskt land föreligger beviljar Kungl. Maj:t i de allra flesta fall tillståndet utan någon mera ingående prövning. Jag vill i varje fall anta att så är förhållandet. Men enligt min mening innebär detta en fullkomligt onödig centralisering av avgörandena i ärenden som måste anses ha relativt ringa omfattning. Man måste väl ändå förutsätta att de myndigheter, centrala ämbetsverk och andra, som i stället för Kungl. Maj:t skulle bli bemyndigade att fatta dessa beslut, besitter så mycket förnuft och ansvar att de kan vederbörligen pröva ett sådant ärende, i synnerhet som ju ingen kan räkna med att man slipper undan en efterprövning. Ett generellt tillstånd betyder inte att

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

man suveränt beslutar om vilka resor som helst. Det kommer så småningom en kontroll i form av en revision, och jag är säker på att om någon skulle vara benägen att en aning lättsinnigt bevilja resetillstånd, skulle nog denna kontroll bringa honom att tänka på att han visserligen äger att besluta om sådana här resor men endast under förutsättning att dessa kan anses nödvändiga.

Man skulle således, om beslutanderätten i dessa frågor decentraliserades, bli av med en hel del onödig byråkrati, och vi vet allesamman att Kungl. Maj:t i alla fall är belastad med en mängd småärenden, som det skulle vara mycket rationellt att skicka ut till någon underordnad myndighet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om ersättning till Hemming Gabrielsson för förluster, som åsamkats honom i anledning av fabriksbrand under hans beredskapstjänstgöring.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 376 av herr *Spetz m. fl.* och II: 303 av herr *Arweson m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte

besluta dels att det belopp, som av Kungl. Maj:t årligen må disponeras såsom lån från fiskerilånefonden, skulle fr. o. m. budgetåret 1955/56 utgöra 4 000 000 kronor, dels såsom kapitaltillskott till fonden å tilläggsstat till riksstaten för samma budgetår under kapitalbudgeten, jordbruksdepartementet, statens utlåningsfonder, anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 376 och II: 303,

1) medgiva att tills vidare från och med budgetåret 1955/56 ett belopp av 4 000 000 kronor måtte få av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden; samt

2) till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Anderberg, Lage Svedberg, Bertil Andersson, Sundberg, Kristiansson, Jacobson* i Vilhelmina, *Jonsson* i Strömsund, *Sköld* och *Jönsson* i Gärd's Köpinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte avslå motionerna I: 376 och II: 303.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! I flera år har nu jordbruksutskottet och även riksdagen varit rätt tillmötesgående mot de olika krav, som motionsvägen kommit från fiskarhåll. Orsaken till detta är väl en känsla av att fiskarnas yrke är slitsamt, farligt men inte alltid särskilt ekonomiskt lönnande. Anslagen till fiskerilånefonden har sålunda tidigare vid några tillfällen höjts avsevärt. Att argumentera för dessa höjningar är tacksamt, kanske framför allt på grund av senare tids svåra förlisningar av fiskefartyg. Nu har jordbruksutskottet med en majoritet bestå-

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

ende av 11 ledamöter mot 9 reservanter tillstyrkt bifall till en motion om ytterligare höjning med 1,4 miljoner av innevarande budgetårs anvisning till fiskerilånefonden.

Det är anmärkningsvärt redan att utskottets majoritet sålunda är beredd att anvisa anslag på tilläggsstat ehuru vederbörande statsråd inte har begärt något sådant. Motiveringarna, sådana vi möter dem i motionerna, kan inte heller anses helt övertygande. För att upprätthålla den ekonomiska stabiliteten medverkar vi här i svenska riksdagen till åtskilliga åtgärder i investeringsbekämpande syfte. Ett verksamt led i den politiken är ju kreditrestriktionerna, som drabbar olika grupper av företagare. Med all säkerhet drabbas även våra fiskare, som nu har svårare än tidigare att få banklån för att skaffa nya båtar. Följer vi nu utskottsmajoriteten, skall vi på detta särskilda område delvis sätta kreditrestriktionerna ur spel genom att underlätta lånegivningen från den statliga lånefonden. Vi gör i så fall detta därför att ett stort antal motionärer vill stödja fiskets yrkesutövare. Men andra av oss i denna kammare skulle kanske vilja hjälpa andra grupper till ökade kreditmöjligheter. Vi möter sådana fall, när vi senare i dag skall behandla jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i punkterna 127 och 128. Visst kan det anföras skäl för att jordbruket och trädgårdsnäringen behöver ökade krediter. Likadana skäl kan anföras beträffande hantverkare och småföretagare. Alla har vi kanske någon grupp, vars svårigheter vi särskilt märker och som vi därför vill bereda en undantagsställning. Men — och detta är i detta sammanhang en mycket väsentlig fråga — vart bär det då hän med den restriktiva ekonomiska politik, som vi varit rätt överens om att föra?

Riksdagen har som sagt tidigare visat fisket rätt stort tillmötesgående. Fiskerilånefonden är tillräckligt stor för att klara katastroffallen. En relativt mått-

lig ändring av lånekvoterna för de olika kustavsnitten kan klara de mest trängande lånebehoven på ost- och sydkusten. En allmän ökning av utlåningen från fiskerilånefonden motverkar den ekonomiska politikens syfte. Läger vi därför till nödvändigheten av att riksdagen iakttar en viss konsekvens i sina beslut, finns det starka skäl för bifall till reservationen av herr Anderberg m. fl., innebärande avslag på motionerna. Jag ber, herr talman, få yrka bifall till denna reservation.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Vi har nu flera år i följd i samband med beslut om anslag till fiskerilånefonden diskuterat den här frågan ganska ingående. Det är därför inte nödvändigt att år efter år upprepa samma argument och samma motiveringar i denna debatt. Jag skall därför inskränka mig till några korta reflexioner omkring fisket och denna fiskerilånefond.

Som bekant pågår det inom fisket en ganska kraftig rationalisering. Detta gäller hela vårt land och kanske i synnerhet det län som jag representerar. De fiskemetoder som man tidigare har använt vid strömmings- och torskfiske börjar nu bli ganska föråldrade. Att fortsätta fisket med strömmingarn och krokredskap med de små fiskebåtarna blir allt svårare. Det är därför inte lätt för dessa fiskare att kunna hävda sig i konkurrensen med andra fiskare. Det går helt enkelt inte för dem att uppnå någon nämnvärd årsinkomst.

Däremot har vi inom Gotlands län något över tioalet större båtar som bedriver trålfiske. De fiskare som har dessa båtar och denna utrustning har kunnat fiska med gott resultat. De har nu lärt sig att använda dessa redskap och har också forskat reda på områden ute i havet där bottnen är av sådan beskaffenhet att trålning är möjlig. De har så att säga kommit i gång med sitt fiske

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

på ett sätt som verkar mycket förhoppningsfullt för framtiden.

Vi är alltså nu i ett läge, där de fiskare som har skaffat sig stora båtar och som bedriver fisket rationellt får ett gott resultat, medan däremot de fiskare som fortfarande använder de gamla metoderna får ett dåligt resultat. Det är således detta faktiska förhållande som gör, att så många fiskare nu vill övergå till att bedriva fisket mera rationellt.

Vad betyder nu en sådan övergång för dessa fiskare? Jo, det betyder helt enkelt, att knappast något av deras tidigare använda redskap och utrustning kommer till användning. Båten är för liten, motorn är för svag. Strömmingarna kan inte användas. Fiskarna måste skaffa helt ny utrustning. Detta är också anledningen till att så många nu har sökt lån ur denna fiskerilånefond. Endast från Gotlands län har vi ansökningar inne till ett belopp av över 1 miljon kronor.

Det är över huvud taget duktiga yrkesfiskare som har sökt dessa lån. Det är personer som är födda och bosatta där ute vid kusten. Det är personer som är villiga att göra denna investering för att övergå till ett rationellt bedrivet fiske. Det är personer som är villiga att göra en insats för att få leva och bo kvar där ute.

Om de nu inte får den hjälp det här är fråga om, då återstår knappast någonting annat för dem än att ge sig iväg från denna glesbebyggda trakt. Det börjar bli vanligt längs den gotländska kusten att man ser tomma och övergivna bostäder. Det är människor som har lämnat sitt hem och givit sig i väg hit till Stockholm eller andra större städer för att få sysselsättning och inkomst inom andra yrken. I dessa tätorter trängs de med andra människor, och här ställs krav på investeringar i bostäder och andra föremål som följer med en omflyttning av människor. Jag tror därför att det är mycket befogat med detta uttalande som utskottet gör:

»Enligt utskottets förmenande är de skäl, som motionärerna anfört, så välgående, att den återhållsamhet beträffande investeringar, vartill det ekonomiska läget f. n. manar, icke bör hindra att ytterligare medel ställes till förfogande för ifrågavarande låneverksamhet. Utskottet vill därför förordna den utökning av utlåningsramen, som föreslagits i motionerna...»

Beträffande sedan själva sakfrågan vill jag säga, att utlåningsramen för budgetåret 1954/55 var 3 miljoner kronor, medan den endast uppgår till 2,6 miljoner kronor för innevarande budgetår. Föregående år var det ett ansökningsbelopp på 3,8 miljoner kronor, medan ansökningarna i år är över 5,5 miljoner kronor. Det förhållandet föreligger alltså, att låneramen är minskad från 3 till 2,6 miljoner kronor medan lånebehovet har ökat från 3,8 till 5,5 miljoner kronor. Det framstår väl därför tydligt för var och en att det här föreligger ett verkligt välgående skäl för att förstärka denna lånefond.

Jag får kanske också vid detta tillfälle informera kammarens ledamöter om, att Svenska ostkustfiskarnas centralförbund hade sitt årsmöte här i Stockholm under föregående vecka. Vid detta möte var också representanter från samtliga kuststräckor närvarande. Den huvudfråga som behandlades vid detta tillfälle var det betryckta läge fiskarbefolkningen hade kommit i, dels på grund av besvärliga isförhållanden men dels också på grund av andra orsaker. På detta möte beslöt man enhälligt att vädja till regering och riksdag om hjälp i detta svåra läge. Man framhöll också, att en viktig hjälpåtgärd var just att tillföra fiskerilånefonden mera medel så att de nu föreliggande lånebehoven i någon mån kan bli tillgodosedda.

Ja, herr talman, det kunde vara mycket att framhålla i denna debatt, men som jag sade i början vill jag inte upprepa vad som sades i fjolårets debatt i denna fråga. Jag ber därför endast att

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

med vad jag här anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Svensson* i Krokstorp (h), *Staxäng* (h), *Johansson* i Torp (s) och *Nestrup* (fp).

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Den föregående ärade talaren ville här ha sagt, att kapitaltillskottet till fiskerilånefonden hade sänkts, men om man skall vara rättvis får man väl ändå ha i minnet att ramen för utlåningen ur fonden förra året höjdes med 600 000 kronor, trots att man ville åstadkomma en åtstramning av den allmänna kreditpolitiken inom näringslivet. Nu bör kammarens ledamöter observera att denna fråga ju prövades av föregående års riksdag, som för budgetåret 1955/56 bestämde ramen för utlåning ur fiskerilånefonden samt kapitaltillskottet till fonden. Det är här alltså fråga om att riksdagen så att säga skall korrigera sitt beslut från förra året och öka ramen och anvisa ett tilläggsanslag för ökning av kapitaltillskottet med 1 400 000 kronor. En sådan åtgärd är väl något i och för sig ganska osedvanligt. Det måste ju finnas alldeles särskilda skäl för att ändra ett riksdagsbeslut och genom anslag på tilläggsstat öka medelstillelningen. Jag frågar mig då: Vilka är nu de särskilda skäl som skulle kunna tala för ett bifall till motionärernas förslag? Det kan väl inte gärna vara den omständigheten, att fisket på vårsidan i år blivit försvårat genom ishinder, ty detta har ju inte något organiskt samband med frågan om kredit för byggande av nya båtar. Vi vet alla att frågan huruvida fiskarna skall få ett särskilt tillskott på grund av de försvårade fiskeförhållandena behandlas i annan ordning.

Herr Arweson talade här om att det pågår en rationalisering inom fisket, och det är nog alldeles riktigt, men denna rationalisering har väl inte börjat nu, sedan förra årets riksdag fattade sitt beslut. Det är en utveckling som på-

gått länge, och detta förhållande kan därför inte vara något skäl för att nu anvisa ett tilläggsanslag.

I utskottets utlåtande liksom i motionerna säges att det har blivit en ökad tillströmning av låneansökningar till fiskerilånefonden, och det är ju riktigt. Sedan anför man helt vagt att detta beror på att det varit en mängd förlisningar. Jag vill inte bestrida att det förekommit förlisningar, och att behovet av nya båtbyggen i någon mån har ökat av denna anledning. Uppgiften är emeller alldeles obestyrt; det är bara ett påstående som inte på något sätt är belagt. Det måste väl ändå stå ganska klart för var och en att det egentliga skälet till att antalet ansökningar vuxit är den allmänna kreditåtstramningen. Genom denna har bankerna fått svårare att låna ut pengar. Genom räntestegringen har det blivit mera lönande att söka lån i fiskerilånefonden. Det är ju många som tidigare har byggt nya fiskebåtar utan lån från fiskerilånefonden. De har inte velat vänta på sin tur, de har haft säkerheter så att de kunnat få lån i banker, och räntan har inte varit högre i bankerna än i fiskerilånefonden. Genom kreditåtstramningen har emellertid hela detta läge förändrats. Det har blivit svårare att låna i bankerna och räntan där har blivit högre, och då strömmar låneansökningarna över till fiskerilånefonden. Man ställer sig då frågan: Skall vi här i riksdagen säga, att vi under sådana omständigheter får ge dessa människor möjligheter att låna ur fonden? Om så skulle vara fallet kan man fråga vad kreditrestriktionerna fyller för syfte. Syftar inte de till en sammandragning av krediterna? Det måste väl ändå medges, att de som har så stora ekonomiska resurser, att de normalt brukar finansiera sina båtbyggen via bankerna, inte kan utgöra de mest behjärtansvärda fallen, så att vi av hänsyn till dem i dag skulle vara beredda att öka kapitaltillskottet till fiskerilånefonden.

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

Till behandling föreligger i dag bankoutskottets utlåtande nr 4, där man icke minst från oppositionens håll varnar för riksbankens finansiering av statliga utgifter och kräver att det i detta avseende skall hållas emot ännu hårdare. Så är det i teorien, men i praktiken kommer man nu och vill öka statens upplåningsbehov med 1 400 000 kronor. Här överensstämmer väl inte teorien och praktiken. Jag skulle därför vilja säga, att det här inte är fråga om att pröva det kontinuerliga lånebehovet, utan det gäller att ge ett stort engångstillskott till fiskerilånefonden. För ett sådant tillskott bör det finnas alldeles särskilda skäl. Sådana särskilda skäl föreligger icke i detta fall, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag trodde att vi skulle slippa upprepa den långa debatt vi hade föregående år i denna fråga.

Jag har fäst mig vid att reservanterna bland annat talar om att det skulle kunna överföras pengar från andra kustdistrikt till Ostkusten och Sydkusten. Jag känner ju närmast till Västkusten, och jag kan lämna några upplysningar därifrån.

I Halland har man i år inne sju stycken ansökningar på 139 000 kronor, men det finns bara 65 000 kronor att dela ut, så jag skulle tro att det inte finns mycket att ta från Halland.

Jag går sedan vidare till Bohuslän. Där måste ju båtarna byggas stora, och det betyder att de också blir ganska dyra. Den högsta lånesumma som utbetalas i Bohuslän är 54 364 kronor, och det skall i alla fall vara till en båt som kostar uppemot 380 000 kronor. Maximibeloppet för lånen är 120 000 kronor, men vi har som sagt bara kommit upp till 54 000.

Jag förstår herr Sköld när han säger, att man får se denna fråga ur kre-

ditåtstramningens synpunkt, men för oss fiskare är det väsentliga att vi får möjlighet att driva vårt yrke. Det är vårt levebröd det är fråga om. Vi vet ju också — vilket för övrigt sades i fjol — att fiskeplatserna nu för tiden inte är desamma som för 10—15 år sedan. Vi måste söka oss ut på helt andra vatten om vi skall kunna få vår försörjning.

Det har sagts här att när vi inte kunnat få låna pengar på andra håll har vi sökt få lån ur fiskerilånefonden. Jag vet inte hur det är överallt, men så långt jag känner till har fiskarna alltid i första hand vänt sig till fiskerilånefonden. Denna fond upprättades just för att hjälpa fiskarna att anskaffa båtar och redskap, och om man inte kunnat få tillräckligt där har man varit tvungen att gå till andra ställen.

Denna fråga gäller också ett samhällsproblem. Det torde inte vara okänt för kammarens ledamöter att på många ställen efter våra kuster är fisket det enda näringsfång som befolkningen kan få sin försörjning av. I en sådan kommun som Öckerö, vilken har 7 000 invånare, lever alla på fisket, om jag bortser från en del småindustrier, som är helt beroende av fisket.

Det har också sagts att de ansökningar det här gäller ej torde vara de mest behjärtansvärda utan sådana som kreditåtstramningen just avser att begränsa. Är det verkligen så med kreditåtstramningen som reservanterna skriver, då är det värre än jag trodde. Meningen med kreditåtstramningen är väl i alla fall inte att olika yrkesgrupper skall få lämna sin näring — det är ju kontentan av det hela — utan det är väl av väsentlig betydelse även ur samhällssynpunkt att ett yrke kan få fortleva.

Nu kanske någon invänder, att fisket inte har så stor betydelse i dag, eftersom det finns möjlighet att få fisk från annat håll. Det kanske är riktigt i dagens läge, men jag vill bara upplysa om att fiskimporten ökades med 20 miljo-

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

ner kronor från 1954 till 1955, så jag tror det finns utrymme på den svenska marknaden för fisk som svenska fiskare kan fånga.

Det finns inte mycket mera att tillägga, herr talman, utan jag ber kort och gott att i likhet med herr Arweson få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Ahlsten* (fp).

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Bakgrunden till att regeringens har gjort den avvägning som föranlett denna debatt är, såsom flera talare redan har snuddat vid, det ekonomiska läge vi har. Vi har inget normalt ekonomiskt läge nu, utan vi måste göra ingripanden och begränsningar på en rad områden, också där begränsningarna kan drabba hårt.

Om vi ser efter hur fiskerieringens anslagsfrågor har bedömts när propositionen gjordes upp, tror jag vi vågar säga, att fiskerieringen inte har drabbats av dessa begränsningar lika hårt som många andra i och för sig livsviktiga områden. Skulle resultatet av debatten i dag bli att motionärernas och utskottets yrkande vinner bifall, kan det innebära ytterligare begränsningar på andra områden, som många människor kanske med fog finner lika betydelsefulla som den fråga vi nu diskuterar.

Herr Johansson i Öckerö nämnde importen av fisk. Visst finns det utrymme för svensk fisk i större omfattning, men det utrymmet skapas inte på det sätt som motionärerna och utskottet ansett utan genom en utbyggnad av frysindustrin inom landet. Efterfrågan på dessa varor är inriktad ju på andra produkter än förr, och det är detta som har gjort att importen ökat så avsevärt.

Jag anser att jag helt kan instämma med dem som har fört reservanternas talan. Till det vill jag bara foga en liten kommentar. Långt mera väsentligt för fiskarna än att denna lånefond ökas anser jag det vara att vi får möjligheter att

bevara ett fast penningvärde. De möjligheterna synes mig bra mycket tryggare, om kammaren i dag följer reservanternas yrkande.

Herr **LEVIN** (s):

Herr talman! Herr Sköld och — kanske med litet andra ord — statsrådet Nilson har sagt, liksom det står i reservationen, att det icke har framkommit några särskilda skäl för att höja fiskerilånefonden utöver vad den varit tidigare. Det sägs i reservationen, att varken fiskeristyrelsens framställning eller de i motionerna anförda omständigheterna kan tagas till intäkt för den uppfattningen, att behoven har ökat, utan ökningen, försöker man påstå, beror på att lånen ur fiskerilånefonden har blivit så förmånliga.

Har då inte reservanterna och statsrådet tänkt på att en enhälligt riksdag häromåret efter förslag av ett enhälligt utskott beslöt att de enskilda lånens belopp skulle höjas från 60 000 till 120 000 kronor? Nu blir man förvånad när det resulterar i större krav på lånefonden! Det skulle väl vara orimligt att tänka sig att kraven på lånefonden icke skulle öka sedan vi beslutat om en fördubbling av de enskilda lånen.

Det är framför allt höjningen av lånebeloppen som har gjort att kraven på fonden är så mycket större nu än tidigare. Därtill kommer att man måste bygga större fartyg och större maskiner för att kunna driva fisket rationellare. Den rationaliseringen började vid Västkusten och har sakta gått söder- och österut, och nu håller man på att bygga större båtar inte bara i Skåne och Blekinge utan också uppåt Gotland och Ostkusten. Det visas på ett slående sätt av att låneansökningarna stiger allra mest uppåt södra Kalmar län, Blekinge och Gotland, dit rationaliseringen nu kan sägas ha nått.

Det är således inte alls riktigt som reservanterna försöker påstå, att låne-

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

behoven inte har ökat men att lånen är så mycket mer begärliga nu än förr. Jo, det finns skäl till att ansökningarna har ökat, nämligen dels fördyringen av fiskebåtarna och den därav följande höjningen av lånebeloppens storlek och dels den rationalisering som håller på att tränga allt längre norrut.

Jag vet inte, varpå reservanterna stöder sitt påstående, att dessa ansökningar ingalunda är de mest behjärtansvärda utan är just sådana som kreditåtstramningen skulle begränsa. Jag betvivlar naturligtvis inte sakkunskapen på fiskets område bland reservanterna, men vad de menar med det påståendet har jag knappast kunnat läsa ut.

Nu kommer man och säger att om det nu behövs ett ökat stöd till Gotland och Ostkusten, då kan man bara göra en liten omfördelning och ge en litet större andel av det samlade beloppet dit. Jag vet inte precis hur stora de ursprungliga låneansökningarna var, men efter manglingarna i de olika hushållningssällskapen kom man ned till inemot 5 $\frac{1}{4}$ miljon eller någonting sådant. Man har 2 600 000 att fördela. Skulle man då ge särskild prioritet åt någon kuststräcka, fick det betyda att andra kuststräckor faktiskt fick vara helt och hållet utan.

Vi skall också till sist komma ihåg att det inte är fråga om något bidrag eller anslag. Det är en påfyllnad av lånefonden, som kanske riktigast skulle ha gjorts i samband med att vi höjde maximibeloppet för lånen. Men då beslöt ju riksdagen, att vi skulle avvakta och se vad detta kom att föranleda. Det är ju bara en påfyllnad, och sedan går det automatiskt tillbaka in i fonden igen.

Stödet åt fiskebåtsbyggandet och rationaliseringen på fiskets område är ju ingenting speciellt för Sverige, det förekommer runt om i våra grannländer. Man ger förmånliga lån, man ger på sina håll mycket väsentliga kontanta bidrag till byggande av fiskebåtar. De svenska fiskarna kommer alltså inga-

lunda i överläge gentemot våra grannar och konkurrenter, norrmän, danskar, engelsmän och andra. I åtminstone en del av de länderna har man i stället betydligt längre gående stödåtgärder till fiskets rationalisering än vi har.

Herr talman! Jag vill sluta med att yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Det var tydligen litet besvärligt för herr Levin att jag påpekade att tilläggsanslag till ökning av det anslag, som riksdagen redan en gång har beslutat, borde åtföljas av särskilda skäl. Och så gav sig herr Levin ut på en resa till alla möjliga länder för att visa hur människorna har det där.

Men det egentliga skäl, som han skulle vilja föra fram, var att lånebeloppet i det enskilda fallet under senare år har höjts, och på grund därav skulle det nu behövas mera pengar. Det är ganska intressant. Saken är ju nämligen den, att när det anslag vi nu diskuterar bestämdes förra våren, hade regeringen föreslagit en ram av två miljoner kronor. Herr Levin och hans fiskarkamrater här i kammaren fick riksdagen att höja denna låneram till 2 600 000 kronor med det skälet, att lånebeloppet hade ökats i det enskilda fallet. Hur länge skall herr Levin fortsätta att tala om den saken? Det måste ju ändå vara så, att när riksdagen i våras bestämde en låneram på 2,6 miljoner var det med hänsyn till att lånebeloppet i det enskilda fallet hade ökats. Det kan väl inte vara något särskilt skäl för att nu komma och säga, att den bedömning vi gjorde då var så komplett fel att vi nu skall öka beloppet med omkring 40 procent. Det håller inte, herr Levin; man kan inte komma ifrån att det skälet är absolut värdelöst.

Herr Levin talade om att han inte förstod vad vi menade med de fall, som inte var de mest behjärtansvärda, men

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

det förklarade jag i mitt förra anförande. Det är de fall där fiskarna, som skall bygga båtar, har sådana ekonomiska resurser att de normalt har brukat låna dessa pengar i bankerna.

Till sist vill jag säga ett par ord till herr Johansson i Öckerö. Han kom med den gamla metoden att slå på hjärtesträngarna. Det är ju inte något sakskäl. Alla har vi väl förståelse för människor som har det svårt och som har ett mycket besvärligt yrke, men inte kan det vara någon mening i att komma och säga att det här är fråga om någonting som avgör om människor skall få lov att fortsätta med sitt yrke. Man får väl ändå lita på att de låneförmedlare, som skall lämna ut dessa pengar, i första hand ser till att *de* får lån som bäst behöver dem. Då behöver inte något sådant ske, och jag tror inte heller att det kommer att ske.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig vid en sak som statsrådet Hjalmar Nilson sade. Han talade om att det som importeras i alla fall är någonting annat än vad vi kan frambringa eller rättare sagt någonting som vi inte kan få i form av svenska varor.

Då vill jag upplysa om att i jordbruksnämndens uppgifter står det att importen av såväl saltsill som konservesill har 1955 varit 45 procent större än under 1954 och utgjorde 14,7 miljoner kg mot 9,8 miljoner kg 1954. Det har alltså varit en betydande ökning, ca 5 miljoner kg mer. Då är att märka, statsrådet Nilson, att just under den tid som denna import pågick, låg vi med 50 000 tunnor osåld fladensill! Det är således inte bara frysta filéer som importeras, utan importen har ökat även beträffande salt sill.

Sedan säger herr Sköld, att jag slagit på hjärtesträngarna. I fjol fick jag en liknande beskyllning av herr Gustafson i Dädesjö.

Jag kan inte förstå, vad jag skall säga här som passar eller inte passar. Jag trodde att jag sakligt hade belyst frågan, så långt det var mig möjligt. Om det sedan gått till hjärtat på herr Sköld eller någon annan, må det vara hänt!

Sedan talade statsrådet Nilson om investeringarna. Jag har svårt att tro, herr statsråd, att dessa 1,4 miljoner kan vara något allvarligt hot för hela den samlade budgeten.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld underkänner det skäl som jag framfört, nämligen höjningen av minimibeloppen för de enskilda lånen.

Orsaken till att vi har denna fråga uppe i dag är ju att när fiskeristyrelsen i november månad fick in de samlade ansökningarna från de olika hushållningssällskapen och landstingen, ansökningar, som låneförmedlarna först hade manglat och pressat ned så långt de kunde, visade det sig att de tillstyrkta ansökningarna uppgick till inemot 5 1/2 miljon kronor. Man hade 2 600 000 kronor att fördela.

Att det sammanlagda tillstyrkta lånebeloppet blev så högt beror åtminstone till en del på att vi häromåret höjde maximibeloppet för de enskilda lånen. Det kan ingen komma ifrån.

När man vid fördelningen av dessa lån, som man först inom hushållningssällskapen har pressat så mycket man kunnat, endast kan bjuda 40 eller 45 procent av det nedpressade beloppet, är det inte vidare trevligt att ha med denna fördelning att göra.

Vi har inte, åtminstone inte på många år, varit i samma lyckliga omständighet som i fråga om andra rationaliseringsfonder, att vi haft mycket stora reservationer. Allt har varit förbrukat och utdelat till sista öret, och vi har varit vana vid att de sammanlagda låneansökningarna varit högre än det belopp som vi haft att röra oss med.

Ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Bara ett par kommentarer till vad herr Johansson i Öckerö här anförde.

Jag hade det intrycket, när herr Johansson och jag talades vid om fiskimporten, att vi bägge syftade på den starkt ökade importen av frysta filéer, som beror på att efterfrågan på fiskvaror gått i en ny riktning. Efterfrågan på detta slag av fiskvaror har nämligen ökat betydligt.

Nu gör herr Johansson i Öckerö gällande, att vad han tänkte på var inte detta utan det var importen av salt sill.

Det är ju så på detta område, att vi har ett handelsutbyte med andra länder, och en av förutsättningarna för detta handelsutbyte är att vi både importerar och exporterar varor av olika slag. Det svenska fisket har nog större glädje av att ha en betydande exportmarknad på andra länder än av en stark begränsning av handeln. Såvitt jag vet lär också fiskets organisationer numera lyckats avyttra hela sin fångst av sill förra året. Jag tror därför att frågan om sillen i dag inte behöver spela någon större roll i vår diskussion.

Herr Johansson i Öckerö menade, att vi skulle betrakta det som en katastrof för budgeten, om dessa belopp lades på. Det gör vi inte. Men det är väl ganska naturligt, att om en grupp av intressenter lyckas få igenom en höjning av det slag det här gäller, måste vi räkna med att det leder till ett tryck från andra grupper, som kanske kan anföra lika starka skäl för sina ståndpunkter som vad representanterna för fiskerinäringen här anför. Det är av den anledningen som det är mycket angeläget, att man försöker hålla den ram, som man efter mycket noggranna avvägningar har kommit fram till.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag ber först att få reagera mot det påstående, som även stats-

rådet gjorde i sitt första inlägg, nämligen att fiskerinäringen skulle vara i mycket hög grad tillgodosedd, inte minst i jämförelse med anslag på andra områden. Om man jämför med andra länder, inte minst de som har betydligt mindre fiskerinäring än vårt land, blir man litet generad över de låga anslag, som vi har på detta område.

Jag vill bara beröra ett par punkter som omnämnts i flera anföranden. Jag instämde i herr Arwasons yttrande. Inte minst var det en synpunkt som jag tror kammarens ledamöter borde i hög grad beakta och som gäller ostkustfisket. I fråga om fisket där har man tydligt påvisat, att genom förbättring av fartygsbestånd och materiel fisket där kommit i en bättre ställning. Det var helt enkelt en förutsättning för att fiskarna där skulle kunna få ett bättre utbyte av sitt arbete.

Vidare fäste jag mig vid herr Skölds inlägg. Man fick av detta det intrycket, att lånen från fiskerilånefonden var så stora, att man skulle kunna anskaffa båtar enbart med hjälp av de lån som man får från denna fond. Nu är emellertid läget helt enkelt det, att lånen från fiskerilånefonden i realiteten är mycket mindre än de var för tio år sedan. När lånen då var maximerade till 60 000 kronor, fick man många gånger lån upp till 50 000 kronor. Anskaffningsvärdet var då knappt 100 000 kronor, vilket innebar, att man i många fall kunde få hälften av detta täckt av lån från fiskerilånefonden. Då var det verkligen en hjälp att räkna med.

Hur är läget nu? Utskottets uttalande är på den punkten ganska missvisande. Jag förstår att det grundar sig på statskontorets yttrande. I detta sägs nämligen bl. a.: »Statskontoret finner det för sin del helt naturligt, om det rådande ekonomiska läget med kreditåtstramning i förening med en låneränta, som väsentligt överstiger den för lån från fiskerilånefonden gällande (3 procent),

Kungl. biblioteket: Avlöningar

tager sig uttryck i en stegrad efterfrågan på lån från fonden.» Men hur ser det ut i verkligheten? Herr Johansson i Öckerö har här meddelat, att man trots att maximigränsen är flyttad till 120 000 kronor endast kunnat få lån på något över 50 000 kronor — jag tror det var 57 000 kronor. Anskaffningsvärdet på en båt kan numera gå upp till 380 000 kronor enligt den uppgift han lämnade. Det blir alltså en marginal på omkring 300 000 kronor, som man måste vända sig till de allmänna kreditinrättningarna om, i den mån den gamla båten har ett mindre värde. Man får då betala en låneränta, beräknad efter borgenslån, och får en smäll på över 5 procent. Det är kalla realiteter i närvarande stund, och därför innebär detta, att trycket genom kreditåstramningen är i hög grad pressande för dessa näringsidkare.

Jag har förut instämt med herr Arweson. Jag vill också helt instämma i de synpunkter herr Johansson i Öckerö framfört. Han kan lugnt stå för det uttalande han gjorde, även om det är ett känslomässigt uttalande, ty det uttalandet innebär förvisso en kall realitet för fiskarna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 86 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Vissa anslag under åttonde huvudtiteln

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väcka motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7***Kungl. biblioteket: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Under denna punkt i statsutskottets utlåtande behandlas ett flertal rationaliseringsåtgärder på biblioteksväsendets område. Sälunda har bl. a. kungl. biblioteket begärt en förstärkning av personalen för att kunna åtaga sig viss service gentemot en del andra bibliotek.

Kungl. biblioteket: Avlöningar

Som kammarens ledamöter väl vet, går ett exemplar av allt svenskt tryck till fem olika bibliotek här i landet. Det katalogiseras på vart och ett av dessa, och eftersom det rör sig om cirka 12 000 volymer per år, förstår man att det nu sker en hel del dubbelarbete på det området. På kungl. biblioteket har man förklarat, att om man där får viss personalförstärkning, så skall man kunna åtaga sig att katalogisera trycket centralt och skicka katalogkort till andra bibliotek. Detta förutsätter emellertid förutom personalförstärkning att man gör en viss omläggning av sina nuvarande katalogregler. Utskottet har ställt sig positivt till denna tanke, och man har där tydligen ansett detta vara en god rationaliseringsåtgärd. Utskottet har emellertid inte velat bevilja de medel som behövs för att kungl. biblioteket skall kunna anställa mera personal. I stället säger utskottet att man förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på vikten av att ifrågavarande rationaliseringsåtgärd fullföljes planenligt.

Jag menar nu, att om utskottet och därmed riksdagen säger A på detta sätt, så måste riksdagen också säga B nästa år. Därför har jag inte ansett mig böra yrka bifall till den motion, som jag har väckt i ärendet, utan jag räknar med att riksdagen skall känna sig så bunden av detta uttalande, att frågan under alla omständigheter blir löst, vilket vore en mycket tacknämlig rationaliseringsåtgärd.

Under denna punkt i utskottets utlåtande behandlas även de nu pågående organisationsundersökningarna vid en del bibliotek. De påbörjades i Uppsala och Lund förra året, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, och undersökningarna skall nu utsträckas till även en del andra bibliotek, bl. a. kungl. biblioteket. Dessa organisationsundersökningar är säkerligen av stort värde, men jag tror det är viktigt att de mycket snart utsträcker till att omfatta hela

biblioteksväsendet, så att vi får ett gott underlag för samarbetet mellan dels de vetenskapliga biblioteken sinsemellan, dels dessa och folkbiblioteken. Vi har redan i fråga om stifts- och landsbiblioteken ett visst »samröre» mellan vetenskapliga bibliotek och folkbibliotek, och det samarbetet bör utsträckas. Till detta samarbete hör också frågan om länecentralerna som behandlas under en annan punkt i statsverkspropositionen, men där har Kungl. Maj:t i år icke velat vidtaga några åtgärder för att lösa problemen.

Atskilligt kan säkerligen göras i samarbetsfrågan, om vi får det de vetenskapliga bibliotekens chefsråd, som universitetsberedningen föreslog för flera år sedan och som jag har aktualiserat vid flera tillfällen i motioner här i riksdagen. Nu har folkpartiet tagit upp den tanken i sin partimotion, och även på den punkten har utskottet intagit en mycket positiv hållning och föreslagit direkta åtgärder för att få frågan löst.

Jag är glad över detta. Jag hoppas emellertid att man, när detta chefsråd kommer till stånd, också beaktar de synpunkter, som jag har tillåtit mig framföra i andra sammanhang, nämligen att chefsrådet inte bara skall representera olika kategorier av vetenskapliga bibliotek utan att också folkbiblioteken kommer med i samarbetet.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I motionen nr 536 i denna kammare har jag hemställt om ett understöd åt Svenskt visarkiv på 25 000 kronor. Utskottet har i detta fall hänvisat till att arkivet även i fortsättningen kan få vissa anslag från lotterimedelsfonden. I detta yttrande vill jag gärna intolka, att dessa anslag kan ges mera frikostigt i fortsättningen så att ett vidgat forskningsarbete blir möj-

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

ligt. Jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 8—47

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 48***Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln (punkt 52, s. 77) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett oförändrat belopp av 10 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla *m. fl.* (II: 378), i vilka hemställts att riksdagen ville besluta om ett anslag till Svenska diakonskolan å 25 000 kronor såsom bidrag till stipendier för dess elever, varav högst 5 000 kronor för sådana studerande å sociala och kyrkokamerala linjerna, som icke avsåge att bli diakoner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 378 — såvitt de avsåge medelsanvisningen under förevarande anslag — till Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 10 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 237 och II: 378, såvitt de icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet på grund av motionerna anförte.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Karl Andersson, Gustaf*

Karlsson, Leander, Gillström, Näsström, Einar Persson, Birger Andersson, Thun, Ward, Andersson i Malmö och *Pettersson* i Degerfors, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 378, till Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 10 000 kronor;

b) av herrar *Hesselbom* och *Blidfors* samt fröken *Olsson*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka bifall till såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag som till de i ämnet väckta motionerna och förty hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag ävensom motionerna I: 237 och II: 378.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Det här anslaget till stipendier för utbildande av diakoner kom till 1948 efter förslag från dåvarande statsrådet Quensel. Redan då bröt sig meningarna om lämpligheten av ett sådant anslag, och så har det varit hela tiden sedan dess.

I år har frågan särskilt aktualiserats därigenom, att ett antal motionärer önskar en uppräknig av anslaget, som hittills varit 10 000 kronor, till inte mindre än 25 000 kronor, medan Kungl. Maj:t gått på det gamla anslaget. Utskottets majoritet och reservanterna under 2) a) är visserligen överens om anslagets storlek, alltså de förutvarande 10 000 kronorna, men majoriteten önskar därutöver att Kungl. Maj:t skall ta upp frågan om utsträckning av den statliga studiehjälpen till närmare övervägande.

Men nu är vi dessutom några reservanter som inte kan ansluta oss till något av dessa båda förslag. Det beror inte på att vi anser, att den här frågan har någon större ekonomisk räckvidd,

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

utan helt enkelt därpå, att den har en principiell innebörd, som man inte kan komma ifrån i det här sammanhanget. Vi anser nämligen, att det är olämpligt — även om det sker i form av stipendier — att samhället stöder en utbildningsverksamhet, som är avsedd t. ex. för socialt arbete hos våra barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder osv., när denna utbildning är knuten till en anstalt, som kräver av eleverna att de bekänner sig till en viss konfession. Enligt min mening bör andlig och social vård hållas isär. Jag har ytterst svårt att förstå, att en konfessionsbunden yrkesutbildning skulle vara ett samhällsintresse. Men däremot begriper jag mycket väl att det, som i det här fallet, är ett kyrkans intresse. Det finns nämligen något av en programförklaring i Diakonsällskapets verksamhetsberättelse för år 1954, där det heter bland annat om kyrkans sociala arbetsuppgifter: »På grund av alltför få arbetare blir mycket ogjort. Och arbetsuppgifterna måste läggas i andra händer. I kampen mot en fortsatt sekularisering är det nödvändigt med en avsevärd ökning av arbetare inom kyrkan.» Man undrar verkligen: Vilka andra händer är det som man är så rädd för?

Nog skulle man väl önska, att vår socialvård hölles politiskt och religiöst neutral. Vart skulle det bära hän, om andra religiösa och politiska organisationer också ville starta sina egna yrkesutbildningsanstalter? Vill man då också vara med, eller sträcker man sig hit men inte längre? Man har anledning att ställa frågan. Det kan tänkas komma frågor som dessa i en ganska snar framtid, då hela detta problem blir brännande.

Men så en annan sak, herr talman, och nu vänder jag mig särskilt mot utskottsmajoriteten. Man har ute på Stora Sköndal också startat en social linje för sådana som inte önskar bli diakoner. Nu menar utskottsmajoriteten, att också dessa bör komma i åtnjutande av

stipendier. Man hänvisar till att det inom socialvården föreligger ett betydande behov av arbetskraft. Härav får man så lätt den uppfattningen, att våra tre socialvårdsinstitut inte har kapacitet att ta emot flera elever. Så är faktiskt inte förhållandet. Ända sedan vi fick vårt senaste socialinstitut har ingen kompetent sökande blivit avvisad från utbildning. Vi har alltså att räkna med att ännu flera, ja ett ganska stort antal, skulle kunna tas emot vid socialinstitutet utan att de skulle behöva belasta samhället med några större kostnader. Då ställer man frågan: Är det verkligen försvarligt att här engagera sig för en ny linje, som ännu mera än diakonutbildningen konkurrerar med våra vanliga socialinstitut om eleverna?

Detta har herr Karl Andersson m. fl., som avgivit den med 2) a) betecknade reservationen, inte velat vara med om, vilket jag tycker är tillfredsställande. Det minsta man kan begära är, att innan ytterligare åtgärder vidtas skall man ha visat, att det föreligger ett behov av flera elevplatser.

Herr talman! Med stöd av vad jag sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen b) av herr Hesselbom, fröken Olsson och mig, som innebär dels avslag på Kungl. Maj:ts förslag, dels också avslag på föreliggande motioner.

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Vi inom statsutskottet brukar ju ha för princip att inte uppträda i frågor, där vi så att säga inte hör hemma. Det förevarande debattämnet är ingen lönefråga, och jag skulle egentligen inte ha begärt ordet. Men omständigheterna har gjort, att på reservation nr 2 a) finns ingen fråga från andra avdelningen, och det är därför jag vill säga några ord.

Såsom herr Blidfors här relaterat har sedan budgetåret 1948/49 utgått ett anslag på 10 000 kronor till diakonut-

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

bildningen. Herrar Hesselbom och Blidfors yrkar nu avslag på framställningarna om att detta anslag skall utgå för budgetåret 1956/57. Utskottsmajoriteten anser, liksom vi som avgivit reservationen nr 2)a), att anslaget skall utgå med 10 000 kronor men föreslår en skrivning, som går ut på att i anledning av väckta motioner skall man till nästa år beställa ytterligare 15 000 kronor i anslag.

Då meningarna om denna verksamhet är så delade, har Kungl. Maj:t inte velat gå utöver det gamla anslaget på 10 000 kronor, och vi reserverar under 2)a) biträder Kungl. Maj:ts uppfattning på denna punkt. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, på vilka läroanstalter den här ifrågasvarande kungörelsen skall vara tillämplig. Vi kan alltså inte vara med om utskottsmajoritetens beställning, men å andra sidan kan vi inte heller ansluta oss till yrkandet i reservationen 2)b), att anslaget helt skall strykas. Man har ju byggt verksamheten till viss del på detta anslag, som utgått under så många år, och att det skulle uppstå trassel, om anslaget utan vidare drogs in. Detta är, herr talman, anledningen till att jag vill yrka bifall till reservationen a), som är lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det är ju, som här påpekats, under denna punkt fråga om ett mycket litet anslag, men detta spørsmål har alltid, både i kamrarna och i utskottet, tilldragit sig stort intresse, och meningsskiljaktigheter har alltid förekommit. Det är ett faktum, som vi tyvärr inte kan komma ifrån.

Det rör sig om ett anslag på 10 000 kronor till stipendier för utbildning av diakoner för kyrklig och social tjänst. Denna verksamhet bedrivs på diakonskolan på Stora Sköndal. Verksamheten där ute är mångsidig och har både social- och undervisningskaraktär. Den

är av stort samhällsgagnande värde. Den sociala verksamheten skall jag emellertid inte gå in på utan skall uppehålla mig vid yrkesutbildningen därstädes.

Den bedrivs på tre linjer, en för kyrkligt församlingsarbete, en social linje och ytterligare en, som nyligen inrättats, kyrkokameral linje. Utbildningen är likvärdig med socialinstitutens och sker under överinseende av en inspektor, för vilken Kungl. Maj:t fastställt instruktion. Alla både praktiska och formella skäl föreligger således för att undervisningen bedrivs på ett ändamålsenligt och ur samhällets synpunkt fullt riktigt sätt.

Som herr Blidfors nämnde har det i kammaren väckts en motion, där anslag begärts med ytterligare 15 000 kronor för denna verksamhet. Vad är då orsaken till detta? Jo, på några år har tillströmningen av elever nästan fördubblats, och på grund av penningvärdeförsämringen har utgifterna för kost och logi m. m. också ökats. Utgifterna blir således betungande för eleverna. Framställning om ett med 15 000 kronor ökat anslag har därför gjorts petitavägen av Svenska diakonsällskapet. Kungl. Maj:t har emellertid inte ansett sig kunna företa någon uppräknings av anslaget, och utskottsmajoriteten och reservanterna under 2) a) är således, som herr Petterson i Degerfors sade, överens så till vida att man tillstyrker en medelsanvisning på 10 000 kronor. Men från utskottsmajoriteten har vi dock samtidigt velat framhålla, att enligt kungörelsen om statlig studiehjälp åt elever vid vissa läroanstalter elever vid denna skola kan få studielån enligt kungörelsen. Däremot är denna inte tillämplig i fråga om stipendier.

Särskilt med tanke på att det vid skolan finns ett tjugotal elever, som studerar på den sociala linjen, som alltså icke skall bli diakoner och som på grund av detta anslags karaktär icke kan få något stipendium, kan man fråga sig om detta är rimligt och riktigt. Därför har

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

vi från utskottets sida sagt oss att det är angeläget att Kungl. Maj:t omprövar denna fråga från dessa utgångspunkter för att om möjligt denna kungörelse, även i fråga om stipendier, skall gälla alla som undervisas vid Stora Sköndal. Det är därvidlag utskottsmajoritetens åsikt skiljer sig från den av herr Pettersson i Degerfors förordade reservationen, som endast tager sikte på anslaget som sådant.

Jag menar dessutom, herr talman, att då denna undervisning faktiskt har mycket stort värde och tillför vårt samhälle en värdefull arbetskraft det knappast finns anledning hävda, som herr Blidfors gjorde, att därför att den skulle vara konfessionsbunden man beträffande stipendierna skulle skilja ut denna grupp. Att denna anstalt och dess undervisning bygger på en kristlig grund kan knappast vara en anledning att diskvalificera densamma. Det tycker jag inte att det finns minsta anledning till.

Jag vågar också hävda att de elever som vistas vid denna skola långt ifrån alltid har samma livsåskådning, och jag är övertygad om att alla elever är välkomna dit, lika väl som till andra undervisningsanstalter. Det är alldeles riktigt, som herr Blidfors sade, att elevplatserna vid socialinstitutet inte är fullbelagda. Å andra sidan kan man konstatera att det är fullbelagt vid Stora Sköndal, där man tyvärr även på grund av platsbrist måst avvisa en del inträdessökande. Det finns då anledning att så att säga den andra vägen, nämligen av det överskott som söker sig till diakonskolan, söka fylla socialinstitutens ej utnyttjade platser.

För övrigt kan man i detta sammanhang påminna om att hela vår undervisning på alla områden befinner sig i mycket stark utveckling och att det råder brist på lokaler och lärare, svårigheter som inte minst Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt får brottas med och har svårt att lösa. Därför bör också möjligheterna utnyttjas på alla

områden för att verkligen så långt möjligt kunna utbilda de människor, som strävar efter en god yrkesutbildning. Den skola vi här diskuterar gör i detta avseende en god samhällelig insats, och dess elever bör därför få stöd i likhet med andra motsvarande elevgrupper.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **BLIDFORS** (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag lyssnade med intresse till den senaste delen av herr Johanssons i Mysinge anförande, där han kom in på frågans principiella sida. Herr Johansson nämnde något om att vid Stora Sköndal finns representanter för olika tros- och livsuppfattningar. Det är mycket möjligt, men jag vill bara erinra om inträdeskraven vid Sköndal. Jag har broschyren framför mig, och här står under punkt 5: »Det förutsättes att den som ämnar bli diakon av uppriktigt hjärta vill vara en kristen och en aktiv medlem i svenska kyrkan.» Därmed tror jag mig ha tagit ställning till vad som här anfördes från herr Johanssons sida.

Det är ytterligare en sak som jag är angelägen om att stryka under. Alla elever är välkomna till våra tre socialinstitut, vilken politisk uppfattning de har, vilken religionsuppfattning de har — alla är välkomna. Men skulle det vara klokt, herr talman, att gagna strävanden att föra en viss bestämd grupp till ett kyrkligt socialinstitut, medan de övriga skulle gå kvar på de andra? Är det rim och reson detta att genomföra en uppdelning av eleverna med hänsyn till deras uppfattning i dessa frågor? Jag tror att det vore en mycket olycklig utveckling om så skedde.

Herr **WIDÉN** (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå närmare in på motionen. Jag skulle bara till vad som här har yttrats om den vilja säga, att motionärernas linje om en höjning av anslaget till stipendierna

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

från 10 000 till 25 000 kronor enligt de uppgifter vi fick i avdelningen skulle innebära, att dessa elever skulle komma i en viss förmånsställning beträffande stipendiemöjligheter i förhållande till eleverna vid socialinstituten. Därför var det ingen i avdelningen som ville driva den linjen att man borde höja detta anslag till 25 000 kronor, utan vi var överens om att skulle man göra en anpassning av anslaget med hänsyn till att man eventuellt utökade den grupp, som skulle få del av detsamma, kunde en höjning med 5 000 kronor vara motiverad. Jag för min del skulle gärna ha velat gå på denna linje, som innebär en höjning till 5 000 kronor, men då hade vi fått så många olika alternativ, varför jag anslöt mig till det, som nu blivit utskottets skrivning. En fördel med att stipendiegivningen i detta fall skulle ske genom den statliga studiehjälpen vore, att dessa elever skulle bedömas på samma sätt som de, som går vid socialinstituten, och denna fördel tycker jag att man bör ta fasta på.

Herr Blidfors talar om att vi inte behöver den sociala linjen på Stora Sköndal, därför att utrymme finns för flera elever vid våra socialinstitut. Det är riktigt ur den synpunkten, att där man har läroanstalter, som bedriver undervisning efter högskolemässiga principer, är det mycket tänjbart med möjligheterna att ta emot elever. Jag skulle dock här vilja understryka, att tillgången på elever vid socialinstituten har förbättrats så pass, att man under senare år har kunnat skärpa kvalifikationskraven.

Med anledning av att det här blivit en principdiskussion skulle jag rent principiellt vilja säga, att en likvärdig utbildning — och det är ingen som påstår annat än att Stora Sköndals utbildning i detta fall är likvärdig med socialinstitutens — skall ge samma möjligheter för eleverna att erhålla statlig studiehjälp. Det hör enligt min mening vara det centrala i detta sammanhang.

Nu påstår herr Blidfors, att om man inför denna studiehjälp för eleverna vid Stora Sköndal stöder man denna anstalt. Ja, i viss mån kan man kanske säga så, men när det gäller dess kostnader för övrigt ger staten intet bidrag, utan det enda bidraget är just studiehjälpen, och den ger man till de studerande. Då kan man fråga sig: Är det inte rimligt, att elever som får samma utbildning också erhåller samma möjligheter till bidrag till studierna?

Det är klart, att det ligger något i den kritik, som herr Blidfors framför, när han menar, att man inte skall ha utbildningsanstalter av skiftande karaktär, som är konfessionsbundna. Jag skulle dock vilja säga, att jag kanske i denna kritik lägger in en annan mening än herr Blidfors. Vad jag i detta fall tycker är en nackdel är att elever med en annan livsinställning icke kommer till socialinstitutet, ty jag tror, att det kan ha ett visst värde att elever med olika inställningar till livsfrågorna blandas samman. Det har fostrande uppgift, som man inte skall bortse ifrån. Samtidigt har jag dock mycket svårt att förstå den meningsriktning, som påstår att i och med att man vid en anstalt har en viss inställning till vad vi brukar kalla våra andliga livsåskådningsfrågor skall detta på något sätt diskvalificera denna anstalt. För eleverna inom vårt utbildningsväsen över huvud taget är det oerhört nyttigt, att vi har anstalter, där man har olika grundsyn. Enligt min uppfattning berikar detta undervisningen och är för samhället i dess helhet en tillgång. Därför har jag också bedömt Stora Sköndal som en tillgång för vårt samhälle ur utbildningssynpunkt, lika väl som jag för min del principiellt icke skulle ha något att invända mot att andra institutioner startade en utbildning, som vi hade behov av i samhället, även om man där grundade den på en konfessionell riktning. Detta behöver inte vara någon nackdel på något sätt. Jag tror, att vi bör ta vara

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

på de möjligheter till variation, som vi kan få här i landet. I verkligheten berikar detta samhällslivet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Hammar* (fp) och *Nelander* (fp).

Herr **GUSTAFSSON** i Bogla (s):

Herr talman! Då jag tillsammans med ett antal ledamöter av denna kammare har väckt en motion om högre anslag till Svenska diakonskolan på Stora Sköndal — motionen har också väckts i första kammaren — ber jag att få yttra några ord.

Vi motionärer anser ju, att motionen är sakligt motiverad. Jag har under hela min tid i samhälleligt arbete menat, att det är av värde, att frivilliga rörelser — om de nu är kyrkliga eller frikyrkliga — skapar utbildning, som ger möjlighet för människor med religiös livssyn att göra en insats i samhället. Egentligen kan jag inte se någon skillnad mellan exempelvis diakonanstalten på Stora Sköndal och de rörelseskolor, som Svenska missionsförbundet, baptisterna och alliansmissionen har, vilka får statsbidrag. Nu är det ju fråga om stipendier, och vi har motiverat, varför vi önskat, att dessa skulle bli högre. Jag kan för min del inte — det framgår av vad jag redan sagt — dela herr Blidfors' principiella betänkligheter. I det landsting, där jag varit landstingsman i många år, har jag stött rörelseskolor av olika karaktär, därför att jag anser det vara av värde, att utbildningsmöjligheterna blir så stora som möjligt.

Jag kan inte finna att det förhållandet, att unga människor har en religiös livssyn, skulle göra dem sämre rustade för en social gärning i samhället. Jag betraktar det som mycket värdefullt att människor är villiga att delta i det sociala arbetet, och såvitt jag förstår behöver det inte bli någon konkurrens

genom utbildningen vid Stora Sköndal, ty de som där utbildas har ju mycket lätt att få platser.

Jag har emellertid inte begärt ordet för att yrka bifall till motionerna, utan jag kommer att yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag är nöjd med utskottets skrivning, som är positiv, och jag har inte alls några betänkligheter mot att vi gör en beställning hos Kungl. Maj:t — det gör vi ju ofta. Vad jag däremot är litet förvånad över är att reservanterna, som går in för avslag, inte ens vill stödja Kungl. Maj:ts äskande. Den här anstalten är ju dock auktoriserad av Kungl. Maj:t.

Jag skall inte nu närmare utveckla dessa saker, ty jag är förekommen både av herr Johansson i Mysinge och av herr Widén, vilkas synpunkter jag delar. Jag hade inte heller trott att vi nu skulle behöva upprepa den debatt som vi hade tidigare, när man yrkade avslag på framställningen om bidrag till Stora Sköndal när det gällde utbildningen av diakoner.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Widén sade i slutet av sitt anförande att han inte var rädd för tillkomsten av nya utbildningsanstalter med religiös karaktär. För min del är jag, herr Widén, förfärligt rädd för detta med tanke på vart det bär hän, när vår yrkesutbildning blir uppblandad med religiösa frågor. Jag vill erinra om hur det är i vissa länder ute i Europa, där man t. ex. fått in skolan i stridslinjen — jag tänker särskilt på Belgien. Vi skulle på det sättet kunna få ganska upprivande stridigheter om våra utbildningsfrågor.

Jag förstår herr Gustafsson i Bogla, när han säger: Om människor har en

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

religiös livssyn, varför skall vi då — om jag får uttrycka det så — rulla stenar i vägen för deras utbildning? Det är inte heller, herr Gustafsson, min mening att vi skall göra det. Men fördenskull skall väl inte dessa människor vid sin utbildning behöva isoleras i en särskild fålla. Jag upprepar vad jag sade för en stund sedan: alla som det här gäller är välkomna till socialinstitutet, där man säkert har möjligheter att varje år plocka in ytterligare 10—15 elever vid varje institut.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Blidfors sade om riskerna av att dra in skolan i stridslinjen, för en livs-åskådningsdebatt såsom skett i Belgien, vill jag erinra om att det är en viss skillnad mellan en frivillig utbildningsanstalt och den obligatoriska skolan. Jag skulle inte heller vilja ha den obligatoriska skolan konfessionsbunden på något sätt. Men här gäller det en frivillig utbildning, och då ligger saken anorlunda till.

Herr GUSTAFSSON i Bogla (s) kort genmäle:

Herr talman! De rörelseskolor och folkhögskolor, som jag här talade om, började ju sin verksamhet med hjälp av frivilliga bidrag och har också under lång tid upprätthållit den utan statens medverkan. Men när man sedermera på grund av byggnadskostnader och andra stora omkostnader behövt ett stöd från statens sida, så har man också fått det. Staten har alltså erkänt dessa skolor, och jag upprepar att jag inte kan finna att detta utgör någon fara för religionsfriheten här i vårt land, såsom tydligen herr Blidfors uppfattade det. Jag betraktar religionsfriheten såsom en frihet till religion och inte som en frihet från religion.

Jag kan inte se att det finns någon anledning att måla i så mörka färger som herr Blidfors här gjort. De risker,

som han tyckte sig finna, utgör inte något annat än en konstruktion.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Eftersom herr Blidfors talar om en viss konfessionsbundenhet när det gäller denna utbildning, vill jag erinra om att vid den sociala linjen på Stora Sköndal förekommer inte generellt någon inövning till diakoner. Men trots detta är de studerande vid den sociala linjen utestängda från möjligheten att få del både av anslaget på 10 000 kronor och av de stipendier som utgår enligt gällande kungörelse.

Jag vill också, herr talman, konstatera att det här inte är fråga om något anslag till skolan vid Stora Sköndal som sådan, utan till de mindre bemedlade eller obemedlade elever som där finns, och såvitt jag förstår har staten lika stor anledning att understödja dessa som liknande elevgrupper på andra håll. Utskottet har emellertid inte tagit någon bestämd ståndpunkt till saken, utan har bara anhållit att Kungl. Maj:t skulle ta frågan under omprövning. Om så sker och det visar sig möjligt att flytta in även dessa elever under gällande kungörelse om stipendier, skulle kanske en mycket gammal stridsfråga kunna avföras ur stridslinjen, och det vore också värt en hel del.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Om jag skulle drista mig att liksom i statsutskottet säga till min vän herr Blidfors, att han ger en delvis skev bild av de förhållanden som här kommer i blickfältet, vet jag att jag inte använder onödigt hårda ord. Herr Blidfors visar sig vara en finurlig herre, när han förklarar för oss att propositionen kom från statsrådet Quensel. Han anar emellertid nog nu att hans finurlighet är genomskådad. Vi har ju upplyst herr Blidfors om att den som på ett alldeles särskilt sätt hade engagerat sig var fungerande ecklesiastikministern, statsrådet Weijne, och denne

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

använde mycket starka ord i debatten här i kammaren. Jag anser därför, att när herr Blidfors nämner, att det var statsrådet Quensel som lade fram propositionen, bör det i sanningens intresse tilläggas, att det var statsrådet Weijne som förde frågan i land.

Det var fråga också om utrymmet för elever i socialinstitutet. Jag tror inte herr Blidfors i denna stund kan säga, att alla elever som vill in på diakonanstalten skulle kunna beredas plats i något socialinstitut. De som söker till diakonanstalten i Stora Sköndal den dag som i dag är, är så många att man där har möjlighet att göra en sträng sortering.

När man frågar varför vi skall ha denna utbildning på Stora Sköndal — den är ju inte sedan i går eller förra året utan har pågått rätt länge — vill jag göra de närvarande uppmärksamma på att när vi första gången beviljade detta anslag, var det i förvissningen att denna utbildning skulle bli likvärdig med den som gavs vid socialinstitutet. Herr Blidfors vet mycket väl, att bakom Kungl. Maj:ts framstöt och bakom resonemanget här i riksdagen låg kännedomen om att socialstyrelsen hade rekommenderat, att sådan utbildning förlades till Stora Sköndal, och därvid understrukt att det fanns ett mycket stort behov av den. Det var inte efter det att staten hade skapat tillräckliga utbildningsmöjligheter, utan det var på ett väsentligt tidigare stadium, som denna utbildning förlades till Stora Sköndal. Jag vet inte om herr Blidfors till äventyrs menar, att när staten nu byggt ut sina möjligheter att ge sådan utbildning, borde Stora Sköndal avstå från denna. Jag tror inte det är rätt att kräva detta. Socialvården har tillförts en hel del mycket värdefulla krafter tack vare Stora Sköndal.

Jag är mycket angelägen att i anslutning till vad vår ordförande i avdelningen nyss nämnde understryka, att här aldrig har varit fråga om att ge diakon-

anstalten något direkt stöd för dess verksamhet. Det har bara varit fråga om att gå några steg i riktning mot jämställdhet mellan dem som utbildas på de andra socialinstitutet och dem som får denna utbildning vid Stora Sköndal, en utbildning som Kungl. Maj:t har godkänt och genom inspektor kontrollerar. Hittills har de inte haft samma möjligheter att få stipendier och andra dylika förmåner, men de har dock tack vare 10 000-kronorsanslaget fått något.

Vi tycker att det ligger nära till hands både att låta Stora Sköndal ha kvar den utbildning, som skänkt oss många goda socialarbetare, och att ifrågasätta om inte de som får sin utbildning där borde behandlas på samma sätt när det gäller stipendier och lånemöjligheter som de som får sin utbildning på de andra socialinstitutet.

Sedan var det fråga om vilka som kommer till denna skola. Herr Blidfors har tydligen den uppfattningen — han uttryckte sig i varje fall i utskottet på det sättet — att det var folk av en bestämd religiös åskådning som skulle tas emot där och drillas vidare. I dag har han använt ett sådant uttryck som att yrkesutbildningen är »konfessionsbunden». Det yttrandet tror jag bestämt herr Blidfors skulle vara villig att ta tillbaka vid närmare eftertanke. Det är inte yrkesutbildningen som är konfessionsbunden. Det som herr Blidfors läste upp om kravet på positiv inställning till kristen tro och kristen sed hos eleverna gällde endast dem som skulle bli diakoner men inte dem som går den andra linjen och alltså inte skall få någon kyrklig vigning.

Enligt de besked, som lämnats från diakonanstalten i Stora Sköndal, finns där en mycket brokig blandning av elever, elever med kristen livsåskådning och elever med annan åskådning. På en punkt tycker jag herr Blidfors kom med ett riktigt påpekande: det skulle inte vara önskvärt att vi hade en markerat religiös utbildningsanstalt och en annan,

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

där det kanske inte funnes några människor med religiösa intressen. Jag tror att det i långa loppet är bra att via denna utbildning sammanföra olika slags människor. För mig är det därför synnerligen tillfredsställande att i dag ha fått detta besked från skolans ledare om att det där finns en blandning av olika slags människor.

Det är ju inte fråga om något stort antal platser — om jag minns rätt är det ett 30-tal. Det är vitsordat att eleverna av högt kvalificerade lärare har fått god utbildning. Man är emellertid tydligen ängslig för att utbildningen skall ske i en kristen miljö och att de som utbildas där möjligen skulle stå under kristen påverkan. Herr Blidfors förstår nog att jag inte kan vara så gruvligt bekymrad för detta. Jag tror att herr Blidfors och jag skulle kunna säga varandra att här inte så mycket är fråga om en stor och viktig princip, utan våra olika uppfattningar sammanhänger med olika ställningstaganden i livsåskådningsfrågor. Låt mig också här få nämna: vid våra olika rörelse-skolor — jag känner inte till dem alla men åtminstone en del folkhögskolor — som framskapats av olika folkrörelser, har människor med olika livsåskådning kommit samman. Detta tycker jag är utomordentligt gagnarikt för den uppfostran och utbildning som folkhögskolorna — liksom även socialinstituten — vill ge.

För min personliga del tar jag mig friheten att säga, att jag hela tiden haft rätt svårt att förlika mig med det betraktelsesätt, som herr Blidfors i dag gör sig till talesman för. Jag tycker — jag vet att jag befinner mig i utomordentligt gott sällskap — att det blottar inte så litet av intolerans. Det var ju den synpunkten som statsrådet Weijne använde i debatten här när vi första gången hade saken uppe.

Jag skulle vilja komma med det påståendet, att det vore en akt av rättvisa, tolerans och generositet att följa

den linje som utskottsmajoriteten rekommenderat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Staxäng* (h) instämde häruti.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon sakdiskussion med herr Hoppe. Jag tycker inte att det tillkommit något väsentligt utöver den diskussion som redan har förts. Det är bara en enda orsak till att jag nu begärt replik. Det var med anledning av de ytterst vänliga ord, som herr Hoppe riktade till mig i början av sitt anförande. Dessa gick ut på att jag skulle vara någon sorts finurlig herre, men att jag nu borde känna mig genomsågad därför att jag bara hänvisade till statsrådet Quensel.

Även med risk att göra herr Hoppe ledsen måste jag säga, att det var statsrådet Quensel som lade fram saken 1948. Statsrådet Weijne var inte inblandad i diskussionen 1948, han kom med i diskussionen först år 1949. För min personliga del skulle jag bryta mot åttonde budet — Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa — ifall jag blandar in statsrådet Weijne i frågan 1948.

Jag väntade mig inte att herr Hoppe skulle ta upp frågan om intolerans. Jag skall inte säga så många ord, men om vi bara gör vissa historiska återblickar, så undrar jag i vilka avseenden kyrkorna och även vissa samfund gjort sig betjänta av beteckningen toleranta.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Inte heller jag skall yrka bifall till motionen även om jag helhjärtat skulle vilja biträda den. Jag nöjer mig i stället med att biträda det förslag som utskottet framlagt, inte minst efter utskottets generösa motivering i skrivningen. Jag skulle dock gärna, herr talman, vilja använda tillfället

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

att även i år säga några principiella ord, eftersom denna fråga tycks ha en sådan benägenhet att återkomma.

När jag första gången talade i denna fråga var det för att bemöta herr Wallentheim, som var rädd för en sammanblandning av religiöst och socialt. Nu tycker jag nog att det borde ha varit mindre anledning till att en sådan varning i år, när motionärerna faktiskt syftar till att man skall ge stöd även till sådana, som inte skall bli diakoner utan vanliga socialarbetare. Det stora behovet av flera socialarbetare framstår för mig — jag är i någon mån underkunnig om läget i landet — som alldeles klart. Vi bör därför på allt sätt underlätta det för de utbildningsanstalter, som vill skänka oss flera socialarbetare. Ja, säger någon här — herr Blidfors bl. a. — det finns ännu utrymmen på de utbildningsanstalter, som inte har någon som helst religiös accentuering utan är rent statliga. Nå ja, men betyder det inte också något att det finns möjligheter till en nyansering och differentiering i ett demokratiskt samhälle som vårt? Är det inte tänkbart att det animerar vissa folkgrupper och vissa unga människor som funderar på val av levnadsbana, om det finns utbildningsanstalter, inför vilka de känner ett alldeles särskilt förtroende och där undervisningen på det sättet från början blir lustbetonad?

Jag reagerar starkt mot uttrycket konfessionsbunden yrkesundervisning. Såvitt jag förstår förekommer det ingen sådan. Jag har själv kontakt med ett liknande område såsom ordförande i Stockholms hemsysterskolas styrelse. Det är en statligt understödd yrkesskola, underställd överstyrelsen för yrkesundervisning. Dess huvudman är frikyrkliga samarbetskommittén. Trots detta är det absolut inte någon konfessionsbunden yrkesundervisning som dessa hemsystrar får. De går sedan ut i kommunal tjänst. Man kan säga att skolan som sådan i sin ledning har en kristen accentuering, som åt hela samvaron ger

en alldeles speciell utformning. De ungdomar, som trivs med detta och samtidigt får en av staten auktoriserad undervisning, behöver sannerligen inte ta skada av det. Vid intagningen görs heller ingen åtskillnad, utan det är så demokratiskt att vem som helst får söka dit och i mån av utrymme vinna inträde, och jag tänker det är likadant i fråga om Svenska diakonskolan.

Jag skulle, herr talman, sålunda än en gång vilja understryka, att vi har råd att vara generösa på det här området. Det är dessutom klokt att vara det, ty vi får därigenom flera människor som passar för dessa uppgifter. Vi vet att en hel del kommuner och anstalter nu gärna kallar sådana, som har utbildats vid dessa enskilda anstalter eller rörelseskolor, om vi vill kalla dem så. De flesta av dessa skolföretag började en gång genom kristna initiativ. Jag vill inte förbehålla den svenska kristenheten, vare sig folkkyrkan eller frikyrkorna, något slags ensamrätt på detta område, och vi har aldrig hävdad den uppfattningen. Men å andra sidan tycker jag inte att staten, när den nu iverdsägligen alltmer har sekulariserats, skall driva det ända därhän, att de som börjat verket helt enkelt skall vara uteslutna från möjligheten att utbilda folk för samhällsuppgifter, som är av gemensamt värde för oss alla. Låt oss avstå från denna form av likriktning — jag hävdar inte heller den religiösa likriktningen på detta område — utan låt oss, som vill ha en viss accentuering, den som understryker den kristna motiveringen till en samhällsinsats, få göra vår insats, och låt andra göra sin.

Jag skulle vilja dra ut konsekvenserna av detta ett stycke längre och säga, att om den svenska frikyrkorörelsen hade ett eget socialinstitut, så skulle vi väl med frimodighet kunna hävda, att stipendier av statsmedel borde utgå till de ungdomar som där fick sin utbildning. Det förefaller mig vara ännu något mera motiverat att denna möjlighet

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

står till buds beträffande Stora Sköndal, ty det förhållandet att det i Sverige finns en kyrka, som praktiskt taget är identisk med staten eller är ett uttryck för statens verksamhet, borde ju vara ytterligare ett skäl att inte strypa anslagsgivningen till ändamål som ligger inom kyrkans ram.

Slutligen ville jag, herr talman, gärna hävda att det här inte i första hand är fråga om kyrkligt eller statligt. Jag känner Stora Sköndal och dess undervisning och vet, att det viktigaste är just kvaliteten på den undervisning som ges, kvaliteten på det folk som kommer ut i socialt arbete, och det skulle vara rätt underligt att diskriminera, inte anstalten, men dem som kommer därifrån. Jag understryker än en gång vad åtskilliga talare här sagt, nämligen att det inte är fråga om ett stöd i första hand till anstalten utan till de behövande elever, som av övertygelse har råkat välja denna utbildningslinje.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **HOPPE** (s):

Herr talman! Jag skulle bara till herr Blidfors vilja säga att jag, med den kännedom jag har om honom och hans intellektuella vakenhet och rörlighet, inte kan tänka mig möjligheten att han inte menade något när han talade om för oss att det var dåvarande statsrådet Quensel som lade fram förslaget. Om jag nu har karakteriserat detta som en finurlighet, så skulle jag nog tro att herr Blidfors blivit offer för hårdare tillhyggen vid andra tillfällen.

Jag vågar inte yttra mig om den historieskrivning herr Blidfors gav då han sade, att Quensel lade fram förslaget vid ett tillfälle och att Weijne talade för det vid ett annat tillfälle. För mig är huvudsaken att komplettera upplysningen, att det var fråga om ett personligt engagemang från Quensels sida, med att låta kammaren få veta — något som herr Blidfors också kunnat tala om — att

även Weijne engagerade sig mycket starkt för denna sak.

När herr Blidfors talade förmanande ord till mig om intolerans vill jag framhålla, att det var just på den punkten som Weijne argumenterade mycket energiskt. Jag vet mycket väl att kyrkan stundom — kanske även i våra dagar, jag skall inte yttra mig om det — har brustit i fråga om tolerans, men jag vet att det också finns folk utanför kyrkan som är utomordentligt intoleranta. Om herr Blidfors och jag blickar ut över världen kan vi se, att kyrkan inte ens i sina mörkaste stunder når upp till den intolerans som finns på vissa andra håll.

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Det är närmast med tanke på de förnämliga personella resurser, som detta institut har tillfört det svenska samhället, som jag vill säga bara ett par ord. Här är en skola som arbetat i vårt land i 56 år. Jag har haft tillfälle att se på skolans schema och jag har fått se den arbetskraft som verkat där. Under årens lopp har detta institut vuxit i aktning och anseende i vårt land. Jag anser, herr talman, att utskottet löst denna fråga på ett sådant sätt, att det borde finnas möjlighet för oss att samla oss omkring det förslag som utskottet presenterat.

Herr **LINDBERG** (s):

Herr talman! I en replik till herr Hoppe citerade herr Blidfors ett budord: »Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.» Jag undrar om inte dessa tänkvärda ord kunde riktas till många andra än herr Hoppe. Vi kanske får ta åt oss lite var. Detta var väl inte herr Blidfors' avsikt, men jag uppfattar det så, att om vi kunde finna en sådan form för vår samvaro, att vi icke bar falskt vittnesbörd mot vår nästa vid något tillfälle, kanske vi skulle kunna uppnå ett idealtillstånd i många hänseenden.

När jag skrev på denna motion, gjorde

Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst

jag det därför att jag känner den verksamhet som bedrivs vid Stora Sköndal ganska väl, inte bara utbildningen av diakoner och andra socialarbetare utan också i övrigt. Det finns allt skäl att så mycket som möjligt stödja denna verksamhet. Stöd kommer ju också från olika håll i landet, men på grund av omständigheter, varöver icke anstalten eller skolan råder, blir ju allting fördyrt. Man måste försöka hjälpa de människor som där genomgår utbildning för ett fortsatt arbete i samhällelig tjänst.

När jag såg reservationerna undrade jag först: Kan så många socialdemokrater verkligen ur kostnadssynpunkt ha vänt sig mot att eleverna vid Stora Sköndal skulle få stipendier? Jag måste dock med detsamma erkänna, att det inte var själva kostnaderna utan den särutbildning som förekommer vid Stora Sköndal, som var orsaken till reservationerna.

Finns det någon anledning för oss här i kammaren att sätta upp sådana hinder för utbildningen vid Stora Sköndal, som reservation b i själva verket gör, då den föreslår att man helt drar in det anslag på 10 000 kronor, som Kungl. Maj:t har äskat till anstalten? Nej, det kan det väl inte gärna finnas, eftersom man tolererar, att det existerar utbildningsverksamhet i många olika former med statsunderstöd och med statlig hjälp. Vi har ju behov av en hel rad socialarbetare, och det finns för närvarande icke några möjligheter att till fullo täcka det behovet. Det skulle därför bli ganska besvärligt om Stora Sköndal tvingades att nedlägga sin verksamhet.

Särskilt på ett område har man varit angelägen att söka funktionärer från Stora Sköndal, inte därför att de varit utbildade just där utan därför att man någonstans måste söka dem, och det är inom alkoholistvården. Det är visserligen sant, att inte alla som har blivit diakoner är lämpade att vara socialarbeta-

re vid en alkoholistanstalt, men detta betyder inte att man skall klassa ned skolan som sådan. Det är två skilda saker att kunna det teoretiska och att kunna »ta folk» eller att umgås med s. k. alkoholister. Det har också från de erkända anstaltens sida erkänts, att även de som utexaminerats från socialinstituten måste prövas innan de kan anställas för gott i alkoholistvårdens tjänst, i vart fall när det gäller anstaltsvård.

På andra områden finns det också stort behov av socialarbetare. Jag vet att man vänder sig till Stora Sköndal i många fall för att få rekommendationer på folk, som kan lösgöras för de arbetsuppgifter som det är fråga om.

Jag tror sålunda att det är allt skäl att bifalla utskottets yrkande i detta hänseende. Jag yrkar bifall till detta, herr talman, under den förhoppningen att Kungl. Maj:t verkligen tar denna fråga under omprövning och till nästa riksdag kommer med förslag om utökning av stipendiemöjligheterna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Hesselbom m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Blidfors begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48:o) i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vetenskapsakademien: Bidrag till vetenskaplig verksamhet i övrigt

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Karl Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Petterson i Degerfors begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 89 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 49—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 53***Vetenskapsakademien: Bidrag till vetenskaplig verksamhet i övrigt**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vill endast yttra några ord i anslutning till en blank reservation som jag har på denna punkt.

Jag finner det underligt, att utskottsavdelningen inte har begärt in någon redovisning från Vetenskapsakademien när den har velat få höjt anslag till Bergianska trädgården. Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att akademien sedan 1749 har ett privilegium, nämligen almanacksarrendet. Utfallet av detta har aldrig officiellt redovisats. Man kan säga att detta är ett indirekt statsanslag, men staten har ingen representant i styrelsen för akademien. När det nu begärs ett ökat bidrag, anser jag att man borde ha in-

fordrat redovisning för att på något sätt få insyn i bokslutet.

Herr talman! Vi får ju här pröva varje anslag men kan långt ifrån bevilja alla och måste skära ned en del. När det gäller andra institutioner begär man ofta en redovisning av deras ekonomiska situation, och det tycker jag borde ha varit fallet här också, när man tillstyrker en ökning av anslaget. Vi kommer framdeles att få pröva ett anslag, som begärs i en motion och som gäller en utbyggnad av de kirurgiska möjligheterna att behandla barn med läpp- och gomdefekter. Det är ett anslag som är kolossalt nödvändigt ur humanitär synpunkt, men vi kommer säkerligen inte att kunna bevilja medel. Därför anser jag, att man borde ha prövat också det nu behandlade anslaget för att vi skulle bli övertygade om att det verkligen är nödvändigt.

Jag har inget yrkande.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Fröken Elmén vände sig mot att avdelningen inte hade infordrat uppgifter från Vetenskapsakademien om dess ekonomiska situation. Jag vill då bara erinra om att vi har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, och vi har förutsatt att Kungl. Maj:t har prövat ärendet.

Vad gäller anslaget till Bergianska trädgården kan jag inte finna annat än att en ökning av detta är högst motiverad, inte minst från statens egen synpunkt. Bergianska trädgården har kanske tidigare fått sina affärer att gå ihop, men på sista tiden har det inte varit möjligt på grund av trädgårdsnäringsens allmänna försämrade ekonomiska läge, varför inkomsterna sjunkit samtidigt som utgifterna till följd av lönehöjningar m. m. ökat. Dessutom vill jag påpeka, att Bergianska trädgården som sådan har stort värde för staten såsom studieobjekt för den som studerar botanik och liknande ämnen vid

Donationen av Mälsåkers slott — Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m.

Stockholms högskola. Det måste således vara en stor förmån för staten att anläggningen kan utnyttjas för detta ändamål och att det anslag som utgår mycket väl kan försvaras.

Slutligen vill jag påpeka efter vad andra avdelningen inhämtat, att de ekonomiska förhållandena vid trädgården för närvarande är under utredning inom Vetenskapsakademien, och därför finns det just nu ännu mindre anledning att alltför ingående röra i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställa bifölls.

Punkterna 54—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59

Donationen av Mälsåkers slott

Punkten föredrogs. Därvid anförde

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Jag har på denna punkt låtit anteckna en blank reservation. Anledningen är följande.

Riksdagen har ju redan anvisat 136 000 kronor för reparationsarbeten på Mälsåkers slott för att rädda detta slott från ett fortskridande förfall. Men dessa pengar räcker inte till mer än att stoppa själva förfallet. De räcker inte för att sätta slottet i stånd.

Redan 1951 erbjöds kronan att som gåva ta emot detta slott. Något avgörande på den punkten har inte skett. Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t att gåvan skall tas emot, vilket också tillstyrkes av utskottet.

Det är ju alltid roligt att ta emot gåvor. Men, herr talman, det finns vissa gåvor som också kan bli ganska dyrbara för mottagaren själv, och frågan är om det inte gäller en sådan gåva i det här fallet. Redan 1951 gjorde Vit-

terhetsakademien en beräkning på vad ett återställande av slottet skulle kosta och kom fram till ungefär 500 000 kronor. Den siffran håller nog inte i dagens läge, den är säkerligen betydligt större. Jag är rädd för att detta i längden kan komma att bli en ganska dyrbar historia.

En annan sak vill jag gärna påpeka, nämligen att den utredning som pågår om Mälsåker, den s. k. Mälsåkerutredningen, inte har direkt tillstyrkt gåvans mottagande, men man har heller inte vänt sig mot detta.

När jag emellertid inte velat ställa ett direkt yrkande på denna punkt, beror det på att riksdagen tidigare vid två tillfällen anvisat de pengar jag talade om. Man kanske kan säga, att riksdagen i viss mån nämligen redan engagerat sig i denna fråga. Men redan första gången var vi dock ett antal ledamöter här i kammaren, som med hänsyn till konsekvenserna tog avstånd från det första anslaget.

Jag har alltså inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställa bifölls.

Punkterna 60—65

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66

Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 70, s. 108 och 109) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förhaft två motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 410) hade hemställts, att riksdagen till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m. för

Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

budgetåret 1956/57 måtte anvisa ett reservationsanslag av 45 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 27 och II: 410, till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Eleverna vid Konstakademien har i likhet med eleverna vid andra konstnärliga utbildningsanstalter, exempelvis teaterskolorna, mycket små stipendier och understödsmöjligheter. Det är ingen överdrift att säga, att många elever vid Konstakademien direkt får svälta sig fram.

Det finns, som vi vet, sedan några år ett anslag som gjort det möjligt att ge 25 elever ett naturstipendium, bestående av ett mål varm mat per dag. Det är 60 elever som behöver det. Akademien hade tänkt sig att 40 elever skulle få det nästa budgetår. Ecklesiastikministern har prutat 1 200 kronor på detta förslag, vilket tycks leda till — om inte maten blir ännu mycket dyrare — att 37,5 elever får åtnjuta detta stipendium. Jag vet inte om ecklesiastikministern och utskottet tänkt sig, att den trettioåttonde behövande eleven skulle få ett mål mat varannan dag. Det kanske jämnas ut av livsmedelspriserna.

I varje fall tycker jag, att med de möjligheter vi har till förfogande borde riksdagen kunna kosta på sig att ge samtliga behövande elever detta mål mat, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till motion II: 410.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 410; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 67—70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71

Lades till handlingarna.

§ 12

Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av väckta motioner om uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Arrhén* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 354), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att inplacera manliga och kvinnliga yrkeslärare vid statens skolor, tillhörande barna- och ungdomsvården och fångvårdens anstalter för till ungdomsfängelse dömda, i lönegrad 21.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 270 och II: 354 icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen hade utskottet bl. a. gjort följande uttalande:

»På grund av vad i detta ärende förekommit vill utskottet emellertid uttala, att skäl syntes utskottet föreligga för att lönegradsplaceringen för yrkeslärarna vid ungdomsvårdsskolorna och fångvården underkastas förnyad prövning.»

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Lean-*

Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

der, Gillström, Pålsson, Einar Persson, Birger Andersson, Åkerström, Rubbestad, Petterson i Degerfors, *Andersson* i Mölndal, *Almgren* och *Andreasson*, vilka ansett att det nu återgivna uttalandet bort utgå ur yttrandet.

Utskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogad en reservation. Mellan reservanterna och utskottets majoritet råder ingen skiljaktig mening rörande yrkandet om avslag på motionen. Det är endast motiveringen som reservanterna ansett icke är tillfredsställande. Det gäller sista satsen i utskottets utlåtande, där utskottet gör det uttalandet, att »skäl synts utskottet föreligga för att lönegradsplaceringen för yrkeslärarna vid ungdomsvårdsskolorna och fångvården underkastas förnyad prövning».

Reservanterna har för sin del inte ansett det vara lämpligt, att riksdagen gör ett uttalande av denna karaktär, dels med hänsyn till att riksdagen i följd hade att pröva lönegradsplaceringen för dessa lärare och då avslog en motion av samma innebörd, dels att man då också godkände Kungl. Maj:ts proposition rörande placering av yrkeslärare bland annat vid dessa skolor och lärare vid centrala verkstadsskolor, i vilket sammanhang det uppkom en skillnad i lönehänseende mellan dessa båda lärarkategorier. Den kungl. propositionen hade föregåtts av förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och berörda parter. Därvid hade man träffat en överenskommelse om placering i lönegrader, vilket sedermera också resulterade i att riksdagen godkände överenskommelsen som sådan.

Nu föreligger återigen motioner med hemställda om uppflyttning av lärarna vid ungdomsvårdsskolorna och fångvården. Utskottet liksom reservanterna

har för sin del ej ansett det lämpligt att bifalla motionerna och ej heller ansett det lämpligt, att denna lönegradsplacering förändras på annat sätt än att man genom förhandlingar kommer till en uppgörelse om en annan lönegradsplacering. Då man så nyligen träffat en överenskommelse finner reservanterna det inte lämpligt att omedelbart därefter säga, att frågan bör bli föremål för omprövning. Det är enligt reservanternas mening icke lämpligt att man gör ett ensidigt uttalande i detta hänseende, ty man får förutsätta, att när man träffade överenskommelsen hade man gjort en värdering av arbetsuppgifterna. Någon förändring har inte skett i dessa, åtminstone inte enligt vad som är utskottet bekant, vare sig i organisatoriskt hänseende eller på annat sätt. Det finns alltså ingenting som talar för att riksdagen nu bör ge Kungl. Maj:ts rekommendation att begära förhandlingar med parterna för att få till stånd en lönelöftning i detta hänseende.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Rubbestad* (bf).

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Vi är några stycken riksdagsledamöter som har framburit en motion i år igen, i vilken motion vi har begärt uppflyttning från 20 till 21 lönegraden av lärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Vi har också begärt, att detsamma skall gälla yrkeslärarna vid fångvårdens anstalter för till ungdomsfängelse dömda.

Vi har varit väl medvetna om att så sent som vid 1955 års riksdag skedde en del lönegradsuppflyttningar för vissa befattningshavare på detta område. Det var bland annat lärarinnor i hushållsgöromål och i kvinnlig slöjd, som fick tjänstebenenämningen ändrad till yrkeslärare och i samband därmed kom upp

Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

från 19 till 20 lönegraden. Samtidigt höjdes lönegradsplaceringen för yrkeslärarna vid de centrala verkstadsskolorna från 20 till 21 lönegraden. Det är denna differentiering av yrkeslärarna inom dessa båda områden, som vi inte kan finna motiverad.

Vi motionärer har styrkts i vår uppfattning genom vad socialstyrelsen framhållit i sina anslagsäskanden, vilket styrelsen gjort tidigare och även i höstas. I dessa anslagsäskanden framhålls dels att yrkeslärarna vid ungdomsvårdsskolorna sedan 1951 haft precis samma lönegradsplacering som yrkeslärarna vid de centrala verkstadsskolorna, dels att ungdomsvårdsskolornas yrkeslärare har ett svårare klientel, längre arbetstid och kortare semester och att det därför enligt socialstyrelsen framstår som oundgängligen nödvändigt, att sistnämnda yrkeslärare uppflyttas från 20 till 21 lönegraden. Det finns väl ingen anledning att tvivla på att socialstyrelsen har möjlighet att riktigt bedöma denna sak. I 1951 års statsverksproposition var för övrigt dåvarande socialministern Gustav Möller av precis samma uppfattning, nämligen att dessa båda kategorier av yrkeslärare borde vara placerade i samma lönegrad.

Det kan inte, tycker jag, herr talman, vara riktigt att nedvärdera arbetsprestationen av vissa grupper yrkeslärare, då fordringarna ställs lika högt. Om lönesättningen är för låg, måste följderna bli, att yrkeslärartjänsterna vid ungdomsvårdsskolorna och vid fångvårdsstyrelsens anstalter kommer att besättas med personer, som inte är behöriga, och då måste, enligt vad jag kan förstå, undervisningen i det långa loppet bli lidande härav, och det kan väl inte vara någon lycklig lösning. Det är obestriddligen så, att det är svårt att rekrytera och behålla kvalificerad och lämplig personal.

Jag har svårt att förstå anledningen till att man 1955 frångick den tidigare tillämpade principen, att yrkeslärarna

vid ungdomsvårdsskolorna skulle jämföras med dem vid de centrala verkstadsskolorna. Jag böjer mig för det skäl som statsutskottet anför, att då riksdagens beslut i fjol fattades, var det en förhandlingsöverenskommelse som låg till grund och att det därför inte bör ske någon ändring annat än förhandlingsvägen.

Det gläder mig emellertid, att utskottet funnit skäl för att lönegradsplaceringen för yrkeslärare vid ungdomsvårdsskolorna och fångvården underkastas förnyad prövning, och jag hoppas att detta i dag skall bli riksdagens beslut.

De betänkligheter, som reservanterna anför och som herr Andersson i Mölnadal gjort sig till tolk för, är, tycker jag, inte särskilt starkt motiverade. Jag anser inte att det skulle vara på något sätt farligt och bindande för riksdagen, om man i detta fall gick på utskottets förslag, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h) och fru *Eriksson* i Stockholm (s).

Fröken **AGER** (fp):

Herr talman! Jag vill till alla delar instämma i vad fröken Wetterström sagt i denna fråga angående lönerna för lärarna vid våra yrkesskolor.

Jag vill kraftigt understryka de svårigheter som föreligger att få kvalificerad och lämplig personal på våra ungdomsvårdsskolor, därför att dessa lärare givetvis söker sig i första hand till verkstadsskolor och yrkesskolor. De gör det därför att, såsom fröken Wetterström sade, ungdomsvårdsskolorna bl. a. har mycket längre arbetstid och kortare semester.

De svårigheter som föreligger för dessa lärare gör, att det inte finns något skäl för att de skall ligga lägre i lönehänseende än lärarna vid verkstadssko-

Uppflyttning i högre lönegrad av yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

lor. Tvärtom skulle jag vilja säga, att dessa lärare bör ligga högre än lärarna vid våra verkstadsskolor med hänsyn till de svårigheter som de har att arbeta med.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att liksom fröken Wetterström få ansluta mig till utskottets förslag.

Häruti instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr **ANDERSSON** i Mölndal (s):

Herr talman! De skäl som här har anförts har ävenledes framförts vid förhandlingarna. Några skäl som icke varit kända vid förhandlingarna eller när riksdagens beslut fattades i fjol har således icke framkommit.

Man kan inte helt jämföra yrkeslärare vid ungdomsvårdsskolor och vid vissa fångvården tillhörande anstalter med yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor. Vi vet alla att målsättningen för utbildningen vid de centrala verkstadsskolorna och målsättningen för utbildningen vid dessa andra anstalter skiljer sig väsentligt. Vid de centrala verkstadsskolorna sker utbildningen under en bestämd tid, två, tre eller fyra år. Eleverna skall efter denna tid vara utbildade yrkesarbetare. Vid ungdomsvårdsskolorna och fångvårdens anstalter däremot kan man inte på grund av där rådande speciella förhållanden ge utbildning i denna omfattning, och den kan ej heller ha samma kvalitet som vid de centrala verkstadsskolorna.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Andersson i Mölndal, att vi får väl ändå litet var erkänna, att det inte är absolut hundra procentigt säkert, att man omedelbart vid förhandlingar uppnår full rättvisa. Om man hör till dem som tycker att man inte gjort det, måste man väl ändå ha rätt att få uttala denna sin uppfattning och säga att man hoppas på att vid nya förhandlingar kunna uppnå ett bättre resultat.

Herr **STAXÅNG** (h):

Herr talman! Jag instämde visserligen för en stund sedan med fröken Wetterström, vars synpunkter i denna fråga jag helt delar, men jag fäste mig vid en upplysning, som lämnades av avdelningens värderade ordförande, där han som ett motiv för denna skillnad i lönehänseende angav, att målsättningen var annorlunda när det gällde de centrala verkstadsskolorna.

Det är fullt riktigt, men av ett sådant resonemang skulle man kanske lockas tro, att dessa lärare behövde särskilda kvalifikationer. Kvalifikationerna är emellertid lika, och det finns inget hinder för en lärare, som nu tjänstgör vid en ungdomsvårdsskola, att söka och vara fullt kvalificerad för en tjänst vid en central verkstadsskola.

Å andra sidan är själva arbetet många gånger mycket svårare vid ungdomsvårdsskolorna. Jag kan inte komma ifrån, att den meningen är riktig som statsrådet Möller på sin tid gav uttryck åt i denna sak. Han stod inte främmande för utan hade i mycket hög grad sysselsatt sig med de centrala verkstadsskolornas uppgifter. Han borde därför vara fullt vittnesgill och kapabel att bedöma denna sak. Det är en realitet här som vi inte får förbise. Om man inte får denna likställighet i lönehänseende, kommer detta att i hög grad bli katastrofalt för våra ungdomsvårdsskolor med deras oerhört viktiga arbetsuppgifter. Dessa kommer nämligen att bli utan dessa lärarkrafter, som går till de centrala verkstadsskolorna. Utskottet har inte kunnat följa motionärerna när det gällt att direkt ta ställning till uppflyttningen. Detta bör Kungl. Maj:t göra efter vederbörliga förhandlingar. Starka skäl talar för en omprövning efter socialstyrelsens upprepade uppmaningar och hemställanden i denna sak och med beaktande av de synpunkter på frågan som här framförts. Det är därför jag tror att mycket

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

starka skäl talar för ett bifall till utskottets förslag, till vilket jag, herr talmann, ber att få yrka bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Mölndal begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 103 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betän-

kande nr 19, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 8 av herr *Eliasson* och II: 15 av herr *Larsson* i Luttra, vari hemställt, »att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen att den i 19 § föreskrivna åldern för ombud vid spritinköp höjes från 18 till 21 år»;

2) motionen I: 315 av herr *Bengtson*;

3) motionen II: 248 av herr *Hamrin m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om en omprövning och ett uppskov beträffande tidpunkten för den planerade försöksverksamheten med spritutskänkning utan måltidstväng».

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 8 av herr *Eliasson* och II: 15 av herr *Larsson* i Luttra om höjning av den i 19 § rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrivna åldern för ombud vid spritinköp icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen I: 315 av herr *Bengtson* om undantagande av en söckendag i veckan från försäljning och utskänkning av spritdrycker icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 248 av herr *Hamrin m. fl.* angående omprövning och uppskov beträffande tidpunkten för den planerade försöksverksamheten med spritutskänkning utan måltidstväng icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Bengtson*, som ansett, att utskottet bort hemställa

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 8 av herr

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

Eliasson och II: 15 av herr Larsson i Luttra, för sin del antaga följande

Förslag
till
förordning om ändrad lydelse av 19 §
rusdrycksförsäljningsförordningen den
26 maj 1954 (nr 521)

Härigenom förordnas, att 19 § rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 skall erhålla följande ändrade lydelse.

19 §

Rusdrycker må — — — tillhandahållas någon.

Rusdrycker må ej inköpas genom ombud som kan antagas ej hava fyllt tju-guett år.

Föreligger beträffande — — — rusdrycker vägras.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 315 av herr Bengtson, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i reservationen anförts, låta verkställa skyndsamt utredning om undantagande av en söckendag i veckan från all försäljning och utskänkning av spritdrycker samt för riksdagen snarast framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda; ävensom

3) att motionen — — — (= utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! I det utskottsutlåtande, som vi just nu är i färd med att ta ställning till, förekommer också några avsnitt, som berör den planerade försöksverksamheten med spritutskänkning utan måltidstvång. Vi har, jag och mina medmotionärer, menat, och vi menar

det fortfarande, att skall en sådan försöksverksamhet med nödvändighet komma till stånd, så bör experimentet gott kunna anstå till en tidpunkt, då läget — om man ser till förhållandena i stort — ter sig mindre labilt, mindre riskfyllt än vad som för närvarande är fallet.

Nu är tyvärr att konstatera, att utskottet inte vill vara med om ett sådant uppskov, och man åberopar därvid delvis samma skäl, som anförts, när det gäller att avvärja ett par andra »attentat» mot den sedan den 1 oktober i fjol tillämpade ordningen. Det uppgjorda programmet skall genomföras till punkt och pricka, heter det. Cirkulärerna får inte rubbas. Vi skall löpa linan ut. Vad som är sagt, det är sagt, och ingen prutmån gives därvidlag. Resonemanget kan låta bestickande, men fråga är, om det är så alldeles oantastligt.

För det första — jag håller mig här till den motionsframstöt som jag själv bär ansvaret för — är att märka, att vad tidpunkten för den projekterade försöksverksamheten beträffar, så lämnades denna fråga öppen i propositionen, och särskilda utskottet lät på sin tid uttryckligen ge till känna, att det här var fråga om en sak som borde prövas på ett senare stadium. Man menade tydligen att försiktigheten bjöd, att det borde gå en tid mellan den stora reformens genomförande, motbokens avveckling alltså, och detta mindre experiment, hugskottet med den måltidsfria spritutskänkning — jag säger »hugskottet», ty det ordet karakteriserar faktiskt vad det här är fråga om. Exakt hur lång karenstiden borde vara sägs däremot ingenting om, och man må väl under sådana förhållanden inte finna det direkt onaturligt, att det nu beträffande just denna fråga, en typisk omdömes- och avvägningsfråga, kan uppstå delade meningar.

Jag skall gärna hålla med om att det ännu kan vara för tidigt att fälla någon

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

slutgiltig dom över den stora nykterhetsreformen, men uppenbart är väl ändå att en klar och oroande, högst oroande försämring inträtt. Många, även sådana som var med om att ge reformen sitt stöd, frågar sig nu, kanske i hemlighet — man ropar väl inte ut det på torgen — om vi inte rent av hoppat i galen tunna här. Nu gör visserligen utskottet gällande, att utvecklingen efter den 1 oktober ingalunda innebär några avvikelser från det tänkta schemat eller eljest medfört några överraskningar. Men är det verkligen på det sättet? Stämmer den beskrivningen? För min del har jag svårt att gå med på det.

Jag skall tillåta mig ett påpekande här. Det framgår ju ändå av det tillgängliga siffermaterialet, att konsumtionen av spritdrycker volymmässigt ökade mer under januari 1956, d. v. s. den fjärde månaden efter spritens frisläppande, än under sista kvartalet 1955, för den förstnämnda perioden 40 procent, för den sistnämnda 33 procent. Jämförelsen avser då självfallet motsvarande månader under det sista ransoneringsåret. Jag skulle vilja ställa frågan, om man verkligen på allvar hade räknat med att försäljningsökningen — och detta är ju något lika uppseendeväckande som djupt nedslående — skulle visa en tendens att stiga även efter det att det s. k. frihetsruset, som man uttrycker det, under de första två månaderna hade lagt sig.

Jag tillät mig nyss beteckna det aktuella läget på hithörande område som labilt, riskfyllt, osäkert. Jag är medveten om att detta är en i överkant mild nyansering av språket. Många människor skulle nog helst och på goda grunder vilja karakterisera utvecklingen som i hög grad alarmerande, som direkt anstötlig, och nog måste man väl också medge, att om de nu titt och tätt inströmmande fyllerisiffrorna skall tagas som mått på svenska folkets förmåga att bära reformen, så är det verkligen illa

ställt. Man skall inte glömma att alla experiment på detta område är experiment med människor, med mänskliga kvaliteter, det ömtåligaste av allt.

Vad man mot bakgrunden av det starkt försämrade läget frågar sig, är nu detta, om det verkligen kan vara välbetänkt, klokt, socialt riktigt att redan i detta skede bygga ut experimentet ytterligare, liksom stapla ett experiment på ett annat, eller hur man nu vill uttrycka det. Det bör här för övrigt observeras, tycker jag, att 1944 års nykterhetskommitté i sitt stora principbetänkande kategoriskt hävdade att måltidstvänget borde bibehållas. Det sades ut, att det »ingått i svenska folkets medvetande att spritdrycker bör förtäras endast i samband med måltid, något som säkerligen varit ägnat att minska fylleri och annat missbruk». Flertalet remissinstanser anslöt sig också till denna ståndpunkt. Det var alltså en uppfattning, som de sakkunniga kommit till efter att så grundligt som gärna är tänkbart — utredningen hade ju grubblat och forskat i nära ett decennium — ha övervägt frågan. Att sedan dåvarande finansminister Sköld plötsligt fann på idén att trots detta starta en försöksverksamhet och hade en specialkommitté, en snabbutredning, att stå till tjänst med att jämnna vägen för en sådan försöksverksamhet, kan självfallet, som jag ser det, på intet sätt förta det starka och avgörande intrycket av nykterhetsutredningens bestämda utlåtande till förmån för måltidstvängets bibehållande. *Den* talade aldrig om behovet av någon försöksverksamhet.

Härtill bör, herr talman, läggas en annan omständighet, och det är den som an knyter till urvalet av försöksområden. Här har Kongl. Maj:t på kontrollstyrelsens förslag stannat för en rad orter med utpräglat turistisk anstrykning. Jag vill bara helt kort säga, att det här skymtar en mycket allvarlig risk ur ren trafiksäkerhetssynpunkt, av skäl som det väl är alldeles onödigt att närmare

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

ingå på, så uppenbart som sambandet är mellan å ena sidan motorismen och å andra sidan spritförtäring.

Herr talman! Även om jag till fullo inser det från vissa synpunkter gagnlösa uti att yrka bifall till en motion, som rönt ett så omilt öde i utskottet som fallet är med motionen nr 248 i denna kammare, kan jag ändå inte dagtinga med min övertygelse utan ber alltså att få yrka bifall till sagda motion.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet vid denna punkt är att jag står för en av de tre motioner, som utskottsbetänkandet behandlar. Det är ju fråga om den nyordning av rusdryckslagstiftningen, som ägde rum vid lagstiftningens ikraftträdande den 1 oktober förra året.

Som vi alla känner till har försäljningen av spritdrycker ökat starkt, och den övergång från starkare till svagare drycker, som man räknade med när beslutet fattades, har inte ägt rum, utan erfarenheterna hittills visar, att utvecklingen gått i motsatt riktning. Att inköpsåldern i de nya bestämmelserna fastställdes till 21 år innebar en sänkning av inköpsåldern för den stora massan av ungdomar mellan 21 och 25 år. Tidigare var det som bekant endast de gifta som hade inköpsrätt vid 21 års ålder, medan inköpsåldern för de ogifta var 25 år.

Enligt propositionen till 1954 års riksdag skulle köpare legitimera sig med en handling, som utvisade hans födelsetid och födelsenummer. I propositionen förutsattes, att inköp liksom tidigare skulle kunna ske genom ombud som fyllt 18 år, men också ombudet skulle förete sin uppdragsgivares legitimationshandling och dessutom, där så ansågs erforderligt, kunna styrka sin egen ålder. Efter utskottsbehandlingen slopades i riksdagsbeslutet bestämmelserna om legitimation, och stadgandena om inköpsålder och ombudets ålder fick

i stället den utformningen i lagtexten, att rusdrycker må ej utminuterats till den som kan antagas ej ha fyllt 21 år. Detsamma gäller för ombudet: rusdrycker må ej inköpas genom ombud, som kan antagas ej ha fyllt 18 år. Åldersgränserna blev på detta sätt ganska flytande, och det har omvitnats, att kontrollen är nära nog omöjlig att genomföra. Det finns alltså ett visst fog för påståendet, att genom dessa åtgärder har inköpsåldern i själva verket sänkts till 18 år.

Erfarenheterna har, som jag har sagt, givit vid handen att en påtaglig försämring av nykterhetstillståndet har ägt rum. Dess bättre ser det ut som om fylleriet bland ungdomen skulle ha ökat mindre än bland andra kategorier, men även beträffande ungdomen är dock tendensen oroväckande på många håll. Detta är anledningen till att denna motion har avlämnats. Utskottet har visserligen anfört att det saknas belägg för att i förevarande avseende några påtagliga missförhållanden har uppkommit, men utskottet förutsätter dock att utvecklingen uppmärksammat följes. Utskottet fortsätter: »Sammanfattningsvis vill utskottet framhålla, att den nya försäljningsordningen under en övergångstid bör få tillämpas och utvecklas efter de linjer som uppdragits vid dess genomförande. Härefter ser utskottet en faktor ägnad att positivt bidra till en belysning av vårt lands alkoholproblem.»

Det kan naturligtvis låta säga mig. Men jag måste för min del säga att det skulle vara beklagligt om denna belysning av alkoholproblemet skulle köpas till priset av ett försämrat nykterhetstillstånd bland ungdomen. Jag hör alltså till dem som inte kan stilla sin oro på den punkten, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen i vad den avser utskottets hemställan under punkt 1).

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

gått till behandling av dessa tre motioner utan någon som helst panik. Vi har inte ens iakttagit den berömda — enligt herr Hamrins eget uttalande i *Expresen* — Englundskas tummen, som i detta sammanhang skulle ha spelat en viss roll. Vad den kan ha spelat för roll i folkpartiet, vågar jag inte yttra mig om, men i bevillningsutskottet har den inte varit synlig på många år.

Jag tror att man skall se dessa problem såsom riksdagen såg dem 1954 och att man skall fråga sig, om någonting sådant har inträffat, som de som tidigare sysslat med dessa problem inte hade på känn skulle komma att inträffa. När vi 1954 avskaffade motbokssystemet var ju meningen att därmed få bort spriten som en central fråga i det mänskliga livet, vilket den varit här i landet praktiskt taget varje dag. Jag vet inte om så har skett, men jag tror man vågar påstå — åtminstone är detta uppfattningen bland dem som rör sig ute bland människorna — att det numera talas väsentligt mindre om sprit än förut. Däremot skulle jag vilja säga herr Hamrin att jag inte är alldeles övertygad om att inte spriten har bytt plats på det sättet att den blivit det centrala problemet i den svenska pressen. Jag tror man skall ha klart för sig att detta ständiga jagande inte kan vara fördelaktigt i det här sammanhanget.

Vad trodde vi 1954? Trodde vi, som en del människor nu efteråt förutsätter, att det skulle bli en allmän nedpressning av konsumtionen på en enda gång när spriten släpptes lös? Det fanns ingen som trodde på det, ingen som något hade följt detta problem. Släpper man lös en vara som man hållit bunden, ransonerad i 40 år och ger ett folk möjlighet att fritt förfoga över den, tror jag att även herr Hamrin skall inse att »frihetsruset» kommer att vara något längre än en tre-, fyra- eller femmånadersperiod.

Jag tillät mig här under debatten 1954 framhålla, att man nog borde

vara tämligen glad om vi kunde ha övervunnit svårigheterna under en ettårsperiod. Jag vidhåller den uppfattningen, jag har gjort det i alla diskussioner. Jag tror att det är en minimiperiod i det här sammanhanget.

Visst är läget allvarligt, det är ingen som blundar för det. När man ser siffrorna på detta område från låt oss säga Jönköpings län eller låt oss säga Värmlands län, så är de ju förfärande. Men vi skall också komma ihåg att dessa läns utgångssiffror var så trängda nedåt, att en uppgång måste bli våldsammare där än i andra län.

Nu har man motionerat, och herr Hamrin talar mycket om att man borde stoppa experimentet med måltidstvang. Jag har aldrig stuckit under stol med att jag beträffande måltidstvangen tillhör de mycket tveksamma. Jag har vid mer än ett tillfälle hävdat ungefär samma mening som nykterhetskommittén gjorde i detta sammanhang. Men riksdagen beslöt ju med mycket stor majoritet att man skulle på detta område skaffa sig en erfarenhet som kunde vara till ledning för hur man i framtiden skulle förfara, och man gav därför Kungl. Maj:t de begärda fullmakterna. Något annat var väl knappast heller tänkbart. Kungl. Maj:t hade ju vidtagit de förberedande åtgärder som behövdes, och allting var praktiskt taget klart. Skulle riksdagen då ha sagt: Nej, vi vill inte göra detta experiment nu, utan vi skjuter på det till en senare tidpunkt?

Är det inte, herr Hamrin, bättre — och det är bevillningsutskottets utgångspunkt — att få göra de olika experimenten samtidigt och få dem avslutade vid ungefär en tidpunkt? Då får man ju en samlad erfarenhet och har större förutsättningar att avgöra, om riksdagen år 1954 handlade riktigt eller ej vid sitt bedömande av det då föreliggande spörsmålet. Det är så bevillningsutskottet ser på problemet. Skulle vi nu skjuta på försöket med

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

spritutskänkning utan måltidstväng ytterligare ett halvår, kanske situationen bleve mycket värre. Då hade vi skaffat oss en erfarenhet om utminuteringsen, som kanske om något år skulle nödga riksdagen att vidtaga vissa åtgärder, medan vi inte förrän om kanske ytterligare något år hade fått någon erfarenhet av utskänkingsproblemet. Och man bör som sagt ha en samlad erfarenhet, om man skall kunna komma till ett riktigt resultat.

Det är detta och ingenting annat som är motivet för utskottets avstyrkande av såväl herr Hamrins som herr Bengtsons motion om förändringar i fråga om spritutskänkningen.

Vad vidare beträffar herr Larssons i Luttra motion medger utskottet klart att frågan om åldersgränsen för ombud vid spritinköp kan vara ett problem. Utskottet har också ägnat mycken uppmärksamhet åt detta spörsmål, och vi har haft överläggningar både med representanter för systembolaget och andra personer med erfarenhet på ifrågavarande område. Man har därvid sagt oss att det inte, såvitt man kunnat iakttaga förhållandena inom olika delar av landet, är någonting som brister i detta avseende. Inregistreringsproblemet fick ju en annan lösning än nykterhetskommittén hade avsett, och utskottet har just därför på denna punkt starkt understrukit att utvecklingen bör följas med särskild uppmärksamhet. Det skulle ju vara en smula ledsamt, om man kom fram till en inköpsålder av 18 år i stället för 21 år, som riksdagen ansett vara den lämpliga.

Herr talman! Det beslut angående rusdrycksförsäljningen, som riksdagen år 1954 fattade, utgjorde ett bevis på det förtroende som statsmakterna hyste för det svenska folket. De hittillsvarande erfarenheterna kan inte läggas till grund för ett säkert och objektivt bedömande av vad som har skett efter det de sålunda beslutade förändringarna trätt i kraft. Så mycket kan ju kon-

stateras som att starkölshausen i oktober är över och att konsumtionen av starköl nu är nere i ungefär hälften av vad den då var. Men vi anser att man ännu inte kan med någon objektiv säkerhet — och det är ju det som det är fråga om i detta sammanhang — bedöma utvecklingen i övrigt efter den 1 oktober. Först när vi har fått del av den samlade erfarenheten har vi något verkligt belägg för huruvida svenska folket har motsvarat det förtroende som statsmakterna visade år 1954. Och då, herr talman, är tiden inne för att på basis av dessa erfarenhetsrön välja de vägar som riksdagen skall gå i fortsättningen. Jag tillät mig i debatten 1954 säga att jag hyste förhoppningar om att vårt folk, som ju alltid framhålles såsom så högtstående i olika avseenden, skulle motsvara statsmakternas förtroende. Visar det sig att så inte är fallet, ser jag, herr talman, ingen annan möjlighet än att det får ta konsekvensen av att det sättes någonting annat i stället för det som eventuellt varit misslyckat.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till bevillningsutskottets hemställan i här föreliggande betänkande.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Till utskottets ärade talesman, vars allmänna syn på dessa ting jag eljest självfallet respekterar, skulle jag vilja säga några ord till replik. Herr Olsson i Gävle började med att notera som ett glädjande faktum, att det *talas* väsentligt mindre om sprit efter den 1 oktober än vad det gjordes tidigare. För mig framstår det dock som avgörande, att det *dricks* mera sprit i dag än före sagda tidpunkt. Det är detta förhållande som är så alarmerande i dagens läge. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att när det beslöts om igång-

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

sättande av försöksverksamhet med spritutskänkning utan måltidstvang, lämnades ju frågan öppen beträffande tidpunkten därför. Jag föreställer mig, att det skedde just för att man skulle kunna ha fria händer. Man skulle avvakta utvecklingen och se vart det barkade hän för att eventuellt vid senare tidpunkt återkomma till frågan.

Nu säges det, att det inte har skett något nytt. Situationen är inte annorlunda än man hade tänkt sig. Jag har redan sökt påvisa, att den beskrivningen, som jag ser saken, inte stämmer fullt ut. Det är väl ändå något ganska anmärkningsvärt och något som vi inte hade räknat med, att försäljningsökningen under de sista månaderna rent av är större än den var under månaderna närmast efter reformens genomförande, alltså under det s. k. frihetsrusets dagar. Detta tyder på att det här är en utveckling i gång, som, även om man inte vet var den slutar, är illavarslande och av den arten, att den manar till försiktighet.

Jag ser försöksverksamheten som en isolerad fråga, och ett yrkande på slopande eller avveckling av denna försöksverksamhet utgör inte något som helst intrång på reformen i övrigt. Jag skulle än en gång vilja understryka, att läget väl inte riktigt i alla avseenden är det förutsedda. Vi har bl. a. inte de resurser att ta vård om missbrukarna, som vi hade räknat med, när reformen beslöts. Vi står i mycket hög grad utan möjlighet att klara den starka tillströmningen av missbrukare. Detta är också en faktor, som det finns all anledning att i detta sammanhang ta hänsyn till.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr LARSSON i Luttra (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte mig av vad utskottets ärade ordförande här yttrade märka, att också han känner en viss oro

inför utvecklingen. Nu har det i olika sammanhang sagts, att det skulle behövas en tid av fem eller sex år för att man skulle kunna avge ett säkert omdöme om hur experimentet har utfallit. Om utvecklingen beträffande ungdomen skulle bli mera oroande än den är för närvarande, hoppas jag, att vi inte skall behöva vänta så länge, innan man vidtar de åtgärder, som vi har föreslagit i motionen, eller ingriper på annat sätt.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vill understryka, att det kanske hade varit lämpligt, att åtskilliga åtgärder hade vidtagits på alkoholvårdens område, som man inte har hunnit med. Det rådde dock samma läge före den 1 oktober, och jag tror inte, att man kan påstå, att det är de nya alkoholisterna, de som framträtt efter 1 oktober, som särskilt behövt vården; det är nog de gamla alkoholisterna. Jag gläder mig innerst inne åt att ungdomen i detta avseende, att döma av alla de siffror som jag har tagit del av, inte i så hög grad har fallit för det nya som har inträffat, som man i allmänhet trodde skulle bli fallet.

Nu säger herr Hamrin, att det dricks mera efter den 1 oktober. Ja, det erkänner jag gärna, men skulle det inte också kunna vara ett bevis för att vi hade ett system, som höll nere konsumtionen — åtminstone den lagliga, ty det föranledde som bekant massor av olagligheter — på ett sätt, som kanske inte var så naturligt, som det bort vara. Det är möjligt att detta kan vara förklaringen. Jag säger detta utan att avge något bestämt omdöme. Jag tror dock att det finns mycket att studera på här ifrågasvarande område. Det finns mycket att få erfarenhet om innan vi går till något annat system än det vi fick den 1 oktober 1955. Vi skall nämligen ha klart för oss — det vill jag starkt understryka — att vi inte kan återgå till motboks-

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

systemet. Det måste vara ett väl genomtänkt alternativ till det vi nu har, om herrarna och damerna skall tänka sig en ny politik på här ifrågavarande område.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Här har anförts att den reform som vi genomförde 1954 framför allt värdjade till svenska folkets ansvarskänsla. Man hoppades att den frihet under ansvar som man då proklamerade skulle vinna gensvar ute i landet. Jag vill emellertid inte fördölja, att också andra motiv låg till grund för den reform som vi då genomförde. Förutom förhoppningen om att svenska folket skulle ha kraft nog att bära sin frihet låg också till grund för våra bedömanden den statistik över den sannolika utvecklingen av rusdrycksförsäljningen och rusdrycksförtäringen som presterades av nykterhetskommittén och som sedermera också sanktionerades av utskottet. Denna statistik var otvivelaktigt ganska avgörande för mångas inställning. Jag finner det dock angeläget att nu säga, att denna statistik var en ganska lös grund att bygga på.

Jag är icke överraskad av utvecklingen under de första månaderna efter spritens frisläppande, men det kan inte förnekas av någon, att de senare månadernas utveckling ganska illa rimmar med de prognoser som ställdes när reformen genomfördes. Det är anledning till eftersinnande, att man inte borde så starkt ha litat på den prognos och den statistik som vi då hade framför oss.

Jag tror inte heller på förklaringen, att det som nu äger rum beror på att det skulle finnas något genom restriktionssystemet instängt behov av alkoholförtäring, som nu har tagit sig utlopp. Därtill har det gått för lång tid sedan spriten frisläpptes. En sådan teori kan inte vara hållbar. Jag tror tvärtom att vi i hög grad felbedömt

restriktionssystemets förmåga att hålla tillbaka alkoholbruket. Detta är vi emellertid ansvariga för litet till mans, och det tjänar inte mycket till att nu klaga över den saken. I likhet med bevillningsutskottets ordförande tror jag att vi får ta konsekvenserna av det beslut vi fattat. Måhända kan vi trösta oss med att tiden ändå är för kort för att kunna fälla något slutgiltigt omdöme. Det finns dock anledning att säga att förhoppningarna om att vi skall nå fram till en alkoholkonsumtion av samma storlek som den vi hade före reformens genomförande, måste skrinläggas. Vi kan säkerligen utgå ifrån att om vi inte kan finna på några verkningfulla åtgärder av ett eller annat slag, så kommer vi att få bevittna en utveckling på detta område som vi har anledning att se fram emot med oro. Det kan hända att vi kommer att anse, att restriktionssystemet kanske ändå passade det svenska folket. Jag skall inte framstå såsom efterklok i detta avseende; jag har bara velat erinra om det, eftersom det kan ge anledning till eftertanke även i andra avseenden.

Beträffande dessa motioner skulle jag endast vilja säga, att de förslag till ändringar som man här yrkar på knappast är någonting att reflektera på. Vad vi nu framför allt borde sträva efter är att så litet som möjligt tala om saken. I det sammanhanget vill jag också uttala som min uppfattning, att om man hade tagit en annan övergångsordning — den som reservanterna föreslog i utskottet och som då så livligt nedkämpades — och om man hade avstått från den kampanj som sattes i gång i samband med motbokssystemets avskaffande, så kan det hända att vi hade vunnit något.

Jag vill inte heller underlåta att säga att om vi hade följt den framlagda reservationen beträffande ölet och om vi hade underlåtit att inaugurera starkölet, så hade vi kanske också kommit lindrigare undan övergångssvårigheterna. Starkölet blev nämligen den stora sak

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

som diskussionen kom att röra sig om och som därigenom aktualiserade övergången på ett sätt, som måste ha varit till skada för dess lugna och mindre uppseendeväckande genomförande.

Beträffande valet av orter för experiment med måltidsfri utskänkning, som herr Hamrin talade om, tror jag att herr Hamrin missuppfattat saken. Om vi skall ha ett experiment, synes mig valet av orter vara det riktiga. Det bör vara ett representativt urval av orter för att man skall komma fram till ett riktigt bedömande av denna sak. Jag för min del hoppas att dessa experiment inte skall leda till måltidstvängets avskaffande, utan att det skall visa sig — det kanske låter litet cyniskt — nödvändigt med måltidstväng. Denna önskan är som sagt kanske cynisk, ty det skulle förutsätta en ökad alkoholkonsumtion i samband med måltidsfri utskänkning. Även om så skulle bli fallet är det bättre att man nu klargör saken och kommer till det måhända riktiga resultatet att måltidstvänet reservationslöst bör bibehållas. Detta är min förhoppning beträffande experimentet, och ju förr man genomför det dess bättre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! När jag läste bevillningsutskottets utlåtande, tyckte jag att det var över hövan kallsinnigt och kyligt. Det hade varit trivsammare, om bevillningsutskottet hade velat ge ett erkännande åt de faktiska svårigheter, som i denna stund föreligger och på ett alldeles särskilt sätt bekymrar de socialt arbetande. Detta hade utskottet kunnat understryka på annat sätt än genom den nakna tabell, som utgör bifang till utlåtandet.

Våra svårigheter hänger ju delvis samman med att vi inte är rustade att ta till vara dem som missbrukar rusdryckerna. Den saken kommer vi emel-

lertid att tala närmare om vid ett annat tillfälle.

Herr Olsson i Gävle talar förmodligen med andras tungor då han säger, att man inte har anledning att vara bekymrad när det gäller ungdomen. Detta är tyvärr inte riktigt i alla landsändar, även om man i ledningen för Stockholms nykterhetsnämnd skulle kunna säga detta för Stockholms del efter den undersökning som gjorts här. Ute i orterna kan vi — jag säger detta under ansvar — inte instämma i detta. Tvärtom finns det tydliga tendenser, som gör oss bekymrade för ungdomen.

Den måltidsfria utskänkningen har flera talare ställt sig skeptiska till. Nu tillhör jag ett av de samhällen, som begåvats med fördelen av att vara experimentsamhälle i detta sammanhang. Ingen av dem, som där har ansvar för utvecklingen, är glad över att få detta förtroende. Vi skulle, oavsett hur det sedan blir, helst ha sett att vi fått vänta en tid ytterligare. Restauratörerna själva är mycket ängsliga för följderna av detta nya system och tar det icke med glädje. Vi som sysslar med socialvårdande arbete måste också ta det som en prövning, som vi måste genomgå. Men när restauratörerna gör detta påpekande för sin del, är vi, som sysslar med dessa frågor utanför deras krets, glada att man faktiskt har restauratörerna som medansvariga i händelse något skulle inträffa. Och jag tror att räddningen för det samhälle som det här gäller i själva verket är, att restauratörerna själva är angelägna om att det inte förekommer några överdrifter. De kostnader för spriten, som är förknippade med utskänkningen, är också så pass höga, att de utgör ett återhållande moment. Jag motser därför inte detta försök med den stora förskräckelse en del talare har visat, men det är för tidigt att yttra sig mera bestämt om vad som kommer att hända.

Jag måste dock tillägga, att i det utlåtande, som föreligger från polismyn-

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

digheten i mitt samhälle, avstyrker denna inte i och för sig, men den tillstyrker under förutsättning att ytterligare utrymmen för arrestlokaler kan ställas till polismyndighetens förfogande. Detta visar hur man ser saken.

Jag skulle vilja upprepa en sak som jag tidigare har sagt. När andra myndigheter har försökt ordna dessa angelägenheter på visst sätt, har jag fäst mig vid att man hade kunnat visa en försiktigare inställning när det gäller exempelvis spritbutikernas öppethållande. Jag vill emellertid anteckna att finansministern vid interpellationsdebatten för någon vecka sedan för sin del har sagt ifrån, att då det gäller lokala myndigheters inskridande och medverkan på detta område, kommer en framställning beträffande restriktivare öppethållande icke att nonchaleras av de myndigheter som har att bestämma.

Jag har, herr talman, i dagens läge icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara inlägga en bestämd gensaga mot herr Hagårds uttalande att bevillningsutskottets betänkande ej blott är kallsinnigt utan även cyniskt. Jag skulle nog vilja säga att detta är synpunkter som varit bevillningsutskottet fullkomligt främmande. Däremot har bevillningsutskottet icke gripits av någon panik, och om man på omse sidor om de fronter, som här kan bildas, ville låta bli att gripas av panik, tror jag att vi skulle komma en liten smula närmare varandra och därmed också öka möjligheten att över-skåda detta problem.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag får för ordningens skull genmäla, att jag icke i något sammanhang använt ordet »cynisk» i mitt anförande. Vidare har jag inte heller på något sätt gripits av panik, utan

jag är fortfarande villig att redligen arbeta för att få bort de allra värsta svårigheter som hänger samman med denna reform.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda är, att även jag bor i en stad som kommer att bli försöksområde för utskänkning utan mattvång och att stadsfullmäktige i min hemstad så sent som i torsdags fattade beslut att acceptera denna försöksverksamhet. Först vill jag emellertid säga ett par ord i diskussionen om de vunna erfarenheterna.

Det är naturligtvis riktigt att de mycket skrämmande siffror, som vi måst konstatera beträffande både konsumtionen och fylleriet — särskilt i fråga om fylleriet — i främsta rummet hänför sig till ett klientel av gamla kroniska alkoholister. I mindre och medelstora städer, där vi känner varandra rätt bra, vet vi ju också, vilket klientel det är som kommer tillbaka gång på gång i statistiken och försämrar den. Jag ger herr Olsson i Gävle rätt i att detta är en lugnande omständighet i all sin bedrövliga tragik. Men samtidigt förefaller det mig onekligen som om herr Olsson i Gävle och många andra, även i den offentliga diskussionen, låter lugna sig litet för mycket av försäkringarna rörande ungdomen. Vad som sägs beträffande ungdomsfylleriet är, att man icke kan bevisa att ökningen där är extraordinärt stark, men man vågar icke påstå — och det har uttryckligen understrukits av Stockholms stads nykterhetsnämnd, vars behandling av denna fråga jag följt med intresse — att utvecklingen beträffande ungdomsfylleriet icke är oroande. På läkarhåll hyser man däremot en sådan oro. Man kan resonera som herr Olsson i Gävle och bevillningsutskottet — naturligtvis i långa stycken med fog — gjort beträffande herr Larssons i Luttra motion och säga, att vi tycker att det ligger

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

något i motionärens synpunkter, men vi vill ytterligare avvakta och se. Avvaktar man för länge, säger man på läkarhåll, kan emellertid resultatet bli, att här växer fram ett nytt klientel av kroniska alkoholister just i skydd av den nya friheten, och det vore en verklig fara om så skulle ske. Jag tror att man inte minst inom bevillningsutskottet får ha ögonen öppna för denna risk.

Får jag sedan säga ett ord i mitt egentliga ärende. Reaktionen i Karlstad och Hammarö köping inför beslutet att acceptera utskänkning utan mattvång var likadan som den enligt herr Hagårds vittnesbörd var i Borås, där man tydligen ännu inte fattat beslut i frågan. Det var mycket stor oro inför vad som skulle hända, och det förekom även yrkanden, att man skulle tacka nej till denna försöksverksamhet. Jag har emellertid, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på en intressant omständighet, som framför andra kom Karlstads stadsfullmäktige att — oaktat att nykterhetsintresset inte är mindre där än i de flesta stadsfullmäktigeinstitutioner — utan votering fatta detta beslut. Det var ett intyg från polismyndigheterna att det sedan den 1 oktober 1955 icke kunnat riktas någon som helst anmärkning i något avseende mot restaurangernas sätt att sköta utskänkingen. Över huvud taget har man icke kunnat registrera något fylleri i samband med restaurangutskänkingen. Detta måste sägas vara ett ganska intressant uttalande, men det är inte särskilt märkvärdigt, ty, herr talman, de människor som verkligen vill missbruka sprit, de som i ordets egentliga mening super, söker sig givetvis inte till en restaurang, där de är övervakade och där de har en ganska stor allmänhets blickar riktade på sig. Av de gångna månadernas erfarenhet vet vi ganska väl att de köper sin sprit i en affär, och sedan sitter de på ett hotellrum eller i sitt hem eller uppsöker något annat ensligt ställe där de förtär sin alkohol. Jag

skulle vilja ifrågasätta om vi icke är på väg in i en helt ny och inte minst för nykterhetsfolket i detta land ganska förbluffande situation, nämligen den, att det är uppenbart nykterhetsfrämjande att nu försöka få förtäringen av alkohol att ske på restaurangerna, där gästerna är övervakade av både personalen, restaurangens ägare och ofta en ganska stor allmänhet. Frågan har kanske inte samma relevans i Stockholm, men i mindre och medelstora städer, där jag bättre känner till förhållandena, är ju flertalet av restauranggästerna bekanta med varandra, och det vill bra mycket till för att man skall riskera sitt sociala anseende och sitt förtroende genom att gå på en restaurang och missbruka sprit.

Jag vill alltså ifrågasätta, huruvida man inte möjligen genom att få alkoholförtäringen över till restaurangerna kan ta ett steg i nykterhetsfrämjande riktning och på detta sätt hjälpa till att få spritförtäringen bort från de gömslen, där den tyvärr har hållit till efter den 1 oktober, och över till platser där den på ett helt annat sätt står under kontroll.

I detta sammanhang skulle jag också vilja fråga herr Olsson i Gävle, om det under sådana förhållanden är rimligt att det skall vara dubbelt så dyrt att förtära en kvantitet spritdrycker på restaurang som att köpa den på bolaget och dricka ur den på något undanskymt ställe. Utskänkingsskatten fördyrar varan med i runt tal 100 procent, och om vi skulle komma till det resultatet, att det ur nykterhetssynpunkt är önskvärt att få över förtäringen till offentliga restauranger, måste frågan om utskänkingsskattens höjd snarast tagas under övervägande. Utskänkingsskatten motverkar direkt strävandena att få spritförtäringen under kontroll.

Det var mot något av denna bakgrund som man i Karlstads stad och Hammarö köping, vilka är nämnda i reciten till detta utlåtande, beslöt acceptera den

Ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

här försöksverksamheten. Jag tror det var en uppfattning hos flera av oss, att den oro vi alla känner över den ytterst allvarliga och nedslående utveckling som vi har bevittnat ändå skulle kunna blandas med någon liten förhoppning, att vi på denna väg skulle kunna få åtminstone en del av spritförtäringen under kontroll och därmed kunna ta ett om än blygsamt steg i nykterhetsfrämjande riktning.

Herr ONSJÖ (bf):

Herr talman! Man har nästan anledning att beklaga, att vi skall ha en stor nykterhetsdebatt så snart efter det att vi har enats om att lösa hela nykterhetsfrågan.

Den reform som genomfördes den 1 oktober förra året var otvivelaktigt en radikal reform. Den har ju också kallats oktoberrevolutionen, och utan tvekan var det en revolution som skedde på nykterhetslagstiftningens område.

Nu gäller frågan, om denna revolution var alltför radikal. Det har nu gått så lång tid, att vi har fått en del erfarenheter, och jag tvekar för min del inte att erkänna, att jag anser att utvecklingen har blivit sämre än jag befarade när jag tog ställning till denna fråga.

Jag vill emellertid erinra om att den här reformen så att säga undan för undan radikaliserades under förhandlingarna. Nykterhetskommittén föreslog en spärllista och registrering, i varje fall som en övergångsform. För min personliga del ville jag ha en ännu försiktigare övergångsanordning, men jag skall nu inte tala om det som är passerat. Är det något fel begånget, ligger det nog i att vi var litet för djärva när det gällde att släppa utminuteringen. Det ter sig nästan löjligt att här tala om att göra en försöksverksamhet på restaurangområdet, som enligt vad erfarenheten visar är det minst farliga, men öppna alla slussar när det gäller

utminuteringen. Det kan hända att det inte är så klokt handlat.

Jag tycker i alla fall att det nog är litet för tidigt att redan nu svära sig fri från det beslut som vi fattade under så stor enighet. Jag står i varje fall för det beslut jag var med om att fatta. Att det skulle bli påfrestningar räknade väl alla med, och när man nu talar om att utvecklingen är nedslående, får man komma ihåg att anledningen till att vi över huvud taget gav oss in på detta var att nykterhetstillståndet höll på att försämrats kraftigt även med det gamla systemet. Vi vet inte var vi skulle ha hamnat om vi fortsatt med det gamla systemet.

Om jag sedan får tala om de föreliggande motionerna, så är det vad först inköpsåldern beträffar alldeles klart att det vore tillfredsställande om man kunde hindra ungdomen att köpa sprit, men när vi har släppt alla hinder och inte kräver att de som kommer till spritbutikerna skall behöva förete något åldersbevis, tror jag inte det går att komma till rätta med problemet på detta sätt. Förslaget om en spritfri dag strider likaledes mot hela tanken i reformen.

Beträffande måltidstvänget håller jag med herr Ståhl om att det kunde vara bra om man hade samma pris på restauranger som vid utminutering, men jag är tveksam om huruvida vi skall släppa måltidstvänget. Det skulle innebära att en person kunde gå in på en krog och svepa ett par supar för samma pris som han skulle ha fått betala på inköpsbolaget, utan att restaurangägaren har laglig rätt att vägra honom det. Vi bör hålla fast vid att starksprit inte får förtäras annat än i samband med måltid.

Jag tror, herr talman, att vi ännu har för liten erfarenhet för att ge oss in på att på nytt reformera på detta område.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början pro-

Ändring i kommunalskattelagen

positioner beträffande utskottets hemställan i punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall i motsvarande del till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På framställd proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan i punkten 2).

I fråga om punkten 3) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 248; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Ändring i kommunalskattelagen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord i anledning av det föreliggande ärendet, eftersom jag tillsammans med fröken Höjer står som motionär i denna kammare. Jag vill redan från början säga, att jag inte skall ställa något yrkande, men jag vill göra ett par kommentarer.

Utskottet säger att det för närvarande inte kan anses vara lämpligt att ta upp detta ärende till förnyad prövning. Det är naturligtvis en sak som kan diskuteras. Jag vill vidare konstatera att utskottet i sin skrivning också säger, att det finns ett visst utrymme för bedömning på den här punkten. Det var just detta vi ville påpeka i vår motion, att reglerna härvidlag inte är så strikta, att det inte finns utrymme för en viss

bedömning från taxeringsmyndigheternas sida. Den taxeringsnämnd jag själv en gång tillhörde var ganska välvillig när det framställdes önskemål om att vi skulle tillämpa det här extra avdraget som kan medges i vissa fall, men jag vet att andra taxeringsnämnder inte är lika välvilliga.

Det är klart att det kan diskuteras, huruvida man bör ha strikta bestämmelser eller om taxeringsnämnderna skall ha en viss rörelsefrihet härvidlag. Jag vill emellertid påpeka att departementschefen med stöd av vissa remissyttranden år 1951 förklarade, att det var angeläget att taxeringsbestämmelserna utformades så strikt som möjligt och inte gav möjlighet till misstolkning. Om erfarenheten visar att det finns utrymme för olika tolkningar, har ju detta önskemål inte uppfyllts. Det är klart att taxeringsnämnderna kan vilja ha en viss frihet, men fråga är hur det då ställer sig om målet går vidare till överordnade taxeringsmyndigheter. Bör det inte i ett sådant fall finnas verkligt strikta bestämmelser att gå efter?

Jag medger att det finns möjlighet till olika ställningstaganden på denna punkt, och jag vill än en gång upprepa, att jag givetvis inte har anledning att ställa något yrkande gentemot ett enhälligt utskott.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! När det gäller den av herr Larsson väckta motionen har vi inom utskottet — även herr Larssons partivänner — kommit till det resultatet, att det föreligger missförstånd i många avseenden. Man får inte blanda ihop dessa två ting, existensminimum och avdraget för ömmande omständigheter. Existensminimum fastställs av centrala uppboresnämnden, och det är på den punkten man nu får möjlighet att kommunalt gå upp till 7 000 kronor,

Valuta- och penningpolitiken

ungefär jämförligt med statsavdraget. I nästa avdelning, där det är fråga om de »ömmande omständigheterna», ålderdom, olyckshändelse, sjukdom och dylikt, behöver man icke ta hänsyn till om det finns en liten kapitalinkomst. Det är klart angivet att det är på det sättet, och jag tror att om herr Larsson hade deltagit i diskussionen av detta ärende i bevillningsutskottet, skulle han ha kommit till ungefär samma resultat som alla vi andra, däribland samtliga hans partivänner.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är möjligt att det exempel som vi anfört i vår motion var något felaktigt valt. Men efter de informationer jag har fått vill det synas som om utskottet inte heller från början var så alldeles säkert på hur långt man kunde tänja ut dessa bestämmelser.

Sedan är det en annan sak att utskottet beträffande existensminimum skriver att det föreligger »en tolkningsfråga, som torde böra bedömas bl. a. med ledning av det ovan återgivna departementschefsuttalandet i propositionen nr 203/1951». Man medger alltså att det är en tolkningsfråga, som kan bedömas med departementschefens uttalande som bakgrund. Jag menar att detta inte sammanfaller med departementschefens uttalande att det är önskvärt att så strikt som möjligt utforma taxeringsbestämmelserna.

Utskottet är också inne på den linjen att man i fortsättningen möjligen får lov att utfärda litet klarare bestämmelser, och man förutsätter att Kungl. Maj:t skall noga undersöka den saken. Det var ungefär vad vi önskade i den motion som vi inlämnade. Vi ville just att Kungl. Maj:t skulle göra en översyn av bestämmelserna i detta avseende.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 mars 1951 (nr 148) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

*Punkten 1***Valuta- och penningpolitiken**

Utskottet hade under denna punkt gjort vissa uttalanden om den ekonomiska politiken.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Ewerlöf, Svärd, Danmans, Schmidt, Nordqvist* i Karlskoga och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett att utskottets utlåtande under punkten bort ha annan, av reservanterna angiven lydelse.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SCHMIDT (fp):

Herr förste vice talman! Som bakgrund för ett bedömande av riksbankens och riksgäldskontorets verksamhet under det gångna året 1955 är några sifferuppgifter nödvändiga och av intresse, alla i avrundade tal:

Statsskulden har under 1955 ökat med 1 020 miljoner mot 1 210 miljoner under 1954. 1955 års ökning kunde dock endast fonderas med 640 miljoner, under det att 1954 års statsskuldökning

Valuta- och penningpolitiken

ej blott helt fonderades, utan därtill kunde ytterligare närmare 300 miljoner överföras från den tillfälliga statsskulden till den fonderade. Som en följd härav utgjorde den fonderade statsskulden vid sista årsskiftet 78 procent av den totala mot 79 procent ultimo 1954. Detta är det första tecknet som tyder på en knapp och ej på ett tillfredsställande sätt fungerande kapitalmarknad. Vad så placeringen av statsskuldökningen beträffar så är att märka att affärsbankerna fortsatt att minska innehavet av statspapper — 1955 med 210 miljoner, 1954 med 250 miljoner — och riksbanken fortsatt att öka sitt innehav — 1955 med 800 miljoner, 1954 med 500 miljoner. För fullständighetens skull bör nämnas att riksgäldskontoret i riksbanken insatt budgetutjämningsfondmedel å 110 miljoner, varmed man reellt sett bör kunna reducera såväl dessa 800 miljoner som statsskuldökningen 1 020 miljoner. Allt detta innebär att 1955 kunde marknaden, om man däri inräknar postverket, endast absorbera 430 miljoner av statsskuldökningen på 1 020 miljoner mot 960 miljoner på 1 210 miljoner 1954.

Detta var det andra tecknet som visar på den under senare år knappa och otillfredsställande fungerande kapitalmarknaden. Följdverkningarna härav framgår i viss mån av det förhållandet, att vid årsskiftet av den totala statsskulden nära 23 procent låg i riksbanken, 17 procent i affärsbankerna och endast 60 procent på den övriga marknaden, inklusive posten.

Orsakerna till kapitalmarknadens otillräcklighet ligger långt tillbaka i tiden: inflation och fastlåst långtidsränta och som en följd av det stadigt fallande penningvärdet bristande förtroende till detta och bl. a. därför otillräckligt sparande. Egentligen verkar det nästan orkeslöst att den svenska samhällsekonomin med en nationalinkomst, som detta år beräknas till 50 miljarder brutto eller något mera än 40 miljarder

netto, inte har kunnat på kapitalmarknaden av statsskuldökningen absorbera mer än mellan 400 och 500 miljoner under 1955, även om man tar i betraktande kommuners och näringslivets kapitalbehov för nettoinvesteringar.

Det intryck man får av de här beskrivna inhemska transaktionerna är ju att det fortfarande gäller att på en tillförlitlig grund av bestående penningvärde uppbygga ett sparande, som motsvarar kapitalmarknadens efterfrågan för finansiering av våra dag för dag växande investeringsbehov.

Ej heller kan vår ekonomiska ställning i förhållande till utlandet i dag betraktas som tillfredsställande. De negativa bytesbalanserna under de två sista åren har ännu så länge ej minskat vår valutareserv, men man beräknar att utestående krediter från utlandet under 1955 ökats i storleksordningen mellan 300 och 400 miljoner kronor. Man har anledning fråga sig, hur läget på vår inhemska kreditmarknad skulle teta sig, om dessa kreditmöjligheter ej stått till buds och om våra utestående offentliga betalningsmedel då kunnat nedbringas i motsvarande grad? Man ställer sig också med viss oro den frågan — särskilt när ökningen av utlandskrediterna skola betalas — om vi i längden kunna balansera med en ännu lägre valutareserv. En förbättring av handels- och bytesbalansen synes ofrånkomlig bl. a. genom ökad, för export avsedd produktion. Även i detta avseende kan ett ökat sparande komma att bidra till en förbättrad bytesbalans.

Herr talman! Även om jag har mer att säga, särskilt om utskottsmajoritetens utlåtande, vill jag nu stanna här. Om någon månad får vi ju en debatt om den allmänna ekonomiska politiken i anslutning till kompletteringspropositionen. De förhållanden som jag här påtalat som värda att beakta berör i hög grad riksbankens fortsatta verksamhet, om ock givetvis andra makter

Valuta- och penningpolitiken

som verkar inom vår allmänna ekonomiska politik måste dra sitt strå till stacken. Därtill är jag angelägen om att framhålla att två väsentliga förändringar skett i riksbanken under det gångna året: dels har banken fått ny ledning, och dels har fullmäktige och denna gått in för en konsekvent kreditåtstramning med tillämpande av rörlig ränta även i fråga om den långfristiga upplåningen. En relativt kort tid har förflutit sedan dessa förändringar skedde och jag anser därför att man nu under den närmaste tiden bör ställa sig avvaktande för att iaktta verkningarna av den nu tillämpade kreditpolitiken och sättet för dess genomförande. Slutligen kan det kanske vara på sin plats, utan att det anses som ett föregripande, att visa på vad de sakkunniga i sitt »betänkande om riksbankens sedelutgivningsrätt» föreslår i fråga om komplettering av § 72 regeringsformen. De sakkunniga föreslår:

»Riksbanken är anbefallt bevarandet av penningvärdet såsom en angelägenhet av synnerlig vikt vid utövandet av bankens verksamhet.»

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORDQVIST i Karlskoga (h):

Herr talman! När högern och folkpartiets ledamöter i bankoutskottet avgivit en reservation till utskottets utlåtande nr 4 gäller reservationen inte direkt någon kritik av riksbankens eller riksgäldskontorets förvaltning och ännu mindre frågan om ansvarsfrihet, utan vad vi vänder oss mot är vissa delar av utskottsmajoritetens skrivning.

Mot riksbankens åtgöranden, som det väl här i första hand gäller, finns för 1955 i och för sig inte så mycket att säga. Jag kan nöja mig med att uttrycka en förhoppning om att riksbanken skall ta lärdom av vad som förevarit och att riksbanken i fortsättningen målmedvetet skall gå in för en lugn och planmäs-

sig vård av penningvärdet, så att vi slipper onödigt häftiga ryck och chockåtgärder, som mest berott på att man varit för sent ute.

Mot bankoutskottets historik i fråga om valuta- och penningpolitiken är inte heller så mycket att säga.

En punkt som jag fäst mig vid är vissa reflexioner som majoriteten gör vid diskussionen av kreditåtstramningarnas verkningar. På sid. 5 skriver utskottet: »Att en mindre grad av kreditrestriktivitet är ett önskemål för många företagarkategorier och att en lägre räntenivå ur de flesta synpunkter i och för sig är önskvärd är obestridligt.»

Detta är alldeles rätt — när balans i ekonomien råder. När tillgång och efterfrågan svarar mot varandra, finns det naturligtvis inget behov av kreditrestriktioner. Och att en låg räntenivå under samma förutsättningar i och för sig är bättre än en hög behöver man väl inte disputera om.

Utskottet skriver vidare: »Den tidpunkt när dessa önskemål skall kunna tillgodoses låter sig emellertid för närvarande inte överblicka.»

Det kan man också helt instämma i. Det enda som är säkert — tyvärr — är att tidpunkten inte är inne just nu.

Men sedan fortsätter utskottsmajoriteten: »I den mån den i årets finansplan framlagda finanspolitiska målsättningen realiserar, medför detta en dämpning av konjunkturen, varigenom behovet av att utnyttja kreditpolitiska medel blir mindre än om en lättare budgetpolitik fördes.»

I motsats till vad som skymtar igenom i denna utskottets skrivning och i motsats till vad finansministern säger i årets finansplan tycker vi inom högern, att finanspolitiken i det här sammanhanget utformats som ett både grovt och osäkert instrument. Följderna är svåra att överblicka, och kompensationskandet sätter omedelbart i gång med alla påföljder det har.

I stället för budgetöverskott håller vi

Valuta- och penningpolitiken

på att ett enskilt sparande i familjerna och i företagen är att föredra. Vad det gäller är att sätta in tillräckligt spärstimulerande åtgärder i hela samhälls-ekonomien. Premiesparandet är ett försök i den riktningen. Det tycks ha lyckats bra. En annan sak som högern föreslagit i olika sammanhang är uppmontrandet av bostadssparandet, och det finns flera andra vägar.

Sista stycket i majoritetens skrivning förstår jag inte riktigt. Det innehåller en del av sanning. Men är det inte så, att vad man säger med många ord är helt enkelt självklara saker, som utmynnar i en tvivelaktig slutsats?

Att en ökning i omsättningens behov av sedlar är en nödvändig följd av nationalinkomstens stegring kan man kanske gå med på. Men att det ökade sedelomloppet som en ren reflex nödvändigt skulle medföra en ökning av statens skuld i riksbanken har man svårt gå med på, även om man tar hänsyn till alla reservationer som görs vid uttalandet. Om här skulle föreligga en ren automatik betyder väl det, att riksbanken och staten är alldeles maktlösa och att man endast skulle ha att kapitulera inför detta faktum. Så är väl ändå inte meningen med skrivningen.

Det är ett par saker i reservationen som kanske kan förtjäna att refereras. På sid. 9 anför reservanterna: »Det bör vara en angelägen uppgift i den mån detta är möjligt att undvika starka fluktuationer i penningtillgången av den art som förekommit under 1955 — med en kraftig kontraktion under första halvåret och en avsevärd expansion under andra halvåret. Sådana fluktuationer kan inte undgå att vålla störningar i bankväsendets och kapitalmarknadens normala funktionssätt. De förhållanden härutinnan som under de senaste båda åren präglats både kapitalmarknaden och marknaden för korta krediter har vållat betydande olägenheter för det svenska näringslivet. De bristande möjligheterna för företagen att överblicka

i vad mån långfristig upplåning eller bankkredit kunde erhållas har i hög grad försvärat deras planering och rationella handlande. Kreditmarknadens viktiga uppgift att utgöra ett instrument för vårt lands ekonomiska utveckling och ett stöd för företagen vid opåräknade likviditetspåfrestningar har därigenom i viss mån skjutits åt sidan. I fortsättningen bör penningpolitiken kunna genomföras på ett sätt som minskar riskerna för störande verkningar av denna art. Möjligheterna att föra en sådan smidig penningpolitik minskas emellertid av likviditeten i samhälls-ekonomien. Vi kan då lätt nog åter råka in i ett läge där snabba och kraftiga likviditetsuppsugande åtgärder blir nödvändiga och på nytt vållar allvarliga störningar i näringslivets normala kreditförsörjning.»

Det är naturligtvis många saker som inverkat på ojämnheter mellan första och andra halvåret. En sak som kan nämnas är, att återbäringen av för mycket betald källskatt sker i slutet av året, medan uppbörden av restskatter sker under första halvåret. Bättre källskatteberäkningar och ett förenklat skattesystem över huvud taget borde åtminstone kunna minska dessa f. n. högst betydande skattedifferenser, som bidrar till ojämnheter mellan halvåren.

Herr Schmidt var nyss inne på frågan om valutareserven, som också beröres i slutet av reservationen. Här är vi alla överens om att den är för liten och att den borde ökas. Reservanterna skriver härom: »En viktig riktpunkt för penningpolitiken måste därför vara att skapa förutsättningar för en förbättring av handelsbalansen.»

Reservanterna fortsätter: »Även i övrigt bör den ekonomiska politiken syfta till att underlätta snabbast möjliga ökning av exporten. Kreditpolitiken i samverkan med den ekonomiska politiken i övrigt bör söka åstadkomma åtminstone en sådan förbättring av vår

Valuta- och penningpolitiken

guld- och valuta-reserv att därigenom underlag skapas för att tillföra den allmänna rörelsen den mängd sedlar som är behövlig med hänsyn till produktions och omsättningens tillväxt.»

Detta är i och för sig så sant som det är sagt. Det är också i viss mån en kommentar till det sista stycket i utskottsmajoritetens utlåtande under punkt 1, som jag nyss berört.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det sagda och ber att få yrka bifall till herr Ewerlöfs m. fl. reservation vid punkten nr 1.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall börja med att bekänna, att jag faktiskt hade hoppats att vi inom bankoutskottet skulle kunna framlägga ett enigt utlåtande till kamrarna beträffande dechargen för riksbanken och riksgäldsfullmäktige. Detta har emellertid inte gått.

Redan på ett mycket tidigt stadium av denna frågas behandling meddelade representanter för folkpartiet och höger att de skulle komma att reservera sig. När jag sedan läst reservationen, har jag ytterligare styrkts i min uppfattning att splittringen i utskottet denna gång var alldeles onödig. Om inte reservationen här har tillkommit på grund av tradition, så måste det ha varit något slags partipolitisk etikett som gjort att högern och folkpartiet ovillkorligen måste reservera sig i denna fråga, att det på något sätt har ansetts opassande att ena sig med regeringspartierna i frågan om riksbankens och riksgäldsfullmäktiges politik under det gångna året.

Reservationen övar egentligen ingen konsekvent kritik mot den förda politiken. Den förfäktar ingen penningpolitisk linje, som skiljer sig från den linje riksbanken och fullmäktige har följt under det senaste året. Det är bara

på några punkter meningsskiljaktigheter föreligger. I övrigt är det endast smärre invändningar och önsksningar om modifikationer o. d. som göres — rent teoretiska spörsmål, som är intressanta i och för sig och som man naturligtvis kan diskutera, men som inte utgör någon skiljelinje mellan de olika intressen och uppfattningar partierna förfäktar.

De gjorda invändningarna lider för övrigt av en inre motsägelse. När man i reservationen kommer med en del fromma önskemål, så undviker man att uttala sig om möjligheterna att realisera dem och säger inte heller vem som skall realisera dem. Sålunda säger reservanterna på sidan 9 följande: »Genom att den statliga finansieringen under andra halvåret 1955 kom att i väsentlig utsträckning grundas på en upplåning i riksbanken motverkades emellertid syftet med penningpolitiken i övrigt.» På sidan 8 däremot säger reservanterna på tal om det 4-procentiga lån, som riksgäldsfullmäktige emitterade i november 1954, att det kom till för att i första hand suga upp en del av den överlikviditet, som under åren 1953 och 1954 hade skapats på kreditmarknaden genom en omfattande statlig upplåning i affärsbankerna. En upplåning i riksbanken skapar sålunda en likviditet, som är för stor för vårt ekonomiska liv — och en upplåning i affärsbankerna framkallar alldeles samma verkan. Var skall då staten låna? Ja, man kan säga att den inte skall låna alls, utan att den skall pressa ned sina utgifter eller skaffa sig täckning för utgifterna genom skattemedel — men det vill åtminstone inte herr Nordqvist i Karlskoga vara med om. Han citerade en passus i utskottsmajoritetens uttalande, där det heter: »I den mån den i årets finansplan framlagda finanspolitiska målsättningen realiserar, medför detta en dämpning av konjunkturen, varigenom behovet av att utnyttja kreditpolitiska medel blir mindre än om en lättare budgetpolitik

Valuta- och penningpolitiken

fördes.» Det som här åsyftas är vad finansministern framhållit om att staten skall söka totalbalansera sin budget, d. v. s. att den skall med skattemedel täcka även utgifterna för kapitalbudgeten.

En sådan totalbalansering är herr Nordqvist i Karlskoga motståndare till — eller i varje fall är han tveksam om den. Och när staten inte skall totalbalansera budgeten utan är tvungen att låna, så är herr Nordqvist motståndare till att staten lånar i affärsbankerna, ty det framkallar för stark likviditet. Men herr Nordqvist är också motståndare till att staten lånar av riksbanken, ty även det framkallar för stark likviditet. Var skall då staten låna, om den är nödsakad att låna — och herr Nordqvist i Karlskoga anser det ju inte riktigt att totalbalansera budgeten?

Detta är de inre motsägelser i reservationen, som tyder på att man har reserverat sig närmast av förpliktelse, inte därför att man har haft några verkliga invändningar att göra. Man kan givetvis med fullt skäl uttala sådana önskemål, som reservanterna gör, när de säger följande: »Det bör vara en angelägen uppgift i den mån detta är möjligt att undvika starka fluktuationer i penningtillgången av den art som förekommit under 1955 — med en kraftig kontraktion under första halvåret och en avsevärd expansion under andra halvåret.» Men det är inte bara under 1955 som sådant förekommit. Herr Nordqvist i Karlskoga var på det klara med att dessa fluktuationer beror på vårt skatteuppbördssystem, som man väl skulle önska annorlunda men som ingen begär att riksbanken skall ändra på, eftersom det är omöjligt. Vi vet alltså varpå fluktuationerna beror, nämligen därpå att staten måste avveckla alla de överskottsskattemedel som influtit under året fram till julen, men att staten icke kan få in kvarskattemedlen förrän nästa vår. Därför får staten under våren så stora inkomster att över-

skott uppstår, och då fyller man på girot i riksbanken, men under hösten blir det alltid brist. Då tömmes girot, och då måste staten låna. Dessa fluktuationer är oundvikliga, så länge inte riksdagen beslutar att de medel, som medborgarna betalat för mycket i skatt, skall betalas ut till dem först nästa vår eller att kvarskatt skall betalas in till staten redan före jul. Jag är dock säker på att icke något parti vill föreslå en sådan ändring, ty även om den är ekonomiskt mycket välmotiverad, så är den förfärligt impopulär. Därför får vi väl ha det som nu. Fluktuationerna i statens tillgångar är oundvikliga — och det gör heller ingenting, ty det är inte de som framkallar svårigheterna. Det är klart att den statliga upplåningen, vare sig den sker i riksbanken eller i affärsbankerna, medför ökad likviditet. I själva verket kan man inte undkomma detta ens om man lånar bara på kapitalmarknaden, ty staten kan ju inte täcka alla sina utgifter med långa lån. Det skulle på kapital- och kreditmarknaden i grund och botten ha samma verkan som om staten inte alls lånade. Även om staten inte alls lånade måste det inträffa, att under våren kommer staten att fylla på sitt giro och få överskott på inkomster. Och även om detta överskott vore så stort att det skapade ett giro, som var tillräckligt för att täcka alla statens utgifter under hösten, skulle ju samma verkan uppnås på kreditmarknaden, ty om man lånar i riksbanken eller belastar fonderna är det ju ur kredit- och kapitalmarknadssynpunkt komplett likgiltigt. Man kan inte komma undan detta, men vi vet ju allesamman att vi haft bekymmer och alltjämt har bekymmer på så sätt att efterfrågan på sparande är mycket större än tillgången. Det är därför vi försökt öka sparandet, fast jag vill inte påstå att det lyckats så väl. Herr Nordqvist i Karlskoga sade att det har lyckats rätt väl med premiesparandet. Detta är i högsta grad diskutabelt. Visserligen har det blivit många

Valuta- och penningpolitiken

premiesparkonton, men det övriga sparandet i sparbankerna har inte ökat just så mycket, inte just något, varför det som skett väl helt enkelt är det, att människorna satt in de pengar, som de i alla fall skulle spara på sparbankskon-ton i sparbankerna, på premiesparkon-ton. Någon nämnvärd ökning i sparandet har därigenom inte skett. Jag var litet tveksam när vi beslöt premiesparandet — det var finansministern, då herr Sköld, också. Det var egentligen ingen som trodde att vi därigenom skulle lyckas vända på den ekonomiska utvecklingen, men man ville göra ett försök, och det var därför premien blev så chockartat stor som den blev. Man kan naturligtvis hoppas att de som sålunda lockas till premiesparande möjligen skall fortsätta att spara även efter 1960. Vi får väl se hur det går; det kan man emellertid inte vara säker på.

Jag kan inte heller förstå varför man gör en sådan invändning i reservationen som att: »Självfallet har den tämligen tvära övergång från en expansiv till en restriktiv penning- och kreditpolitik, som skedde under hösten 1954 och våren 1955, skärpt olägenheterna.» Ja, olägenheterna har skärpts, men det var väl helt enkelt meningen att övergången skulle göras på ett sådant sätt att den märktes. Det betonades för alla att staten ämnade sätta in alla krafter på att upprätthålla penningvärdet, och vi ville inte att åtgärderna skulle gå förbi som om det inte var allvar med dem. Det var allvar, och därför blev övergången så tvär. Men det är inte detta som skapat alla de svårigheter, som bankoutskottet haft kännning av genom ett otal motioner, som begärt lättnad för människor, som vill låna pengar. Det är inte denna tvära övergång som är orsaken, utan det är att efterfrågan på kapital alltjämt är väl så stor som tillgången. Och kan vi inte öka sparandet finns inget annat att göra än att pressa ned efterfrågan på kapital, och det får vi göra dels genom den penning-

politik som tillämpats under 1955 och dels genom finanspolitiska medel. Vi har varit överens om att intet av dessa medel ensamt är tillräckligt, man måste använda alla. Här har vi nu spelat på olika instrument för att nå resultat, och därvidlag måste jag säga som utskottet gör i sitt utlåtande, nämligen att vi nått ett visst resultat och kan hoppas att i fortsättningen med denna politik upprätthålla penningvärdet åtminstone i stort sett.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag var nästan beredd på utskottets ärade ordförandes anmärkning på att vi inte kunnat enas om utlåtandet. Jag skall här bara på tre punkter visa varför vi inte kunde ena oss om ett enhälligt utlåtande. Den första orsaken är den mening där utskottet säger: »I den mån den i årets finansplan framlagda finanspolitiska målsättningen realiserar, medför detta en dämpning av konjunkturen, varigenom behovet av att utnyttja kreditpolitiska medel blir mindre än om en lättare budgetpolitik fördes.» Jag skulle vilja vända på detta och säga att i den mån den kreditpolitiska målsättningen realiserar medför detta en dämpning av konjunkturen, varigenom behovet av att utnyttja finanspolitiska medel blir mindre.

Det andra skälet är att utskottsmajoriteten om sedelmängden säger: »Om den ökningen inte inträffar i valutareserven eller i riksbankens utlåning till andra låntagare än staten, blir en ökning av statens skuld i riksbanken en ren reflex av det ökade sedelomloppet.» Härom vill jag säga, utan att ingå på den i föregående mening nämnda förutsättningen, som emellertid är av rent teoretiskt och överkligt slag, att ett sådant uttalande måste ge intryck av defaitism. Det är nästan detsamma som engelsmännen betecknar med uttalan-

Valuta- och penningpolitiken

det att det är svansen som viftar på hunden.

Det sista av de tre påpekanden jag har att göra gäller vad utskottet har att säga om att en större upplåning på kapitalmarknaden knappast kan antagas minska statens skuld till riksbanken. Detta är också baserat på vissa förutsättningar, som jag inte nu skall gå in på; jag har dem antecknade här. Men vad man där glömmer bort är att en överflyttning till kapitalmarknaden innebär att det blir en långfristig bundenhet. Många har sagt att premiesparandet är ingenting annat än en överflyttning från sparkasse- och kapitalräkning till premiesparkontot och att det således i och för sig inte innebär något ökat sparande. Man glömmer dock bort en sak härvidlag och det är att premiesparandet medför att kapitalet är bundet under fem år.

Herr NORDQVIST i Karlskoga (h) kort genmäle:

Herr talman! Bankoutskottets ärade ordförande var vänlig att nämna mitt namn flera gånger och jag skall försöka svara på en del frågor som han ställde.

Till att börja med vill jag deklarerat att jag personligen — det betyder inte reservanterna eller högerpartiet — nog har den uppfattningen, att om staten lånar i affärsbankerna är detta i alla fall en nyans bättre än om den lånar i riksbanken. När jag har den uppfattningen befinner jag mig i rätt gott sällskap. I finansplanen i statsverkspropositionen säger nämligen finansministern bland annat, att »finansieringen via riksbanken har inneburit en icke acceptabel påspädning av penningmarknadens likviditet, som motverkat strävandena att begränsa underlaget för bankernas kortfristiga kreditgivning».

När man kommer in på dessa frågor är det förfärligt lätt att slinka över från huvudspörsmålet, som gäller dechargen för riksbanken, till den ekono-

miska politiken i allmänhet, och det är ju egentligen inte den vi skall diskutera här. Utskottets ordförande kom emellertid in på dessa frågor, när han bemötte mitt påpekande och nämnde bland annat att det enda som kunde komma i fråga, om man skulle fullfölja mina tankegångar, skulle vara att staten minskade sina utgifter. Det ligger mycket i detta. Man får väl säga att räntehöjningen och de skärpta kreditrestriktionerna var en signal till både näringslivet och annan verksamhet att iaktta återhållsamhet och en uppmaning till ifrågavarande parter att bland annat ompröva sina investeringsprogram. Denna signal borde ha fått slå igenom också i den offentliga sektorn — en omprövning även där borde ha kunnat komma till stånd. Alldeles särskilt hade detta behövt ske hösten 1955 när det blev klart, i hur hög grad staten var tvungen att tillgodose sina behov just i riksbanken.

Om man hade gjort det och sedan placerat statens lån på marknaden, skulle man ha kunnat minska på upplåningen i riksbanken under det andra halvåret. Med den omfattning denna upplåning fick kan man inte bortresonera det förhållandet, att den i hög grad motverkade den restriktivitet som man tillämpade via kreditinstituten.

Sedan var det en större fråga som jag kanske inte hinner ge mig in på här, nämligen beträffande ojämnheten mellan de båda halvåren. Utskottets ordförande säger att när det gällde det exempel jag gav, nämligen källskattdifferenserna, skulle saken inte kunna ordnas på annat sätt än genom att man sammanförde utbetalningen av skatteöverskotten och uppbörden av restskatterna till samma tidpunkt. Så långt tordes jag inte gå i det sammanhanget. För min del sade jag att förhållandena skulle kunna mildras genom att differenserna gjordes så små som möjligt genom bättre källskatteberäkningar och genom ett förenklat skattesystem över

huvud taget. Då skulle så stora differenser som f. n. inte behöva uppstå.

Herr SEVERIN i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara i anledning av herr Schmidts yttrande, att utskottet givit uttryck åt defaitism i fråga om möjligheten att upprätthålla penningvärdet, säga att detta vill jag bestrida. Vad här står är att en »ökning i omsättningens behov av sedlar är vid oförändrade betalningsvanor en nödvändig följa av nationalinkomstens värdemässiga stegring». Det är helt enkelt ett faktum som man slår fast. Stiger nationalinkomsten värdemässigt, i pengar räknat, måste omsättningens behov av betalningsmedel också växa. Och det heter vidare: »Även vid en balanserad ekonomi medför, under förutsättning att affärsbankernas eller statliga myndigheters girobehållningar i riksbanken inte minskar, en ökning i sedelomloppet automatiskt en ökning i någon eller några av riksbankens tillgångsposter.»

Detta är en ren bokföringsfråga. Det måste alltså medföra någon ökning av riksbankens tillgångsposter, och om denna ökning inte inträffar i valutareserven och inte inträffar genom riksbankens utlåning till andra än staten, så blir statens skuld till riksbanken en ren reflex av sedelomloppets ökning. Någonstans måste denna tillgångspost finnas. Det ökade sedelomloppet är ju en ökad skuld och mot denna ökade skuld måste ovillkorligen svara en ökad tillgång. Om denna ökade tillgång inte finns i valutareserven och inte finns i form av fordringar på andra låntagare i riksbanken, måste den finnas i form av fordringar på staten. Det är det enkla sammanhanget. Något annat har vi inte velat säga härmed.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var just vad jag sade, att dessa förutsättningar är teo-

retiska och överkliga. Man kan inte basera det ekonomiska resonemanget på sådana antaganden.

Staten och riksbanken har ju vissa möjligheter till reglerande åtgärder. Man framhåller i andra sammanhang, att staten skall ingripa. Staten är väl i ett sådant här fall inte någon fullständig nolla heller.

En annan sak är, att man utgår från en viss procent i förhållande till nationalinkomstens ökning, varmed sedelomloppet skall stiga. Den procentsiffran kan ju diskuteras — den kan variera under olika förhållanden och vid olika sammansättning av nationalinkomsten.

Herr SEVERIN i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Schmidt säger att staten skall ingripa, men han säger inte på vilket sätt detta skall ske. Jag kan inte se något annat sätt för ett ingripande än att i det diskuterade hänseendet förfalska riksbankens bokföring. Men vill vi föra böckerna riktigt, måste vi följa de linjer, som jag redogjorde för.

Herr JÖNSSON i Rosshol (bf):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den s. k. tekniska debatt, som här tagits upp av reservanterna och utskottsordföranden. Jag har full anledning att instämma i det uttalande, som jag själv underskrivit, och jag delar den förvåning, som bankoutskottets ordförande uttalade över att reservationen kunde komma till, när det endast är fråga om petitesser. Rör det sig, såsom herr Severin förmodade, bara om en politisk etikett, måste jag säga att den etiketten är synnerligen färglös. Den blir väl mera färgad i de debatter, som kommer senare under riksdagen i dessa frågor.

Jag har tänkt begränsa mig till att understryka ett par ord i utlåtandet, som för resten herr Nordqvist i Karlskoga läste upp. Vi säger: »Att en mindre grad

Valuta- och penningpolitiken

av kreditrestriktivitet är ett önskemål för många företagarkategorier och att en lägre räntenivå ur de flesta synpunkter i och för sig är önskvärd är obestridligt.» Den kategori av näringsidkare som jag företräder, nämligen jordbrukarna, har särskild anledning att understryka detta om den lägre räntan. Ränthöjningen ansågs ju som ett nödvändigt komplement till övriga restriktiva åtgärder för att dämpa ned den inflationistiska utvecklingen. Åtgärderna har tillsammans tydligen fyllt sitt ändamål. Det råder väl inte några delade meningar om att vi kunnat dämpa ned inflationen och komma till rätta med besvärligheterna, även om de varit betydande för både byggnad och annan verksamhet. Men i fråga om räntan är det en väldig skillnad mellan svårigheterna för handel och industri och svårigheterna för småföretagare och jordbrukare. Vi får inte glömma bort, att det under något mer än fjorton år — sedan tiden för det senaste världskrigets utbrott — glädjande nog varit möjligt att väsentligt sanera handel och industri. De äldre företagen och även de som började senare har haft ganska lång tid på sig att göra kraftiga avskrivningar i motsats till vad som var fallet under en tidigare högkonjunktur. Likaså har de haft stora möjligheter till fri värdering av inneliggande lager. Inneliggande varulager har ju inte behövt tas upp till mer än 30 procent av värdet, ja under innevarande år har det t. o. m. fått tas upp till ett ännu lägre värde. Det kommer ju nu att bli en skärpning på den punkten. Glädjande nog, som sagt, har handel och industri haft dessa möjligheter, och det visar sig också i resultaten. Trots den, som man tycker, många gånger onödiga jämnern från det hållet kan den, som haft tillfälle att under ett decennium rätt ingående följa utvecklingen av de interna redovisningarna, inte säga annat än att det är förvånansvärt goda resultat som har uppnåtts i fråga om ekonomiens

sanering inom såväl industri som handel — i stort sett — under det senaste decenniet.

Nybörjarna inom jordbruket däremot — »rekryteringen» inom jordbruket växlar ju åtskilligt snabbare än inom företag och industri — har haft mycket stark kännning av de stigande priserna och den högre räntan. Det är ett framträdande önskemål, att bland de lättnader av de restriktiva åtgärderna man kan vidta, måste räntesänkning komma i första hand.

Jag skulle önska att de fogliga uttalanden, som gjorts av reservanterna, kunde lända till efterföljd bland de mindre kunniga tidningskribenter och talare, som i helt andra tonfall är ute för att »upplysa» folk. Dessa folkupplysare säger t. o. m. att de besvärligheter, som kreditrestriktionerna åstadkommer — om kreditrestriktionernas nödvändighet är vi ju alla överens — beror på regeringen. Jag skulle alltså önska, att såväl tidningspressen som vissa föredragshållare kunde tillägna sig något av den saklighet, som ändå präglar reservationen.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag kan i stort sett helt instämma i vad herr Jönsson i Rossbol har yttrat, och jag begärde inte heller ordet för att lägga mig i den debatt emellan utskott och reservanter, som kommit till för att klargöra, varför reservationen egentligen föreligger. Jag tror, att det är riktigt, som utskottets representanter har sagt, att reservationen är tämligen onödig, att den förefaller vara en politisk etikett, avsedd att vara till gagn under valrörelsen. Vad som fattas i reservationen är väl detta tal, som vi alltid i andra sammanhang brukar få höra, om förmånen av den rörliga räntan och den höga räntan. Nu vill man i stället ha en smidig räntepolitik o. s. v.

Jag begärde ordet, herr talman, för

Valuta- och penningpolitiken

att i fråga om kreditåtstramningen och den höga räntan säga, att jag omöjligt kan förstå mig på den politikens välsignelser. Jag hörde bankoutskottets ordförande herr Severin yttra, att det var nödvändigt, att övergången skulle göras sådan, att den märktes. Den märktes sannerligen, men det är också många som haft ytterst besvärligt att klara sig över denna övergång. Nu gör utskottet det erkännandet, att det är de mindre likvida och starkt skuldsatta företagen, som hårdast drabbas. Det minsta man kan säga om denna politik är väl, att den är alldeles orimligt ojämn i sina verkningar. Jag trodde faktiskt, att vi förde en politik, ägnad att överbrygga motsättningarna mellan olika folkgrupper och jämna ut förhållandena. Såvitt man kan döma är politiken nu alldeles motsatt. De företag, som — precis som herr Jönsson i Rossbol sade — har sanerat sina affärer under många år och har kunnat stabilisera sin ställning, har det inte besvärligt alls, men hur förhåller det sig med nyetablerade företag och nytillträdande jordbrukare? Att starta en ny rörelse är praktiskt taget alldeles omöjligt.

Utskottet säger i sin redogörelse på sidan 3 i utlåtandet: »Vid diskussioner mellan riksbanken och berörda kreditinstitut nåddes enighet om att in-teckningslåneräntan för bottenlån i jordbruksfastigheter och fastigheter för bostads- och affärsändamål samt den kommunala reverslåneräntan skulle utgöra högst $4\frac{3}{4}$ procent för obundna och 4,6 procent för bundna lån, innebärande en höjning av den bundna räntan med 1 procent och av den obundna med $1\frac{1}{4}$ procent.» Beträffande övriga räntesatser står det bankerna fritt att ta och ge den ränta de vill. Det är särskilt detta jag ville sätta ett mycket stort frågetecken inför. Är det nödvändigt, att bankerna skall få ta och ge den ränta de vill? Vi har en ränteregleringslag. Är det alldeles otänkbart, att denna lag kan fungera? Alla måste ändå er-

känna, att läget vid den nuvarande politiken och med den möjlighet, som bankerna har att ta och ge den ränta de vill och kan, i längden blir ohållbart för de hårdast skuldsatta. Det bästa riksbanken och regeringen kunde göra är nog att så snart som möjligt lätta på kreditrestriktionerna, åtminstone för mindre företag, som omöjligt kan äventyra den penningpolitiska balansen, samt sedan också sänka räntan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Bankoutskottets ordförande sade, att han hade hoppats, att utskottet skulle ha kunnat skriva ett gemensamt utlåtande. Det borde inte ha funnits några meningsskiljaktigheter om vad som inträffat under år 1955. Han menade för sin del, att det mera var en formsak, att oppositionen reserverat sig. Han yttrade också, att oppositionens representanter redan på ett tidigt stadium talade om, att de skulle inlämna en reservation. Det var dock, herr talman, först sedan vi fått se den skrivning, som majoriteten föreslog, och förstod, att den var skriven inte i avsikt att åstadkomma någon enighet på denna punkt utan helt enkelt såsom ett försvar i alla väder för vad riksbanken hade gjort, som vi meddelade att vi skulle reservera oss.

En liten intressant detalj är enligt min mening att majoriteten inte med ett ord berörde det förslag till tvångssparande som riksbanksfullmäktige tillstyrkte i början av förra året. Det var först när det förslaget föll som lappkastet kom i den ekonomiska politiken. Jag kommer i detta sammanhang att tänka på förhållandena i Ryssland. Där skickade myndigheterna ut ett meddelande till alla, som hade ryska uppslagsböcker, om att allt som stod om Beria skulle strykas, därför att det inte var så angenämt att ha med längre i historieskrivningen. Man skulle nästan kunna ha misstänkt, att bankoutskottets

Valuta- och penningpolitiken

majoritet på samma sätt inte hade någon lust att bli påmind om det förolyckade tvångssparandet, om det nu inte varit så att tvångssparandet fortfarande är aktuellt och förs fram ifrån andra håll inom det socialdemokratiska partiet.

Vidare vill jag säga att man väl inte kan begära att oppositionen skulle ha godkänt den politik som fördes från januari till april 1955, som resulterade i ett så kritiskt läge att planerna på tvångssparande kom fram och som gjorde att, när regeringen och regeringspartierna sent omsider måste göra en tvärvändning, denna blev så chockad att det inte kunde undgås att den förde med sig vissa biverkningar som inte i och för sig hade varit nödvändiga. Vi har för vår del hävdad att om regeringen och regeringspartierna på ett tidigare stadium hade kommit på bättre tankar när det gäller penningpolitiken, skulle en hel del av de nackdelar, som förändringen i penningpolitiken nu förde med sig, inte ha uppstått.

Det är ytterligare några saker som inte alls beröres i bankoutskottets skrivning. Regeringens representanter talar för närvarande ganska mycket om valutareserven. Det är ju föga tilltalande att vi i ett läge, då vi har högkonjunktur och goda exportmöjligheter, inte kan ytterligare bygga upp vår valutareserv. Statssekreterare Westerlind sade nyligen i ett föredrag, att om vi inte nu kan bygga upp valutareserven, när skall vi då kunna göra det? Och OEEC framhåller i sin senaste årsrapport på tal om Sverige — och jag skulle tro att årsrapporten i den delen är godkänd av vederbörande svenska myndigheter — att om vi på lång sikt skall kunna tillämpa den fulla sysselsättningens ekonomi, är det nödvändigt att vi nu skaffar oss en stark valutareserv.

Utskottets majoritet berör däremot inte, såvitt jag har kunnat finna, med ett enda ord denna fråga. Man gör bara ett rent historiskt konstaterande beträffande valutareservens utveckling.

När det gäller den intressanta frågan, huruvida staten skall låna i riksbanken eller inte, är bankoutskottets majoritet tydligen långt mindre kritisk än finansministern. Det finns härvidlag en klar skillnad mellan finansministerns bedömning av situationen och utskottsmajoritetens. Såsom här redan har framhållits anser finansministern att finansieringen via riksbanken har medfört en icke acceptabel påspädning av penningmarknaden. Om man läser bankoutskottsmajoritetens utlåtande får man det intrycket att majoriteten resonerar på följande sätt: »Att låna i riksbanken är ju fina Q. Det är en elegant lösning av det hela. Synd bara att vi inte tidigare kommit att tänka på att detta är en bekväm utväg att klara av problemet.»

Inom oppositionen har vi inte utan vidare varit benägna att skriva under ett sådant utlåtande, och det är förklaringen till vår reservation. Vi menar att utlåtandet inte ger en riktig bild av de faktiska förhållandena.

Jag skulle också vilja säga några ord till min värderade vän herr Pettersson i Dahl. Han kritiserade här igen den räntepolitik som hans partikamrater i regeringen godkänt. Jag vill därför upprepa den frågan som jag i tidigare sammanhang ställt till honom: Hur kan herr Pettersson i Dahl stå kvar som bondeförbundets gruppledare här i kammaren, när partiets representanter i regeringen har anslutit sig till en penningpolitik som herr Pettersson anser vara felaktig? Det skulle vara intressant att få höra litet grand om detta.

Herr Pettersson i Dahl undrade, varför inte ränteregleringslagen sattes i kraft i april månad. Det var mycket intressant att herr Pettersson tog upp den saken. Ränteregleringslagen är enligt min uppfattning ett utomordentligt bevis för hur det socialdemokratiska regleringstänkandet ibland ömkligen omkommer när det konfronteras med kalla fakta. Det var ju en del socialis-

Valuta- och penningpolitiken

tiska teoretiker som trodde att man i denna lag hade funnit ett bra medel att stoppa den rörlighet i räntan som brukar vara förbunden med ändringar i kredittillgången. Man resonerade som så: »Om en kreditåtstramning skulle komma att föra med sig räntehöjning, vilket vi tycker är obehagligt, så gör vi så att vi stiftar en lag som förbjuder räntan att stiga.» Det var, tyckte man, en idealisk lösning.

Så kom man förra våren i det läget att man helt plötsligt fann det nödvändigt med en kreditåtstramning. Tvångssparandet hade förolyckats, och då fanns ingen annan utväg, tyckte man. Det var ingen — inte ens herr Petterssons partikamrater i bankofullmäktige — som föreslog att ränteregleringslagen skulle sättas i kraft, ty man trodde inte på möjligheten att regleringsvägen ordna saken.

Efter vad jag kan finna utgör ränteregleringslagen ett monument över den socialdemokratiska regleringspolitikens misslyckande, och jag tycker därför som sagt att det är mycket intressant att herr Pettersson i Dahl nu tar upp frågan, varför inte denna lag har satts i kraft.

Herr Pettersson i Dahl har vid tidigare tillfällen sagt att i valet mellan tvångssparande och en räntehöjning skulle han nog vid närmare eftertanke ha föredragit tvångssparande. Jag tror att det är viktigt att än en gång slå fast att något sådant val icke har funnits och icke finns. Herr Hedlund har sagt ifrån — och det har också gjorts på annat håll — att även om tvångssparandet blivit genomfört, hade vi fått räkna med en räntehöjning, låt vara att den enligt herr Hedlunds uppfattning kanske inte då nödvändigtvis blivit så stor.

Herr Pettersson i Dahl slutade med att säga, att vi så snart som möjligt bör lätta på kreditåtstramningen och sänka räntan. Vi är alldeles överens, herr Pettersson i Dahl, om att så snart vi utan

risk för ytterligare inflationstendenser kan släppa på kreditåtstramningen och sänka räntan, skall vi göra detta. Men så länge en räntesänkning skulle innebära ökad fart åt inflationstendenserna, måste vi i penningvärdets intresse hålla kvar den nuvarande politiken.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg frågar hur jag kan stå som gruppledare utan att välsigna den politik som förs i fråga om kreditrestriktionerna. Herr Gustafson som bankman torde veta, att det är riksbanken som bestämmer denna politik och inte riksdagen.

För ett år sedan när vi diskuterade detta problem stod herr Gustafson här och talade om vilka framtidsperspektiv vi hade med den nya politiken, den höga räntan o. s. v., och han skildrade hur denna skulle leda till lägre priser. Herr Gustafson! Har de lägre priserna kommit? Såvitt jag vet har denna politik fört med sig fördyring överallt: högre hyror, högre priser, ökade arbetskostnader och svårigheter att konkurrera på exportmarknaden. Jag tror inte de förutsägelser herr Gustafson trodde så mycket på håller streck.

Tvångssparandet skall jag inte gå in på. Den saken är ur världen. Vi har ingen anledning att ta upp diskussionen om tvångssparandet nu, men jag förstår mycket väl, att herr Gustafson tror att han har funnit ett politiskt ben att gnaga på i sommar.

En sak som glädde mig var, att herr Gustafson sade, att han håller med om att vi så snart som möjligt skall lätta på kreditrestriktionerna och sänka räntan. Det var väldigt roligt att höra detta från en talare för folkpartiet. Sedan återstår bara frågan, när detta »så snart som möjligt» skall inträffa. Jag hoppas det inte läggs några hinder i vägen för att dessa lättnader verkligen kommer så snart som möjligt.

Valuta- och penningpolitiken

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl säger nu, att det inte är riksdagen som bestämmer penningpolitiken utan riksbanken. Jag hade för mig, att vi i dag uttalade oss om huruvida riksbanken förfarit riktigt under det gångna året. Jag har inte hört, att herr Pettersson i Dahl yrkat på att riksbanken inte skulle beviljas ansvarsfrihet av det skälet att den fört en i grunden felaktig politik.

Den politik som infördes i april förra året har dock haft bondeförbundets välsignelse här i riksdagen. Om herr Pettersson i Dahl nu försöker göra en undanmanöver, är det hans egen sak.

Herr Pettersson i Dahl undrar, hur man kan säga att en räntehöjning verkar prissänkande. Anser herr Pettersson i Dahl, att en räntehöjnings enda effekt är att den höjer priserna? Om herr Pettersson i Dahl anser det, är det ännu mera oförståeligt hur han kan ansluta sig till en politik som innebär rörlig ränta. Den enda motiveringen för att höja räntan när det blir ett inflationstryck är den, att räntehöjningen skall medverka till att hejda prisstegringar, som skulle bli oerhört mycket större än de som beror på den kostnadsfaktor, som den högre räntan kan utgöra.

Sedan säger herr Pettersson i Dahl, att tvångssparandet är ur världen. Det är ett intressant uttalande från gruppledaren för bondeförbundet i andra kammaren. Representanter för regeringspartierna har nämligen låtit förstå, att tvångssparandetanken visst inte är ur världen. Men nu har vi fått ett auktoritativt uttalande från herr Pettersson i Dahl.

Herr PETERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Yrkandet att ansvarsfrihet skall vägras riksbanken för dess förvaltning torde väl i första hand ankomma på oppositionen att ställa.

Sedan har herr Gustafson frågat mig om jag anser att den höga räntans enda effekt är prisförhöjande. Nej, den gör det också mycket besvärligare för alla de mycket skuldsatta människorna i detta landet, särskilt för dem som nyetablerat sig. Den effekten finns också med.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl säger att det närmast tillkommer oppositionen att yrka på att ansvarsfrihet inte skall beviljas riksbanken. Nu har riksbanken sent omsider tagit upp några av de programpunkter som oppositionen sedan åratal talat för, under det att det verkar som om herr Pettersson i Dahl står i opposition till sina partikamrater i regeringen och till de bondeförbundstalare som här i riksdagen under tidigare debatter har godkänt den penningpolitik som riksbanken började föra i april förra året. Det går väl inte, herr Pettersson i Dahl, att manipulera hur som helst på detta område!

Herr PETERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg talar om att regeringen har tagit upp oppositionens politik. Han menar väl då den höga räntan. Vi saknar emellertid i dagens rättedebatt det förnämliga exemplet från England, som i alla sådana här debatter spökat och stått som ett föredöme. Detta har vi faktiskt sluppit höra i dag, och det är väl tack vare att denna politik där misslyckats.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag nödgas korrigera herr Gustafson i Göteborg. Han mindes fel beträffande tidpunkten för högers och folkpartiets meddelande om att de ämnade reservera sig. Detta skedde innan de sett det förslag till skrivning som förelåg. Den saken är alldeles klar.

Valuta- och penningpolitiken

Därav drog jag den slutsatsen, att det närmast var en politisk etikett och att det ansågs opassande för högern och folkpartiet att ena sig med regeringspartierna.

Men alldeles bortsett från detta — ett av oppositionspartiernas skäl, enligt herr Gustafson, för dess oförmåga att biträda majoritetens förslag till skrivning var, att tvångslånet inte nämndes. Nu är saken den att tvångslånet strängt taget är en sak som inte har med riksbankens ansvarsfrihet att göra. Det var inte riksbanken som skulle besluta om tvångslånet och inte riksbanken som skulle emittera detta. **Tvångslånet måste** bli ett resultat av ett riksdagsbeslut. Ingen annan än riksdagen kan besluta om att uppta ett tvångslån av svenska folket. Om det varit en sådan hjärtesak för oppositionen att det i utlåtandet skulle nämnas att det under fjolåret förts en diskussion i denna sak — det framställdes ju aldrig ett verkligt förslag — så skulle det väl inte ha varit alldeles omöjligt för majoriteten att gå med på att ta in detta. Detta behövde alltså inte ha varit något skäl för en reservation.

Jag vet inte om jag uppfattat herr Gustafson riktigt, ty jag gjorde endast några anteckningar ur minnet efter hans anförande. Enligt vad jag kunde bedöma var det andra skälet till reservationen det som sagts om skillnaden mellan statens upplåning i riksbanken och statens upplåning i affärsbankerna eller på kapitalmarknaden — jag vet inte vilketdera alternativet var eller om det gällde båda delarna. Herr Gustafson i Göteborg uttryckte sig inte så tydligt, tyckte jag, varför jag inte blev klok på vilket alternativ han menade.

Oppositionen säger själv i reservationen att en upplåning i riksbanken och en upplåning i affärsbankerna har ungefär samma verkan. Då kunde åtminstone inte detta utgöra något skäl för att reservanterna inte skulle ha kunnat ena sig med majoriteten.

Slutligen säger reservanterna några ord om valutareserven och önskvärdheten av att öka den nu, när vi har en högkonjunktur och förutsättningarna uppenbarligen är större än under en lågkonjunktur. Ja, det är en sak som bankoutskottets majoritet flera år å rad har sagt. Jag tror att även bankofullmäktige själva uttalat önskvärdheten av detta. De ärade reservanterna kunde således ha varit tämligen säkra på att utskottsmajoriteten icke skulle ha haft några principiella invändningar mot att uttrycka önskingar om att valutareserven skulle höjas.

På grund av dessa skäl tyckte jag att denna reservation var onödig. Men det gör inte så mycket att reservationen kommit; den har dock tagit upp mera av kammarens tid än vad som skulle ha blivit fallet om vi hade varit eniga.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det är egentligen en småsak, men det är inte första gången som utskottets ärade ordförande påtalar sättet för avlåtandet av en reservation.

När jag läste utskottsmajoritetens skrivning sade jag att jag för det första inte kunde ansluta mig till historiskskrivningen — inte därför att den vore felaktig utan därför att den inte innehöll vissa saker som vi ville ha fram. Vidare sade jag att det i slutet av utskottsmajoritetens utlåtande funnes sådana påståenden som enligt min mening vore av den arten att vi inte kunde enas därom. Majoritetens utlåtande var sålunda färdigt i utkast när jag framhöll detta.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på att kammaren måtte med godkännande av bankoutskottets uttalanden lägga dess under punkten gjorda omförmälan till handlingarna dels ock på godkännande av det uttalande, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Schmidt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren med godkännande av bankoutskottets uttalanden i punkten 1:o) av dess utlåtande nr 4 lägger den under punkten gjorda omförmälan till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det uttalande, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets under punkten gjorda uttalanden.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 597, vilken behandlats av andra lagutskottet,

hade herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att med hänvisning till riksdagens skrivelser nr 150 år 1945 och nr 418 år 1953 i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angår personer vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 597, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Anders E. Johansson*, *Åkesson* och fröken *Höjer*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionen II: 597, måtte besluta att med hänvisning till riksdagens skrivelser nr 150 år 1945 och nr 418 år 1953 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angår personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **AHLBERG** (h):

Herr talman! Det är inte så många årtionden sedan frågan om förenings- och förhandlingsrätt utgjorde ett allvarligt problem i vårt samhälle. Den stora gruppen arbetare kämpade för rätten att låta sig företrädas av en organisation vid uppgifter med arbetsgivarna

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

eller deras organisation om arbetsvillkoren. Arbetsgivarna å sin sida kämpade för den förmenta rätten att själva få bestämma dessa ting. Den förenings- och förhandlingsrätt som man kämpade för blev i sinom tid erkänd i praktiken. För tjänstemannagruppernas vidkommande — tjänstemännen organiserade sig ju senare — blev det dess bättre aldrig fråga om att behöva kämpa sig fram till denna rätt. Den kom så småningom genom den lag om förenings- och förhandlingsrätt för de privatanställdas del som antogs 1936. Kommunaltjänstemännen har också fått sin förhandlingsrätt fastställd i lag. Vad stats-tjänstemännen beträffar är deras något begränsade förhandlingsrätt bestämd i en kungörelse.

I samtliga dessa tre lagstiftningar, som reglerar förhandlingsrätten, är denna för det första begränsad till arbetstagare som är medlemmar i en arbetstagarorganisation och för det andra inskränkt på det sättet, att förhandlingsämnen endast kan utgöras av saker och ting som sammanhänger med ett anställningsförhållande. När arbetstagaren avgått ur tjänst med eller utan pension har den organisation, som han tillhörde som aktiv och eventuellt kvarstår i ännu, ingen som helst rätt att förhandla med motparten för att få frågan om pension behandlad på organisationsmässigt sätt. Denna begränsning i förhandlingsrätten har vållat organisationerna och pensionärerna bestämda olägenheter, framför allt under den period med väsentligt förändrat penningvärde som nu ligger bakom oss.

Det parti jag tillhör har sökt uppnå, att förhandlingsrätten skall utsträckas till att gälla även pensionärer. En framstöt gjordes när herr Fagerholm i denna kammare 1945 motionerade om en utredning och även fick riksdagens bifall till ett förslag om framställning hos Kungl. Maj:t om en utredning av detta ämne. Denna framställning föranledde

Kungl. Maj:t att överlämna riksdagens skrivelse till 1948 års förhandlingsrättskommitté. Denna kommitté hade emellertid till uppgift allenast att behandla frågan om förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda. Kommittén kunde konstatera, att frågan om organisationers rätt att företräda pensionärer gällde icke bara på det statliga och kommunala området utan i än högre grad gällde de privatanställda. Denna förhandlingsrättskommitté lämnade därför framställningen från riksdagen utan åtgärd. Detta föranledde herr Kyling att i denna kammare 1952 i en interpellation förhöra sig hos socialministern om det skulle bli någon utredning. Riksdagen hade ju hemställt om detta, det organ, till vilket man hade remitterat framställningen, hade lämnat den utan åtgärd och man väntade nu på att något skulle ske. Den gången måtte intresset för denna förhandlingsrättsfråga inte ha varit alltför starkt på regerings-sidan. Statsrådet svarade nämligen att man borde vänta och se, huruvida inte i remissyttrandena över förhandlingsrättskommitténs yttrande framkomme något som kunde vara av värde för behandlingen av ärendet. Detta var åtminstone i mitt tycke ett ovanligt svagt underlag för den alltjämt visade obehägenheten att ta itu med detta problem. Statsrådet uttalade emellertid vidare, att han betraktade frågan om förhandlingsrätt för dessa pensionärer som en väsentlig sak.

Då alltjämt inte något åtgjordes, väcktes år 1953 motioner i ämnet av herrar Kyling och Håstad i denna kammare och av mig och ett par medmotionärer i första kammaren. Vi underströk det angelägna i att denna fråga bringades till en lösning. Kvar stod ju anspråket på en utredning, och vi anförde de motivering vi ansåg tala för en sådan. Detta var sålunda år 1953.

Det har gått det ena året efter det andra, den ena framstöten efter den

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

andra har gjorts från enskilda motionärens sida. Andra lagutskottet har ständigt, såväl för egen del som genom åberopande av infordrade remissyttranden, uttalat sig för att något borde uträttas. I år har några motionärer från folkpartiet aktualiserat denna fråga, och utskottet har i sitt yttrande på ett enligt min mening rätt utförligt och rejält sätt redogjort för den historia som ligger bakom. Märkligt nog kommer utskottet emellertid nu för första gången till den uppfattningen, att någon skrivelse till Konungen icke erfordras. Utskottet har nämligen inhämtat att man inom vederbörande departement vidtagit vissa förberedande åtgärder i syfte att närmare klarlägga de olika frågeställningar, som inrymmes i detta omfattande problemkomplex. »Inom departementet överväges», heter det, »enligt vad utskottet vidare inhämtat, en fortsatt utredning rörande vissa av de spörsmål som härvid aktualiserats.»

Vad utskottet på detta sätt har inhämtat är alltså, att man inom departementet nu eventuellt börjar med något som möjligen, i den mån dessa »vissa spörsmål» har samband med denna fråga, skulle kunna leda till att det görs någonting någon gång. Men, herr talman, det har gått elva år sedan riksdagen hemställde om denna utredning. Det har gått ännu längre tid sedan Tjänstemännens centralorganisation riktade en hemställan till Konungen i detta ärende. Det skedde första gången år 1943 i anknytning till revisionen av 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. Det verkar som om man på sina håll inte hade samma intresse som tidigare för förhandlings- och föreningsrätten, och inte heller den önskvärda förståelsen för vad denna rätt betyder för pensionärerna.

Jag skall inte, herr talman, påstå att de privatanställda tjänstemännen, om de hade haft en sådan förhandlingsrätt som vi önskar, skulle ha förmått att

åstadkomma uppgörelser om dyrtidstillägg på utgående pensioner. Jag vill emellertid säga, att möjligheterna att resonera med arbetsgivarorganisationerna på ett förhandlingsmässigt sätt och över huvud taget möta motparten och gå till botten med dessa problem, säkerligen varit större och att därmed måhända också möjligheterna blivit större för dem som nu fått uppbära pensioner med oförändrade eller oväsentligt ändrade belopp under den tid då kronans köpkraft sjunkit så väsentligt.

Jag betraktar det, herr talman, som otillfredsställande att vi i vårt land med dess avancerade lagstiftning rörande anordningar på arbetsrättens område inte kommit så långt att en organisation av arbetstagare skall kunna förhandla om pensionsvillkoren för dem som gått i pension. Lika otillfredsställande är det att en förening av pensionärer skall förvägras att representera pensionärerna inför den arbetsgivare, från vilken de uppbär pension.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utlåtandet fogade reservationen av herr Mannerskantz m. fl.

Häruti instämde herr *Hagård* (h) och fröken *Wetterström* (h).

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! Såsom reservant beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 14 har jag ansett att utskottet bort bifalla yrkandet i motionen II: 597 av herr Gustafson i Göteborg m. fl. Det gäller alltså det spörsmål, som herr Ahlberg har givit oss en historik över, nämligen frågan om förhandlingsrätt för pensionärer. Jag skulle vilja citera något av vad riksdagen sagt i denna fråga tidigare. Vi har redan hört av herr Ahlberg, att det var elva år sedan riksdagen hemställde om en utredning i denna fråga.

I dessa uttalanden har riksdagen sagt

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

i mitt tycke ganska värdefulla saker. 1945 sade man alltså: »Behov av förhandling kan sålunda föreligga i åtskilliga fall. Även om vederbörande arbetsgivare för närvarande i allmänhet icke ställa sig avvisande till en begäran från arbetstagarorganisationen om förhandling angående dylika pensionsfrågor, måste dock en lagstadgad förhandlingsrätt i förevarande hänseende vara av värde för pensionärerna. För arbetsgivarparten torde en förhandlingsrätt för arbetstagarförening i dessa fall icke medföra några nämnvärda olägenheter.» Så säger man, att spörsmålet bör göras till föremål för närmare utredning och att »utskottet har icke förbiset, att lösningen av föreliggande problem kan vara förenad med svårigheter av lagteknisk art». Redan då sade alltså utskottet och också riksdagen, att detta kan bli en litet besvärlig fråga. Vi måste därför ta reda på ordentligt vad det är som gör att man inte ögonblickligen är beredd att lägga fram ett förslag om förhandlingsrätt.

Sedan kommer vi till interpellationen vid 1952 års riksdag, då statsrådet svarar: »Jag vill för övrigt tillägga, att detta spörsmål — såsom förhandlingsrättskommittén även torde ha funnit — onekligen är ett ganska besvärligt juridiskt problem...» Men så slutar statsrådet med att säga: »Med det anförda vill jag inte ha sagt att det ej föreligger skäl för att även pensionerade arbetstagens berättigade intressen i förevarande hänseende uppmärksammas.»

Detta var 1952. Det är nu fyra år sedan dess, då man alltså ansåg att det var berättigat att denna grupps förhandlingsrätt skulle uppmärksammas.

1953 säger utskottet: »Utskottet är emellertid angeläget» — ibland undrar jag om man alltid tänker på ordens valör — »att i detta sammanhang understryka den betydelse utskottet fäster vid att problemet om förhandlingsrätt rörande pensionsvillkor får en för pen-

sionärerna tillfredsställande lösning. — — — Utskottet förutsätter att frågan om pensionärernas ställning i nämnda hänseende i tillbörlig utsträckning beaktas vid den fortsatta undersökningen rörande förhandlingsfrågorna, som är att vänta, och att spörsmålet om möjligt i anslutning härtill upptages till närmare utredning.»

Nu är vi framme vid 1956, och nu har vi fått ett utlåtande, som för all del är angenämt på ett sätt. Utlåtandet säger, att det är rimligt att vi tar upp frågan, men, som herr Ahlberg redan har sagt, tillägger man: »Utskottet har inhämtat att man inom vederbörande departement vidtagit vissa förberedande åtgärder i syfte att närmare klarlägga de olika frågeställningar, som inrymmes i det omfattande problemkomplex förhandlingsrättsfrågorna utgör. Inom departementet överväges, enligt vad utskottet vidare inhämtat, en fortsatt utredning rörande vissa av de spörsmål som härvid aktualiserats.»

Så långt har man alltså kommit, och utskottet understryker ånyo »den betydelse utskottet fäster vid att spörsmålet om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning...» Utskottet hemställer slutligen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening giva till känna vad utskottet ovan anför. Utskottet anser alltså inte såsom motionärerna och reservanterna, att vi borde ha sagt ifrån, att vi anser att det nu skall ske en utredning och att Kungl. Maj:t för riksdagen skall framlägga det förslag, som utredningen kan föranleda. Utskottet har enligt mitt förmenande ett tålamod utan like. Om riksdagen säger att man önskar en utredning och riksdagen sitter och väntar på den i 11 år, så skall man ändå inte kunna bestämt säga ifrån, att det var en utredning som vi önskade.

Detta påminner om en läkare, som hade oerhört mycket att göra och som

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

dessutom hade kolossalt mycket tidsskrifter att läsa. Han sade till mig: »Jag lägger dem i en hög på mitt nattduksbord i förhoppning om att vad där står går in i mitt huvud under natten.» Det tycks vara ungefär så som departementet har tänkt. Man lägger alla goda önskningar i departementet i förhoppning om att dessa svåra problem löses under tiden utan att någon tar hand om dem.

Vi reservanter menar, att dessa problem inte kommer att lösas, om inte en utredning får i uppdrag att verkligen ta hand om dem.

Herr talman! Med denna motivering yrkar jag bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nihlfors* (fp) och fröken *Vinge* (fp).

Fru **JOHANSSON** i Norrköping (s):

Herr talman! Att denna fråga har varit föremål för utskottets behandling flera gånger tidigare har både fröken Höjer och herr Ahlberg talat om, och att utskottet också har ställt sig mycket objektivt till frågan är också klarlagt. Jag tror emellertid man kan säga, att utskottet också i år har varit lika objektivt inställt som det har varit vid föregående tillfällen.

Utskottet har bedömt denna fråga lika allvarligt i år som tidigare, men att vi inte nu velat vara med om en direkt skrivelse till Kungl. Maj:t för att ånyo framställa anspråk på en utredning beror på att frågan kanske ligger litet annorlunda till nu än den har gjorts förut.

Herr Ahlberg sade att regeringen har visat sig obenägen att ta upp dessa frågor, men jag skulle tro att det lika mycket beror på att regeringen har kommit underfund med att detta är ganska komplicerade frågor, som inte är så lätta att lösa som motionärerna och reservanterna här har velat göra gällande.

När dåvarande statsrådet Lingman lade fram en proposition i denna fråga år 1954, uttalade han att det måste bli en fortsatt undersökning rörande förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen, men han tillade, att man måste också utreda både de konstitutionella förutsättningar som finns för en utvidgning av förhandlingsrätten och de praktiska konsekvenser som en mera fullständig förhandlingsrätt kunde medföra i organisatoriskt hänseende inte blott för staten och kommunerna utan också för de i offentlig tjänst anställda. Med detta har ju statsrådet visat att det inte är så enkelt att lösa frågan.

Nu har det påståtts, att utskottet har byggt sitt utlåtande på att man har fått reda på att det i departementet har vidtagits förberedande åtgärder i syfte att närmare klarlägga de olika frågeställningar, som inryms i det omfattande problemkomplex som förhandlingsrättsfrågorna utgör. Men utskottet har inte byggt sitt utlåtande bara på detta. Utskottet säger på s. 10, att utskottet med hänsyn bland annat till det läge, vari frågan om förhandlingsrätt för stats- och kommunaltjänstemännen för närvarande befinner sig, inte anser det finnas anledning att nu göra en förnyad framställning om utredning. Det tilläggs sedan: »Utskottet vill emellertid ånyo understryka den betydelse utskottet fäster vid att spörsmålet om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning och vill även framhålla vikten av att alla utvägar till lösande av förevarande spörsmål noga övervägs i samband med den fortsatta prövningen av förhandlingsrättsfrågorna i övrigt.»

Jag tycker inte det är så förfärligt stor skillnad mellan vad utskottet har skrivit och vad motionärerna och reservanterna egentligen vill. Utskottet understryker kraftigt betydelsen av

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

dessa frågor men slutar med att föreslå, att riksdagen skall ge till känna vad utskottet anfört, medan reservanterna begär, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om en förutsättningslös utredning. Jag tror att de man vill tjäna är lika betjänta av att utskottets förslag bifalles som att riksdagen följer reservationen.

Sedan undrar jag för min egen del, om man ändå inte har satsat för mycket på den betydelse frågan har för pensionärerna. Jag har i många år deltagit i underhandlingar, och jag har gjort den erfarenheten, att om man skall komma någonstans måste man ha mycket kraftiga motiveringar eller också kunna ta till strejkhot eller någonting sådant. De som redan har slutat sitt arbete och blivit pensionerade har ju inga sådana möjligheter att ställa bakom kraven på bättre pensioner. Kan man inte på frivillighetens väg åstadkomma någonting, har jag svårt att tro att man genom andra åtgärder skall kunna komma mycket längre.

Detta är som sagt mina egna funderingar, och jag säger det inte såsom utskottets talesman. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Fru Johansson i Norrköping säger att de här frågorna är komplicerade. Det är just därför att de är komplicerade som vi reservanter är ivriga att få en utredning tillsatt, och nog har det funnits tillräckligt med tid under dessa elva år som förflutit sedan 1945 att förbereda detta.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Sedan nu såväl herr Ahlberg som representanter för utskottsmajoriteten och reservanterna har fått komma till tals, kanske det kan vara tillåtet för mig att såsom motionär säga några ord om anledningen till

att jag jämte en del kamrater i kamraren har väckt denna motion.

Vi tycks alla vara överens om att detta är en viktig fråga, och det beror väl på att vi på nära håll har sett, huru som många pensionärer i privat tjänst har fått känna av prisstegringarna utan att få tillräcklig kompensation på sina pensioner. Det finns t. o. m. exempel på att tjänstemän, som har arbetat i 20—30 år i ett företag och som vid fackliga förhandlingar har blivit tillförsäkrade en viss pension, nu lever under vad som anses vara existensminimum i skattehänseende.

Man kan fråga sig, om det över huvud taget är motiverat att det skall finnas förhandlingsrätt för pensionärer. Det förhållandet att man numera betraktar pensionen som en uppskjuten lön innebär emellertid, att man inte utan vidare kan säga, att företaget skall vara helt fritaget från varje ansvar för de anställda, när de har gått i pension.

Man kan också fråga sig: Behövs det någon förhandlingsrätt? Kan man inte ordna detta på annat sätt? Jag skall nämna ett exempel på hur det kan gå till i dagens Sverige.

Det var en facklig organisation, som manifesterat sin samhörighet med pensionärerna genom att låta dem vara kvar som medlemmar i organisationen. Organisationen konstaterade, att pensionärerna på grund av prisstegringen hade kommit att få så låga pensioner, att det inte kunde anses vara skäligt. Då begärde organisationen förhandling med arbetsgivarparten, som emellertid svarade: Ni har ingen förhandlingsrätt, det kan inte bli några förhandlingar! Man kom i alla fall överens om att man väl kunde träffas och tala om saken. När man då träffades frågade löntagarparten vem som skulle utses till ordförande. Här skall inte vara någon ordförande, eller sekreterare heller för den delen, sade arbetsgivarna, detta är inga förhandlingar. De anställdas förhand-

Förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört

lingsdelegation framförde sina önskemål varpå arbetsgivarparten svarade: Vi har redan beslutat, var så god, här är vårt beslut! Den fackliga organisationen genmälde: Vi kan väl diskutera saken, det kan väl gå att ändra beslutet, om vi under samtalet kommer fram till ett annat resultat? Nej, sade arbetsgivarparten, detta är vårt sista bud.

När man alltså hör, hur det kan gå till i dagens Sverige, måste man säga, att nog finns det ett behov av förhandlingsrätt för pensionärer.

Jag tycker det är bra att utskottet, som dess värderade ordförande här sagt, klart uttalat att denna fråga är viktig och dessutom föreslagit att riksdagen skall giva denna mening till känna i skrivelse till Kungl. Maj:t. Man kan fråga sig, varför man kan nöja sig med detta. Anledningen härtill är, att vi inte tycker att regeringen har lagt tillräckligt stor iver i dagen när det gäller att lösa denna fråga, som vi alla är överens om är så viktig.

Sedan riksdagen hade skrivit 1945 och begärt en utredning, skedde tydligen ingenting förrän 1948, då regeringen överlämnade frågan till en utredning, som enligt sina direktiv inte kunde behandla den. Regeringen hade givetvis, när den överlämnade denna fråga, kunnat ändra direktiven så, att utredningen verkligen kunnat ta upp den fråga som regeringen överlämnat till den, men det har tydligen inte skett, och sedan har frågan blivit liggande.

Sedan får jag säga, att utskottsmajoritetens uppläggning inte lovar gott för fortsättningen när det gäller frågans lösning. Man tycks vara inställd på att vi först måste lösa alla kvarvarande frågor om förhandlingsrätt på såväl det statliga och kommunala som det enskilda området och att vi dessutom tydligen måste avvakta lösningen av frågan om den allmänna pensionsförsäkringen. Jag tycker att den tågordningen inte är tillfredsställande. Om

man anser, att denna fråga är viktig, borde man försöka lösa den på ett snabbare sätt än här är förutsatt. Något behov härav lär inte föreligga för dem som är anställda i statlig och kommunal tjänst, eftersom de tycks få sina pensionsförmåner höjda ungefär i den takt som prisstegringarna kommer. Där emot föreligger ett sådant behov för arbetstagarna i enskild tjänst.

Jag vill säga som reservanterna, att om en allmän pensionsförsäkring beslutas, blir väl inte förhandlingsrätten för pensionärerna mindre viktig. Snarare blir det väl då viktigare för pensionärerna att ha förhandlingsrätt.

Herr talman! Det som jag här sagt leder fram till att jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid

Ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring

rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 81 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 53 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* samt nr 71 i andra kammaren av fru *Nilsson* och herr *Hagberg*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta göra vissa närmare angivna ändringar i 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 53 och II: 71, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lundberg*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru *NILSSON* (k):

Herr talman! När riksdagen 1954 beslöt antaga lagen om yrkesskadeförsäkring framhöll vi, att fördelar med samordningen med sjukförsäkringen fanns men även stora nackdelar.

Att nackdelarna är stora framträder nu mycket klart, sedan försäkringen prövats. Denna försämring framträder framför allt vad det gäller förlängningen av karenstiden vid inträffande olycksfall. Det är en stor försämring mot tidigare, som drabbar de skadade.

Enligt nu gällande bestämmelser erhålles sjukpenning först sedan tre dagar förflutit efter det olycksfallet inträffat. Enligt tidigare bestämmelser utgick betalning från och med efterföljande dag. Genom denna förlängning av karenstiden är det många miljoner kronor arbetarna går miste om, och i dagens läge är en halv veckas inkomstbortfall mycket kännbar för arbetarna.

Jag anser att arbetarna bör hållas skadeslösa vid yrkesskador. Dessa skador uppstår oftast på grund av bristande skyddsanordningar på arbetsplatsen. Då kan det icke vara rätt att kostnaderna för skadorna skall betalas av den skadade. En återgång till bestämmelserna, att försäkringen helt skall svara för såväl läkarvård och resekostnader som övrig vård, som blir behövlig i anledning av olycksfall, är motiverad.

Vetskapen om dessa besvärligheter för de yrkesskadade motiverar en ändring. Denna ändring kan riksdagen besluta genom att bifalla motionen nr 71 i andra kammaren.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till motionen II: 71.

Fru *JOHANSSON* i Norrköping (s):

Herr talman! Det är klart att samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkring kanske har gjort, att en del av de fördelar, som man förut hade fått genom yrkesskadeförsäkringen, nu har bortfallit. Emellertid kan man ändå aldrig bortförklara, att man genom samordningen mellan dessa båda försäkringsformer fått ändå större fördelar.

I denna motion har framställts en hel mängd förslag. Man vill ha bort karensdagarna, man vill ha full ersättning vid sjukdom, och man vill ha full reseersättning. Vad beträffar reseersättningen har redan de felaktigheter, som man därvidlag kan tala om, rättsats till genom en proposition och ett utskottsutlåtande. Vad beträffar de an-

Förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete

dra sakerna kommer de att kosta så pass mycket, att det inte gärna kan begäras, att man bara på grundval av en motion skall genomföra en ändring av lagen utan att veta vad det kommer att kosta och om vi kan klara dessa saker ekonomiskt.

Emellertid kommer vi tillbaka till dessa saker ännu en gång på grund av motioner, som behandlar de olika propåer, som också finns i denna motion, och i vilka motioner man begär en översyn av lagstiftningen. För dagen har utskottet icke kunnat annat än att avstyrka motionen och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 71; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 26 i första kammaren av herr *Nyström* samt nr 35 i andra kammaren av herr *Fredriksson m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna nr 353 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* samt nr 272 i andra kammaren av fru *Nilsson m. fl.*

I motionerna I: 353 och II: 272 hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till

riksdagen om förlängd semester för i motionen berörda arbetargrupper».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

1. I: 26 och II: 35 samt

2. I: 353 och II: 272, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Fredriksson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag har till andra lagutskottets betänkande nr 16 fogat en blank reservation. Anledningen är, att jag inte kan dela utskottets synpunkt på den här frågan. Utskottet har ju i föreliggande utlåtande haft att behandla ett par likalydande motioner, som syftar till en översyn av semesterlagens bestämmelser beträffande vissa arbetstagargrupper med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Det är framför allt gruvarbetarnas semesterfråga, som jag anser vara så viktig, att jag nödgas ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Naturligtvis kan det också finnas övriga arbetstagargrupper än gruvarbetarna, som är i behov av förlängd semester.

Gruvarbetarna har sedan länge genom avtalsöverenskommelser haft längre semester än flertalet övriga grupper arbetstagare. Genom 1946 års semesterlag inrangerades gruvarbetarna i de grupper som erhöll en från två till tre veckor förlängd semester. När vi sedan fick den allmänna treveckorssemestern 1951, blev försprånget inhämtat, och det må vara en sak. Det är klart att det förhållandet, att alla fick tre veckors semester, i och för sig kanske inte kan tagas till intäkt för en förlängning för de grupper, som redan före 1951 års lagstiftning hade längre semester. Men att skälen för en förlängning av se-

Förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete

mestern för dessa grupper skulle ha bortfallit — något som kommit till uttryck i förarbetena till 1951 års lag — vill jag protestera emot.

Jag vill erinra om att 1942 års semesterkommitté företagit vissa undersökningar i syfte att ur medicinsk synpunkt få klarlagt, i vad mån gruvarbetare kunde anses vara i behov av ökad rekreation dels för att förebygga de särskilda risker för hälsan, som är en följd av arbetsförhållandena, och dels för att motverka en tidig förslitning av människomaterialet. 1947 års arbetsutredning, som hade att framlägga förslag om en arbetstidsförkortning för gruvarbetarna, anförde följande:

»Sammanfattningsvis kan semesterkommittén anses ha påvisat, dels att en viss översjuklighet för gruvarbetare under jord föreligger vid jämförelse med andra arbetsgrupper, och dels att dessa måste anses ha ett mera pressande arbete och till följd härav ett större rekreationsbehov än arbetare i genomsnitt.» Arbetstidsutredningen anför vidare, att »genom såväl semesterkommitténs undersökningar som vad utredningen själv under sitt arbete kunnat inhämta finner utredningen det klarlagt, att gruvarbetare under jord till följd av sina arbetsförhållanden äro i behov av att — utöver den förlängda semestern — komma i åtnjutande av jämväl en förkortning av arbetstiden». Så långt 1947 års arbetstidsutredning.

Men så kan man naturligtvis ställa frågan: Kan dessa förhållanden åberopas i dag? Har ingenting skett sedan 1947? Ja, jag vill påstå, att det kan det. Visst sker det även här, liksom på alla andra områden, en fortgående mekanisering och åtgärder vidtages för att förbättra arbetsförhållandena; det skall inte förnekas. Men samtidigt måste konstateras, att hur långt mekaniseringen än kan drivas, så kommer gruvarbetet ändå att vara särpräglat och sannolikt även mera pressande än de

flesta andra yrken. Vi kan inte få bort vattendropp från tak och bormaskiner. Arbetsförhållandena i brytningsrum och i de långa stigorterna kan inte förändras. Arbetets art är sådant. Olägenheten av att arbetet bedrivs under jord går inte att eliminera, snarare kommer den att öka i och med att gruvorna avsänkes till större djup. Därmed blir det svårare att ventileras. Det är för övrigt för närvarande ett mycket stort problem att få till stånd en så god ventilation att skjutgaserna och det myckna dammet snabbt nog kan avföras från arbetsplatserna. Riskerna för silikos, gruvarbetarnas besvärligaste yrkessjukdom, har knappast minskat under senare tid, och de är allfort mycket påtagliga. Jag vill här särskilt understryka behovet av en förlängd semester för dessa arbetargrupper, men rättvisesynpunkterna kan även komma med i bilden. Det är kanske inte så underligt, om gruvarbetarna frågar sig, varför de skall ha kortare semester än andra arbetargrupper, med mindre pressande arbete. Det finns ju ändå många grupper i vårt land, som har en längre semester än tre veckor.

Ännu flera skäl skulle naturligtvis kunna åberopas. Jag skall endast nämna ett av dem, nämligen rekryteringen av arbetskraft till våra gruvor. För närvarande är det utländska inslaget av arbetskraft påfallande stort inom gruvindustrin. De allra tyngsta arbetena i gruvorna är nu till mycket stor del besatta av utlänningar, trots att dessa arbeten är de bäst betalda. Härav framgår att inte enbart arbetsförtjänsten utgör ett tillräckligt lockbete när det gäller rekrytering av svenska arbetare till dessa arbeten. En god betalning måste kombineras och kompletteras med bättre sociala förmåner, om den framtida rekryteringen av arbetskraft till gruvorna inte skall försvåras.

Herr talman! Jag utgår ifrån att arbetsförhållandena i gruvorna skall för-

Förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete

bättras undan för undan liksom på arbetslivets övriga områden. Men gruvarbetets karaktär är sådan, att det säkerligen ändå i fortsättningen kommer att inta en viss särställning i jämförelse med andra yrken. Gruvarbetarna kommer alltså att utsättas för sådana psykiska och fysiska påfrestningar, att ökat behov av vila och rekreation i realiteten föreligger.

Andra lagutskottet har inte kunnat tillstyrka vår motion om översyn av semesterbestämmelserna för arbetstagare i särskilt pressande eller hälsofarligt arbete utan hänvisar till att dessa frågor bör lösas förhandlingsvägen mellan parterna. Och vi får väl fortsätta på den vägen. Jag hoppas, att vi på så sätt skall kunna nå resultat, men om vi inte gör det, så är jag, herr talman, övertygad om att sista ordet i denna fråga ännu inte är sagt, och att det säkert kommer att finnas anledning att återkomma till saken. När utskottet nu avstyrkt motionerna, är jag realistisk nog att förstå att det är meningslöst att komma med något yrkande om bifall till desamma och skall därför inte heller göra det.

Häruti instämde herr *Bark* (s).

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort i mina kommentarer till utlåtandet om den motion, som har avgivits av vår grupp i denna fråga, eftersom jag i allt kan instämma med vad herr Fredriksson här har anfört.

Jag vill emellertid tillägga, att det åtminstone på mig verkar, som om andra lagutskottets teorier när det gäller frågan om gruvarbetarna egentligen alltid har haft en stark smak av skrivbordsvisdom. När det för ett tiotal år sedan stod strid om arbetstidens förkortning och längre semester för gruvarbetarna, så röntes förslagen här-

om länge starkt motstånd från de borgerliga representanterna i andra lagutskottet, vilka påstod att gruvarbetet egentligen var ett friskt och härdande arbete. Jag tycker att det nu tillämpas ett liknande formalistiskt och verklighetsfrämmande resonemang om gruvarbetarnas semester i det nya läge som uppstått efter treveckorssemesterns allmänna genomförande.

Alla i denna kammare vet, att när gruvarbetarna före andra arbetargrupper fick tre veckors semester, så var den avgörande motiveringen härför, att dessa arbetare tillsammans med ytterligare några andra grupper hade ett mera påfrestande arbete än de övriga. Av det finns emellertid nu ingenting kvar i utskottets utlåtande. Nu påstår utskottet, att gruvarbetarnas treveckorssemester var något slags förskott på en förmån, som andra grupper skulle erhålla litet senare. Om gruvarbetarna nu skall ha litet längre semester, så får det göras till en avtalsfråga, säger utskottet. Men man kan ju fråga sig vad det då blir för skillnad, jämfört med om vi får en lagstiftning i samma riktning. Om gruvarbetarna avtalsvägen skall framföra krav om längre semester, så måste väl motiveringen härför alltså vara, att de i jämförelse med andra arbetargrupper har ett särskilt påfrestande arbete. Och om utskottet har den utgångspunkten — vilket det tydligen har — så borde väl utskottet också ha kunnat medge, att samma motivering fortfarande är lika användbar även beträffande en lagstiftning, som skall tillförsäkra gruvarbetarna nämnda förmån. Jag tycker som sagt att utskottets motivering — eller försök till motivering — är haltande och verklighetsfrämmande, och jag anser att riksdagen borde kunna biträda de två motionerna i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 272 i denna kammare.

Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande och hälsofarligt arbete

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag skulle när det gäller utskottets motivering vilja säga, att det ju var så när vi genomförde tolvdagarssemestern, att denna var en minimisemester, och att alla väntade att den i sinom tid skulle komma att utökas. När sedan den särskilda lagen om treveckorssemester för ungdom under 18 år och för gruvarbetarna kom till, berodde det på att man just då inte hade möjlighet att genomföra en treveckorssemester för alla. Då ville man ge denna ungdom och likaså dem som hade hårt arbete en treveckorssemester i förväg. Att man sedan kommit så långt, att alla arbetstagare fått tre veckors semester, kan man inte nu ta till anledning att ånyo ta upp frågan och utan vidare säga, att gruvarbetarna skall ha längre semester, därför att de förut befunnit sig i ett särläge och därför fortfarande skall göra det. Andra grupper, som har ett lika hårt arbete, kan ju också komma med propåer om att få längre semester än övriga industriarbetare. Det är väl väldigt svårt att avväga vilka som på grund av arbetets art skall ha en längre semester än övriga. Det kan hända, att vi så småningom kan komma fram till en utökad semester för dem som har ett tungt och svårt arbete. Men för tillfället har utskottet inte kunnat säga annat än att man måste fortsätta förhandlingsvägen och försöka att på det sättet övertyga arbetsgivarna om att på grund av arbetets art är arbetarna värda en längre semester än andra.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Fru Johanssons i Norrköping redogörelse styrker egentligen bara vad jag framhöll, nämligen att när gruvarbetarna och några andra ar-

betargrupper fick längre semester, så berodde detta på att dessa arbetare i jämförelse med andra ansågs ha ett mera påfrestande arbete, som motiverade en längre semester. Alla de argument som den gången anfördes för längre semester gäller fortfarande, om man jämför gruvarbetarna med andra arbetare.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 272; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 351 i första kammaren av herr *Lindahl* och herr *Jansson, Axel*, samt nr 263 i andra kammaren av herr *Pettersson* i *Degerfors m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna nr 352 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* samt nr 273 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*

I motionerna I: 352 och II: 273 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande och hälsofarligt arbete

- 1) I: 351 och II: 263 samt
- 2) I: 352 och II: 273, icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och
anförde därvid:

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! I två motioner, nr 351 i första kammaren och nr 263 i andra kammaren, har vi tagit upp frågan om arbetstiden för arbetare i sprängämnesindustrien. Det är naturligt att vi har gjort det på örebrobanken, ty vi har inom vårt län inte mindre än tre sprängämnesindustrier, nämligen Björkborn, Gyttorp och Lindesberg. Alla i denna kammare känner till de svåra olycksfall som har förekommit vid dessa industrier. Explosioner där har också varit föremål för interpellationer i kammaren — explosioner med fruktansvärda verkningar och ett flertal dödsfall.

Detta är inga sällsynta företeelser, och vi som på nära håll bevittnat detta ställer oss frågan, om verkligen allt göres som kan göras för att eliminera olycksfallsriskerna. Vi som är motionärer tror inte, att en förkortning av arbetstiden skulle eliminera alla olycksfall, långt därifrån. Men det är klart att med tanke på den uppmärksamhet, de anställda inom sprängämnesindustrien ständigt måste iaktta, bör en förkortning av arbetstiden bidra till en skärpt uppmärksamhet från deras sida. De som känner förhållandena vet, att det före en explosion kan förekomma vissa knäppningar och ljud, innan det smäller, och det är givet att dylikt kräver synnerligen stor uppmärksamhet, en uppmärksamhet som dessa arbetare har större möjligheter att kunna prestera om de tack vare en kortare arbetstid är mera utvilade.

Utskottet har hänvisat till vad departementschefen sagt i proposition nr 10. Man har också hänvisat till att den Mossbergska utredningen om en allmän

arbetstidsförkortning i år skall lägga fram sitt betänkande. Jag ber att få understryka vad utskottet därefter säger: »Om en allmän förkortning av arbetstiden icke kan genomföras inom en nära framtid bör emellertid enligt utskottets mening frågan om en förkortning av arbetstiden för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete upptagas till förnyat övervägande. Härvid kommer givetvis de i motionerna berörda grupperna i blickpunkten.»

Detta är en allvarlig fråga, och jag utgår också ifrån att utskottet har en allvarlig mening, när det gör detta uttalande, och därför skall jag inte ställa något yrkande i dag. Jag kanske skall erinra om att då vi för några veckor sedan i denna kammare behandlade den s. k. sommartiden, alltså frågan om en förkortning av arbetstiden för vissa grupper med 42-timmarsvecka, var det en rörande enighet om vilken stimulans detta innebar för de anställda.

Herr talman! Jag hoppas att den välvilliga inställning, som då gav sig till känna, skall komma till uttryck även när vi skall behandla dessa grupper.

Häruti instämde herr *Fredriksson* (s).

Herr **SEANDER** (k):

Herr talman! Den motion som avgivits av oss tar främst sikte på sådana grupper, som har särskilt påfrestande eller hälsovärdligt arbete. Deras arbets- och arbetstidsförhållanden är redan utredda av 1947 års arbetstidsutredning. I fjol avstyrkte utskottet en liknande motion av oss med den motiveringen, att 1947 års arbetstidsutredning var föremål för remissbehandling och att riksdagen därför inte då borde ta ställning i frågan. Nu är remissbehandlingen sedan länge avslutad, men i stället för att göra en sklig prövning kommer man med nya undanflykter och förhållanden och säger exempelvis —

Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande och hälsofarligt arbete

för att citera årets utskottsutlåtande — »att slutlig ställning till arbetstidsutredningens förslag om bl. a. förkortad arbetstid för vissa arbetstagargrupper icke bör tagas förrän möjligheterna till en allmän arbetstidsförkortning kan överblickas».

Man kryper här bakom 1954 års arbetstidsutredning. Samma bedrövlige skådespel skall tydligen upprepas som i fråga om arbetarpensioneringen, som nu för tredje gången har lagts i utredningskvarnen.

Särskilt groteskt blir detta, om man tittar närmare på förhållandena för en av de berörda grupperna, nämligen gruvarbetarna. Redan i slutet av 1947 framlade den förra arbetstidsutredningens förslag om arbetstidsförkortning för gruvarbete under jord. Förslaget begravdes i socialdepartementet. Gruvarbetarna tog emellertid själva upp saken och lyckades avtalsvägen få igenom en förkortning av arbetsveckan till 40 timmar för gruvarbete under jord. Av socialstyrelsens uppgifter att döma beröres cirka 6 000 gruvarbetare härav. Men detta, som alltså är genomfört av de berörda arbetarna själva sedan flera år tillbaka, skall man alltså här i riksdagen fortfarande vägra att lagfästa.

Över hela arbetsmarknadsfältet kan för övrigt noteras en växande rörelse för arbetstidsförkortning. Målarna, en grupp på drygt 19 000 man, fick i fjol till stånd en arbetstidsförkortning till 42 timmar — ja, i Stockholm och grannstäderna t. o. m. ned till 40 timmar — i form av fria lördagar. 88 000 verkstadsarbetare hade i fjol fria sommarlördagar, och i år kommer denna anordning av vissa tidningsuppgifter att döma att gälla för de över 100 000 byggnadsgrovarbetarna i vårt land. Även om det inte här är fråga om en förkortning av arbetstiden i egentlig mening, är detta dock ett uttryck för den omfattning och styrka, som rörelsen för en arbetstidsförkortning har fått —

man skyndar så att säga på detta sätt före lagstiftningen.

Medan denna utveckling pågår i levande livet skall alltså riksdagen fortsätta att säga nej till sådana grupper, som är i mest trängande behov av arbetstidsförkortning men som i flera fall — det gäller exempelvis gjutarna — ännu icke lyckats förmå arbetsgivarparten att ta reson. Riksdagens hållning blir så mycket märkligare i ljuset av att vissa av statens ämbets- och tjänstemän har en arbetsvecka, som hela året understiger 40 timmar. Varje förkortning av arbetstiden, sålunda även i detta fall, bör givetvis hälsas med tillfredsställelse, men sinne för proportioner och hänsyn till rättvisekrav borde inbjuda till en behandling i samma välvilliga anda av de grupper, som vår motion tar sikte på.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr II: 273.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! När man skall ta ställning till denna fråga måste man beakta, att en utredning arbetar med dessa problem och kommer att i år framlägga förslag till en allmän arbetstidsförkortning. Utskottet har inte krupit bakom vare sig det ena eller det andra, utan vi har försökt att se sakligt på dessa frågor. Statsrådet Ericsson har uttalat, att han inte kommer att ta ställning till en arbetstidsförkortning för någon grupp, innan han fått utredningens förslag om en allmän arbetstidsförkortning och kan väga alternativen mot varandra samt undersöka, om en arbetstidsförkortning är möjlig över hela linjen.

Jag tycker att utskottet också sett sakligt på frågan, när det sagt att vi måste vänta till dess att utredningen har blivit färdig i stället för att nu ta en partiell arbetstidsförkortning, som kanske skulle komma att skära sig mot

Förkortning av arbetstiden för arbetare med särskilt påfrestande och hälsofarligt arbete

en allmän arbetstidsförkortning. Utskottet har också sagt, att om det skulle visa sig omöjligt att genomföra en allmän arbetstidsförkortning, så bör man ta upp frågan om en partiell förkortning för de arbetare, som har det tyngsta arbetet, där de i motionerna berörda grupperna givetvis också kommer i blickpunkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det är ju ingenting ovanligt vi föreslår, när vi vill att man skall bryta ut vissa grupper, som är i stort behov av arbetstidsförkortning. Vi gör det framför allt därför att frågan om dessa gruppers arbetstidsförhållanden redan är utredd, och detta tycker man borde föranleda, att saken inte skjutes på framtiden och göres avhängig av hur en allmän arbetstidsförkortning skall utformas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan

med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 273; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21

Ordet lämnades på begäran till

Herr HJALMARSON (h), som yttrade:

Herr talman! Vid rösträkningen avseende andra lagutskottets utlåtande nr 14 var det min avsikt att rösta för reservationen, men på grund av ett tekniskt missöde kom jag att markera, att jag avstod vid voteringen. Detta var alltså inte meningen, vilket jag ber att få anmäla.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.58.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 21 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Utgifter under riksstatens nionde huvudtitel

Föredrogs jordbruksutskottets utlå-
tande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen under nionde
huvudtiteln gjorda framställningar jäm-
te i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

Kungl. Maj:ts under punkten 6 (s. 13
—23) gjorda framställning innebar —
förutom hemställen till riksdagen att
medgiva ändringar i personalförteck-
ningen och fastställa ändrad avlönings-
stat — en medelsanvisning av 10 320 900
kronor, vilket belopp med 863 800 kro-
nor översteg motsvarande anvisning för
innevarande budgetår.

I detta sammanhang hade utskottet
behandlat en inom riksdagens andra
kammare väckt, till utskottet hänvisad
motion, nr 200, av fru *Boman* och herr
Nilsson i Bästekille, i vilken motion, så-
vitt nu vore i fråga, hemställt att riks-
dagen måtte dels besluta inskränka lant-
bruksnämndernas verksamhet och orga-
nisation i enlighet med vissa i motionen
närmare angivna riktlinjer dels ock un-
der lantbruksnämndernas avlöningsan-
slag anvisa ett till 8 820 900 kronor min-
skat belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen
måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts
framställning samt med avslag å motio-
nen II: 200, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid-
taga de ändringar i personalförteck-
ningen för lantbruksnämnderna, som
angivits av utskottet;

b) fastställa av utskottet framlagd av-
löningsstat för lantbruksnämnderna, att
tillämpas tills vidare från och med bud-
getåret 1956/57;

c) till Lantbruksnämnderna: Avlö-
ningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett
förslagsanslag av 10 320 900 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde där-
vid:

Fru *BOMAN* (h):

Herr talman! Jag har tillsammans
med herr Nilsson i Bästekille väckt en
motion som berör denna och nästföl-
jande punkt och som går ut på en be-
gäran om sänkning av det anslag som
anvisas dels till lantbruksnämndernas
lönestat, dels till deras omkostnader.
Jag skall inte här ta upp någon längre
debatt i ämnet, utan jag vill bara kort
och gott ange motiven för att vi avgivit
denna motion.

När jordförvärvslagen behandlades
här både i höstas och för någon tid se-
dan ställde vi oss avvisande till tanken
på en förlängning av denna lag. I kon-
sekvens härmed anser vi det riktigt att
det också sker en inskränkning av lant-
bruksnämndernas verksamhet. Jordför-
värvslagen är ju det instrument, var-
med lantbruksnämnderna opererar när
de bedriver sin verksamhet. I motionen
säger vi i största korthet ifrån, att vi
tror att åtskilligt av det som hör hem-
ma inom den inre rationaliseringen kan

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer

skötas av tjänstemännen på hushållningssällskapen. Och vad som har gjorts i fråga om den yttre rationaliseringen har ju i huvudsak skett på jordbrukarnas egna initiativ. Det är därför vår uppfattning att lantbruksnämndernas verksamhet skulle kunna i betydande grad inskränkas. Om så sker, skulle enligt vår mening anslaget till lantbruksnämndernas avlöningar kunna sänkas med cirka 1,5 miljoner kronor och till deras omkostnader med 0,5 miljoner kronor. Det skulle sålunda bara behöva anvisas 8 820 900 under punkt 6 och 2 203 000 under punkt 7.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen, ett yrkande bakom vilket flertalet i högergruppen också står.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! När fru Boman här helt kort säger att avlöningsanslaget till lantbruksnämnderna skulle kunna sänkas med 1,5 miljoner kronor och omkostnadsanslaget med 0,5 miljoner kronor utan att detta skulle medföra några nackdelar för jordbrukets rationalisering, så är detta ett ganska tvärsäkert påstående, fällt rakt ut i luften och utan någon tillstymmelse till saklig motive-ring.

Med hänsyn härtill och då det inte i övrigt anförts några invändningar mot Kungl. Maj:ts förslag inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall i motsvarande del till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fru Boman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 6:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i motsvarande del bifallit motionen II: 200 av fru Boman och herr Nilsson i Bästekille.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 7—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer

Kungl. Maj:t hade under punkten 10 (s. 26—27) föreslagit en anslagsanvisning av 75 000 kronor, innebärande att anslaget i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens anslagsäskande upptagits med belopp, som med 25 000 kronor understeg den nuvarande anslagsanvisningen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 133 av herr *Manner-skantz* och II: 185 av herr *Nilsson* i Bästekille, vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslagsanvisning till förevarande ändamål.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 133 och II: 185, till Lantbruks-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer

nämnderna: Kostnader för planeringskommittéer för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 133 och II: 185, avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! De delar av jordbrukshuvudtiteln, som föranlett reservationer i utskottet eller som det eljest står strid om, handlar företrädesvis om frågor, som hör ihop med småbrukets problem. Det är på sitt sätt en fortsättning av debatten efter samma principiella linjer som i fjol. Jag vill inte påstå, att detta är särskilt utmärkande just för den punkt vi nu behandlar och som gäller planeringskommittéer. Allt beror ju därvidlag på själva inriktningen av det planeringsarbete, som pengarna skall användas till. Då det från mina utgångspunkter är viktigast att påtala de tendenser, som är genomgående i flera av stridsfrågorna i dag, kan jag kanske redan nu anföra några sammanfattande synpunkter på det hela. Sedan återstår för min del vid de olika punkterna bara eventuella yrkanden. Den principiella skiljelinje jag avser är den, att flera av reservationerna och dessutom den kommunistiska motionen om producentbidragen handlar om att åstadkomma förbättringar för småbruk med animalieproduktion. Jordbruksministern och de som är anhängare av hans politik följer som bekant en annan linje. Den får till följd, att en massa småbrukare drivs i väg från sina jordbruk, utan att statsmakterna tillförsäkrar dem försörjning på annat sätt.

Anslaget under punkt 10 är motiverat med att pengarna behövs för rationaliseringen av jordbruket eller undersök-

ningar därom. Att rationalisering är nödvändig, står väl klart för alla. Men det framgick inte minst av fjolårets debatter, att begreppet rationalisering, sådant det tolkas på regeringshåll, också inrymmer en systematisk strävan att begränsa animalieproduktionens totala omfattning och därigenom inkomsterna för småbrukarna, som väsentligen selsätter sig med sådan produktion. Jordbruksprisutredningen använde inga förskönande omskrivningar därom utan förklarade rakt på sak, att man nu bör ordna jordbrukspolitiken så, att det blir möjligt att plantera skog på en betydande del av den odlade jorden, framför allt i Norrland. I den riktningen verkar också fjolårets riksdagsbeslut om prisfrågorna och den ogina behandlingen av småbrukare, som drabbats av skörde-skador. Det är ett uttryck för samma sak, när jordbruksministern och utskottsmajoriteten även inom nionde huvudtiteln ram tillämpar en ytterligt restriktiv politik just i fråga om förslag, som avser att stimulera småbrukets animalieproduktion.

Från de landsdelar, som drabbas hårdast av denna politik, kommer emellertid nu varningar och protester. Så var fallet bland annat vid den konferens, som anordnats de senaste dagarna av Norrbottens landstings näringsutredning. Inför mer än 500 deltagare har man där behandlat även småbrukets problem, eller rättare sagt näringspolitiska problem i områden, där småbruket spelar en mycket stor roll. Det går nämligen inte att särskilja jordbruksproblemen i sådana områden från andra näringspolitiska frågor. Om småbruket måste arbeta under så dåliga förhållanden, att ungdomen flyr söderut eller till tätorterna inom Norrland, får det även omedelbara verkningar exempelvis för skogsbruket. Det blir allt svårare och svårare att tillgodose landsbygdens behov av skolor, kommunikationer m. m., och det uppstår oerhörda hinder för den kommunala verksamheten, för att

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer

bara nämna en del av verkningarna. Med andra ord: det blir på alla områden raka motsatsen till den ekonomiska och kulturella blomstring, som Norrlands landsbygd borde ha förutsättningar för.

På konferensen företrädde också länets främsta sakkunniga i jordbruksfrågor — exempelvis hushållningssällskapetets sekreterare, agronom Arvidsson — en uppfattning, som står i klar motsättning till den linje, som förfäktas av jordbruksministern och jordbruksutskottets majoritet. Herr Arvidsson, som — vilket många i denna kammare också vet — är en utomordentlig kännare av det norrbottniska jordbrukets förutsättningar och behov, skisserade ett program, som går ut på att animalieproduktionen inte skall minskas, som man förutsatt i regeringens prognoser, utan bör ökas, utan att man därför eftersätter nödvändig rationalisering och en bättre differentiering av odlingarna. Mjölkinvägningen vid mejerierna kan ökas, förklarar herr Arvidsson, antalet fjäderfä bör tredubblas, smågrisuppfödningen mångdubblas och länets behov av hästar och livkor bör tillgodoses genom åtgärder inom länet, o. s. v.

Det är emellertid självklart, att förverkligandet av detta program på ett avgörande sätt är beroende av statsmakternas åtgärder. Härvidlag kom olika talare in på de grundläggande frågeställningarna från fjolårets debatter.

En av RLF:s mest framträdande personer norrut argumenterade sålunda energiskt för större statliga subventioner åt småbrukarna i form av ökat mjölkpristillägg. Men detta var ju just vad den kommunistiska riksdagsgruppen föreslog för några månader sedan men som jordbruksministern och jordbruksutskottet motsatte sig.

Alla som känner förhållandena i Norrlands typiska småbrukarområden vet också, att det är ett allmänt missnöje med de nuvarande bestämmelserna för producentbidrag. Bestämmelserna var

bättre mellan 1947 och 1952, ty utformningen då hade påverkats av att utskottet och riksdagen följde ett kommunistiskt ändringsyrkande, som var till förmån för småbrukarna. Hur allvarliga försämringar, som sedan inträtt, framgår bland annat därav, att jordbruksministern och utskottet nu kan föreslå bara 45 miljoner till producentbidrag, medan detta anslag enligt 1947 års bestämmelser uppgick till över 70 miljoner. Man skall dessutom komma ihåg att den verkliga minskningen av jordbrukarinkomsterna även på det här området är mycket större på grund av penningvärdets förändring. På flera punkter i det betänkande vi nu behandlar har jordbruksutskottet föreslagit en uppjustering av löne- och omkostnadskonton med hänsyn till penningvärdets förändring. Men i fråga om producentbidraget har utskottet inte ansett att det finns någon liknande anledning till förändringar. I detta fall skall småbönderna vidkännas inte bara den inkomstförlust de fick genom bestämmelsernas försämring 1952 utan också förluster på grund av ett försämrat penningvärde.

Vi vidhåller däremot, att det ur båda dessa synpunkter finns mycket starka skäl för en omarbetning av bestämmelserna. Vår motion går som bekant ut på att riksdagen i skrivelse till regeringen skall begära, att Kungl. Maj:t skyndsamt utarbetar ett förslag om en förändring av bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med 1947 års riksdagsbeslut.

Detta var, herr talman, några mera principiella synpunkter på frågor, som skall avgöras i samband med behandlingen av nionde huvudtiteln. Till yrkandena på övriga punkter skall jag återkomma. I punkten 10 hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta den allmänna debatt, som föregående talare har satt i gång, utan jag skall be

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer

att få säga några ord om den reservation som är fogad vid denna punkt.

Detta är ingen ny sak. Jordbruksministern har på denna punkt i flera år begärt anslag, och vi från mitt partis sida har yrkat avslag. Skillnaden mellan nu och förr är dock den, att Kungl. Maj:t år för år begär ett mindre och mindre anslag; ur motionärernas synpunkt är läget således inte hopplöst. En vacker dag möts vi, när Kungl. Maj:t ingenting föreslår och vi inte längre har någon anledning att motionera. Det var från början 400 000 kronor, det var förra året 100 000 kronor och är i år 75 000 kronor som föreslagits för dessa planeringskommittéer. Den verkliga medelsanvändningen har såvitt jag vet aldrig gått över 200 000 kronor och var förra året 40 000 kronor.

Sanningen, herr talman, är nog helt enkelt den, att den yttre rationaliseringen av jordbruket, för vilken nu anvisas bidrag med blott 1,5 miljoner kronor om året, är alltför litet ingripande i de olika bygdernas förhållanden för att en regionalplanering skall kunna knytas vid den. Det är en annan sak om man bygger ett kraftverk och därigenom ställer till en massa oreda, eller om man anlägger en ny kommunikationsled, eller om en rad samhällen gemensamt ordnar vatten och avlopp. I sådana fall är det rimligt, att man inte nöjer sig med åtgärder på de enskilda punkterna, utan planerar för en hel region. Men jordbrukets yttre rationalisering har inte haft sådan omfattning.

Utvecklingen visar som sagt också, att motionärerna förr eller senare får rätt. Riksdagen kan ju passa på i dag och ge oss rätt redan nu genom att ta reservationen, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Herr Holmbergs bidrag till debattens rationalisering har jag inte anledning att i detta sammanhang

ingå på. I den mån det behövs, får han väl bemötas på vederbörande punkter.

Jag hade tänkt att ge mitt bidrag till debattens rationalisering på det sättet, att jag läser upp motiveringen till motion II: 185, som berör denna punkt. Där står: »Då förslag till slopande av planeringskommittéerna förekommit även tidigare år synes en ytterligare motivering för ett avslagsyrkande ej vara erforderlig. De motiv som låg till grund för dessa motioner är enligt min mening fortfarande gällande.» Med anledning därav ber jag, herr talman, att med hänvisning till vad utskottet i fjol skrev på denna punkt i sitt utlåtande få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hægglom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 10:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hægglom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 28 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 11—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17***Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar**

Under punkten 17 (s. 35—42) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen — förutom att fastställa ändrad avlöningsstat — en anslagsanvisning av 913 000 kronor, vilket belopp översteg det nuvarande anslaget med 77 700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett antal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I de likalydande motionerna I: 360 av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.* samt II: 298 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att, såvitt nu vore i fråga, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, anvisa 12 615 kronor för inrättande av en assistenttjänst i reglerad befordringgång vid växtskyddsfilialen i Alnarp för upplysningsverksamheten och prognostjänsten och 11 385 kronor för inrättande av en fältassistenttjänst i lönegrad Cf 17 å nämnda plats för fältmässig prövning av bekämpningsmedel, samt att hos Kungl. Maj:t hemställa om att ifrågasvarande ändringar i personalförteckningen måtte vidtagas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 56 och II: 56, I: 134, I: 135 samt I: 360 och II: 298, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

b) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 913 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Som väl alla känner till drabbas ju såväl jordbruket som trädgårdsodlingen varje år av rätt betydande förluster genom växtsjukdomar och skadeinsekter. Enligt de beräkningar som kom fram i 1949 års utredning om växtskyddet skulle det svenska jordbruket årligen åsamkas en förlust av mellan 400 och 500 miljoner kronor, vilket skulle motsvara en förlust per hektar av ungefär 100 kronor. Jämför man de anslag som lämnas årligen till växtskyddet med de värden som här står på spel för grödorna vid såväl jordbruket som trädgårdsnäringen och de förluster som verkligen åsamkas dessa näringar, måste man säga, att anslaget inte alls står i någon rimlig proportion till förlusterna. Jag tror inte att vi ännu tillräckligt lärt oss att uppskatta betydelsen av ett bättre växtskydd än det vi nu har.

Man har nog i allmänhet den uppfattningen, att ekonomin vid jordbruket och trädgårdsodlingen i huvudsak skall förbättras genom ökad rationalisering, genom effektiviserad drift etc. I det utsatta läge, vari jordbruket och även trädgårdsnäringen nu befinner sig, gäller det emellertid inte att sikta bara på möjligheterna att öka inkomsterna utan även på möjligheterna att minska förlusterna. Detta kan vara lika värdefullt.

De insatser som jordbrukarna själva gör årligen för att kunna bemästra dessa förluster är rätt omfattande. De kostnader som läggs ner på bekämpandet av växtsjukdomar — även bekämpandet av parasiterna — är mycket betydande. Jag vill emellertid säga att utvecklingen på detta område enligt min mening går för sakta, inte minst därför att jordbruket saknar det stöd och den service

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

som hade varit önskvärda och som kunnat vinnas genom ett bättre statligt växtskydd. Intresset från statsmakternas sida att förbättra växtskyddet borde ha ökat, tycker jag. Jordbruket är nämligen i högre grad än tidigare utsatt för konkurrens med andra länder, vilka kanske ligger bättre till i produktionshänseende. Det bör därför vara angeläget, att statsmakterna ser till, att jordbruket utrustas med alla de instrument som behövs för att det skall få en så god konkurrenskraft som möjligt.

Nu är jag medveten om att det inte är på sin plats att i samband med dessa punkter i huvudtiteln ta upp en diskussion om växtskyddet i hela dess vidd. Jag har dock velat peka på betydelsen av ett bättre växtskydd rent allmänt sett.

Jag har begärt ordet vid denna punkt närmast därför att representanter från Skåne — närmare bestämt från Malmöhus län — väckt en motion, där de begärt att en förstärkning skall ske vid växtskyddsanstalten i Alnarp. Det är inte alls något slags lokalpatriotism som gjort att vi stannat för Alnarps filial, det är närmast därför att vi har den uppfattningen, att genom den intensiva drift som det skånska jordbruket har ökas där samtidigt riskerna för både växtsjukdomar och skadeinsekter.

Det finns ju exempel på att skadeinsekter och växtsjukdomar först uppenbarat sig i Skåne och sedan spritt sig till övriga delar av landet. Vi menar därför, att en successiv förbättring av växtskyddet bör börja, där man kan räkna med att de bästa resultaten skall kunna uppnås för de gjorda investeringarna. Jag tror det är riktigt att säga, att man uppnår detta, om man placerar de första investeringarna i förbättringar just av Alnarpsfilialen. Man har nämligen från de skånska jordbrukarnas sida på senare tid tagit lovvärda initiativ i och med att man gått i författning om att bilda växtskyddsringar. Det är en motsvarighet till de nuvarande för-

söksringarna. Meningen är, att man skall anställa en växtskyddsledare i dessa växtskyddsringar. Om emellertid effekten av detta initiativ skall bli den tilltänkta, måste man till växtskyddsringarna knyta rådgivning och stöd i arbetet från vetenskapens sida. Det är denna rådgivning och detta stöd, som inte i tillräcklig utsträckning nu kan ges av Alnarpsfilialen. Dessa växtskyddsringar har därför än så länge stannat på papperet. Man har inte kunnat sätta i gång dem, men projektet ligger klart.

Under förra säsongen har man i stället haft ett provisorium bestående av en s. k. varningstjänst. Denna har i god tid före befarade angrepp av sjukdomar eller skadeinsekter skickat ut prognoser till jordbrukarna med ett observandum, att nu är det på tiden att se upp för den eller den faran, som kan komma. Inte heller denna varningstjänst blir tillräckligt effektiv, om inte en särskild tjänsteman kan engageras. Vi har bland annat begärt, att en sådant assistent skulle anställas vid Alnarpsfilialen. Detta skulle medföra en kostnad av endast omkring 12 600 kronor. Jag har de senaste dagarna i tidningarna sett, att Alnarpsfilialen har fått ett statsanslag på 5 000 kronor, och jag förmodar att ifrågavarande anslag avser denna prognostjänst. Jag vill emellertid säga att detta anslag inte räcker till en heltidstjänst. En sådan är önskvärd, därför att växtskyddet måste bedrivas även under vintern genom att man tar exempelvis jordprov och analyserar övervintrande sjukdomar, övervintrande parasiter etc. för att i tillräckligt god tid kunna säga, var faran skall mötas den kommande vegetationsperioden.

Vi har även begärt, att det skall anställas en assistent för provning av bekämpningsmedel. Det är inte bra som det nu är. För närvarande sköts i allmänhet experimenten, reklamen etc. av de firmor, som själva tillverkar och försäljer bekämpningsmedlen. Var och en

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

förstår, att detta inte är önskvärt. Det borde i stället finnas en fullkomligt neutral instans, när det gäller så stora värden som dem dessa växtskyddsmedel och bekämpningsmedel representerar.

Det är även nödvändigt i det moderna växtskyddet och i bekämpningen av dessa parasiter att kunna lägga ut fältförsök, praktiska försök liksom man gör då det gäller gödselmedlen. För den sakens skull ha vi begärt ett anslag på omkring 11 000 kronor. Det är alltså inte några större summor det här rör sig om.

Sedan kommer jag till en tredje sak. Vi har också ansett det tidsenligt, att en växtskyddsfilial utrustas med en bil. En sådan har man inte för närvarande vid Alnarpsfilialen. När jordbrukarna begär en servicetjänst, en rådgivning eller man vill att en expert skall resa ut och titta på en gröda, som är smittad av någon sjukdom, eller man befarar ett insektsangrepp, har man endast möjligheten att anlita en taxi. Detta blir dyrbart, och då man anlitar järnvägen blir det fråga om tågbyten etc. Jag anser att detta dåligt stämmer överens med de krav på service, vilka man i våra dagar ställer, och jag tycker det tyder på litet överdriven sparsamhet och försiktighet. Om jag är riktigt undermåttad, har man redan skaffat garaget, och man lär också ha skaffat släpvagnen, men bilen lyser ännu med sin frånvaro. Det är trevligt med variationer, men jag vill inte rekommendera denna ordning.

Utskottet har visserligen sagt att det i likhet med motionärerna anser det vara angeläget att anstalten erhåller sådana resurser, att ett effektivt växtskydd kan upprätthållas, men trots detta vill man inte vara med om att bereda någon som helst möjlighet att omsätta detta i praktiken. Jag vågar emellertid taxera detta uttalande som ett löfte för framtiden, att utskottet så småningom

skall vara villigt att ge de anslag som behövs för denna angelägna sak.

Jag vill till sist säga att det är angeläget att Alnarpsfilialen blir föremål för den upprustning som vi här har pekat på. Det intresse, som skånejordbrukarna nu visat genom det initiativ de själva tagit, bör enligt min mening från statsmakternas sida mötas med motsvarande åtgärder, och jag tror man vågar säga att allting talar för att dessa relativt blygsamma belopp skulle komma till mycket god användning.

Jag vet mycket väl, herr talman, att ett yrkande om bifall till motionen inte leder till någonting som saken nu ligger till, men trots detta ber jag ändock få yrka bifall till den i denna kammare väckta motionen nr 298.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Under hänvisning till den motivering som anförts i utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II: 298; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 18—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

Kungl. Maj:ts förslag under punkten 50 (s. 129—131) innefattade medelsanvisning med oförändrat belopp av 2 500 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:141 av herr *Velander m. fl.* och II:198 av herr *Östlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte, såvitt nu vore i fråga, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt dels anvisa till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1956/57 ett anslag av 100 kronor, dels ock medgiva, att under samma budgetår beslut om bidrag till ifrågakvarande ändamål måtte meddelas intill ett belopp av 2 500 000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:141 och II:198, såvitt nu vore i fråga, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor; samt

2) att riksdagen måtte avslå motionerna I:141 och II:198, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter under budgetåret 1956/57.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Hæggbloom, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:141 och II:198, såvitt nu vore i fråga, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:141 och II:198, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1956/57 fastställa en bidragsram å 2 500 000 kronor för bidrag till bygg-

nadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HÆGGBLUM** (h):

Herr talman! Om man ger sig till att fingranska de olika posterna under nionde huvudtiteln skall man finna, att det föreligger mycket betydande reservationer på de olika reservationsanslag som ingår i huvudtiteln. Jag har gjort ett litet överslag och kommit till att reserverade medel uppgår till ett belopp på över 200 miljoner kronor. Samma sak hade observerats av de av riksdagen år 1954 valda revisorerna, och i sin berättelse till 1955 års riksdag hade de pekat på några poster under nionde huvudtiteln där de ansåg, att de samlade reservationerna lämpligen kunde användas för utgifter under nästa budgetår och att för det budgetåret borde uppföras ett symboliskt förslagsanslag av 100 kronor. Vi motionerade på samma punkt i fjol. Det kan visserligen tyckas att revisorerna valt litet slumpartat då de slagit ned på här ifrågakvarande post, bidrag till lantmannaskolebyggnader. I detta fall kommer nog alla de som bidrag beviljade medlen att gå åt förr eller senare, men när det gäller en senare post, rationaliseringsanslaget, kommer säkerligen en hel del av de beviljade bidragen aldrig någonsin att lyftas, då de åtgärder bidragen avsetts för inte alltid blir vidtagna. Vi har emellertid, herr talman, följt riksdagens revisorers förslag i fjol och bara stannat vid de poster som de dök ned på.

Hänvisande till vad vi i fjol anförde på denna punkt ber jag alltså att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid denna punkt av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr **ANTBY** (fp):

Herr talman! I likhet med vad herr

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

Hægglblom anförde vill jag påpeka att från vårt håll sedan flera år tillbaka har uppmärksamheten fäst vid de stora reservationer som på grund av verksamhetens natur uppkommit vid olika punkter av nionde huvudtiteln. Det gäller då framför allt rationaliseringsanslaget, där reservationerna uppgår till ungefär 40 miljoner kronor, motsvarande inemot tre års verksamhet på området. Vi har i år speciellt fäst oss vid tre anslag. Det är det under denna punkt upptagna anslaget till byggnadsarbeten vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, vidare anslaget till jordbrukets rationalisering och slutligen anslaget under punkt nr 181 till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. I samtliga fall föreslår reservanterna en omläggning av anslagen från reservations- till förslagsanslag, kompletterad med en bidragsram inom vilken anslag må beviljas. Förslaget innebär sålunda att man beträffande dessa anslag skulle tillämpa samma princip som tillämpats i fråga om t. ex. statens avdikningsanslag.

Till sist, herr talman, ber jag att få understryka att vad reservanterna här föreslår är en rent budgetteknisk förändring och att reservanterna är helt överens med utskottets majoritet om verksamhetens omfattning under de här berörda punkterna.

Med vad jag nu sagt vill jag, herr talman, yrka bifall till den vid punkten 49 fogade reservationen.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Det yrkande som framfördes i fjol och återkommer i år gäller egentligen en formsak, nämligen en föreslagen omläggning av vissa under nionde huvudtiteln förekommande reservationsanslag. Lantbruksstyrelsen gjorde år 1953 framställning om en sådan omläggning, och frågan togs, som herr Hægglblom påpekade, upp av stats-

revisorerna i deras år 1954 avgivna berättelse, där de också yrkade på en omläggning till förslagsanslag med den motiveringen, att anslaget karaktär hindrade en klar överblick över anslagsläget. Statskontoret gav i sitt yttrande över revisorernas berättelse uttryck för uppfattningen att anslaget alltjämt borde bibehålla sin nuvarande karaktär, och detta underströks kanske ännu starkare av riksräkenskapsverket.

Jag skall i största korthet anförda ett par synpunkter, som statskontoret och riksräkenskapsverket framhåller. De säger, att det ur finanspolitiska synpunkter måste anses önskvärt att av riksdagen beslutade utgifter, så långt det låter sig göra, omedelbart i sin helhet regleras genom anslag på riksstaten samt att det härigenom också blir lättare att överblicka och kontrollera den reella budgetutvecklingen. Och riksräkenskapsverket har understrukit att den s. k. täckningsregeln, vilken innebär att varje riksdag i princip bör anvisa medel för hela den av dess beslut betingade utgiften, bör bibehållas. De slutar med att särskilt ur riksdagens synpunkt tungt vägande skäl talar för ett bibehållande av den nuvarande ordningen för anvisning av medel för bidrag till jordbrukets rationalisering och övriga ifrågakarande anslag.

I utskottet behandlade vi frågan i fjol. Kungl. Maj:t har inte velat tillmötesgå vare sig lantbruksstyrelsens hemställan eller riksdagens revisorers yrkanden, och skälet var givetvis de starka invändningar som man från statskontoret och riksräkenskapsverket har anfört. Till den uppfattningen har utskottet anslutit sig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock

Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln

på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 49:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herrar Hæggbloom och Antby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 67 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 50—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 58***Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln**

Kungl. Maj:ts under punkten 59 (s. 145—146) gjorda framställning innefattade medelsanvisning med 356 000 kronor.

Utskottet hade i samband härmed handlagt två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande mo-

tioner, nämligen I: 137 av herr *Boman* och II: 189 av herr *Ahlsten*, i vilka motioner hemställdes, att bestämmelserna i kungörelsen den 13 oktober 1950 (nr 530) angående befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln med däri genom kungörelsen den 27 april 1951 (nr 193) gjorda ändringar måtte ändras så, att avhorning av tjurar icke skulle fordras för erhållande av statsbidrag till tjurförening och enskild tjurhållare för underhåll respektive inköp av tjur.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, till Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 356 000 kronor; samt

2) att motionerna I: 137 och II: 189 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord*, *Eskilsson*, *Gustafson* i Dädesjö, *Hæggbloom*, *Antby*, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet under 2) bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 137 och II: 189, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta företaga de författningsändringar, som reservanterna förordad.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Den punkt det här gäller är av särskild praktisk betydelse i det att den bygger på en kungörelse från 1951, som innebär att tjurföreningarna i vårt land som villkor för att de skall komma i åtnjutande av statsbidrag måste inköpa eller hålla avhornade tjurar. Det har visat sig under den korta period av fem år som denna kungörelse har varit i kraft, att vad riksdagen då beslutade har medfört mycket stora olägenheter för boskapsaveln.

Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln

Det var inte lätt för riksdagen att ha riktigt klart för sig vilka förhållanden som skulle komma att inträda, därest man genomförde ett sådant beslut. Nu har erfarenheten givit vid handen att olägenheterna är betydande. Så fort den första årgången av dessa ungtjurar hade blivit fullvuxen, visade det sig att såväl jordbrukarna själva som ladugårdsförmännen och ladugårdsskötarna i allmänhet, i varje fall inom de områden av vårt land där vi har SRB-ras utbredd, d. v. s. över hela Mellansverige, fick sådana erfarenheter att olägenheterna var sådana att man helt enkelt måste frångå avhorningen av dessa ungtjurar.

Man frågar sig vad denna olägenhet bestod i. För det första är det ju så, att inte samtliga boskapsraser i vårt land är vuxna på samma sätt. Man har erfarenheter från den kulliga boskapen att man mycket bra kan binda den, och man hade inga olägenheter av att den saknade horn. Men så fort man skulle tillämpa samma förhållande på SRB-rasen visade det sig, att det helt enkelt inte gick att binda djuren därför att huvud och hals inte var ansatta till varandra på samma sätt som hos de andra raserna. Detta gjorde att de krängde av sig grimmor och bindslen och på så sätt åstadkom mycket stora svårigheter inte minst för ladugårdsskötarna. Varje morgon då dessa skötare kom ut i ladugårdarna gick en hel del av dessa ungtjurar lösa, och det första skötarna hade att utföra på morgonen var att försöka få dessa djur bundna och därmed utsätta sig själva för en betydande risk.

Det visade sig också att en hel del av dessa tjurar blev nervösa, och många blev helt enkelt vimsiga på något sätt. Detta hänvisar också Lantbruksförbundet till, och man stöder sitt yttrande på uttalande från veterinärhåll.

Det där ledde till att ladugårdsfolket inte ville fortsätta med detta, utan jordbrukarna frångick avhorningen, och

i dag är det bara en enda avelsgård inom hela SRB-rasens område som fortsätter med denna avhorning. Alla de andra gårdarna har lämnat den för cirka två år sedan, och i dag kan i stort sett ingen tjurförening rekrytera sitt tjurbestånd med avhornade tjurar från de bästa avelsbesättningarna i vårt land.

Det visar sig också att riskerna i detta fall inte är mindre än tidigare, vilket framhålls från veterinärt håll och anges av Lantbruksförbundet. På Ökna säteri, där man haft tjuruppfödning i många år och har vant och duktigt folk att sköta tjurarna, dödade den första vuxna avhornade tjuren ladugårdsförmannen, som sysslat med tjurar från barndomen och nu var i 50-årsåldern. Erfarenheten har i stort sett varit dålig också i de övriga gårdarna.

Vid den stämma som Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap höll i fjol väcktes också förslag att man hos lantbruksstyrelsen skulle begära, att denna författning skulle ändras på sådant sätt, att tjurföreningarna skulle få rätt att köpa tjurar med horn och ändå ha rätt att utfå statsbidrag.

Seminföreningarna hade för att vara lojala mot riksdagens beslut bestämt att man endast skulle köpa avhornade tjurar, men det visade sig snart att det inte gick. Det fanns ingen seminförening som ville köpa en avhornad tjur av SRB-rasen, utan såväl tjurskötarna som bönderna vägrade helt enkelt. Det ledde till att priserna på avhornade tjurar i förhållande till de övriga blev låga, ty lagen om tillgång och efterfrågan gör sig ju gällande även i det här fallet.

Nu beslöt man på Avelsföreningens möte att göra denna framställning, och jag kan försäkra riksdagens ledamöter att vreden över det beslut vi hade fattat var stor.

Nu kan jag inte förstå annat än att det praktiska livet har visat oss, att vi har begått ett misstag, och det framgår

Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln

också av de yttranden som kommit in från hushållningssällskapen inom hela det område där SRB-rasen är utbredd. Av hushållningssällskapens yttranden över Avelsföreningens framställning har 15 sällskap ändrat mening från tidigare och tillstyrkt framställningen. Dessutom har Sveriges lantbruksförbund klart sagt ifrån, att förbundet tidigare har tillstyrkt lagförslaget men att erfarenheten har visat att det var ett misstag och att man därför nu tillstyrker att lagen upphävs.

Som jag tidigare sade blir det praktiska resultatet, att tjurföreningarna ställs utan möjlighet att köpa de bättre avelsdjuren från besättningarna inom SRB-rasens område. Man kan fråga sig om det är riktigt, att riksdagen då vidhåller en kungörelse som i stort sett för avelsarbetet inom dessa föreningar — som riksdagen själv stöder med bidrag — bakåt. Vi vill väl ändå att dessa statsbidrag skall utgå på sådant sätt, att de främjar avelsarbetet och inte stjälper det. Husdjurskonsulenterna, som ju har att avge yttrande till hushållningssällskapen över huruvida statsbidrag skall utgå till föreningarna eller inte, har också råkat i vissa svårigheter, då det givetvis är svårt att rekommendera en tjurförening att köpa tjurur på sådant sätt, att föreningarna förlorar statsbidrag som de eljest skulle få.

Här står vi inför en liten praktisk fråga, men jag tycker det skulle vara befriande för Sveriges riksdag att få säga ifrån, att vi samtliga här begått ett litet misstag, och att vi nu är så pass rejäla, att vi är beredda att ändra vår uppfattning och upphäva denna kungörelse. Det har man sagt ifrån ute i landet, och därför tycker jag, att riksdagen borde ge uttryck för samma mening.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen vid denna punkt.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag skall för min del inte på något sätt försöka bestrida, att den ordning med avhornning, som riksdagen för några år sedan beslöt, kan ha medfört vissa olägenheter. Herr Ahlsten har ju nämnt ett par sådana här. Han talar om att det är svårt för tjurföreningar att få ett tillräckligt urval av avhornade tjurur, och därför får de inte det bästa materialet. Väljer de tjurur med horn, får de inget statsbidrag. Jag vill inte förneka, att det kan ligga något i detta påstående.

Herr Ahlsten sade vidare att SRB-tjurur, som inte har horn, är så svåra att binda. Jag måste för min del säga, att om jag känner svenska tekniker rätt, kan nog en sådan teknisk fråga lösas. Det tror jag inte är något skäl att anföra.

Det har i handlingarna här anförts ännu en olägenhet, som däremot naturligtvis kan vara mera reell, nämligen den att vissa främmande länder köper inte gärna tjurur som inte har horn.

Jag vill alltså inte på något sätt bestrida, att det ligger något i vad herr Ahlsten sade. Men samtidigt skall vi observera, att klagomålen kommer ifrån dem, som säljer tjurur. Det är där vreden är så stor. Men varför kom nu denna anordning till stånd? Jo, det berodde på en utomordentligt stark opinion från jordbrukarna, från böndernas sida, en opinionsrörelse, som leddes av RLF. Det är alltså bönderna, som genom sina organisationer, genom en kraftig opinionsstorm, har fått riksdagen att fatta detta beslut.

Varför kom den opinionsyttringen till? Jo, därför att RLF ville, att man genom åtgärder i detta syfte skulle skydda djurvårdarna till liv och lem. Det skulle bli mindre farligt att sköta tjurur, om de icke hade horn.

Nu säger herr Ahlsten, att erfarenheten har visat, att det är fel. Det kan inte herr Ahlsten lämna några belegg för. Han sade visserligen, att en sådan

Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln

avhornad tjur hade dödat en vårdare. Sådant kan naturligtvis hända. Men när man som lantbruksstyrelsen och herr Ahlsten hänvisat till vad man säger från veterinärhåll, frågar jag allvarligt: Tillkallas en veterinär, när en djurvårdare blir skadad? Nej, ärade kammarledamöter, det gör det inte. Det tillkallas läkare. Vad säger läkarna? Ja, det vet vi inte så noga. Men det finns ett bolag, som heter Svenska lantbrukares försäkringsbolag och som har skadeförsäkringar av detta slag. Vad säger detta bolag? Jo, det säger, att visserligen har man inte någon så omfattande erfarenhet, att man bestämt kan påstå, att avhorningen ökar skyddet för djurvårdarna, men man säger, att den lilla erfarenhet man har visar, att de skador som uppstår genom avhornade tjurar är mindre fatala. Man säger t. ex. att den första stöten från en tjur, som är avhornad, inte medför en direkt förklanning, varför vårdaren får tillfälle att sätta sig i säkerhet.

Jag menar därför, att det är absolut icke ännu klargjort, att inte avhorningen av tjurarna verkligen är ett humanitärt intresse, som här måste ställas emot det ekonomiska intresset, som herr Ahlsten talade för.

Jag måste för min del fråga, om det inte ändå är bäst att vi, innan vi rusar i väg och ändrar, skaffar oss litet mer erfarenhet. Varför skall vi inte se till att den opinion, som föranledde bestämmelsen, vilket var böndernas egen opinion, får komma till tals? Det är väl inte bara avelsföreningarna, som säljer tjurar, och lantbruksstyrelsen, som ordnar exporten, som skall avgöra detta, utan det är väl också jordbrukarna.

Här har visserligen herr Ahlsten sagt, att 15 hushållningssällskap har ändrat mening och tillstyrkt. Ja, det är riktigt, men samtidigt har Hushållningssällskapens förbund yrkat avslag på framställningen och i stället satt i frå-

ga, om man icke skulle skärpa bestämmelserna.

Jag måste därför för min del säga, att det vore väl allra naturligast och riktiggast, att vi skaffar oss litet mera erfarenhet i denna fråga och att vi får en litet mera utpräglad jordbrukaropinion att falla tillbaka på, innan vi går åstad och ändrar här. Jag har för min del inte något emot att riksdagen ändrar dessa bestämmelser, om det på allvar kan visas, att beslutet var felaktigt. Det har icke herr Ahlsten visat, och vi är inte mogna för detta ännu. Utskottets majoritet anser därför, att motionen bör avslås, och jag vill för min del yrka bifall till utskottets avslagsyrkande på denna punkt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP:**

Herr talman! När man här hörde herr Ahlstens anförande, skulle man kunna tro att det gällde en ganska obetydlig sak, som endast åstadkom en del besvärligheter för djurägarna, detta att man åstadkommit avhorning av tjurarna. Herr Sköld talade om att man för några år sedan från RLF påtalade de risker för olycksfall, som då var rådande. Jag fick förtroendet att vara ordförande i den utredning som då gjordes. Om man jämför de olägenheter som avhorningen medför med de olycksfall som förekom — det var inte mindre än 237 olycksfall per år, varav sju till åtta dödsfall och ett tjugotal fall av invaliditet — måste man nog få den uppfattningen, att även om avhorningen kommit att medföra en del svårigheter, så hade man all anledning att gå in för denna sak. Det är väl ganska märkligt, att dåvarande ordföranden i SRB, kapten Carle, var av den mening, att man borde införa detta.

Frågan kom egentligen upp från de många småbrukarnas sammanslutningar i tjuvföreningar. Det var ganska svårt att få tjuvhållare på grund av de olyc-

Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln

kor som ofta inträffade. Nu kan man säga att denna olägenhet i viss mån inte längre finns, därför att på en del håll har seminverksamheten slagit igenom. Numera finns tjurarna på seminstationerna, och där skötes de av mera sakkunniga vårdare. Jag tror dock att det föreligger en viss risk även där.

Det har framhållits, att Lantbruksförbundet tillstyrkt motionen. Detta har man gjort på grund av att man har ett visst intresse för exporten av tjurar. Man vet givetvis inte, när en tjurkalv födes med god härstamning och lägges på till liv, om den kommer att användas inom landet eller till export. Man kan förstå de intressena.

Å andra sidan vill jag instämma i de synpunkter som framkommit här, att om riksdagen för bara några år sedan införde denna sak, är det väl ändå förhastat att nu upphäva denna kungörelse. Det är väl ändå så att det är inte enbart materiella värden man får ta hänsyn till utan även till värdet av människoliv.

Jag tror för min del att innan man går att ta bort denna bestämmelse bör den nog bli föremål för någon undersökning. Kanske kan man därefter med litet mera erfarenhet än man nu har komma till det resultat som herr Ahlsten kommit till.

Jag vädjar till kammaren att för närvarande inte göra någon ändring utan avvakta att man först får mera erfarenhet. Sedan må man ändå få vara litet vred på en stämman! Jag tror dock det kan utlösa inte enbart vrede utan även sorg på andra håll, om man inte gör allt vad man kan för att minska olyckorna.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! När jag hörde herr Sköld efterlysa större erfarenhet i denna fråga, undrade jag på vilket sätt han ville förvärva denna erfarenhet. Det är ju nämligen den relativa farligheten

hos en hornad och en icke hornad tjur man skall utröna, vilket bör vara en mycket obehaglig undersökningsprocedur att företa.

Jag vill utan att vara någon som helst specialist på detta bidra till debatten genom att tala om en erfarenhet som jag har haft. Det var uppe på Hardangervidda i Norge, där man släppte ut tjurar att gå lösa på sommaren. Där förde man upp ett helt tåg med tjurar, vagnslast efter vagnslast. De fördes ut på en udde i en liten sjö, 87 stycken. Det var tjurar med horn och kulliga tjurar utan horn. På ett givet tecken släpptes alla dessa tjurar, och då började ett urtidsskådespel som jag aldrig sett maken till. De slogs i ett och ett halvt dygn för att få utrönt, vilken tjur som var starkast. Jag vill bara tala om att året innan — jag hann inte se slutet på denna kamp — hade den starkaste och farligaste tjuren varit en kullig tjur. Må detta tala för sig självt!

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Sköld och jordbruksministern talade här om att vi skulle försöka vinna erfarenhet på detta område innan vi upphävde denna bestämmelse. Ja, men hur skall man vinna erfarenhet, när gårdarna har upphört med avhorningen och det inte finns några avhornade tjurar för närvarande inom hela SRB-rasen? Hur skall man då få någon erfarenhet på detta område? I så fall får man väl tänka sig att vi här i riksdagen skaffar oss erfarenhet på annat sätt, ungefär som ladugårdsskötarna får erfarenhet av detta, när de på morgnarna kommer in i ladugårdarna. Försök att släppa in några avhornade bjässar i kammaren, så får vi se, om det inte blir tomt här så småningom!

Det är ungefär det förhållande som möter ladugårdsfolket, när de kommer in i ladugårdarna varje morgon. Jag tycker att vi skulle kunna tänka litet på den saken.

Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

Nu tycker jag att det praktiska livet har visat, att vi beslutat en sak utan att från början ha klart för oss, till vilket resultat den skulle leda. De praktiska livets erfarenhet visar, att vi har gjort ett misstag. Skulle vi då inte kunna ändra oss, herr Sköld och herr statsrådet? Jag kan försäkra både förre finansministern och den nuvarande regeringen, att om riksdagen skulle besluta i enlighet med reservationen, så försättes herrarna inte i någon som helst fara. Det kommer inte att för den skull bli vare sig av- eller påhorning, utan ett sådant beslut skulle i stort sett endast innebära att riksdagen accepterar vad man redan för länge sedan har accepterat ute i landet. Och då frågar jag mig, om vi skall vara så oerhört konservativa — i ordets sämsta mening — att vi här i riksdagen inte kan fatta ett sådant beslut. Tänk vilken befriande demokratisk handling det skulle vara, om riksdagen för en gångs skull vågade besluta i en fråga innan regeringen har sagt att så skall ni besluta!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Ahlsten trodde, att om de avhornade tjurarna kom in här i kammaren, så skulle den snart tömmas på ledamöter. Men tror herr Ahlsten att kammaren fortfarande skulle vara fullbesatt, om tjurar med horn släpptes lösa här? Jag tror att t. o. m. herr Ahlsten skulle fly då!

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr statsrådet, att om tjurarna har horn, så kommer de aldrig lösa, ty då går det att binda dem.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hem-

ställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ahlsten begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 58:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 80 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60

Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

Under punkten 61 (s. 151—153) hade Kungl. Maj:t föreslagit en medelsanvisning av 191 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt, till utskottet hänvisad

Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

motion, nr 326, av herrar *Pettersson* i Dahl och *Ekström*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i enlighet med lantbruksstyrelsens anslagsäskande ställa ett med 20 000 kronor till 70 000 kronor uppräknat belopp till förfogande för främjande av fjäderfäaveln samt i anslutning därtill under förevarande anslag för budgetåret 1956/57 anvisa ett belopp av 211 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 326, till Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 191 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord*, *Bror Nilsson*, *Antby*, *Pettersson* i Dahl, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 326, till Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 211 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande, under rubriken Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m., har ett anslag på 50 000 kronor beviljats till Sveriges fjäderfäavelsförening. Två ledamöter av denna kammare, nämligen herr *Ekström* och jag själv, har i en motion begärt att riksdagen i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag måtte höja detta anslag med 20 000 kronor till 70 000 kronor. Nämda höjning är avsedd att befrämja aveln av fjäderfä, och vi har i motionen sagt att denna avel är av mycket stor betydelse för det mindre jordbruket samt att det är mycket angeläget att fjäderfäavelsföreningen kan fortsätta sin verksamhet att förbättra djurkvaliteten.

Fjäderfäaveln blir liksom alla andra delar av lantbruket mer och mer vetenskapligt betonad, och pressen på näringen för att få den lönsam blir efter hand allt starkare. Vid en sådan utveckling fordras bl. a. tillgång till tekniskt kunnigt och vetenskapligt utbildat folk för konsultationer och hjälp åt fjäderfäproducenterna. Vi har i motionen även framhållit att föreningens ekonomi blir alltmera ansträngd, allteftersom den allmänna prisstegringen gör sig gällande i ökade resekostnader, höjda hyror, stigande kostnader för tryckning av facktidskriften, ökade löner m. m.

Vi skall komma ihåg att Sveriges fjäderfäavelsförening är en statlig eller åtminstone halvstatlig organisation, som finansierar verksamheten dels med statsanslag och dels med medlemsavgifter, och man kan inte trola där, kan inte skaffa pengar vid sidan om, som andra organisationer kanske kan göra. Vi framhåller i vår motion att föreningen icke har kunnat låta de anställda tjänstemännen följa med i de lönestegringar, som motsvarande tjänstemän vidushållningssällskapen och på andra håll har kommit i åtnjutande av, och vi säger i sammanhanget att föreningens tjänstemän släpar efter tre lönegrader. Men trots denna återhållsamhet ligger föreningen med en balans på 9 369 kronor för år 1954. Vi pekar också på att föreningens kostnader har ökat år från år, medan det statliga bidraget praktiskt taget har stått stilla. Här säger utskottet, att ifrågakvarande bidrag för budgetåren 1952/53 och 1953/54 uppräknades med 7 500 respektive 4 000 kronor. Utskottet säger vidare, att vid sådant förhållande och med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga sträng sparsamhet vid beviljande av anslag får utskottet avstyrka bifall till motionen.

Det är ganska enkelt att avstyrka bifall till motionen. Men jag skulle vilja fråga utskottet, hur man i ett verk eller annan statlig organisation skall kunna hålla nere de automatiska stegringarna

Diverse åtgärder på husdjursavels område m. m.

av lönerna för tjänstemännen och avklara nödiga omkostnader utan att öka inkomsterna, hur skall man kunna få balans på det hela. Såvitt jag förstår är det en trollkonst som ingen kan utföra. Jag kan inte förstå annat än att om föreningen nu skall fortsätta sin verksamhet så kan denna verksamhet endast fortsätta i ett sympat skick.

Jag kan säga, att föreningens styrelse har diskuterat detta problem. Såvitt vi kan se, kommer balansen nästa år att röra sig om ett belopp som är minst dubbelt så stort som här redovisas eller 18 000—20 000 kronor. Såvitt jag förstår är det inte möjligt att komma under detta belopp. Det är ingenting att göra åt det, utan frågan gäller vad vi skall göra i framtiden. Ja, det finns tre möjligheter att välja mellan. Vi kan avskeda en tjänsteman. Vi har en sekreterare samt två konsulenter, som alla reser ut och ger konsultationer. Om vi avskedar en av dessa konsulenter, sparar vi bortåt 20 000 kronor. Den möjligheten finns, men jag är inte alls säker på att fjäderfäodlarna i vårt land skulle samtycka till en åtgärd av sådant slag. Den andra möjligheten är att lägga ned värpkontrollanstalten i Nykvarn. Den har tillkommit med statens hjälp, då vi en gång av lotterimedel fick bidrag till dess uppförande. Jag tror ingen ifrågasätter, att den bör läggas ned. I varje fall skulle jag tro, att det skulle medföra ett mycket stort avbräck om vi lade ned denna verksamhet, medelst vilken kontroll utövas beträffande avelsgårdarnas duglighet.

Den tredje möjligheten är att på något sätt försöka nedbringa omkostnaderna. Det är klart att den möjligheten måste prövas, men det är mycket osäkert om det kommer att lyckas.

Jag kan inte, herr talman, förstå annat än att det finns alla skäl att bifalla förslaget om den blygsamma höjning av anslaget till 70 000 kronor som vi yrkat i reservationen. Jag ber alltså att få yrka

bifall till reservationen under förevärande punkt i utskottsutlåtandet.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Petterssons i Dahl besvär att som ordförande i Sveriges fjäderfäavelsförening få fason på föreningens ekonomiska situation. Den är besvärlig. Till svårigheterna hör inte bara ökningen av lönekostnader och andra föreningens direkta utgifter utan också, såsom redovisas i motionen, såväl ett årligt balanserat underskott inom föreningen som dessutom underskott på den av föreningen drivna rörelsen i Nykvarn. Det är klart, att en höjning av årets anslag i överensstämmelse med motionärernas hemställan skulle ha avlyftat eller i varje fall avsevärt nedbringat den balanserade förlusten. Men när framställningen om anslag gjordes, låg det väl ändå så till, att statsmakterna näppeligen hade några garantier för att inte nästa år på nytt stå inför nödvändigheten att behöva täcka nya förluster. Det måste vara angeläget för föreningens egen styrelse och för dess verksamhet ansvariga att sörja för sådana dispositioner att nya förluster i möjligaste mån kan undvikas och vidtagna härför erforderliga besparingsåtgärder. Förslag härom fanns, efter vad jag vet, inte uppgjorda, då anslagsframställningen gjordes.

Herr Pettersson i Dahl säger, att Sveriges fjäderfäavelsförening är en halvstatlig eller statlig organisation. Ja, den är en frivillig organisation, som arbetar med statsunderstöd liksom så många andra organisationer. Och det är klart att i den mån som kostnadshöjningarna är automatiska och omöjliga att täcka genom direkta inkomster inom organisationen kan det vara befogat med dessa krav på ökat statligt stöd. Men förlusten för 1953 var 5 100 kronor, för

Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

1954 hade den stigit till 9 000 kronor, och för 1955 säger herr Pettersson i Dahl själv att den beräknas till omkring 20 000 kronor. Man tycker då att det borde ha varit angeläget för föreningens styrelse att på ett något tidigare stadium ta upp en allvarlig diskussion om föreningens ekonomiska situation och försöka lägga fram en saneringsplan för att man inte skulle löpa risk att ställas inför ytterligare förluster. Föreningsmedlemmarna har förut — jag tror tills i fjol — erlagt en årsavgift av 1 kr. 25 öre. Avgiften höjdes då till 1 krona 50 öre med resultat att medlemsavgiften blev så pass stor att inkomsterna i stället minskade! Här måste det vara något fel i själva organisationsformen.

Nu vet jag att det under sista tiden pågått mycket allvarliga överläggningar inom föreningens ledning för att komma fram till en planläggning rörande föreningens verksamhet och dess ekonomi, för att få debet och kredit att gå ihop. När en sådan säkrare plan för verksamhetens anpassning till den ekonomiska verkligheten presenteras, får man hoppas att Kungl. Maj:t känner sig beväkt att på allvar ta upp frågan om ett högre anslag till Sveriges fjäderfäavelsförening. Fjäderfäaveln är av så stor betydelse här i landet att den verksamhet föreningen bedriver är motiverad och värd att stödjas av statsmakterna. Det är emellertid inte den frågan det nu gäller.

För närvarande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Innan herr Ekström får ordet ber jag få replikera utskottets vice ordförande på en punkt. Herr Gustafson i Dädesjö efterlyser åtgärder som vi tidigare skulle ha vidtagit. Får jag fråga varför herr Gustafson, som

tillhört styrelsen i flera år, inte själv har tagit ett sådant initiativ?

Samtidigt beklagar jag och ber att få rätta ett feltryck i reservationen. Det står i slutet av det stora stycket på sidan 208: »Den ökning av medlemsavgiften från 25 öre till en krona 50 öre...» Det skall vara: ... med 25 öre till en krona 50 öre.

Herr EKSTRÖM (s):

Det torde vara ganska meningslöst, herr talman, att försöka tala för ett högre anslag när man har emot sig både departementschefen och utskottsmajoriteten. Jag kan emellertid inte underlåta bekräfta vad herr Pettersson i Dahl har sagt om de ekonomiska svårigheterna för fjäderfäavelsföreningen.

Herr Gustafson i Dädesjö efterlyste åtgärder från styrelsens sida för att förbättra ekonomin. Styrelsen har vidtagit sådana på senare tid. Men dessa åtgärder kommer väl inte såvitt jag kan förstå att medföra någon snar förbättring av sådan betydelse att detta anslag blir överflödigt, utan säkerligen kommer svårigheterna att göra sig påminta minst ett eller två år framöver.

Jag kan då inte se någon annan utväg än att styrelsen får vända sig till departementschefen ett annat år, om riksdagen nu tar utskottets förslag. Vi nödgas då återkomma till departementschefen nästa år med begäran att få hjälp med denna ekonomiska eftersläpning. Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Förekommade och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 60:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Petterson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 78 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 61—77

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78

Förekommade och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar

Kungl. Maj:t hade under punkten 81 (s. 212—214) föreslagit en medelsanvisning av 240 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 365 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 621 av herr *Agerberg m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte dels besluta att statsbidrag skulle utgå jämväl till ett veterinärbakteriologiskt laboratorium i Östersund dels och höja förevarande anslag till 260 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 365 och II: 621, till Förekommade och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 240 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Nord, Eskilsson, Bror Nilsson, Antby, Jonsson* i Strömsund och *Agerberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 365 och II: 621, till Förekommade och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 260 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **AGERBERG** (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anslutning till den motion, som jag har varit med om att lämna fram beträffande ett veterinärbakteriologiskt laboratorium i Östersund.

Vi känner alla till att det finns ett stort antal veterinärbakteriologiska laboratorier i södra och mellersta Sverige. Deras verksamhet har varit av mycket stor betydelse. Speciellt när det gäller bekämpandet av smittsam kastning och tuberkulos bland nötkreatur har man nått mycket förnämliga resultat. För några år sedan verkställdes på Kungl. Maj:ts uppdrag en utredning av veterinärstyrelsen och styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt. Den gick ut på ett överflyttande av vissa arbetsuppgifter från anstalten till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorium.

Resultatet av utredningen blev, att en proposition lades fram för riksdagen.

Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar

Departementschefen yttrade, att det kunde bli fråga om en ändring av antalet laboratorier, och han förutsatte, att veterinärstyrelsen följde utvecklingen på området och, då så kunde anses påkallat, till behandling upptog frågan om i vad mån de nuvarande laboratoriernas antal kunde minskas eller nya sådana borde tillkomma. I sistnämnda hänseende syntes enligt departementschefens mening angeläget att uppmärksamhet ägnades inte minst de norrländska intressena.

Jordbruksutskottet underströk i sitt yttrande med anledning av propositionen departementschefens nyssnämnda uttalande och framhöll bland annat att med beaktande av att det inte finns några veterinärbakteriologiska laboratorier norr om Västerås, syntes det utskottet särskilt angeläget att veterinärstyrelsen komme att ägna speciell uppmärksamhet åt de norrländska intressena.

Med anledning av dessa uttalanden har åtgärder vidtagits för inrättande av ett sådant här laboratorium i Östersund. Veterinärstyrelsen har medverkat till detta och ansett, att det finns ett behov därav. Men tyvärr har framställningen avstyrkts av Kungl. Maj:t. Jordbruksministern åberopar i detta fall statskontoret, som bland annat har sagt, att då det vid 1953 års riksdag anvisades medel för inrättande av bakteriologiska laboratorier i Sundsvall och Umeå, skulle detta laboratorium i Östersund inte vara nödvändigt. Såvitt jag kan förstå har emellertid laboratorierna i Sundsvall och Umeå inte alls samma uppgift som laboratoriet i Östersund skulle få. Det är ju vid de förstnämnda laboratorierna fråga om humanmedicinsk bakteriologisk verksamhet. Dessa laboratorier kan inte på något sätt ersätta ett veterinärbakteriologiskt laboratorium. Vid ett sådant skall det vara en veterinärutbildad bakteriolog som föreståndare, och verksamhe-

ten går bland annat ut på att leda bekämpandet av kreaturssjukdomar. Det kan ju inte ett vanligt bakteriologiskt laboratorium gärna göra, och jag tror heller inte att det är möjligt att exempelvis skicka dit döda kreatur, om man vill ha dem obducerade. Att statskontoret inte känner till skillnaden mellan dessa två slag av laboratorier må möjligen vara förstäeligt — man ville väl ha någonting att skylla på — men jag anser att det är mera förvånansvärt att jordbruksministern intagit samma ståndpunkt.

Statskontoret har också sagt att den omständigheten, att ett hushållningssällskap inrättar ett laboratorium av detta slag inte skall medföra någon ovillkorlig rätt att komma i åtnjutande av statsbidrag härför. Detta är alldeles klart, men när det finns ett behov av laboratoriet, vilket ju styrkts av veterinärstyrelsen, anser jag att det är ganska naturligt, att statsbidrag skall utgå, alldeles speciellt som statsbidrag tilldelas samtliga de tio laboratorier, som finns i södra och mellersta Sverige. Det är förvånansvärt, att när det inrättas ett enda laboratorium i Norrland, där de ekonomiska förutsättningarna är mycket sämre, så skall det inte kunna utgå bidrag. Jag vill erinra om att veterinärstyrelsen och styrelsen för veterinärmedicinska anstalten i den utredning, som jag nyss åberopade, underströk att de olika undersökningar, för vilka laboratorierna är nödvändiga och lämpade, inte kan väntas medföra inkomster av sådan storlek, att laboratorierna blir självförsörjande. Det gäller självfallet i alldeles särskilt hög grad ett laboratorium i Norrland.

Ett bifall till den reservation, som vi har fogat till utskottets utlåtande på denna punkt, skulle innebära en så pass blygsam ökning av anslaget som 20 000 kronor. Med hänsyn till den stora betydelse ett laboratorium av detta slag skulle ha för husdjursskötselns utveck-

Förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Bidrag till hushållningssällskapens veterinäravdelningar

ling i mellersta Norrland tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Det är ju inte så märkvärdigt om en representant för Jämtland talar till förmån för statsanslag till ett veterinärbakteriologiskt laboratorium i Östersund. Att ett sådant laboratorium skulle vara till nytta för jordbruket i Jämtland, kan inte bestridas. Men en annan fråga är, om laboratoriet skulle ha den allmänna betydelse att det är motiverat med ett statsbidrag.

Herr Agerberg underströk mycket kraftigt att det var ett norrlandsintresse att få till stånd detta laboratorium. Det är det naturligtvis, eftersom Jämtland ligger i Norrland, men att laboratoriet skulle kunna spela någon större roll för Norrland i övrigt, är väl en fråga som står öppen. Herr Agerberg säger att man inte kan sända djurkropparna till Stockholm. Jag undrar, om det inte är ungefär samma sak, ifall man sänder djurkroppar från Norrbotten och Västerbotten till Östersund eller om man skickar dem till Stockholm. Jag tror inte att försändelserna i många fall går snabbare till Östersund än till Stockholm.

Det är alldeles riktigt som herr Agerberg sade att chefen för jordbruksdepartementet en gång gjort det uttalandet, att det kunde vara av betydelse att få veterinärbakteriologiska laboratorier i Norrland för att därigenom åstadkomma en avlastning av veterinärmedicinska anstalten i Stockholm. Men man får inte glömma att det skett någonting sedan dess. Det har, såsom herr Agerberg också påpekade, inrättats ett bakteriologiskt laboratorium i vardera Sundsvall och Umeå. Även om dessa laboratorier framför allt är inriktade på humanmedicinska frågor, skulle de kunna

överta åtskilliga uppgifter som annars faller på ett veterinärbakteriologiskt laboratorium, ty bakteriologi är i alla fall bakteriologi.

Herr Agerberg skall inte försöka göra gällande att statskontoret inte begriper dessa saker. Generaldirektören har sysslat så mycket med medicinska spörsmål att han kan dessa frågor väl så bra som både herr Agerberg och jag. Det ligger mycket i påpekandet, att de två nya laboratorierna i Sundsvall och Umeå måste förses med tillräckligt med arbetsuppgifter och att åtskilligt av det material, som enligt det föreliggande förslaget skulle sändas till laboratoriet i Östersund, i stället kan skickas till dessa två laboratorier.

Det föreligger sålunda inte samma behov som för en del år sedan av att inrätta ett veterinärbakteriologiskt laboratorium i Norrland. Det finns under sådana förhållanden inte tillräckliga skäl för ett statsanslag, och utskottsmajoriteten har därför liksom Kungl. Maj:t stannat för den linjen, att det icke bör utgå något statsanslag för ändamålet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Jag sade faktiskt inte att man inte kan skicka djurkroppar till Stockholm, ty det är vad vi i större delen av Norrland nu får lov att göra, därest vi inte skickar dem till Västerås eller någon annanstans i mellersta Sverige. Men det är just däri som de stora nackdelarna ligger. Det är mycket svårt att skicka sådana här ömtåliga preparat av olika slag eller många gånger djurkroppar för obduktion så långt som till mellersta Sverige. Jag vill också bestämt bestrida att det skulle vara besvärligare för större delen av Norrland att skicka dem till Östersund. I varje fall när det gäller stora delar av mellersta Norrland går det betydligt fortare

Bidrag till hushållningssällskapen: Demonstrationsgårdsversamhet

än att skicka försändelserna till Stockholm.

Att de nya laboratorierna i Sundsvall och Umeå skulle kunna överta åtskilliga av de uppgifter som ankommer på ett veterinärbakteriologiskt laboratorium vill jag inte förneka. Det finns givetvis vissa saker, vattenanalyser och sådant, som båda slagen av laboratorier kan göra. Men jag tror inte att de två nya laboratorierna kan ersätta ett veterinärbakteriologiskt laboratorium, som i alla fall skulle ha en veterinär som föreståndare. Från ett sådant laboratorium skulle man på ett helt annat sätt kunna leda bekämpandet av smittsamma husdjurssjukdomar inom området. Den uppgiften kan knappast ett humanmedicinskt laboratorium fylla.

Att jag sade att man inte skulle kunna skicka djurkroppar till laboratorierna i Sundsvall och Umeå berodde på att jag inte tror att dessa vill åta sig några obduktioner av exempelvis smågrisar eller andra döda kreatur.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag tror ändå, att man kan slå fast, att det med hänsyn till kommunikationernas inriktning i många fall är lättare att sända från vissa delar av Norrland till Stockholm än till Östersund. Man kan alltså inte betrakta detta laboratorium i Östersund såsom en anstalt för hela övre Norrland. Jag har heller inte för min del velat påstå, att de bakteriologiska laboratorierna i Sundsvall och Umeå skulle kunna ersätta ett veterinärbakteriologiskt laboratorium. Det är självklart. Det är också naturligt, att man i de fall, då man inte kan ta hand om dessa ärenden i Umeå eller Sundsvall, de som förut får gå till Stockholm.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid

punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 79—87

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88

**Bidrag till hushållningssällskapen:
Demonstrationsgårdsversamhet**

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att anteckna en blank reservation till denna punkt i utlåtandet. Den gäller frågan om demonstrationsgårdsversamheten vid hushållningssällskapen. Jag har gjort det därför att jag tycker, att riksdagens behandling av denna fråga inte har varit riktigt konsekvent.

Jag vill erinra om att det före år 1952 fanns något, som kallades för studiegårdsversamheten i Norrland. Den var utan tvekan av mycket stor betydelse, men vid en utredning, som verkställdes — jag tror den lades fram år 1952 — angående upplysningsversamheten på jordbrukets område, konstaterade man, att man kanske skulle kunna åstadkomma bättre resultat genom att anordna demonstrationsgårdar i hushållningssällskapens regi. Man bestämde sig då för att flytta över de medel, som tidigare användes för studiegårdsversamheten, nämligen 70 000 kronor per år, till den nya verksamheten. Departementschefen framhöll i sin proposition detta år, att medlen lämpligen i stället kunde användas därför, men med hänsyn till att något större antal demonstrationsgårdar inte beräknades komma till stånd redan under budgetåret 1952/53 ansåg han, att man för detta budgetår inte behövde räkna med större medelsbelopp än 30 000 kronor. Sedan dess har denna verksamhet utvidgats högst avsevärt och har också betraktats som mycket värdefull och nyttig och som ett synnerligen lämpligt medel att

sprida upplysning på jordbrukets område. Jag kan nämna, att vi år 1953 hade sammanlagt 17 sådana gårdar över hela landet, men 1955 hade antalet stigit till 41. Trots detta genomförde man inte — vilket väl ändå var förutsatt, när medlen minskades från 70 000 kronor till 30 000 — någon ökning av anslaget. Därför har detta för varje gård måst nedskäras högst betydligt och har alltså inte kunnat på långa vägar uppgå till det belopp, som man förutsatte, när verksamheten igångsattes, och som nämndes i propositionen.

Lantbruksstyrelsen har nu påpekat detta och åter begärt en ökning av anslaget till 70 000 kronor. Tyvärr har denna begäran avvisats av jordbruksministern och av utskottet med hänvisning till en utredning, som nu startats angående forskning, undervisning och försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Det är ganska nyligen som denna verksamhet tillkommit, och jag tror, att alla instanser som känner till den är övertygade om att den är mycket nyttig och värdefull. Enligt min uppfattning borde det inte alls vara nödvändigt med någon utredning på den punkten. Alla är nog, som sagt, överens om att det är en värdefull form av upplysningsverksamhet. Därför tror jag, att man mycket väl skulle kunna gå med på denna ökning av anslaget. Det skulle inte på något sätt vara ett föregripande av det resultat, som man möjligen kan komma till genom utredningen.

Herr talman! Nu vet jag mycket väl, att det är meningslöst att ställa något yrkande på denna punkt. Jag har i alla fall velat anföra dessa synpunkter, inte minst därför att, som jag inledningsvis anförde, jag anser, att riksdagens behandling av frågan inte har varit konsekvent.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 89—103

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 104

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd

Under punkten 108 (s. 256—257) innebar Kungl. Maj:ts framställning, att anslaget uppförts med oförändrat belopp av 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 368 av herr *Elowsson, Nils, m. fl.* samt II: 300 av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att för verksamhetsåret 1956 bevilja Föreningen för växtförädling av fruktträd ett anslag å 130 000 kronor samt dessutom ett anslag å 22 000 kronor för täckande av 1955 års kvarstående underskott.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 368 och II: 300, till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Hansson, Yngve Nilsson, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka anset att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 368 och II: 300, till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 152 000 kronor, varav 22 000 kronor för täckandet av 1955 års kvarstående underskott.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Det spørsmål, som behandlas under denna punkt, är frågan om ökat bidrag till Balsgård. Det har varit uppe till behandling flera gånger under de senaste åren och är således

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd

ingenting nytt för kammaren. Vi har också haft tillfredsställelsen att vid ett par tillfällen både i denna kammare och i medkammaren få bifall till ett höjt anslag. Med hänsyn till utvecklingen på det ekonomiska området har vi dock varit tvungna att även i år göra en framstöt.

Vi vet alla, som är intresserade av detta problem, att Balsgård bedriver en verksamhet, som gäller framställning av förbättrade fruktsorter. Vi vet också nu, att man efter något mer än tio års arbete har lovande resultat att komma med. Man räknar med att om ett par år kunna tillföra marknaden nya sorter att prövas i olika delar av vårt land. Man tycker att det borde vara ett stort intresse att dessa försök fick drivas så, att man inte på grund av de ekonomiska förhållanden, som nu råder, tvingas inställa dem. Möjligheten att få enskilda medel har minskat, det vet vi alla. Detta har medfört, att Balsgård under fjolåret har fått en klar förlust som det inte finns någon möjlighet att täcka. I detta läge med de för varje år ökade kostnaderna har man inte haft någon annan utväg än att begära högre anslag.

Man avvaktade växtförädlingsutredningens betänkande och väntade att detta skulle innebära ett förslag om höjning av anslaget. Så blev också fallet, men betänkandet kom så sent, att departementschefen inte hann ta ställning till detsamma. Jag beklagar detta, ty där stod klart och tydligt, att höjt anslag måste till om verksamheten på Balsgård över huvud taget skall kunna fortsätta.

Man hade hoppats att utskottet, om det nu ansåg sig förhindrat att tillstyrka motionen i dess helhet, i alla fall hade gått oss så mycket till mötes, att man försökte hjälpa Balsgård med den förlust som uppstod under 1955. Föreningen har i en skrivelse begärt 150 000 kronor. Vi har i motionen nöjt oss med att begära 130 000 kronor just

med tanke på att departementschefen skulle få tillfälle att noggrant ta del av utredningens förslag och eventuellt lägga fram ett förslag till nästa års riksdag. Vi kan väl också säga kammaren, att personalen under de senaste sex åren inte har ökats på Balsgård och att det alltså inte är detta, som medfört ökade kostnader och att man inte på det sättet gjort av med pengar som kanske någon skulle tycka i onödan.

Utskottet skriver ganska välvilligt — det skall ingalunda bestridas. Man skriver att man med hänsyn till att departementschefen inte hunnit ta ställning inte anser sig »böra» tillstyrka en höjning. Jag skulle vilja fråga jordbruksministern, som nu är närvarande i kammaren, huruvida han på grundval av detta betänkande är beredd att för nästa års riksdag framlägga förslag om en höjning av anslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr Nilsson i Göingegården (h).

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Bäste-kille har sagt det mesta som behövs sägas i denna sak. Jag vill bara ytterligare understryka den stora betydelse som föreningen Balsgård har haft för fruktodlingen och trädgårdsnäringen i vårt land. Man har framdrivit mera härdiga och mera givande sorter, som varit till stor nytta inte endast för själva frukt- och bärödlingsdistrikten utan också för husbehovsodlingen på olika håll i vårt land, inte minst i Norrland. Bara den saken, att 19 hushållningssällskap i landet har givit årliga stöd till föreningen de senaste åren, tyder på att föreningen är till nytta för hela landet. Men då verksamheten är baserad på lång sikt — man beräknar t. ex. att uppdragningen av en ny fruktsort tar en tidrymd av ungefär 10 år — kan man inte nu över-

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd

blicka den betydelse denna forsknings resultat får en gång i framtiden.

Svensk fruktodling har stora svårigheter att brottas med, bl. a. konkurrens från den utländska fruktmarknaden. Därför gäller det att ytterligare förbättra sorturvalet, så att vi får fram sorter som ger fullt konkurrenskraftiga skördar. Men föreningen har som förut framhållits stora ekonomiska svårigheter. Det är att märka, att den inte har sådana ekonomiska stödorganisationer bakom sig som andra växtförädlingsanstalter har genom sina omfattande försäljningsorganisationer. Verksamheten har i stor utsträckning fått uppbäras genom frivilliga bidrag jämte det statliga stöd den har erhållit. Under senare år har ökade omkostnader, icke minst stegrade löner, gjort att den ekonomiska situationen för föreningen blivit mycket svår. Föreningen är därför i stort behov av ökat stöd från statens sida. Detta är nödvändigt, om icke redan påbörjade förädlingsuppgifter skall äventyras. 1953 års växtförädlingsutredning, som grundligt utrett föreningens verksamhet, säger också tydligt ifrån, att Balsgårds fortsatta verksamhet bör tryggas bl. a. genom ökade statsbidrag.

Jag beklagar att denna utredning inte blev klar i så god tid, att den kunde läggas till grund för departementschefens anslagsäskande för nästa budgetår. Nu har departementschefen i statsverkspropositionen föreslagit oförändrat belopp med 100 000 kronor. Då man är ense om betydelsen av föreningens verksamhet, ifrågasätter jag om vi för den relativt blygsamma summa som det här gäller — en ökning av anslaget med sammanlagt 52 000 kronor — skall äventyra föreningens verksamhet. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON i Hyssna (s):

Herr talman! I den punkt i nionde

huvudtiteln vi nu behandlar har jordbruksutskottets majoritet tillstyrkt oförändrat anslag eller 100 000 kronor. Detta anslag höjdes förra året med 25 000 kronor. I år har i motioner föreslagits, att anslaget skulle höjas med ytterligare sammanlagt 52 000 kronor och för bifall till denna motion finns det en reservation.

Såväl i jordbruksutskottet som här i kammaren har vid många tillfällen vittnats om att det arbete som denna förening bedriver är till stort gagn för fruktodlingen här i landet. Jag tror inte heller att det kan sägas, att riksdagen varit så särskilt snål med anslaget till denna anstalt. Departementschefen har inte begär något höjt anslag i år och jag tror att statsrådet har skäl för denna inställning.

1953 års växtförädlingsutredning har nyss framlagt förslag angående statens stöd åt växtförädlingen, men något förslag grundat på denna utredning hinner inte framläggas för innevarande års riksdag. Departementschefen säger, att i avvaktan på det slutliga ställningstagandet till de i betänkandet framlagda förslagen bör inte någon ändring ske av det statliga bidraget till denna förening. Utskottsmajoriteten delar statsrådets ståndpunkt och säger, att i avvaktan på Kungl. Maj:ts slutliga ställningstagande till stödet åt denna förening bör ingen förändring av bidraget nu ske.

Det är troligt att Kungl. Maj:t rätt snart kommer att ta ställning till utredningens förslag. Under sådana förhållanden skulle det väl vara rätt underligt om riksdagen nu skulle besluta en anslagshöjning, allra helst som anslaget höjdes förra året.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, som är desamma som Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det är inte tal om an-

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd

nat än att institutionen Balsgård har gjort ett arbete, som varit till mycket stort gagn. Man kan kanske till och med säga, att Balsgårds tillkomst och verksamhet åstadkommit så stort intresse för fruktodling på en del håll, att det kanske inte kommer att ge det ekonomiska utbyte som man räknat med. Jag tror emellertid att Balsgård såväl som andra växtförädlingsanstalter kommer att hjälpa till att på jordbrukets olika områden förbättra möjligheterna för odlarna. I den mån forskningen och förädlingsverksamheten skall ha understöd av statsmakterna är det också nödvändigt att statsmakterna får möjligheter att påverka och i viss mån bestämma var dessa förädlingsanstalter skall förläggas. Det går följaktligen inte att rent principiellt resonera som så, att vissa intressen kan sätta i gång en verksamhet i förlitande på att statsmakterna skall ta vid när den kommit i gång. Det är en ganska farlig väg man då är inne på.

Nu har Balsgård kommit till och fyller en uppgift. Hur det i framtiden skall förfaras med institutionen får givetvis statsmakterna senare ta ställning till. Herr Nilsson i Bästekille frågar mig om jag är beredd att till nästa år lägga fram förslag om ökade anslag till Balsgård. Ja, herr Nilsson, den saken kan jag inte bestämt svara på i dag. Utredningsförslaget är nu ute på remiss. När remissvaren kommer in och när jag gått igenom materialet kommer jag att ta ställning till dessa ting. Jag vill dock säga till herr Nilsson, att jag såsom bosatt i Kristianstads län har full vetskap om den betydelse som fruktodlingen har för länet, och jag är givetvis beredd att i den mån jag kan försöka åstadkomma de bästa möjligheter för Balsgård. Det är dock klart, att jag i dag inte kan ge något svar på frågan i vilken utsträckning anslag kommer att lämnas.

Man har på vissa håll talat om det stora intresse som man har för Balsgård, men det är ganska märkligt, att

intresset tar slut när utredningen vänder sig till yrkesfruktodlarnas organisation och till konservindustrien med en förfrågan om man skulle vara villig att i någon mån hjälpa till med finansieringen av Balsgård. Men staten ställer man krav på. Jag tror för min del att i den mån man ifrån fruktodlarorganisationerna, konservindustrien och andra intressen vill hjälpa till att stödja Balsgård, så kommer även statsmakternas vilja att hjälpa till att öka. Att i dag gå någon annan väg än den jag föreslagit i propositionen har jag svårt att tänka mig, därför att när en fråga inte är utredd, kan man inte gärna vidta åtgärder i förväg.

Jag kan säga som de övriga talarna tidigare sagt, att också jag beklagar, att utredningen inte var färdig i så god tid, att den hunnit sändas ut på remiss. Om man emellertid visste, vilket arbete utredningsmännen haft och vad som är anledningen till att utredningen inte kom fram i tid, så kanske det skulle finnas förståelse för att vi får vänta ett år eller så med denna sak.

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Statsrådet Norup säger här, att det inte är riktigt, att frivilliga sätter i gång en sådan verksamhet som denna på Balsgård och sedan låter staten ta vid. Jag undrar, hur det skulle ha varit, om inte det enskilda initiativet startat denna anstalt på Balsgård. Vi hade då säkerligen inte kommit så långt med denna verksamhet som vi redan gjort, ty staten, kan man anta, hade inte gjort det.

Det dröjde ända till 1943 innan det gjordes något i Sverige på detta område. I många andra länder började denna förädlingsverksamhet vid sekelskiftet och i vissa fall redan dessförinnan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! I likhet med herr Nilsson i Lönsboda vill också jag erinra

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd

statsrådet om att hade det inte tagits enskilda initiativ på detta område, hade vi inte haft någon forskningsanstalt för förädlingsverksamheten 1955. Staten hade inte, såvitt jag förstår, intresserat sig för detta.

Sedan är jag inte riktigt klar över vad statsrådet Norup menar, då han säger, att staten borde ha fått bestämma var anstalten skulle ligga. Det har dock sagts av sakkunnigt folk, att denna anstalt är placerad på den plats, där jordmån etc. är lämpligast. Jag vet att man under hand har diskuterat, huruvida inte denna forskning kunde överföras till Alnarp. Sakkunnigt folk har även i det fallet förklarat, att detta inte lämpar sig just med hänsyn till jordmån etc. Resonemanget från statsrådets sida att man bara sätter i gång ett företag och sedan litar till staten har nog inte föresvävat vederbörande, när de försökte sätta i gång verksamheten på detta område. Att sedan tiderna på det ekonomiska området har försämrats så mycket sedan den tiden, kan inte stiftelsen på Balsgård göra något åt eller hjälpa.

Hur man skall förfara i framtiden, får man se då, sade statsrådet Norup. Ja, men jag gläder mig ändå åt att han har den uppfattningen, att han för sin del skulle vara villig medverka även i framtiden.

När han sedan talar om fruktodlarnas organisationer och säger, att dessa har förklarat sig sakna intresse för Balsgård, vet statsrådet lika väl som jag, att fruktodlarnas antal i vårt land inte är så stort — endast cirka 2 000. Han vet också, att de har försökt sanera handeln genom kontrollåtgärder och genom avgiftsbeläggning på packerierna sökt skaffa medel till denna kontroll. Statsrådet vet också, att vissa av de senare åren för fruktodlingens del har lämnat så dåligt ekonomiskt resultat, att människorna helt enkelt saknat möjlighet att lämna bidrag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag vill bara säga herr Nilsson i Bästekille, att det inte alltid under den tid, som förflutit sedan Balsgård kom till, varit så ekonomiskt dåligt att odla frukt. Jag förstår så väl att fruktodlarna med de ekonomiska möjligheterna som nu finns inte har råd att lämna något större stöd till Balsgård.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag vill upplysa herr statsrådet om att fruktodlarna under den tid de hade ekonomiska möjligheter därtill inte ställde sig kallsinniga till Balsgård utan gärna betalade sina årsavgifter. Mitt påstående att de inte hade råd till detta nu har emellertid vitsordats av statsrådet själv.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 104:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kam-

Producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk — Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

marens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 69 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 105—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108

Producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk

Kungl. Maj:t hade under punkten 114 (s. 262) föreslagit riksdagen att för ändamålet anvisa ett med 2 000 000 kronor till 45 000 00 kronor minskat anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 465 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt II: 616 av herr *Holmberg*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års riksdag om nya bestämmelser för producentbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med 1947 års riksdagsbeslut i denna fråga dels att till producentbidrag för vissa innehavare av mindre jordbruk anvisa 74 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 465 och II: 616, såvitt nu vore i fråga, till Producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 000 kronor; samt

2) att motionerna I: 465 och II: 616,

i vad de icke behandlats under 1), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag tidigare sagt såsom en sammanfattning beträffande alla dessa frågor skall jag på punkten 108 be att få yrka bifall till motionen II: 616.

Herr **GUSTAFSON** i Dädesjö (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 616; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 109—114

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

Kungl. Maj:ts framställning under punkten 122 (s. 273—274) innebar, att anslaget uppförts med ett oförändrat belopp av 4 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 470 av herrar *Tjällgren* och *Bengtson*, likalydande med II: 626 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*; samt

2) I: 471 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, likalydande med II: 614 av herr *Holmberg*.

I samtliga dessa motioner hade hemställts, att riksdagen måtte höja förvarande anslag till 6 000 000 kronor.

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 470 och II: 626 samt I: 471 och II: 614, till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren*, *Bror Nilsson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 470 och II: 626 samt I: 471 och II: 614, till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Frågan om bidrag till landsbygdens elektrifiering är, som kammarens ledamöter vet, ingen ny fråga. Den har varit uppe vid tidigare riksdagar på grund av motioner från ganska många av kammarens ledamöter. I år föreligger också en motion, där jag tillsammans med tio andra kammarledamöter har yrkat på förhöjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, som i propositionen föreslagits till 4 miljoner kronor, med 2 miljoner kronor till 6 miljoner kronor. När vi gjort detta stöder vi oss på egna erfarenheter av förhållandena på många håll ute på landsbygden, förhållanden som är helt annorlunda än de borde vara. Vi stöder oss också på den utomordentligt omfattande utredning, som den s. k. elkraftutredningen har framlagt efter ett — jag tror elvaårigt — utredningsarbete. I denna utredning har konstaterats de mycket stora brister som är rådande beträffande landsbygdens elektrifiering.

Det har också genom en särskild undersökning som gjordes år 1953 konstaterats, att det vid slutet av det året

fanns inte mindre än 30 000 hushåll på den svenska landsbygden, som ännu inte hade någon som helst tillgång till elektrisk energi. De hade sålunda inte ljus, inte kraft i någon form, utan de fick reda sig på det primitiva sätt man fick tillämpa litet varstans innan man hade tillgång till elektricitet. Varför är dessa 30 000 hushåll utan elektrisk energi? Jo, dessa människor bor så till, att det blir alltför dyrbart för den enskilde att bygga och bekosta en elektrifiering. Det är stora skärgårdsområden, där folk bor ute på uddar och öar. Det är folk som är bosatta i glesbygderna. Det krävs långa och dyra ledningar för att dra dit elektrisk energi. I skogsområdena inom praktiskt taget alla län här i landet finns det folk, som ännu icke har kommit i åtnjutande av elektricitetens välsignelse.

Elektrifieringen inom mera tätbebyggda områden, låt oss säga vanlig landsbygd i Mellan- och Sydsverige, kostar 100 till 120 kronor per tariffenhet, under det att kostnaderna för den restelektrifiering som nu återstår ofta uppgår till 1 000, 1 200 eller kanske 1 500 kronor per tariffenhet på grund av de långa avstånden och svårigheterna att anlägga ledningarna. Det är inte tänkbart att de ofta nog i små omständigheter levande människor, som bor där, själva skall kunna bekosta detta. Det är sant, att de får vissa statsbidrag, men de utgår ändå i en i förhållande till totalkostnaderna så ringa omfattning, att dessa människor inte kan anskaffa de belopp som fattas, och då kommer elektrifiering inte till stånd.

Likaså kan inte de elektriska distributionsföreningar, som efter vad man skulle kunna tänka sig bör bygga ut elnätet till de ensamboende, åtaga sig att göra det. Det blir så kostsamt, att man aldrig kan tänka sig att kostnaderna kan förräntas, och det skulle bli en ökad belastning på dem som förut har bekostat ledningarna till sina fastigheter, om de skulle ta på sig ytterligare

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

stora kostnader för dem som hittills icke har elektrifierat. Därför tycker jag det är rimligt att staten biträder i större utsträckning än hittills.

Vi motionärer stöder oss på vad elkraftutredningen har föreslagit. Vad vi föreslår går helt i linje med utredningens önskemål och förslag. Vi stöder oss också på vad det statliga organet, elektrifieringsberedningen, har sagt. Den har nämligen inför Kungl. Maj:t framlagt önskemål om att beloppet i år skall höjas med 2 miljoner kronor till 6 miljoner kronor och framhåller — såsom återfinns i utskottets utlåtande — att det vid utgången av budgetåret 1954/55 fanns ej slutbehandlade ansökningar till ett belopp av 4,6 miljoner kronor. Sedan tilläggs det, att beredningen för innevarande budgetår räknar med bidragsanspråk av i stort sett samma storleksordning som i medeltal under de sistförflutna budgetåren eller omkring 4,5 miljoner kronor. De sammanlagda bidragsanspråken fram till den 1 juli 1956 kan alltså beräknas till 9,1 miljoner kronor. Härav kan 4 miljoner kronor täckas av medelsanvisningen för innevarande budgetår. De bidragsanspråk, för vilkas täckande anslagsmedel saknas, skulle följaktligen utgöra 5,1 miljoner kronor.

Elektrifieringsberedningen och vi motionärer begär dock inte en höjning med mer än 2 miljoner kronor, vilket ju skulle möjliggöra att några fler av dem, som nu saknar förmånen av elektrisk kraft, skulle kunna få sådan, men här har såsom jag sade vederbörande statsråd inte föreslagit någon höjning, och utskottet har följt statsrådet.

När det tidigare har väckts förslag om höjning av anslaget har utskottet alltid sagt, att det i avvaktan på elkraftutredningens förslag inte ville föreslå någon höjning. Nu kan man inte komma med det skälet längre, eftersom elkraftutredningen har framlagt sitt stora huvudbetänkande och däri starkt understrukit behovet av ökad medelsan-

visning. Nu pekar man i stället på ett uttalande av kommunikationsministern, där han säger att han med hänsyn till nödvändigheten av att slå vakt om den nuvarande investeringsbegränsningen inte kan gå med på något ökat anslag.

Är inte detta, ärade kammarledamöter, ett de obotfärdigas förhinder? Eller också är det bevis på att utskottet — som understryker vad kommunikationsministern har sagt — inte vet hur svårt ställt det i verkligheten är. Att 30 000 hushåll helt och hållet är utan elektrisk energi kan man inte förneka, ty det är klarlagt genom en utredning.

I motionen har vi emellertid pekat på att det inte bara behövs en restelektrifiering utan också en upprustning och förstärkning av redan befintliga ledningar, som genom förslitning och ökad belastning inte räcker till. Elkraftutredningen påpekar, att om man kopplar in en elspis eller en elektrisk motor av nämnvärd storlek på en sådan ledning, går det inte att höra på radio eller att använda elektriska maskiner och apparater som man har i hem och hushåll, därför att det blir så stora spänningsfall.

Det behövs sålunda en upprustning även av gamla ledningar, varför i motionen föreslagits, att man genom ökat anslag skulle kunna få någon liten hjälp även till förbättringar av redan befintliga ledningar, men utskottet vill tydligen ingenting. Jag skulle förmoda, att vi alla som sitter här har glädjen och förmånen att ha elektrisk energi i våra hem, men kom ihåg att det finns ungefär 30 000 svenska hushåll som icke har den förmånen, och de hör till de fattigaste och sämst ställda här i landet. Detta har emellertid inte inverkat på utskottet, som tydligen menar att de människorna väl får sitta i sitt elände.

Jag kan inte dela den meningen, herr talman, utan jag hör till dem, som anser att det är en statens skyldighet att försöka hjälpa dessa som behöver det så innerligen väl. Jag har arbetat i 38 år med landsbygdens elektrifiering, så

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

att jag känner ganska väl till förhållandena. Jag har sedan fått min uppfattning till fullo bestyrkt av vad elkraftutredningen föreslagit, varför jag inte står här och talar bara utifrån min egen kännedom om förhållandena utan bygger också på den betydligt större sakkunskap som fanns inom elkraftutredningen.

Jag kan även upplysa kammaren om att sex riksomfattande organisationer, som har stor anslutning från landsbygdens folk, nämligen Sveriges lantbruksförbund, Kooperativa förbundet, Landsförbundet, Riksförbundet för elektrifiering på landsbygden, Hushållningssällskapens förbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, har bildat ett samarbetsutskott, Landsbygdens enämnd, med avsikt att göra vad som är möjligt för att få dessa frågor tillrättalagda på ett riktigt sätt. Men det går inte utan att också staten ordentligt träder till och hjälper framför allt när det gäller att klara den kvarstående restelektrifiering, som man rimligen inte kan lägga på enskilda.

Jag ville därför verkligen allvarligt hemställa till kammaren att biträda den vid denna punkt fogade reservationen, som inte innebär något annat än ett bifall till den statliga elektrifieringsberedningens förslag, som helt går i linje med vad den stora elkraftutredningen har föreslagit.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! När vi debatterade samma ärende i huvudtiteln i fjol, var elkraftutredningens huvudbetänkande föremål för remissförfarande. I år redovisar jordbruksministern frågan med hänvisning till vad kommunikationsministern vid anmälande av sjätte huvudtiteln har sagt, att det måste anstå med ställningstagandet till elkraftutredningens förslag.

Vad är det då kommunikationsministern har sagt? Han säger: »I sitt avgivna huvudbetänkande har elkraftutredningen framlagt förslag till åtgärder för en rationalisering av distributionen av elkraften. Betänkandet, vilket varit föremål för en omfattande remissbehandling, innefattar åtskilliga vidlyftiga frågor av icke blott ekonomisk och organisatorisk utan även författningsmässig art. I samband härmed aktualiseras jämväl andra författningsproblem på förevarande område, som torde böra beaktas vid en översyn av elektricitetslagstiftningen. Med hänsyn till ärendets stora omfattning och komplicerade natur samt till vad som under remissbehandlingen framkommit torde hithörande spörsmål böra ytterligare övervägas, innan eventuella förslag i ämnet framlägges för riksdagen.» Det är alltså vad kommunikationsministern har sagt, och så tillfogar jordbruksministern, att därtill kommer hänsyn till det ökade kravet på återhållsamhet med för investeringsverksamheten avsedda utgifter. Följaktligen är han inte beredd att tillstyrka någon höjning av anslaget.

Jag vill inte bestrida herr Anderssons i Dunker sakkunskap på detta område. Jag vill inte heller bestrida, att det är en angelägen uppgift att få restelektrifieringen genomförd så långt det är klokt och ekonomiskt riktigt. Men vi måste ju ändå förstå, att när det skall läggas fram ett så stort förslag som det elkraftutredningen har kommit med, får vi också ta med alla synpunkter som kommit fram i remissvaren och också ta hänsyn till vad som krävs av författningsmässig art i samband därmed.

Nu är det väl ändå inte så, att det hela bara är en fråga om pengar. Det är också i stor utsträckning en fråga om tillgång på material och arbetskraft, och med hänsyn till detta har utskottet ansett, att vi i år inte kan gå någon annan väg än att hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Bidrag till Jordbruksrådets förbund

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Om det varit så, att vi i motionen hade föreslagit framläggande av hela elkraftutredningens förslag, skulle jag förstå den motivering herr Gustafson i Dädesjö kom med. Men det är inte alls fråga om det, det är ingenting nytt på något sätt. Det är ett anslag som utgått under flera år, och vi begär bara att det skall höjas från 4 miljoner till 6 miljoner kronor för att det skall kunna gå litet fortare att få denna restelektrifiering genomförd. Det räcker ändå inte för 30 000 hushåll. De får man inte elektrifierade ens för 6 miljoner kronor, det kommer att kosta rätt mycket mera.

Jag skulle också förstått honom om vi begärt ändrade bestämmelser. Men det gör vi inte, ty redan enligt de bestämmelser som finns kan pengarna användas inte bara till restelektrifiering utan också i vissa fall till förbättring av befintliga elektriska anläggningar. Det är sålunda inte på någon punkt något nytt, utan vi begär bara att beloppet höjs med 2 miljoner kronor. Herr Gustafsons motivering på den punkten hänger alltså helt och hållet i luften.

Herr Gustafson åberopade emellertid också vad jordbruksministern sagt, att vi måste sträva efter att inte öka investeringar o. dyl. Men skall man låta en sådan princip stå i vägen för vad som är skäligt och rimligt på ett sådant område, där det gäller att hjälpa fattiga människor att få en förmån, som vi alla anser omistlig? Nej, jag kan inte finna, att det finns det minsta skäl för att gå emot vad vi här föreslagit.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Om min motivering hänger i luften, så hänger hela den motivering som riksdagen har för den ekonomiska politiken också i luften.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 115:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 151 ja och 35 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 116

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 117

Bidrag till Jordbruksrådets förbund

Under punkten 124 (s. 275—276) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa ett oförändrat anslag å 225 000 kronor.

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 369 av herr *Lindgren*, vari hemställdes att riksdagen måtte anvisa ett bidrag till Jordbrukarungdomens förbunds verksamhet kalenderåret 1956 å 260 000 kronor;

2) I: 371 av herr *Spetz m. fl.*, likalydande med II: 305 av herr *Rimås m. fl.*, i vilka motioner likaledes hemställdes att riksdagen måtte för ändamålet anvisa 260 000 kronor;

3) I: 372 av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Arrhén*, likalydande med II: 620 av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.*, i vilka motioner bl. a. framförts enahanda hemställan; samt

4) II: 618 av fru *Andrén m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 369, I: 371 och II: 305, II: 618 samt I: 372 och II: 620, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 225 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Hæggbloom, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 369, I: 371 och II: 305 samt I: 372 och II: 620, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionen II: 618, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 260 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jordbrukarungdomens förbund och dess verksamhet är med rätta uppskattade i vida kretsar, och

förbundet har inte minst här i riksdagshuset många vänner. Det är fördenskull inte av behovet påkallat med en lång uttömmande redogörelse för förbundets omfattande verksamhet, som varit och är av ofantligt värde när det gäller att hos ungdomen på landsbygden väcka intresse för vad som kan vara aktuellt för bygden och jordbruksnäringen. Säkerligen har impulserna från JUF räddat många armar åt landsbygden och åt jordbruket. De alltjämt fortgående pris- och lönestegringarna har emellertid försatt förbundets ekonomi i en prekär belägenhet. I ett flertal motioner från olika håll har också yrkats på höjning av statsbidraget till förbundets verksamhet för att arbetet skall kunna fortgå i oförminskad eller ökad omfattning.

Alla de framförda förslagen är helt visst väl motiverade. Med hänsyn till vikten av att iaktta sparsamhet har utskottet dock inte velat gå med på motionärernas förslag.

Vi är dock sex stycken inom utskottet, som velat gå med på något högre anslag än vad Kungl. Maj:t och utskottets majoritet ansett vara lämpligt. Vi har därför reserverat oss till förmån för de motioner, i vilka man yrkar på en höjning av anslaget till samma belopp som föreslagits av lantbruksstyrelsen, eller 260 000 kronor, vilket innebär en ökning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 35 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 10 av herr Nord m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet, därför att jag också står som reservant, men det hindrar inte att vad jag i första hand skulle vilja understryka i denna debatt är ett uttalande, som ut-

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund

skottet gör med anledning av den situation, som inträdde i fråga om klubbverksamheten, då riksdagen för två år sedan beslöt ett extra anslag att användas för att stödja klubbverksamhet, som inte bedrevs inom JUF.

Utskottet uttalar, att detta beslut utgick från den uppfattningen, att denna verksamhet i största möjliga utsträckning bör bygga på frivilliga insatser och bedrivs under fria former. Utskottet säger att tendenser har förelegat till icke avsedd centralisering på detta område, och de tendenserna har alldeles avgjort stärkts sedan dessa 100 000 kronor fördelades ut över de olika hushållningssällskapsområdena.

Jag skall be att få redovisa, hur en sådan tendens har gjort sig gällande inom ett område, där klubbverksamhet bedrivits så länge, att klubbverksamheten var äldre än från den tid då JUF tog hand om denna verksamhet. Ursprungligen stöddes den med anslag från Rockefellerinstitutionen. I detta område var man tidigt vaken och fick medel från denne amerikanske miljonär. Sedan har denna verksamhet omhändertagits av JUF-distriktet, som bedrivit den med egna medel, vilka samlats ihop på olika sätt och med stöd av jordbrukets ekonomiska föreningar. På det sättet har verksamheten hållits uppe.

Emellertid uppstod inom området den frestelsen, att om man kunde redovisa någon klubbverksamhet, som låg utanför JUF, skulle man på det sättet få del av de 100 000 kronorna, som riksdagen hade beviljat för sådan verksamhet. Så gjorde man ett försök att ta reda på, om det fanns några klubbar utanför JUF, och lyckades få en, som jag sedan skall visa, icke riktig uppgift om att det skulle finnas 14 sådana klubbar. På grund härav fick hushållningssällskapet 3 000 kronor för att stödja denna klubbverksamhet. Då måste sällskapet säga, att med dessa 3 000 kronor kunde det ingenting göra. Det kunde

inte anställa en halv och inte ens en tredjedels konsulent, utan enda möjligheten vore att tvinga JUF att gå med under sällskapet klubbverksamhet. Det ordnades upp så, att de anslag som förut givits JUF vägrade man ställa till förfogande, därför att JUF vrenskades, när det var fråga om att ställa sig under hushållningssällskapet. Så blev det ungdomsnämnden som tog hand om det hela, och som konsulent i denna ungdomsnämnd anställde man den gamle JUF-konsulenten. Han gav sig ut i länet för att leta reda på de 14 nämnda klubbarna, och efter många månaders letande fick han besked om att det fanns en med tre medlemmar.

Det står i utskottets utlåtande, att här behöver göras en ordentlig utredning om hur dessa pengar kommit till användning. Jag vill gärna ha i protokollet antecknat en så oanständig historia som att man lyckats genom en felaktig uppgift få 3 000 kronor av det anslag som avsågs till klubbverksamhet utanför JUF för tre klubbmedlemmar i en enda klubb och dessutom lade denna tunga hand över hela JUF-arbetet. Det är detta som gör att jag för min del är synnerligen tillfredsställd med den formulering som utskottet givit åt sitt utlåtande, att klubbarbetet skall bygga på fria insatser och att vi skall göra en ordentlig utredning om hur det blivit med användningen av de 100 000 kronor, som lite lättsinnigt i riksdagens sista stund skickades ut i landet för två år sedan.

Vad sedan gäller anslaget, herr talman, är det ju en liten justering på 35 000 kronor som begärs av reservanterna. Det är ungefär vad som motsvarar de lönehöjningar som skett i fjol och i år och betyder alltså att man försöker hålla anslaget till JUF ungefär vid samma realvärde som det hade tidigare. Även om man är sparsamt lagd i fråga om höjning av anslag tycker jag att här finns så pass goda skäl, att jag

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund

har biträtt reservationen, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Häruti instämde herr *Svensson* i Krokstorp (h).

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! När det gäller anslaget till Jordbrukarungdomens förbund och därmed sammanhängande anslag till annan klubbverksamhet m. m., så vet vi allesammans under vilka omständigheter som detta anslag kom till och denna uppdelning av anslaget gjordes. Tanken var nog den, att man skulle få fram ett fruktbarande samarbete mellan alla organisationer ute i landet som bedrev klubbarbete på jordbrukets område, alltså en förberedande yrkesutbildning för landsbygdens ungdom.

I de direktiv som lantbruksstyrelsen utfärdade för denna verksamhet — det gäller närmast de 100 000 kronor som skulle fördelas genom hushållningssällskapens försorg — förutsatte man, att det i hushållningssällskapens regi skulle komma till ungdomsnämnder, som skulle stå som målsmän ute i distrikten för denna verksamhet.

Verksamheten under den nya ordningen har varit i gång endast under ett och ett halvt år, och då är det klart att man ännu inte har så lång tid bakom sig, att man kunnat vinna några verkliga erfarenheter av nämnda beslut. Som herr Hægglom sade har det från olika håll riktats anmärkningar mot fördelningen av de 100 000 kronorna till den särskilda klubbverksamheten. Vi har i utskottet försökt få klarhet i vad som är sant och osant i dessa anmärkningar, men utskottet kan ju inte gärna ta initiativet till någon bokföringsgranskning ute i distrikten. Det får andra organ ägna sig åt. Vi vill gärna ha åtminstone något års ytterligare erfarenheter, innan vi går in på hur klubbverksamheten bör ordnas på längre sikt och vilka resultat som bör eftersträvas.

Utskottet har, som herr Hægglom poängterat, understrukit att avsikten med riksdagsbeslutet för två år sedan var att verksamheten skulle bygga på frivilliga insatser och bedrivas under vissa former, och i den mån tendenser har konstaterats att icke följa riktlinjerna har vi sagt ifrån att detta icke bör få förekomma. Vidare har vi funnit att klubbverksamheten bör ingå som ett led i den av jordbruksministern signalerade utredningen och översynen av hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet. Jag vet att JUF med hänsyn till den inträdda penningvärdeförsämringen väl hade behövt ett tillskott, men jag vet också att man inom JUF är beredd att åtminstone under det närmaste året försöka klara sig med nuvarande anslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Hægglom sade om det oanständiga i att man på något håll hade fått 3 000 kronor, trots att det bara var tre medlemmar i klubben. Det blev alltså 1 000 kronor per medlem. Visserligen talades det i utskottet om vissa icke önskvärda tendenser i klubbverksamheten, men herr Hæggloms exempel hörde i varje fall inte jag talas om i utskottet. Jag tycker därför att herr Hægglom bör precisera uppgifterna litet bättre, så att vi får närmare besked på den punkten.

Såvitt jag vet lämnas uppgifterna om klubbverksamheten av hushållningssällskapen till hushållningssällskapens förbund, och sedan går de till lantbruksstyrelsen, där de ligger till grund för medlens fördelning. Jag vet inte om det förfarandet kan leda till några oanständigheter. Helt naturligt känner jag bäst till förhållandena i mitt eget län. Där har vi en ungdomsnämnd, som sköter verksamheten i samarbete med JUF och

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund

hushållningssällskapet. Man arbetar där under mycket fria former, och det går alldeles utmärkt. Man har en instruktör — tidigare en konsulent — till sitt förfogande. Kan det verkligen vara något fel på det systemet? Det har fungerat förträffligt hittills. Herr Hæggbloom bör som sagt komplettera sitt yttrande nyss med uppgifter om vilken plats och vilket hushållningssällskap det rör sig om i hans exempel, så att vi får besked om den saken.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall omedelbart stilla herr Petterssons i Dahl nyfikenhet på den punkten. Uppgifterna i det exempel jag anförde rör verksamheten i Kalmar läns södra hushållningssällskaps område, och de har lämnats av JUF-distriktets ordförande och konsulent. När jag först hörde dem av JUF:s ordförande, trodde jag inte att de var sanna, men när konsulenten var uppe i Stockholm med sin duktiga grupp, som hade kommit etta i 4 H-tävlingen, så frågade jag honom om det rörde sig om 14 grupper och om man verkligen hade hittat en grupp med bara tre medlemmar. Ja, svarade han, det är sant.

Nu kommer uppgifterna med i protokollet, så nu får väl också utredningen klart besked.

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! Jag blev också förvånad över hrr Hæggbloms framställning nyss. Det är på det sättet, att förutsättningarna för att få del av dessa 100 000 kronor för någon annan organisation än JUF är att organisationen bedriver klubbverksamhet. Gör den inte det, får den inga pengar. Jag kan säga, att i Kronobergs län fick vi 5 000 kronor till ungdomsorganisationerna. Men eftersom det inte fanns någon annan organisation som drev klubbverksamhet, fick JUF även dessa pengar till sin verksamhet. Jag skulle tro, att det är på samma sätt i Kalmar län. De 3 000 kronorna

gick väl också till JUF-arna, eftersom det bara fanns tre medlemmar i annan klubbverksamhet. Eftersom förutsättning för att få del av anslaget är att klubbverksamhet drives, blir det i realiteten JUF som får det mesta av dessa 100 000 kronor. Jag skall inte säga något om principerna för verksamheten. Jag har sett den på nära håll och jag har inte blivit så imponerad av den. Den är inte i takt med tiden. Ofta är det så, att förste pristagaren har nått sitt resultat genom att far eller mor eller en storebror har hjälpt honom att sköta trädgårdslandet.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Var och en talar om erfarenheterna från sitt område och det är kanske så illa ställt i Kronobergs län som herr Jansson i Benestad säger.

Jag är i den lyckliga situationen, att jag kan visa på det strålande resultat, som en ung ledare för sin 4 H-klubb med nio pojkar kunde uppvisa för den församlade jordbrukarkåren i Konserthuset. Det var inga föräldrar som hade hjälpt till där. Det var i stället så att två av klubbpojkarne hade hjälpt sin 50-åriga fader vilken är hårt sliten av sjukdom. Så man skall inte komma med så dumma insinuationer som herr Jansson i Benestad gjorde i sitt anförande. Vad som hände vid fördelningen av anslagen till hushållningssällskapen var att hushållningssällskapen fick uppgiva hur många klubbar de hade utanför JUF, och hushållningssällskapet i Kalmar fick den uppgift, som sedan visade sig vara ej riktig.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Hæggbloms anförande understryka, att förhållandena i Kronobergs län ingalunda är särskilt dåliga — i den mån han fick denna uppfattning av herr Janssons i Benestad anförande. Jag vill påpeka, att den klubb, som för två år sedan fick samma ut-

Bidrag till jordbrukets rationalisering

märkelse, som den av herr Hæggblo m nyss omnämnda, var ifrån Kronobergs län. Såvitt jag förstär har ungdomsklubbarna fungerat på ett tillfredsställande sätt i Kronobergs län.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! När herr Jansson i Benestad höll sitt anförande, gjorde jag den reflektionen, att det kanske vore lämpligt att Kungl. Maj:t till nästa år övervägde, om ej det anslag å 100 000 kronor, som nu utgår till annan klubbverksamhet, borde indragas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 117:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Antby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 121 ja och 72 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 118—125

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 126***Bidrag till jordbrukets rationalisering**

Kungl. Maj:t hade under punkten 133 (s. 286—299) föreslagit riksdagen bl. a. att för nästkommande budgetår till Bidrag till jordbrukets rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) I: 141 av herr *Velander m. fl.* och II: 198, likalydande, av herr *Östlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte, såvitt nu vore i fråga, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt dels anvisa till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1956/57 ett anslag av 100 kronor, dels ock medgiva att under samma budgetår beslut om bidrag till ifrågavarande ändamål måtte få meddelas intill ett belopp av 17 000 000 kronor;

b) II: 639 av herr *Sjölin m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte dels medgiva att under budgetåret 1956/57 må beviljas statsbidrag till jordbrukets rationalisering å tillhoppa 17 000 000 kronor, dels ock under denna anslagspunkt anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor; samt

c) I: 373 av herr *Nord* och herr *Persson, Johan*, likalydande med II: 301 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 141 och II: 198 samt II: 639, såvitt nu vore i fråga, samt I: 373 och II: 301, till Bidrag till jordbrukets rationalisering för

Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering

budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kronor; samt

2) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 141 och II: 198 samt II: 639, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag till jordbrukets rationalisering under budgetåret 1956/57.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Hæggbloom, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 141 och II: 198 samt II: 639, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 373 och II: 301, till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 141 och II: 198 samt II: 639, såvitt nu vore i fråga, fastställa ramen för beviljande av bidrag till jordbrukets rationalisering till 17 000 000 kronor under budgetåret 1956/57.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som anförts under punkt 49 till nu förevarande utlåtande ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Nord m. fl.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som anförts under punkt 49 till nu förevarande utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice

9 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 11*

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 126:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Antby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 72 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

*Punkten 127***Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering**

Kungl. Maj:t hade under punkten 134 (s. 300) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor till Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) I: 154 av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Magnusson*, likalydande med II: 203 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl., i vilka motioner hemställts att riksdagen

Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering

gen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att åstadkomma statistiskt material över trädgårdsodlingens lönsamhet m. m.;

b) I: 155 av herr *Åkesson* och herr *Johansson, Anders*, likalydande med II: 204 av herr *Rimås m. fl.*, i vilka motioner likaledes hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att få till stånd fortlöpande statistik över trädgårdsnäringens förhållanden;

c) I: 363 av herr *Hermansson, Herbert, m. fl.*, likalydande med II: 297 av herr *Hansson* i Skegrie;

d) I: 467 av herr *Magnusson*, likalydande med II: 606 av herr *Nilsson* i Bästekille, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en så skyndsamt utredning angående inrättandet av vissa specialkonsulenter inom trädgårdsodlingen, att förslag därom kunde föreläggas 1957 års riksdag; samt

e) II: 610 av herr *Nilsson* i Lönsboda, i vilken motion hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till nästa års riksdag framlägga förslag om inrättande av en befattning som specialkonsulent för fruktodlingen.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 363 och II: 297, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

2) att motionerna I: 363 och II: 297, såvitt avsåge ett yrkande om utredning av frågan om den lämpligaste formen för statlig upplysnings- och rådgivningsverksamhet inom den yrkesmässiga trädgårdsodlingen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

samt I: 155 och II: 204 icke måtte till 3) att motionerna I: 154 och II: 203 någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

4) att motionerna I: 467 och II: 606 samt II: 610 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Hansson, Hæggblom, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet under 3) och 4) bort hemställa,

3) att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 154 och II: 203 samt I: 155 och II: 204, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att åstadkomma statistiskt material över trädgårdsodlingens lönsamhet m. m.; samt

4) att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 467 och II: 606 samt II: 610, hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om inrättande av specialkonsulenttjänster inom trädgårdsodlingens och fruktodlingens område.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Tvistefrågan vid punkt 127 gäller ju inte trädgårdsnäringens rationalisering — alltså huruvida bidrag skall utgå eller hur stor anslagssumman skall vara — utan ett par detaljer, som blivit sammankopplade med detta ärende genom att motioner föreligger från såväl folkpartiet som bondeförbundet och högern. De två detaljfrågorna rör upplysnings- och rådgivningsverksamhet inom den yrkesmässiga trädgårdsodlingen genom inrättande av specialkonsulenttjänster samt trädgårdsnäringens statistikfråga.

Yrkandena om specialkonsulenter har utskottsmajoriteten avstyrkt med den motiveringen, att frågan var föremål för behandling under fjolåret, när trädgårdsnäringens rationalisering var på tal. Det gällde propositionen nr 104 till 1955 års riksdag. Till grund för behandlingen av frågan om specialkonsulenter låg en motion från folkpartihåll. Utskottet kommer till det resulta-

Bidrag till trädgårdsnäringsens rationalisering

tet, att med hänsyn till att det i de nu föreliggande motionerna icke förebragts ytterligare skäl, som kan motivera ett ändrat ställningstagande från utskottets sida, bör motionerna inte bifallas. — Jag vet inte vilka ytterligare skäl utskottsmajoriteten kan kräva för att ändra inställning. Ett av skälen kunde ha varit, att i år föreligger motioner inte bara från folkpartiet utan även från bondeförbundet och högern. Men det är väl inte en tillräckligt stark motivering för att utskottet skall ändra uppfattning.

Allteftersom utvecklingen går vidare, blir behovet av specialkonsulenter mer och mer märkbart för trädgårdsnäringsen. Bland annat har de senaste årens starka ökning av importen av trädgårdsprodukter skapat ändrade förhållanden inom trädgårdsnäringsen. Den svenska trädgårdsodlingen måste nu i konkurrens om den svenska marknaden tävla med länder, som har gynnsammare klimat än vi. Skall inte denna konkurrens bli för svår, är det nödvändigt att trädgårdsodlarna åtminstone får möjlighet att hålla jämna steg med den odlings-tekniska utvecklingen i de länder, som exporterar trädgårdsprodukter till oss. Holland och Danmark, från vilka den mest kända importen kommer, har ett med statligt stöd uppbyggt system av konsulenter, som biträder odlarna bl. a. i odlings-tekniska frågor. Förfarandet med jordanalyser för fortlöpande kontroll av näringsbalansen i jorden, som vi diskuterade i föl i samband med behandlingen av en folkpartimotion om inrättande av trädgårdslaboratorier, har blivit alltmer nödvändigt, eftersom vinstmarginalerna för de flesta kulturer blivit mindre och en misslyckad kultur medför ett svårt ekonomiskt avbräck för företagaren. Här har en specialkonsulent en stor uppgift att fylla genom upplysnings- och rådgivningsverksamhet för den handelsmässiga trädgårdsodlingen, något som herr Hansson i Skegrie framhållit i sin motion nr 297 men som hans partikamrater i jord-

bruksutskottet inte kunnat ge sitt stöd. Folkparti- och högerledamöterna är ensamma om att reservera sig för bifall till motionen.

Jag har märkt, att man har dunkla begrepp om vad specialkonsulenterna egentligen gör. Jag har hört uttryck som att specialkonsulenterna skulle vara något slags affärsmän, som det väl ändå inte kan vara nödvändigt att ha. Många menar även att de trädgårdskonsulenter som hushållningssällskapen har skulle kunna fungera som specialkonsulenter. Jag vill därför helt kortfattat redogöra för vad hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter egentligen sysselsätter sig med.

Till drygt 50 procent är hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter sysselsatta med trädgårdsarkitektur och projektering av trädgårdar — privata eller tillhörande kommuner eller landsting. I mindre städer, där stadsträdgårdsmästare saknas, och i landsbygdens tätorter anlitas hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter i betydande omfattning. Ett speciellt ändamål, för vilket dessa konsulenter anlitas, är omläggning och renovering av kyrkogårdar i de fall, där fast anställd trädgårdsmästare vid kyrkogården saknas. Behovet av rådgivning för den amatörmässiga odling, som bedrivs av kolonister, villaägare och lantbrukare, tillgodoses i stor utsträckning vanligen på platsen. Hushållningssällskapens kursverksamhet för amatörer och yrkesmän vid yrkesutbildnings- och fortbildningskurser för trädskötare, trädgårdsskötare, trädgårdsanläggare, kyrkogårdsvaktmästare och fruktodlare m. fl. ledes också av konsulenterna.

I Skåne finns det en specialkonsulent, närmare bestämt i Malmöhus län, som uteslutande sysslar med fruktodling. Han är anställd av hushållningssällskapet men är i verkligheten en specialkonsulent. Det är den ende som finns i hela landet.

Skillnaden mellan hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter och en

Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering

specialkonsulent är alltså att de förra utför sitt arbete i allmänhetens tjänst, under det att en specialkonsulent betjänar den yrkesmässiga trädgårdsodlingen och är specialist på t. ex. värme- och växthusbyggnadsteknik eller växthusodling, som herr Hansson i Skegrie har motionerat om.

Så kommer jag till trädgårdsnäringens statistikfråga. Frågan om en förbättrad trädgårdsstatistik har varit föremål för behandling här flera gånger. Utskottet går nu emot framstötter som gjorts via motioner från folkparti- och högerhåll. Varför är då en sådan förbättring så nödvändig? Jo, på grund av den brist som råder på statistik på området saknas förutsättningar för att riktigt kunna bedöma den aktuella produktionsutvecklingen inom näringen och behovet av åtgärder till dess främjande i olika hänseenden. Vi hade kännning av detta i fjol när vi skulle besluta om trädgårdsnäringens rationalisering, och vi har haft kännning därav i år vid utskottsarbetet så snart vi kommit in på sådana områden som rör trädgårdsnäringen.

Det roade mig att se efter i Statistisk årsbok, där man kan finna alla möjliga uppgifter, vad som fanns att inhämta där angående trädgårdsnäringen. Det visade sig då att den enda uppgiften där är den som man fått fram genom jordbrukets arealinventeringar och den gällde köksväxtodlingar på åker. Dessutom finns en kortfattad uppgift om arealer för plantskolor. Jag skall inte gå närmare in på denna statistikfråga, då den varit föremål för en interpellationsdebatt i riksdagen i år. Jag vill bara uttala min förvåning över det sätt på vilket man lyckats avföra denna fråga från dagordningen även denna gång.

Utskottet har i sin skrivning hänsyftat till det svar som departementschefen gav på en interpellation angående trädgårdsstatistiken — den framställdes den 24 januari. Utskottet skriver: »Departementschefen framhöll i sitt svar bl. a., att han var medveten om att träd-

gårdsstatistiken behövde förbättras och att han var beredd att överväga åtgärder i sådan syfte, dock att departementschefen för närvarande icke ansåg sig kunna bedöma, när det var möjligt att vidtaga dessa åtgärder.» Och så kommer utskottet till följande resultat: »Vid sådant förhållande finner utskottet något ytterligare initiativ från riksdagens sida i motionernas syfte icke vara påkallat.»

Vi reservanter menar att efter ett så negativt svar från statsrådets sida som att han icke kunde bedöma när det kunde bli möjligt att vidta några åtgärder, borde skrivningen i stället ha sett ut så här: Vid sådant förhållande finner utskottet det påkallat att ge till känna sin önskan att åtgärder för att åstadkomma statistiskt material över trädgårdsnäringens lönsamhet m. m. utan tidsutdräkt vidtages. Det anser vi hade varit det riktiga.

Nu faller väl frågan också denna gång och jag beklagar det, i all synnerhet om detta skulle ske som följd av svaret på en interpellation i en så viktig fråga som den om trädgårdsnäringens statistik.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! När det gäller dessa bägge punkter som herr Rimås talat om — då han slutade med att på tal om trädgårdsstatistiken citera jordbruksministrarnas svar på en interpellation — skulle jag vilja fråga herr Rimås: På vad sätt är reservationens formulering mer positiv än departementschefens? Departementschefen har här tydligt sagt att han är medveten om att trädgårdsstatistiken behöver förbättras och att han är beredd att överväga om åtgärder i sådant syfte behöver vidtagas, men han kan ännu inte ange tidpunkten för detta. Reservanterna säger att åtgärder bör vidtagas

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

utan tidsutdräkt. Såvitt jag kan förstå är departementschefens uttryck starkare och mer positivt. Jag kan aldrig tro att det finns någon anledning att ändra på detta. Har vi fått ett sådant uttalande på denna punkt av departementschefen anser utskottet att detta bör räcka.

Beträffande specialkonsulenterna, som herr Rimås talade så mycket om, har utskottet inte heller velat gå med på detta förslag. Herr Rimås tillhör liksom jag ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, där vi bland annat haft att ta ställning till motioner från bondeförbundshåll, från herr Hansson i Skegrie, om restitution av bensin som är använd vid trädgårdsbruk, alltså till trädgårdsjordfräsar och dylika maskiner. Vi har faktiskt majoritet där för ett bifall till motionen. Jag skall gärna erkänna, att frågan inte varit före i riksdagen, men än så länge har vi alltså majoritet, och skulle som jag hoppas förslaget bifallas, blir det pengar till både denna detalj angående specialkonsulenter och en hel del andra detaljer, vilket bör kunna hjälpa trädgårdsnäringsen.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag vill svara herr Pettersson i Dahl, att jag inte gjorde någon jämförelse mellan departementschefens svar och reservanternas skrivning i utskottsutlåtandet utan mellan utskottsmajoritetens skrivning och reservanternas. Det heter i utskottsmajoritetens skrivning som följer: »Vid sådant förhållande finner utskottet något ytterligare initiativ från riksdagens sida i motionernas syfte icke vara påkallat.» Reservanterna skriver däremot: »Vid sådant förhållande finner utskottet det påkallat, att riksdagen ger till känna sin önskan, att åtgärder för att åstadkomma statistiskt material över trädgårdsnäringsens lönsamhet m. m.

utan tidsutdräkt vidtages.» Det måste väl vara skillnad på dessa båda uttalanden.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 127:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rimås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 121 ja och 71 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 128

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

Kungl. Maj:t hade under punkten 135 (s. 300—306) föreslagit riksdagen att för täckande av förluster på grund av

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

statlig kreditgaranti anvisa 200 000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebar vidare oförändrade grunder för kreditgaranti. I övrigt hade Kungl. Maj:t under förevarande punkt föreslagit riksdagen medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juni 1940 och för vilka amorteringsskyldighet inträtt, skulle för år 1957 få nedsättas till 3,6 procent samt i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, ränta få, i den mån köpeskillingen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gälla för den stående delen av före den 1 juni 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1957 utgå efter 3,6 procent.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) I: 142 av herr *Larsson, Nils Theodor*, och herr *Franzén*, likalydande med II: 199 av herr *Börjesson m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta medge, att under budgetåret 1956/57 statlig kreditgaranti måtte få beviljas dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 10 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 25 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 8 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål till ett belopp av 6 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor;

b) I: 391 av herr *Åkesson*, likalydande med II: 302 av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Kristensson* i Osby, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta anvisa kreditgaranti för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor under budgetåret 1956/57, varav 2 000 000 kronor för uppförande av fruktlagerhus;

c) I: 392 av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Ohlsson, Ebbe*, likalydande med II: 317 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., i vilka motioner hemställts att riksdagen ville fastställa maximibeloppet, vartill under budgetåret 1956/57 statlig kreditgaranti kunde få lämnas till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruks- och trädgårdsändamål, till 8 000 000 kronor; samt

d) I: 481 av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Carlsson, Georg*, likalydande med II: 605 av herr *Onsjö*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte, såvitt nu vore i fråga, medge statlig kreditgaranti för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 142 och II: 199, I: 391 och II: 302, I: 392 och II: 317 samt I: 481 och II: 605, sistnämnda motionsparet såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1956/57 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 10 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor,

3) medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 och för vilka amorteringssskyldighet inträtt, måtte för år 1957 nedsättas till 3,6 procent,

4) medgiva, att i avseende å köpeskillning för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan måtte i den mån köpeskillningen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gälla för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1957 utgå efter 3,6 procent.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Hansson, Bror Nilsson, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Antby, Pettersson* i Dahl, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet under 2) bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionerna I: 142 och II: 199 samt I: 392 och II: 317 ävensom med bifall till motionerna I: 391 och II: 302 samt I: 481 och II: 605, sistnämnda motionsparet såvitt nu vore i fråga, medgiva att under budgetåret 1956/57 statlig kreditgaranti måtte få beviljas, dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 10 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbrukssegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån in-

till ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HÆGGBLOM** (h):

Herr talman! Den reservation som här är avlämnad av — för ovanlighetens skull — ledamöter i tre partier gäller frågan om höjning av den statliga kreditgarantien för byggande av lagerhus från av Kungl. Maj:t föreslagna 4 miljoner kronor till av lantbruksstyrelsen äskade 6 miljoner.

Med den tågordning, som ligger bakom presenterandet av ett propositionsförslag på en sådan här punkt, lär lantbruksstyrelsens förslag ha framlagts ganska tidigt under föregående år. Och även om propositionen inte dagtecknats förrän någon av årets sista dagar, förmodar jag att departementets arbete med detaljerna har pågått under en betydande del av hösten och kanske rätt tidigt avslutats i en del frågor. Jag tar detta som en förklaring till att varken i lantbruksstyrelsens äskande om ett höjt anslag till lagerhus eller i Kungl. Maj:ts förslag om ett bibehållande av kreditgarantien vid samma belopp som tidigare skymtar något av det problem, som i höstas framträdde som en mycket brännande fråga för det svenska jordbruket, nämligen frågan om hur man skall kunna förbättra potatisens kvalitet. Denna fråga kan inte gärna ha varit aktuell, när lantbruksstyrelsen skrev sina förslag och inte heller när jordbruksdepartementet behandlade denna punkt. I annat fall är det rätt obegripligt att saken inte på något sätt har omnämnts. Det uppkom ju under hösten ett

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

akut behov som visade att de svenska producenterna inte hade till sitt förfogande sådana hjälpmedel att de kunde presentera en potatis som var av fullgod beskaffenhet ur konsumenternas synpunkt.

Givetvis har det gjorts en hel del på detta område. Det har byggts lagerhus och sorteringsanläggningar, och Kooperativa Förbundet har ju satsat en halv miljon för att hjälpa potatisodlarna. Men denna sistnämnda form av hjälp har bland annat bestått däri, att man till de potatisodlare, som tecknat kontrakt med KF, skickat ut sorteringsaggregat som ställts upp på de olika gårdarna och sköts av folket där. I södra Sverige har det i år visat sig att den sortering, som på det sättet gjorts av sådana som inte är insatta i arbetet, resulterat i att en mängd av den potatis, som odlats på KF:s kontraktsodlingar, inte fått sådan poäng att den kunnat säljas som matpotatis. Samtidigt har emellertid en del undersökningar vid sorteringsanläggningar, där man har stationär drift, vant folk och bättre maskiner, visat att det nog utan större svårigheter går att sortera upp potatisen så, att den bästa delen blir fullt godtagbar.

Därmed är väl visat — utan att man för den sakens skull behöver någon utredning — att om den svenska potatisen skall bli av pålitlig kvalitet måste vi bygga sorteringsanläggningar i samband med lämpliga lagerhus. Men till detta behövs pengar och med de svårigheter, som nu föreligger att låna pengar i den allmänna marknaden, och med den ansträngda ekonomi som föreningarna har — speciellt centralföreningarna som alltjämt håller på att bygga nya lagerhus för att ta emot den skörde-tröskade spannmålen — kan saken knappast ordnas, om inte staten ställer sin kreditgaranti till förfogande. Och genom att det sägs ifrån att en ökning av kreditgarantien framför allt syftar till att vidga möjligheten att skaffa sor-

terings- och lagringsanläggningar för potatis ger man ju en direkt anvisning till de för saken intresserade att begagna sig av denna utväg och på det sättet skapa bättre förutsättningar för den svenska matpotatisodlingen.

Detta, herr talman, är huvudskälet till att reservanterna enat sig om att föreslå en utsträckning av kreditgarantien för lagerhus från 4 till 6 miljoner kronor, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Tidigare förelåg egentligen behov av lagerhus endast för spannmålsodlare, men på senare år har större behov gjort sig gällande särskilt vid fruktlagring och potatislagring. Fruktodlarna och trädgårdsodlarna i övrigt, har allt mera kommit till insikt om nödvändigheten av att ha rationellt ordnade lokaler för sortering, förpackning och kylagring av sina produkter. Fruktodlarna har härvidlag i allt större utsträckning efter mönster från jordbrukarnas organisationer börjat organisera sig för att kollektivt lösa dessa problem. Detsamma är förhållandet med potatisodlarna. Detta är förresten nödvändigt, om deras produkter skall kunna hävda sig i konkurrensen.

Men för att dessa problem skall kunna lösas behövs medel, bl. a. även i form av kreditgarantier. Det har visat sig, att det för detta ändamål av riksdagen anslagna beloppet är otillräckligt, så att redan projekterade anläggningar blivit mycket fördröjda på grund av brist på medel. Vid denna frågas behandling i riksdagen i fjol anförde departementschefen, statsrådet Norup, bl. a., »att anspråken från fruktodlarna var både berättigade och beaktansvärda. I den mån fruktodlarna beträder samma väg som jordbrukarna, nämligen att sammansluta sig i organisationer och därmed skapa det ekonomiska underlag,

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

som behövs, och därigenom också på längre sikt tillgodose de svenska konsumenternas behov, så menade han också att det bör ges dem möjligheter att lagra sina produkter på ett bättre sätt.»

Trots detta positiva uttalande från departementschefens sida och med vetskap om de ansträngningar, som göres inom både fruktodlarnas och potatisodlarnas organisationer för att bemästra de svåra problem man har att dragas med, har departementschefen dock ej ansett sig kunna öka garantiramen för nästa budgetår, ehuru lantbruksstyrelsen föreslagit 6 miljoner kronor av ett till 8,2 miljoner kronor vid beräkningen uppskattat behov. Sedan beräkningarna gjorts har ytterligare behov, inte minst från potatisodlarnas sida, gjort sig gällande. Det bör nämnas, att frånvaron av potatislagerhus har gjort, att odlarna såväl under den nu gångna vintern som under förra vintern på sina håll ej kunnat leverera sin potatis på grund av kylan. Lantbruksstyrelsen har också i sitt yttrande understrukt angelägenheten av att moderna lagringsmöjligheter utökas i takt med skördarbetsmekanisering.

Är det då riktigt att hindra eller fördröja dessa strävanden att bemästra nuvarande lagringssvårigheter? Genom mera ordnade förhållanden skulle en jämnare marknad kunna vinnas till gagn för såväl producent som konsument. Icke minst vad det gäller potatisen har förhållandena varit under all kritik.

Men för att något skall kunna göras på området, behövs ökade lånemöjligheter, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den av herrar Nord m. fl. avgivna reservationen.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten inser väl att det är nyttigt med bättre lagringsmöjligheter både för jordbrukets och för trädgårdsodlingens produkter. Varken vi eller regeringen har

satt i fråga att man från statens sida skulle minska på det stöd, som denna verksamhet hittills haft. Vi har endast i nuvarande ekonomiska läge satt oss emot att man vill öka takten. Vi anser att man med hänsyn till den allmänna återhållsamhet som måste iakttagas inte gärna kan öka takten när man på andra områden tvärtom försöker att hålla tillbaka.

Nu har reservanterna begärt, att låneramen skulle ökas från fyra till sex miljoner kronor för lagerhusbyggnader. Man har här särskilt understrukt att detta beror på att man anser, att det bör skapas större lagrings- och sorteringsmöjligheter för potatis. Herr Hæggbloom sade här att det är märkligt, att det varken hos lantbruksstyrelsen eller i nionde huvudtiteln förekommer en hänvisning till den svårighet man haft under föregående höst med potatiskvaliteten. Herr Hæggbloom får dock observera, att jordbruksministern i stället har tillkallat sakkunniga som skall ta upp frågan om potatisens lagring och sortering från nya utgångspunkter. Jag skulle kunna tänka att var och en har en känsla av att det förfaringsätt man hittills tillämpat kanske inte varit det lämpligaste och givit det mest effektiva resultatet.

Herr Hæggbloom säger att det här inte behövs någon utredning utan bara pengar. Jag tror att herr Hæggbloom har alldeles fel i detta. Det pågår således nu en utredning om hur statens stöd för potatislagring och potatissortering skall utformas i framtiden. På den utredningen kan det komma att bero både hur dessa anläggningar skall se ut, hur stora de skall bli och var de skall placeras.

Jag kan inte annat än tycka att utskottsmajoriteten har rätt när den stöder Kungl. Maj:t på denna punkt och säger, att vi icke nu skall öka verksamheten utan behålla den gamla takten. Det kan vara lämpligt att avvaktade nya signalerna här innan man går över till en ökad verksamhet.

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

Herr Hæggbloom talade om att reservationen biträts av representanter från tre partier. Detta kan inte vi skryta med, men vi kan dock säga att utskottets utlåtande stöds av representanter från två partier. Vi har velat stödja Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord till herr Nilsson i Lönsboda när han påminde mig om ett uttalande jag skulle ha gjort i fjol och som skulle varit positivt. Jag vet inte om herr Nilsson märkt att det i år ges möjligheter att bygga ett nytt fruktlagerhus i Kristianstad. Det har förelegat svårigheter att på jordbrukskvoten få tillräckligt med pengar för detta, men genom medverkan från socialministern och byggministern blev det möjligheter till det. Följaktligen har jag försökt vara positivt inställd till tanken att åstadkomma fruktlagerhus.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Sköld sade här att utskottsmajoriteten väl inser nödvändigheten av detta stöd till potatislagerhus. Sedan säger han att man i nuvarande ekonomiska läge, där man på andra håll håller igen, inte kan gå med på detta. Skall verkligen, herr Sköld, kreditrestriktionerna och de besvärligheter som följer med dem stoppa absolut nödvändiga ting? Jag har tidigare reagerat emot kreditrestriktionerna, ett vapen som många gånger verkar på en slump. Skall detta vapen tas fram även här, trots att alla måste erkänna att det gäller en nödvändig åtgärd och man väl kan fastslå att denna åtgärd inte mest gagnar producenterna utan att det i stället blir konsumenterna som mest tjänar på den? Genom denna bättre sortering och lagring av potatis kan vi få både bättre och bil-

ligare potatis i marknaden, vilket vi alla kan vara betjänta av.

Herr Sköld säger att jordbruksministern har satt till en utredning, och innan den är färdig kan vi ingenting göra. Har jag fattat jordbruksministerns direktiv rätt skulle denna utredning arbeta mycket snabbt, och då bör den kunna bli färdig någon gång fram på höstkanten. Då bör det väl också finnas möjligheter att ha pengar till det förslag som utredningen kommer med. I annat fall skulle vi inte kunna få några pengar förrän under nästa riksdag, alltså till den 1 juli nästa år, såvida inte Kungl. Maj:t vill komma med en tilläggsproposition på höstriksdagen. Jag tror att det finns alla skäl till att riksdagen går in för denna reservation.

Sedan kan jag, herr talman, inte låta bli att nämna en annan sak som ryms under denna punkt. Det gäller anslaget till jordbruks-egnahemsverksamheten. Lantbruksstyrelsen har sagt att det gamla anslaget, 20 miljoner kronor, är helt förbrukat och att det är nödvändigt med en påspädning med 5 miljoner kronor. Denna begäran har också avvisats av Kungl. Maj:t och utskottet. Även här är det kreditrestriktionerna som stoppar. Här kommer generationsväxlingen in i bilden — svårigheten för unga jordbrukare att avlösa äldre. Det är ett problem, som inte bör glömmas i detta sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **HÆGGBLOM** (h):

Herr talman! Jag har inte så klart minne av att jag yttrade att här inte behövs någon utredning, såsom herr Sköld påstår att jag har sagt. Men jag lovar, att om det står i protokollet skall jag absolut inte justera bort det. Men vad jag vet att jag yttrade är, att situationen, sådan den var i höstas, var så prekär för den svenska matpotatisodlingen att man resonerade om det över huvud taget skulle gå att upp-

Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

rätthålla den eller om vi borde låta andra länder svara för vår försörjning med potatis. Den lilla ökning av möjligheterna att få större kvantiteter kvalitetsorterad potatis, som kan uppnås med kreditgarantier på 2 miljoner kronor, kan inte på något sätt omöjliggöra för utredningen att planlägga vad den skall planlägga på ett fullkomligt förut-sättningslöst sätt. Åtminstone om man känner förhållandena i potatisodlardistriktet i Småland och på andra håll har man en känsla av att situationen är sådan, att om utredningen skall tas som utgångspunkt för att man inte skall förbättra möjligheterna att utbygga de sorteringsanläggningar som finns — vilka ju fungerar bra, eftersom vi har inhemsk matpotatis som är fullt jämförbar med den importerade — då är detta alltför ensidigt inriktat på utredande. Det behövs både utredning och pengar.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Om nu herr Hæggbloom har kommit till klarhet om att det behövs utredning, finner herr Hæggbloom det då inte ganska naturligt att man väntar med att utvidga verksamheten till dess man ser vart utredningen kommer?

Herr Hæggbloom säger att situationen är prekär. Ja, den är så prekär, som den varit i många år. Det går väl inte för sig att ta den exceptionella väderleksbild som vi hade förra året till utgångspunkt för en bedömning av hur potatisodlingen och potatiskonsumtionen skall komma att bli i detta land i framtiden.

Till herr Pettersson i Dahl skulle jag vilja säga, att jag tycker visst att kreditåtstramningen skall tillämpas med urskillning. På de allra flesta områden har kreditpolitiken under det föregående året lett till att man har pressat samman volymen. Men på detta område har varken regeringen eller utskottet föreslagit att man skall mins-

ka verksamheten. Vad vi sätter oss emot är att här företa en ökning med 50 procent. Då säger herr Hæggbloom, att en ökning med 2 miljoner inte är så omfattande. Man kan säga om alla ökningarna, herr Hæggbloom, att de i och för sig inte är så omfattande, och det är så med kreditåtstramningen, att man tycker den är bra, bara den inte drabbar något man själv intresserar sig för.

När herr Pettersson i Dahl säger, att denna åtgärd inte bara gynnar producenterna utan i lika hög grad konsumenterna, vill jag säga, att vi i denna stund inte riktigt vet, hur statens stöd bör läggas för att gynna både producer och konsument. Jag tror att det är klokt att först ta reda på hur detta skall ske, innan vi ökar hastigheten i de gamla hjulspåren.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Sköld säger att läget har varit lika prekärt tidigare. Har det verkligen det? Vi har aldrig haft så mycket prat om potatisen som denna vinter, och herr Sköld bör ju veta lika väl som vi andra, att vi nu får importera potatis från utlandet till mycket höga priser, 40 öre per kilo eller kanske ännu mera.

Herr Sköld säger att vi begär en ökning med 50 procent. Det är själva läget som har konstruerat fram nödvändigheten av denna ökning. Man får inte vara så stelbent när det inträffar sådana saker som nu har hänt, att man då inte kan ändra på bestämmelserna.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Sköld, att detta, att någon får en statlig kreditgaranti, inte betyder att han får pengar på hand. Han får när han går till penninginstitutet känna av att ändamålet med lånet prövas på samma sätt som för andra. Vid det tillfället träder de svårigheter som kreditrestriktionerna medför in, ty dessa har vi

Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar

inte på något sätt undanröjt. Vi har bara velat att staten skall ge denna borgen, så att vederbörande sedan kan få sina lånebehov prövade jämsides med alla de andra behov som prövas av kreditinstituten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 128:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 97 ja och 92 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 129—137

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138**Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då jag och några medlemmar avlämnat en under denna punkt redovisad motion, vari hemställts om en personalförstärkning vid havslaboratoriet i Lysekil, vill jag här framhålla några synpunkter. Jag brukar inte ha som regel att tala för varje motion, som kanske tyvärr inte tillstyrkts, men då yrkandet i här ifrågavarande motion kommit fram från olika håll under flera år och ständigt nästan automatiskt avisats, kan jag inte längre låta denna fråga gå opåtald förbi.

Vad gäller forskningen på fiskets område var det Sverige som för omkring 50 år sedan tog initiativet till det sedermera så fruktbara samarbetet länderna emellan på havsforskningens och fiskeriundersökningarnas område. Hur har Sverige nu förvalt detta sitt initiativ? Medan andra länder energiskt och målmedvetet har stärkt sina forskarstabbar, har utvecklingen för vår del stått ganska stilla, så att vi nu är ojämförligt mycket sämre ställda, inte minst i fråga om tillgång till arbetskraft inom dessa institutioner. Den enda förbättring som skett under senare år var tillkomsten år 1952 av östersjölaboratorn. Denna laboratorstjänst fanns ju redan 1947 på lantbruksstyrelsens fiskeribyrå men kom tyvärr bort i hanteringen när fiskeristyrelsen inrättades.

Jag framhöll redan i remissdebatten att vi på detta område kommit efter i fråga om personal, och jag redovisade personalstaberna inom en del länder. Vår motion rör speciellt lysekilslaboratoriet, och jag vill lämna kammaren några uppgifter härvidlag.

Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar

Lysekilslaboratoriets hela vetenskapliga stab befinner sig bestå av tre biologer plus två hydrografer, de senare stationerade vid Oceanografiska institutet i Göteborg eller tidvis på Bornö. Om vi bara tar hänsyn till biologerna och utsluter hydrograferna, får vi tre vetenskapsmän i Lysekil. Hur står det till i andra länder? Jo, det finns 15 i Norge, 14 i Danmark och 45 i Skottland. Nog vore det på tiden att denna disproportion korrigerades. Man har en beklämmande känsla av att statsmakterna inte har klart för sig betydelsen av forskning på detta område.

Den norske fiskeridirektören gjorde nyligen ett uttalande i Bergens Tidende, varav tydligt framgick att fiskeriforskningen är ett grundvillkor för utvecklingen av fiskerinäringen. Jag tillåter mig att citera ett brottstycke ur hans uttalande. Han säger: »I dag vet alla nationer som driver fiske i någorlunda omfattning, att detta inte kan ske och att i vart fall fisket ej kan utvecklas med mindre, än man är i stånd att genomföra åtgärder för att samtidigt skydda beståndet. Sådana åtgärder måste på grund av fiskets internationella karaktär i regel vidtagas av alla de nationer, som fiskar inom ett visst område eller efter någon viss fiskart.»

Fiskeridirektören kommer också in på kapitlet om havsforskningen och fiskeriundersökningarna, som tenderar att bli en alltmer integrerande del av fisket. Jag skall, herr talman, inte citera mer ur hans uttalande, där han kommer in på en hel rad mycket beaktansvärda synpunkter som belyser just denna forsknings betydelse för fiskerinäringen.

Samma viktiga problem möter även vår svenska fiskerinäring. Sillundersökningarna på västkusten, som är av utomordentlig vikt för våra fiskare — västkustfisket är ju ett av våra allra viktigaste fisken — har endast en vetenskapsman till förfogande. Till råga på allt får han inte ens odelat koncentrera

sig på denna uppgift. I motsats till Norge har man i vårt land flera sillsorter, som det vetenskapliga arbetet måste följa. Här behöver man följa fisket året runt och exempelvis utföra beståndsanalyser av sill minst en gång i veckan på de platser, där fiske pågår. I vinter gäller det fisket i Skagerack, sedan kommer den värlekande sillen utefter kusten, därpå kommer sommarens och höstens sillfiske vid Fladen och Doggern m. fl. platser. Vidare har institutionen påtagit sig sillmärkningen. Skarpsillundersökningen kan tyvärr endast ske sporadiskt, och dock är detta fiske ytterst viktigt inte minst för hela vår konservindustri.

När rovfiske sker och man internationellt måste uppnå överenskommelser i syfte att hindra utfiskning, då är det vetenskapsmännen som måste skaffa fram bevis. Här måste man kunna sätta in en starkare målforskning.

Den nordiska konventionen om räka, hummer och havskräfta kräver fortsatta undersökningar, men vem skall utföra dem? Sverige har i närvarande stund inte tillräckliga resurser att göra detta. Jag skall här bara nämna litet om uppgifter som på senare tid tillkommit. Till de av mig här nämnda uppgifterna av äldre datum anmäler sig ständigt nya. Hösten 1954 kom exempelvis en begäran från Malmöhus län om undersökning i anledning av att sillfisket i Öresund gått så ofantligt tillbaka de senaste 15 åren. Chefen för havsfiskelaboratoriet i Lysekil var där i somras och förberedde samarbete med Lunds universitet, som har en biologisk station i Barsebäck. Dessutom har man tagit kontakt med den kommission, som för närvarande studerar föroreningsproblem i Sundet. Man har alltså nödgats enbart snudda vid detta problem, som man inte kan gå djupare in på.

Slutligen anmäler sig också Östersjön. För att bedriva de vetenskapliga undersökningar, som skyddsfrågan aktualiserar, har en laborator för närva-

Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar

rande bara högst tillfällig hjälp av en assistent i fiskeristyrelsen, vilken också har mycket annat arbete att bestyra. Vi har inte en enda man att sätta till för exempelvis planktonundersökningar i Östersjön eller Västerhavet, och dock är plankton av fundamental betydelse för produktionen. Det vore ytterst värdefullt att ha tillgång till en tillförlitlig bild härvidlag. Sannerligen kan man bli besviken för mindre än denna, jag måste tyvärr säga forskningens svältfödning, när det gäller dess arbetskraft på detta område.

För vårt framtida fiske är forskningen av livsviktig betydelse. Den är så viktig och de personella resurserna vid våra forskningsanstalter så ringa, att jag anser det vara en tvingande nödvändighet, att det statsråd som i detta ärende är föredragande måtte föranstalta om en utredning och översyn så att en upprustning kan ske.

Vår motion, som tagit upp fiskeristyreliens framställning, är synnerligen blygsam. Den personalförstärkning vi begärt utgöres av en laboratoriebiträdestjänst i lönegrad Ce 11, vidare två tekniska biträden i Ce 8. Detta skulle innebära, att de tre biologiska laboratorerna vid havsfiskelaboratoriet i Lysekil skulle kunna få var sitt laboratoriebiträde. Nu har man inte det utan får liksom låna biträde vid de olika avdelningarna. Detta är alltså det vittomfattande förslag ifrån motionärerna vilket jordbruksutskottet har ställt inför.

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att yrka bifall till motionen; det förstår jag är utsiktslöst. Vad jag avsett med detta anförande är att på det kortfattade sätt, som jag har nödgats göra det, söka ge kammarledamöterna en bild av vad denna forskning betyder för fisket och hur andra nationer ser på denna fråga. Med detta som bakgrund skall jag blott citera utskottets svar på motionens blygsamma krav. Det har följande lydelse: »Beträffande det i motionerna I: 375 och II: 325 framförda

yrkandet om viss personalförstärkning vid havsfiskelaboratoriet i Lysekil finner utskottet tillräckliga skäl icke ha förebragts för bifall till detsamma, utan ansluter sig utskottet till Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga.»

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 139—177

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 178***Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar**

Kungl. Maj:ts framställning under punkten 188 (s. 409—413) innefattade anslagsanvisning till avlöningar med 10 228 400 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 145 av herr *Hansson m. fl.*, likalydande med II: 184 av herr *Stiernstedt m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta, att en tjänst såsom förste länsskogvaktare i Ca 19 i Hallands län skulle utbytas mot en tjänst såsom länsskogvaktare i Ca 17 i Stockholms län; samt

2) I: 383 av herr *Olofsson, Uno, m. fl.*, likalydande med II: 307 av herrar *Widén* och *Antby*.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 145 och II: 184, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 10 228 400 kronor; samt

2) att motionerna I: 383 och II: 307 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hansson, Uno Olofsson, Hæggblom, Antby, Nilsson* i Lönsboda och *Johansson*

Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar

i Öckerö, vilka ansett att utskottet under 1) bort hemställa att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 145 och II: 184, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 10 228 400 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Sedan ett tiotal år tillbaka har det varit regel att länsskogvaktare, som tillika varit föreståndare för skogsvårdsgård, har erhållit placering som förste länsskogvaktare i 19 lönegraden. Denna princip har följts sedan år 1946. I sina petita till fjolårets riksdag föreslog skogsvårdsstyrelsen uppflyttning av ett antal tjänster till 19 lönegraden. Kungl. Maj:t sade emellertid nej till detta förslag. Men motionsledes yrkades då, att sex tjänster med föreståndarskap för skogsvårdsgård skulle uppflyttas till förste länsskogvaktare. Utskottet ansåg att framställningen var väl motiverad, men man ville inte med hänsyn till en bebådad utredning göra någonting åt saken.

I år har skogstyrelsen föreslagit ett utbyte av tjänster mellan Stockholms och Hallands län på det sättet, att en vakantsatt tjänst som förste länsskogvaktare i Hallands län skulle överflyttas till Stockholms län och en tjänst i 17 lönegraden i stället föras till Hallands län. Kungl. Maj:t har inte velat vara med om detta kristliga byte. Frågan har förts fram i motionen, men utskottets majoritet har inte velat gå med på förslaget. Vi är dock några stycken som har samma uppfattning som skogstyrelsen, att det är särskilt angeläget att på skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län en tjänst som länsskogvaktare bytes mot en tjänst som förste länsskogvaktare. Vi har därför reserverat

oss till förmån för det i motionerna I: 145 och II: 184 framförda yrkandet, som är i överstämmelse med skogstyrelsens förslag. Det kan anmärkas att den tjänst det här gäller är särskilt krävande, när den är förenad med föreståndarskap för Stockholms läns skogsvårdsstyrelses skogsvårdsgård.

När man nu från alla håll intresserar sig för skogsvårdens upprustning, måste man starkt ifrågasätta om det kan vara klokt av riksdagen att följa jordbruksministerns rekommendationer i detta avseende och gå ifrån en tidigare tillämpad princip. Med hänsyn till detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 15, avgiven av herr Hansson m. fl.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Herr Antby erinrade om att en framställning angående förändring av vissa av länsskogvaktartjänsterna var uppe vid fjolårets riksdag men då avslogs i enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan. Nu föreligger samma fråga på nytt vid årets riksdag. Skälet till Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens beslut förra året var, att man först ville avvakta 1955 års skogsvårdskommittés betänkande. Något sådant har ännu inte kommit, och i detta läge anser utskottsmajoriteten att vi måste avvakta utredningens förslag, innan en förändring kan ske på denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter gi-

Skogsvård m. m.: Statens skogsförbättringsanslag

ven varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 178:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Antby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 65 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 179

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 180**Skogsvård m. m.: Statens skogsförbättringsanslag**

Kungl. Maj:ts framställning under punkten 190 (s. 422—424) innebar, att anslaget för nästa budgetår skulle uppföras med 2 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett antal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I motionerna I: 146 av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl., likalydande med II: 202 av herr *Magnusson m. fl.* hade hemställts,

såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte uttala att förevarande anslag för budgetåren 1955/56 och 1956/57 i sin helhet skulle utgå till angivet ändamål.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 474 och II: 609, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Statens skogsförbättringsanslag för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor;

2) förklara, att under nämnda budgetår skulle från samma anslag för andra med detsamma avsedda ändamål än bekämpande av skogsinsekter få beviljas bidrag å tillhopa högst 2 250 000 kronor i enligt med de grunder, som angivits i punkten.

B. att motionerna I: 474 och II: 609, såvitt avsåge yrkandet om ändring av grunderna för erhållande av statsbidrag till skogsdikning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

C. att motionerna I: 146 och II: 202, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eskilsson* och *Hæggblom*, vilka ansett, att utskottet under C. bort hemställa, att motionerna I: 146 och II: 202, såvitt nu vore i fråga, måtte anses besvarade med vad reservanternas anfört.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Om den motion som ligger bakom reservationen på denna punkt skulle rullas upp, skulle jag väl komma i konflikt med § 90 regeringsformen, och för att inte riskera det och för att i övrigt avkorta debatten skall jag bara yrka bifall till reservationen nr 16.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Med herr Hæggblom

Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

som föredöme skall inte heller jag ta upp de motiveringar som är anförda i motionen, och jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 181***Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.**

Kungl. Maj:t hade under punkten 192 (s. 426—427) föreslagit riksdagen att för nästa budgetår anvisa 1 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 141 av herr *Velander m. fl.* samt II: 198 av herr *Östlund m. fl.*, vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt dels till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 100 kronor, dels medgiva, att under budgetåret 1956/57 besluta om bidrag, varom nu vore fråga, måtte meddelas intill ett belopp av 1 600 000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 141 och II: 198, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor; samt

2) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 141 och II: 198, såvitt anginge den i motionerna avsedda ramen för beviljandet av bidrag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. under budgetåret 1956/57.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Eskilsson, Hæggbloom, Antby, Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 141 och II: 198, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor; samt

2) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 141 och II: 198, såvitt nu vore i fråga, fastställa ramen för beviljande av bidrag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. till 1 600 000 kronor under budgetåret 1956/57.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HÆGGBLUM** (h):

Herr talman! Under hänvisning till den motivering som jag lämnade vid behandlingen av punkt 10 ber jag nu att få yrka bifall till reservation nr 17.

Herr **JONSSON** i Strömsund (s):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som från utskottets sida har lämnats vid behandlingen av tidigare punkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punk-

Lantmäteristaten: Avlöningar

ten 181:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggblom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 68 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 182—189

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 190***Lantmäteristaten: Avlöningar**

Kungl. Maj:ts under punkten 201 (s. 445—461) gjorda framställning innebar — förutom hemställan till riksdagen att medgiva ändringar i personalförteckningen och fastställa ändrad avlöningsstat — en medelsanvisning av 19 867 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett flertal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I motionen I: 386 av herr *Hermanson, Herbert, m. fl.*, likalydande med II: 323 av herr *Johansson* i Torp *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa medel för inrättande av ett nytt lantmäteridistrikt i Göteborgs och Bo-

hus län enligt vad lantmäteristyrelsen föreslagit i sina anslagsaskanden.

I de likalydande motionerna I: 389 av herr *Larsson, Nils Theodor*, och herr *Mannerskantz*, samt II: 312 av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1956/57 utöver de anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar, som föreslagits under nionde huvudtiteln, bevilja erforderliga medel för inrättande av en ordinarie tjänst i Ca 32 i stället för den nuvarande tjänsten i Cg 31 samt en tjänst i Ce 31 och en i Ce 13 vid den speciella skiftesorganisationen i Kalmar län.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 29 och II: 37, I: 43 och II: 53, II: 52, I: 152 och II: 196, I: 386 och II: 323, I: 387 och II: 314 samt I: 388 och II: 313, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, I: 150 och II: 195, I: 151 och II: 187 samt I: 389 och II: 312,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantmäteristaten, som av utskottet angivits;

b) fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för lantmäteristaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57.

c) till Lantmäteristaten: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 19 867 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med anledning av vad utskottet anfört, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åtgärder snarast möjligt och senast genom förslag till 1957 års riksdag vidtoges för förstärkning av personalen inom sådana distrikt, som med hänsyn till arbetsbelastningen vore mest i behov därav.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Tjällgren, Eskilsson, Hansson, Hæggblom* och *Rimås*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Lantmäteristaten: Avlöningar

Herr ERICSSON i Näs (bf):

Herr talman! Frågan om en intensifiering av lantmäteriverksamheten i Kalmar län har tidigare behandlats i denna kammare. Jag väckte motioner 1950 och 1951, men dessa ledde inte till något resultat. 1952 fick vi ett embryon till den speciella skiftesorganisation, som vi anser nödvändig och som behöver ytterligare utbyggas.

Orsaken härtill är att Kalmar län näst Dalarna torde vara det län som har det största behovet av lantmäteriverksamhet och skiftesverksamhet. Vi har 44 000 hektar som är oskiftade, och vi har en hel del gamla skiften i gång. Jag kan räkna upp nästan samma skiften nu som jag gjorde 1951. Jag kan nämna att vi har ett skifte, Östrahult, som påbörjades 1935 tredje gången och ännu inte är slutfört. Det är alltså 21 år sedan. Första gången detta skifte påbörjades var 1849, för 107 år sedan. Vi har Triabo, som påbörjades 1938. Det är 18 år sedan. Vi har Vassemåla som påbörjades 1935, för 21 år sedan. Vi har Dalsebo, som påbörjades 1931 och blev klart efter mer än 20 år mest tack vare en personlig insats från överlantmätarens sida. Där hade vi en by med 17 jordägare och skiftenas antal var 268. Den förvandlades till en by, där man nu har skiftena i en eller två bitar på varje andel. Södra Vi påbörjades 1928. Det är 28 år sedan.

När jag säger 44 000 oskiftade hektar är det knappast någon som tänker på vad det betyder. Man har svårt att tänka sig, hur stor en sådan yta är. Men 44 000 hektar är en 11 meter bred remsa runt ekvatorn. Eller om vi lägger det i ett skifte med ett hörn i Stockholm och ett i Malmö det blir ändå 733 meter brett. Det är den jordareal som bör skiftas i Kalmar län, innan människorna där kan få det hyggligt och leva på sådant sätt som man skall göra i våra dagar.

I Kopparberg har man en skiftesorganisation. Vi skulle behöva utbygga

den vi har i vårt län så stor att den skulle kunna ta åtminstone 2 000 hektar per år, och då fick vi ändå i 22 år vänta på att länet skulle bli färdigskiftat.

Kostnaderna härför är inte bortkastade pengar. Man har gjort försök i Dalarna, och dessa visar att inkomstförbättringen täckte skifteskostnaderna jämte ränta efter sex år för jordbrukarna. Man gjorde en kalkyl över statens utgifter och fann, att man i form av ökade skatteintäkter från byarna fick tillbaka kapitalet med ränta efter 20 år.

Dessa provskiften gjordes 1926 och 1927. 1948 hade brukarna i skiftade byar i medeltal 1 000 kronor större årsinkomst än i de oskiftade. Det är alltså inte fråga om att lägga ut pengar, utan det är fråga om att sätta in pengar, som mycket väl betalar sig både för den enskilde och för staten.

Naturligtvis har en sådan sak som skifte också stor psykologisk inverkan. Byarna får liksom nytt liv.

Jag kan försäkra att utan att vi får dessa frågor lösta de oskiftade byarnas folk inte på något sätt kan tillgodogöra sig frukterna av den inre rationalisering som normalt annars kommer människorna till godo, där man redan har dessa saker klara.

Jag skall inte ställa något yrkande här. Vi har motionerat från hela länsbänken, och den som står först på motionen får ställa yrkandet. Men jag vill hemställa till vederbörande statsråd att inte glömma Kalmar län — det gäller både norra och södra delen — när denna fråga nästa gång blir aktuell.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Få områden har i år varit föremål för riksdagens intresse i så hög grad som lantmäteriväsendet. Mer än 20-talet motioner är i första omgången frukten av detta intresse. Detta säger väl att något är på tok inom detta område.

Lantmäteristaten: Avlöningar

Vi på kalmarbänken har gemensamt gjort en framstöt för att förstärka skiftesorganisationen. Vid flera tillfällen, senast i fjol då statsrevisorernas berättelse behandlades, kunde vi konstatera att tiotusentals hektar jord fortfarande ligger oskiftade. Som jag själv har mitt hemvist i en sådan by, skulle jag kunna dra de mest befängda historier om förhållandena. Jag avstår från detta, men jag vill slå fast att en god arrondering är fundamentet för all rationalisering. Det är detta som riksdagen glömde vid 1947 års jordbruksbeslut. Lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet hänger därför i luften i långa stycken, så länge byarna är oskiftade.

Allt talar för att resurserna måste ökas för skiftesorganisationen. Detta framhålles med skärpa, när män av facket samlas. Hushållningssällskapens förbund påtalade förhållandet vid sitt senaste möte. Skogsvårdsstyrelsen och skogsvårdsföreningarnas förbund har haft frågan uppe gång på gång, och senast har problemet tagits upp i den Sköldska skogsmotionen.

Nu skriver utskottet, att man bör avvakta 1954 års fastighetsbildningsutredning. Ja, det finns intet bättre att krypa bakom, när det är besvärligt, än en sittande utredning. Utredningar har också förmågan att sitta ovanligt länge.

Nu är det dock så, att skall denna fråga lösas och oavsett hur den löses, behövs mycket högt kvalificerad personal. Den stampar man inte fram i en handvändning. Men bygger man ut lantmäteriet och skiftesväsendet så småningom, ja, då söker sig kvalificerat folk till detta fack i stället för att som nu oftast gå över till enskild tjänst.

Vi i Kalmar län begär nu en viss förstärkning av skiftesorganisationen. Egentligen innebär detta inte en reell förstärkning, ty vi har blivit fråntagna en förfogandelantmätare, och distrikten har minskat från åtta till sex. Det märks också på eftersläpningen. Nu

kräver vi, att chefen för skiftesorganisationen i Västervik blir ordinarie. Det är det första. Vi riskerar annars lätt att mista honom, och det har vi inte råd till. Han kan vilken dag som helst få ordinarie distriktslantmätartjänst. För att det hela skall löpa någorlunda krävs ännu en lantmätare i Ce 31 samt ett skrivbiträde. Anspråken är så blygsamma och arbetsuppgifterna så betydelsefulla, att de bör kunna vinna riksdagens bifall.

Jag ber på dessa skäl, herr talman, att få yrka bifall till motion II:312.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag tillhör ett län, där det råder »normala» förhållanden. Det kan därför synas underligt, att jag har avgivit en blank reservation till förevarande punkt i detta utlåtande. Anledningen härtill är, att jag inte är riktigt säker på vad utskottets skrivning kan innebära. På sid. 187 i utskottets utlåtande heter det nämligen: »Utskottet anser emellertid, att redan nu åtgärder kan vidtagas inom ramen för den bestående organisationen för att nedbringa arbetsbalansen i de svårast belastade distrikten. Ett genomförande av förslagen om utökning av distrikts antal skulle enligt utskottet förutsätta, att en omfördelning äger rum av den befintliga lantmäteripersonalen på ett annat sätt än vad som för närvarande gäller. En dylik om disposition bör kunna ske även om antalet distrikt icke utökas.»

Om denna skrivning innebär, att man skall kunna flytta ett distrikt från ett län, där det råder normala förhållanden, till ett annat område, t. ex. Kalmar län, där det råder onormala förhållanden, vill jag bara redan nu säga, att jag anser, att detta inte är någon lösning. Denna om disposition får inte ske på sådant sätt, att ett distrikt, som nu har det drägligt, kommer att få sådana besvärligheter att dras med som

Lantmäteristaten: Avlöningar

de svårast belastade distrikten. Det är bara detta jag vill ha sagt redan nu. För övrigt anser jag, att detta inte skulle vara någon lösning på lång sikt. Det är knappast ens en lösning för dagen.

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen vill jag bara i korthet uttala ett djupt beklagande av att utskottet inte velat tillstyrka motioner bl. a. av mig om inrättande av ytterligare ett lantmäteridistrikt i sundsvallsregionen, något som två gånger har föreslagits av lantmäteristyrelsen. I min egenskap av ägodelningsdomare i Medelpads östra domsaga är jag nämligen utomordentligt väl medveten om vilka osedvanligt långa väntetider som nu gäller för förrättningarna i Sundsvalls norra och mellersta distrikt, vilka distrikt avsetts bli uppdelade på tre. Att dessa fördröjningar är till stor nackdel för befolkningen är uppenbart.

Jag anser mig emellertid, då intet reservationsyrkande här har framställts, inte böra nu framställa något yrkande om bifall till min motion.

Herr **JOHANSSON** i Torp (s):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att det inte är någon svårighet för kammarens ledamöter — jag tänker då närmast på dem som är bosatta på landsbygden — att dra fram vittnesmål om svårigheterna på lantmäteriområdet. Jag kan emellertid ändå inte underlåta att anföra ett enda litet exempel på vilka svårigheter vi har att dras med inom vårt län.

Jag tänker då närmast på en inlösnings enligt ensittarlagen, som jag varit i tillfälle att medverka i. I det fallet var jordägaren och köparen först överens om frivilligt köp, men då lantmätaren kom och skulle verkställa avstyckningen, fann han, att densamma av jordpolitiska skäl inte kunde beviljas. Han hänvisade därför parterna att gå

den vägen att formellt anlita ensittarlagen, vilket köparen också gjorde. Det tog tre år från det att ansökningen var ingiven tills lantmätaren kunde hålla första förrättningen, och sedan tog det ytterligare tre år, innan lantmätaren kunde komma och avsluta det hela — sålunda sex år efter det ansökningen var ingiven. Under den tiden hade jordägaren hunnit ångra sig beträffande det överenskomna priset och ville inte längre stå fast vid den överenskommelsen. Förrättningsmännen såg sig då tvungna på grund av det ändrade prisläget att i någon mån gå jordägaren till mötes och medgiva en ökning av köpesumman.

Det var ett enda fall bland otaliga andra, som visar vilka olägenheter som följer med den nuvarande bristen på detta område. Jag kan upprepa vad jag sade i början av mitt anförande, nämligen att några långa vittnesbörd inte behövs om det behövs, så väl känt som detta är.

Jag gör mig inga illusioner om utgången av detta ärende här i kväll, men jag anser mig likväl böra yrka bifall till motionerna I: 386 och II: 323.

Herr **GUSTAFSON** i Dädesjö (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att utskottets utlåtande på förevarande punkt är resultatet av en kompromiss mellan olika meningar inom utskottet.

Jag ber att i största korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner i avseende å motionen II: 312, nämligen dels på bifall till ifrågakavande motion dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Härefter framställde herr talmannen i fråga om motionen II: 323 propositioner dels på bifall till denna motion dels ock på avslag därå; och avslag kammaren motionen.

Byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar

Slutligen bifölls, på därå av herr talmannen framställd proposition, utskottets under punkten i övrigt gjorda hemställan.

Punkterna 191—224

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 225

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Statlig garanti för befrämjande av fiske på avlägsna fiskewatten, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Befrämjande av fiskefartygs förseende med radiotelegraf- eller radiotelefonstation jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 3

Kapitalinvesteringar i jordbruket

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar**

Kungl. Maj:t hade under denna punkt (s. 3—6) föreslagit en medelsanvisning av 155 900 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 44 av herr *Olofsson, Uno, m. fl.* samt II: 51 av herr *Jacobson i Vilhelmina m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att till byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar för budgetåret 1956/57 anvisa ett belopp av 155 000 kronor utöver det belopp Kungl. Maj:t föreslagit, eller tillhopa 310 900 kronor, varav 155 000 kronor för uppförande av trenne förmansbostäder vid Röbbäcksdalens försöksgård.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 44 och II: 51, till Byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 155 900 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade anmälts av herrar *Lage Svedberg, Hjalmar Nilsson, Uno Olofsson, Jacobson i Vilhelmina, Antby, Agerberg och Nilsson i Lönsboda.*

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina (s):

Herr talman! I Röbbäcksutredningens slutbetänkande, som avgavs i januari 1954, framhölls bland annat i fråga om byggnadsbehovet för jordbruksförsöksavdelningen och försöksgården, att det för de anställda vid avdelningen och gården erfordrades minst tre bostäder, nämligen för ladugårdsförman, traktorskötare och försöksförman.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök understödde denna framställning i skrivelse till Kungl. Maj:t i september 1954 och förnyade sin hemställan till Kungl. Maj:t i augusti i fjol. Styrelsen erinrar om att föreståndaren för försöksgården ånyo påtalat svårigheten att anskaffa kompe-

Byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar

tent arbetskraft, enär bostäder icke kan erbjudas.

Såväl vid fjolårets som vid årets riksdag har departementschefen ansett sig icke kunna tillstyrka någon medelsanvisning för uppförande av dessa byggnader, numera kostnadsberäknade till 155 000 kronor. Departementschefens avstyrkande grundar sig givetvis på den inskränkning i den statliga investeringsverksamheten, som för närvarande anses nödvändig.

Samtliga västerbottensrepresentanter i såväl första som andra kammaren hemställer i motioner om ett anslag för nämnda ändamål å 155 000 kronor. Det är ytterst starka skäl som kan anföras för ett bifall till motionerna, vilket i detta fall är liktydigt med bifall till den blanka reservation, som under punkt 2 i jordbruksutskottets utlåtande nr 10 anförts av herrar Svedberg, Hjalmar Nilsson, Uno Olofsson, Antby, Agerberg, Nilsson i Lönsboda och mig. Ja, vi var ännu fler i utskottet som röstade för bifall till motionerna, bland andra utskottets ärade ordförande, herr Tjällgren. Motionerna avslogs emellertid i utskottet med en enda rösts övervikt.

De nuvarande förhållandena beträffande de anställdas bostäder är icke tillfredsställande. Traktorskötaren, som har familj, bebor en mycket bristfällig bostad, som han lyckats förhyra i närheten av sin arbetsplats. Ladugårdsförmannen, som står i beredskap att gifta sig, saknar möjlighet att erhålla lämplig bostad. Den ena ladugårdskarlen, som har familj, har lyckats hyra bostad i Teg. Den andre ladugårdskarlen bor i Böle. Rättaren har icke lyckats komma över någon bostad i närheten av sin arbetsplats utan bor med sin familj i Umeå stad.

Jag tillåter mig fråga kammarens ärade ledamöter, om det är värdigt staten, som om möjligt bör vara mönsterarbetsgivare, att fullständigt bortse från huruvida de vid försöksgården an-

ställda har tillgång till bostad eller inte. Jag respekterar och accepterar till fullo de åtgärder som statsmakterna måste iakttaga när det gäller begränsning av den statliga investeringsverksamheten, men i detta fall tror jag, att man gått för hårt fram. En privat arbetsgivare skulle absolut inte kunna ställa sig så kallsinnig till de anställdas berättigade intressen av tillgång till bostäder, belägna någorlunda nära arbetsplatsen, som riksdagen i detta fall skulle göra, därest utskottets förslag bifalles. Arbetena och jordbruksdriften vid försöksgården pågår ju i ökad omfattning. För dagen uppgår djurbesättningen sålunda till inte mindre än 103 djur.

Jag tror inte, att det statsfinansiella läget skulle i oroväckande grad rubbas, därest 155 000 kronor anslås till de bostäder som nu är i fråga, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till motionen II: 51.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Det förefaller väl ändå, som om bostadsmarknaden i Umeå inte vore mer ansträngd än att det åtminstone för något eller några år utan större svårigheter ginge att anskaffa bostäder åt ifrågasvarande arbetare vid försöksgården i Röbbäcksdalen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan, med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 51; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 3—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

§ 4

Föredrogos vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om vissa direktiv till 1955 års norr-ländska vattenkraftsutredning,

nr 12, i anledning av väckta motioner om utjämning av priserna på flytande drivmedel i olika delar av landet, och

nr 13, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att giva den 6 juni ställning av svensk nationaldag med helgdags karaktär och kyrklig prägel.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5

Herr TALMANNEN:

Jag får meddela, att de nu för första gången bordlagda ärendena är avsedda att komma till avgörande först efter påsken, nämligen vid plenum onsdagen den 4 april, som är avsett att bli ett arbetsplenum. Detta plenum tager sin början kl. 14 sagda dag, såsom förut meddelats.

Detta gäller sålunda de ärendena, som i dag har bordlagts för första gången. De, som på dagens lista är upptagna såsom en gång bordlagda, kommer upp till behandling på fredag.

§ 6

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDBERG (s), som anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av de kungl. propositioner, som bordlagts eller hänvisats till utskott vid kammarens sammanträde i dag, må med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det propositionerna kom kammaren tillhanda.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning

av väckta motioner om inrättande av en särskild rättsnämnd för resningsfrågor, och

bankoutskottets memorial nr 7, angående höjning av avlöningsförmånerna för vissa riksdagstjänstemän.

§ 8

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Tjeckoslovakien.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 mars 1951 (nr 148) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen.

Slutligen anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 131, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare; och

nr 134, angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 132, för f. d. lagmannen Alfred Bexelius att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 133, för hovrättsassessorn Carl Ulf Vilhelm Lundvik att vara riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare;

nr 135, för rådmannen Erik Anton Wilhelmsson att vara riksdagens militieombudsman; och

nr 136, för hovrättsrådet Karl Hugo Henkow att vara riksdagens militieombudsmans ställföreträdare.

§ 9

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 97, angående inrättande av en statens pris- och kartellnämnd, m. m.,

nr 110, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1956/57 m. m.,

nr 111, angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56,

nr 123, angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande m. m.,

nr 128, angående inrättande av en civil reservläkarkår, och

nr 130, angående anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmäldes följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner, nämligen

nr 673, av herr *Lindberg*, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, an-
gående vissa anslag till epileptikervår-
den för budgetåret 1956/57, och

nr 674, av herr *Jansson* i Kalix m. fl.,
i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion, nr 102, angående anläggande av
ett godsspår Morjärv—Karlsborgs bruk.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 0.31 på natten.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 23 mars

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 16 in-
nevarande mars.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Beträffande riksdagsarbetet efter påsk
får jag meddela, att arbetsplena kom-
mer att anordnas ej blott, såsom förut
meddelats, onsdagen den 4 april utan
även fredagen den 6 april, båda dagar-
na med början kl. 14.00. Även under
tiden därefter torde vi ha att räkna med
arbetsplena såväl onsdagar som freda-
gar, och på onsdagarna torde det i regel
bliva nödvändigt att börja kl. 10.00.

§ 3

Svar på fråga ang. vidtagande av vissa
åtgärder i arkivgallringsfrågan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet PERSSON, som anförde:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat
mig, om jag har för avsikt att vidtaga
de i årets statsverksproposition före-
bådade åtgärderna i arkivgallringsfrå-
gan innan riksdagen beräknas fatta be-
slut under den ifrågavarande punkten
i huvudtiteln.

Härpå vill jag svara, att jag ämnar
inom kort anhålla om bemyndigande

Svar på fråga ang. utredningen om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i Sverige

att tillkalla en kommitté med uppdrag att under något eller några år effektivt syssla med frågorna om utgallringen av statliga arkivalier.

Härpå yttrade

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min enkla fråga. Statsrådet har onekligen tagit god tid på sig. Frågan framställdes den 17 januari, och då borde väl statsrådets korta svar på densamma ha kunnat lämnas något tidigare. När riksdagen införde frågeinstitutet som ett komplement till interpellationsinstitutet var ju tanken att svaren skulle komma rätt snabbt efter frågorna.

I själva sakfrågan vill jag säga att jag tror att en sådan kommitté, som statsrådet vill tillsätta, kan göra mycket stor nytta. Jag är visserligen av den uppfattningen att det är bättre med ett permanent gallringsorgan än med en tillfällig kommitté, då ett permanent organ kan bevaka att hänsyn till gallringssynpunkterna tages redan vid arkivläggningen och även kan övervaka verkställigheten av gallringsbeslut. Jag hoppas emellertid att statsrådet kommer att ge de sakkunniga sådana direktiv, att de får möjlighet inte bara att syssla med de aktuella gallringsfrågorna, utan också att ta ställning till och lägga fram förslag till ett eventuellt permanent gallringsorgan.

Slutligen, herr talman, vill jag uttala den förhoppningen att Tryckfelsnisse inte kommer att spela mig samma spratt som i tisdags. I rubriken i snabbprotokollet till min interpellation står det nämligen att jag vill »bereda ökat skydd åt riksarkivets arkivarier». Människovänlig som jag är har jag ingenting emot den saken, men jag hoppas, att det av dagens protokoll kommer att framgå att mina initiativ i fråga om

gallring avser arkivalier och inte arkivarier.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. utredningen om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som anförde:

Herr talman! Herr Håstad har frågat mig om anledningen till att den i fjol skyndsamt utlovade utredningen av frågan om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i Sverige ej kommit till stånd.

Härpå vill jag svara följande. Inom ecklesiastikdepartementets vittomfattande område finnes ständigt stora och viktiga utredningsfrågor. Detta gäller även på arkivväsendets område. Jag har nyss svarat på en enkel fråga av fröken Vinge och därvid anmält, att jag anser en särskild sakkunnigutredning erforderlig för de allmänna gallringsfrågorna, som ju har mycket stor ekonomisk betydelse. Kungl. Maj:t har dessutom tidigare i dag tillkallat två sakkunniga för att i vissa hänseenden överarbeta 1952 års arkivgallringsvaksakunnigas förslag och i sådant syfte framlägga förslag till en kungörelse om gallring av kommunala arkiv. Den av herr Håstad i hans fråga berörda utredningen har också förberetts inom ecklesiastikdepartementet.

När det gäller ett departement med så omfattande utredningsväsen som ecklesiastikdepartementets måste emellertid en noggrann planläggning och ganska stor restriktivitet iakttagas vid igångsättandet av nya utredningar. Även om något direkt samband ej finnes mellan de angivna tre utredningarna inom arkivväsendet, har det ansetts lämpligt att först söka åstadkomma en kungörelse om gallring av de kommunala arkiven och i samband härmed påbörja ar-

Svar på fråga ang. utredningen om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i Sverige

betet med de allmänna gallringsfrågorna, innan frågan upptages om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i landet. Den sistnämnda utredningsfrågan är således ingalunda bortglömd inom departementet men dess igångsättande torde komma att ske tidigast i höst.

Härefter yttrade

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Om jag rätt fattade sista delen därav är det statsrådets avsikt att instundande höst tillsätta en kommitté.

Eftersom resultatet är det väsentliga, kan jag i huvudsak förklara mig tillfredsställd med svaret. Jag vill emellertid framhålla att även om jag inser nödvändigheten för statsrådet att planlägga utredningarna, så många utredningskrav som det finns inom hans departement, rör dock denna utredning en angelägenhet som inte så lätt kan uppskjutas. Det gäller ju att försöka förhindra förskingring av kanske ibland oersättliga arkivalier. När jag och några med mig genom en motion föregående år aktualiserade denna fråga, var den inte alls ny, utan den hade redan 1950 bragts inför departementet genom en framställning från riksarkivet.

Något mer än ett halvt decennium kommer alltså att åtgå, innan något från departementets sida har gjorts i frågan. När man tänker på att åtgärder för att registrera och bevara enskilda arkiv vidtagits, inte bara i England och Skottland, såsom påpekades i fjolårets motion, utan även i våra skandinaviska grannländer — i Danmark redan 1922, Finland 1951 och Norge 1954 — så tycker man att även vårt land borde ha råd med den utgift det här gäller. Den kan, såvitt jag förstår, aldrig bli av någon större omfattning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner:

nr 97, angående inrättande av en statens pris- och kartellnämnd, m. m., och nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1956/57 m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56, hänvisades propositionen, såvitt angick riksdagens yttrande rörande åtgärder i syfte att uppnå en jämnare beläggning på fångvårdens anstalter, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogos var för sig och remitterades till statsutskottet följande propositioner, nämligen

nr 123, angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande m. m.,

nr 128, angående inrättande av en civil reservläkarkår, och

nr 130, angående anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen.

§ 6

Föredrogos var efter annan och hänvisades till statsutskottet följande på bordet vilande motioner:

nr 673, av herr *Lindberg*, och

nr 674, av herr *Jansson* i Kalix m. fl.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1 och bankoutskottets memorial nr 7.

§ 8

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—50

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 56, s. 118—120) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 215 000 000 kronor dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels likalydande motionerna I: 403 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 485 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 190 000 000 kronor och det begärda beställningsbemyndigandet med 200 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Jansson m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.* (II: 483), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att de av Kungl. Maj:t för budgetåret 1956/57 äskade beställningsbemyndigandena för anskaffning av

tygmateriel m. m. för armén, för fartygsbyggnader, för anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen samt för anskaffning av flygmateriel m. m. måtte nedskäras med tillhoppa 250 miljoner kronor och att vederbörande utskott måtte framlägga förslag under vilka av förberörda anslag ifrågavarande minskningar borde äga rum.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 403 och II: 485 samt I: 404 och II: 483, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 215 000 000 kronor;

b) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Leander*, *Hesselbom*, *Thun*, *Söderberg*, *Åkerström* och *Karlsson* i *Olofström*, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 403 och II: 485 samt med bifall till motionerna I: 404 och II: 483, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 155 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KARLSSON** i *Olofström* (s):

Herr talman! Med talmannens benägna tillstånd får överläggningen under denna punkt även beröra punkterna 86 och 111.

Vad det råder delade meningar om under fjärde huvudtiteln för nästa budgetår är närmast de förslag till ökade beställningar, som försvarsministern framlagt i sin proposition. Jag vill inledningsvis erinra om att denna ökning rör sig om så mycket som 386 miljoner

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

kronor. Om man härvid tar i betraktande, att beställningsbemyndigandena föregående år uppgick till 772 miljoner kronor, skulle det innebära, att riksdagen, om den i dag bifölle försvarsministerns förslag under dessa punkter, bemyndigade Kungl. Maj:t att inom de tre försvarsgrenarna utlägga beställningar på icke mindre än 1 158 miljoner kronor. Om vi i det sammanhanget också tar med, att riksdagen under tidigare år har medgivit Kungl. Maj:t att utlägga beställningar som icke täcks av anslag, skulle riksdagen den 30 juni 1957 ha medgivit beställningsbemyndiganden på sammanlagt närmare 2,5 miljarder kronor, som alltså icke täcks av anslag från dess sida. Det är dock helt naturligt, att riksdagen får bevilja sådana inom en mycket snar framtid.

I anledning av dessa förhållanden har några ledamöter av såväl första kammaren som denna kammare inlämnat en motion, vari vi föreslagit en begränsning av beställningsbemyndigandena med 250 miljoner kronor. Inom parentes vill jag säga, att varken motionärerna eller de reservanter, som finns i denna fråga, har föreslagit någon prutning, vad det gäller anslagsbeloppen för nästa budgetår under denna huvudtitel. Vi har endast föreslagit en minskning av bemyndigandena i de avseenden, som jag här har berört. Förden skull kan man väl slå fast, att de skriverier, som förekommit under de senaste dagarna i en stor del av dagspressen, där man i olika ordvändningar gjort gällande, att det inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen skulle finnas ett ganska stort antal personer, som vore besjälade av försvarsnihilism, måste anses vara vederlagda.

Jag övergår till motionen och den reservation, som fogats till dessa punkter. Det kanske invändes, att det framställda yrkandet är tilltaget i överkant och att de förslag, som försvarsministern har lagt fram, har följts av de flerårsplaner för försvaret, som riksdagen tidigare

beslutat om. Men jag vill påpeka att de kostnadsramar, som riksdagen godkänt, icke har kunnat hållas dels på grund av den tekniska utvecklingen inom det militära området, dels på grund av prisstegringar. Kostnadsramarna har redan sprängts, och jag skall bara ta ett exempel från flygets område. Det har visat sig, att om man följde planen och hölle sig till den ram, som senast i fjol i princip godkänts av riksdagen, skulle det bli en ökning av de sammanlagda kostnaderna under sjuårsperioden för flyget på inte mindre än 548 miljoner kronor. Enligt propositionen har försvarsministern för sin del godtagit denna ökning.

Härtill kommer ett annat väsentligt problem, som man enligt vårt sätt att se inte kan förbigå. Med de mycket stora årliga anslag, som riksdagen under de senaste åren beviljat till tygmateriel för de olika försvarsgrenarna, har följt betydande leveranser av vitt skilda slag, och fortifikationen har inte hunnit med när det gällt byggandet av flygfält, kaserner, uppställningsplatser och en rad andra viktiga anläggningar, som är nödvändiga, om materielen skall kunna bevaras och tjäna sitt ändamål. I en skrivelse från överbefälhavaren framhålls, att exempelvis pjäser som levererats för kustartilleriet ligger upplagrade, då det inte finns uppställningsplatser för dem. Samma är förhållandet inom andra försvarsgrenar, inte minst inom flyget. Jag kan peka på att mycket dyrbar och ömtålig radar- och telemateriel inhyses i provisoriska lokaler. Den ansvariga militära ledningen har framhållit dels att brandrisken är stor, dels att materielen tar skada av väder och vind. Jag hänvisar i detta fall till vad överbefälhavaren sagt i en skrivelse av den 21 december 1955. I den plan med riklinjer för försvarets utformning under de närmaste tio åren, som överbefälhavaren lagt fram, anges att på kapitalbudgeten ett årligt anslag på inte mindre än 220 miljoner kronor be-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

hövs. För närvarande är detta anslag cirka 90 miljoner kronor. Beställningarna och leveranserna av tygmateriel har alltså skett i så snabbt tempo, att de nödvändiga byggena inte hunnits med.

När man från militärt håll mycket starkt trycker på att dessa stora beställningar nödvändigtvis skall ske varje år, kan då riksdagen i en framtid stå emot det tryck, som sättes in såväl från de olika försvarsgrenarna som från fortifikationen? Försvarsministern säger i sitt yttrande i kapitalbudgeten för fjärde huvudtiteln, att en bättre balans mellan drift- och kapitalbudgeten är önskvärd. Ingen har någon motsatt uppfattning om den saken, men man undrar, varför försvarsministern då föreslår en ytterligare ökning för nästa budgetår på inte mindre än, som jag nämnde, 386 miljoner kronor. Jag skall tillåta mig att anföra några siffror, som visar hur förhållandena kommer att te sig den 30 juni nästa år.

För arméns vidkommande kommer då beloppet att uppgå till 819 miljoner kronor, för Marinen: Fartygsbyggnader uppgår det till 482 miljoner, för Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. till 206 miljoner och för flygvapnets vidkommande till 912 miljoner kronor. Detta gör sammanlagt 2419 miljoner kronor. Jag tror icke man kommer ifrån, att mycken dyrbar och ömtålig materiel som anskaffas för dessa belopp icke kommer att tjäna de ändamål den är avsedd för, och det kan därför icke vara ett rimligt handlingssätt att anslå dessa summor.

Läget ute i världen har ju under det gångna året även enligt vad man säger från högsta ansvariga ort kännetecknats av en avspänning, och vi hoppas alla att denna utveckling skall fortsätta. Därför kan vi se tiden an och behöver i varje fall icke forcera utbyggnaden av försvaret.

En försvarsberedning under försvarsministerns ledning överarbetar för när-

varande de förslag till riktlinjer som framlades av överbefälhavaren för något år sedan. Vad denna utredning kan komma till för resultat vet vi för närvarande ingenting om, men i avvaktan på dess betänkande har nog riksdagen anledning att bromsa upp litet när det gäller beställningarna. Jag tror att kommittén, om den är angelägen att en enig riksdag skall godkänna dess förslag, icke bör spänna bågen alltför högt. Jag behöver bara erinra om hur röstningen utföll förra veckan angående skrivningen om repetitionsövningarna. Och faktum är att mer än en fjärdedel av statsutskottets ledamöter har reserverat sig för en prutning på beställningarna samt att mer än ett 20-tal motionärer ansett att vi icke skall forcera utbyggnaden av försvaret, såsom man tycks vilja göra.

Med tanke på detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation under denna punkt som är avgiven av herr Karl Andersson m. fl.

Häruti instämde herr Åkerström (s).

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Den kommunistiska gruppen har i denna fråga väckt två motioner. Den ena avser att åstadkomma bestämda direktiv åt den parlamentariska utredning, som har tillsatts, i syfte att begränsa generalernas direktivgivning. Denna motion har utskottet tills vidare bordlagt.

Den andra motionen, som behandlas i samband med denna huvudtitel, avser direkta prutningar på regeringens förslag, dels med 271 miljoner kronor på anslagen till materiel och övningar, och dels 430 miljoner kronor på bemyndigandena. Därjämte har ju en grupp socialdemokratiska motionärer föreslagit besparingar på sammanlagt 250 miljoner kronor, i huvudsak på bemyndigandena. Detta har föranlett, att åtta socialdemokrater i utskottet har reserverat sig för denna linje.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Våra skäl för dessa motioner skall jag inte ingå på annat än i den mån de har ett direkt samband med de ekonomiska frågorna. Vi har för vår del inte kunnat förstå, varför Sverige skall ha tre gånger högre militärutgifter nu än 1947. Vi har inte kunnat förstå, varför Sverige skall ha dyrare försvar under fred än under det andra världskrigets farligaste år eller t. o. m. under det sista krigsåret. Vi har inte kunnat förstå, att det lilla Sverige skall behöva ha ett starkare krigsflyg än stormakter sådana som Frankrike och Italien, för att nu inte tala om Kina.

Hela den ekonomiska politik, som har förts efter det andra världskriget, har ju fått ett slags motivering i att man skall hindra inflation. Nu är ju faktum detta, att de vidtagna åtgärderna, även om man har haft för avsikt att hindra inflation, har lett till raka motsatsen och animerat inflationen. Det är påtagligt, att en av de viktigaste orsakerna därtill är dessa höga militära utgifter. Ingen kan väl påstå, att Sverige är efter år kan lägga ut hälften av de direkta skatteinkomsterna på militära utgifter och spoliera ungefär 30 miljoner arbetsdagar om året för att hålla denna militära apparat, utan att detta får återverkningar både på ekonomien och statsfinanserna och naturligtvis också på möjligheterna att tillgodose andra viktiga behov. Därför är det inte någon överdrift att säga, att en huvudsak till de ständiga kriserna efter kriget har varit dessa onormala och mot alla tidigare erfarenheter stridande militärutgifter.

Men därtill kommer naturligtvis att misstron har ökat på grund av den planlöshet, som präglat de militära förberedelserna. Jag kan helt instämma i de socialdemokratiska reservanternas kritik på denna punkt. Vi skaffar flygplan utan att ha hangarer, stridsvagnar utan att ha garage, vi köper kanoner som man inte vet ens när de skall kunna ställas upp, vi utbygger försvarets hela

tekniska apparatur utan att ens hinna anskaffa reparationsverkstäder och nödig materiel för att underhålla denna apparatur.

När regeringen förra hösten meddelade, att den hade beslutat att i huvudsak inställa repetitionsövningarna under nästa budgetår, framförde den militära expertisen den egendomliga invändningen, att dessa årsklasser, som nu inte får repetitionsutbildning, om det blir krig inte kommer att vara i stånd att behärska den materiel som de erhåller, ty så hastigt går förnyelsen.

Detta påminner mig om det brokiga virrvarr vi hade när andra världskriget slutade, emedan man under kriget — vilket jag kan förstå och vilket jag inte säger som kritik utan bara som en redovisning av en erfarenhet — hade skaffat så mycket vapen av olika slag. En av de första uppgifterna efter krigets slut var ju att rationalisera bort en hel del av dessa vapen. Det förefaller mig som om samma anskaffningspolitik följs ännu. Det är verkligen anmärkningsvärt, att den militära sakkunskapen som ett huvudargument mot att man gör ett tillfälligt uppskov med repetitionsövningarna kan hävda, att en årsklass som nyligen fått utbildning inom kort tid inte kommer att kunna behärska de vapen man har. Detta så mycket mera som vi vet att man under det andra världskriget sköt ihjäl många människor med kanoner, som var kvar sedan 1870—71 års fransk-tyska krig. Naturligtvis går den tekniska utvecklingen mycket snabbt, det vill ingen bestrida. Men att de tekniska förändringarna skulle vara av sådan karaktär, som de sakkunnigas yttranden låter förmoda, får vederbörande ursäkt att vi betvivlar. En sådan ursäkt är ju ändå ett slags medgivande, att regeringen inte snubblat i väg så brådstörtat, som den militära expertisens funderingar synes ge vid handen.

Det har ju också bidragit till att öka misstron, att den s. k. planering, som genomföres, ingenting är att lita på. Det

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

har fattats beslut om bestämda materielplaner för både flyget, armén och marinen, planer avseende sju år för flyget, tio år för armén etc., men dessa planer är man ju färdig att korrigera och förändra — dock tyvärr aldrig i reducerande riktning — bara något år efter det att de högtidligt antagits. Flyget är ju därvidlag det mest anmärkningsvärda. För detta vapen fastställde riksdagen i fjol en sjuårsplan som skulle gå löst på i runt tal 3 100 miljoner kronor, men det förslag regeringen nu har lagt fram höjer utan vidare detta belopp med närmare 1 miljard kronor eller till över 4 miljarder kronor. I princip förhåller det sig på liknande sätt med armén. Det är väl möjligen beträffande marinen som man ändå gör ett försök att hålla sig inom de högtidligt fastställda ramarna. Skall detta vara planering, skall detta vara av riksdagen högtidligt fastställda planer, som man har ett sådant förakt för, att man bara ett år efter fastställandet är färdig att komma med mycket långtgående förändringar? Jag vet motiveringen: den tekniska utvecklingen går mycket snabbt. Det känner vi, som jag redan påpekat, alla till, men inte kan den väl gå så snabbt att man inom loppet av ett år skall behöva öka flygets materielkonto med 25 procent. Det verkar i alla fall ganska härresande.

Om regeringen nu får sin vilja fram kommer riksdagen, såsom påpekats av den föregående talaren, redan nästa år, eller låt mig litet generöst säga inom de allra närmaste åren, att stå inför uppgiften att anskaffa 2,5 miljarder kronor för att täcka de bemyndiganden som redan givits och dem som nu kräves. Att man på detta sätt skjuter frågan litet på framtiden kan väl aldrig ha sin förklaring i att det är val i år? Om en sådan liten bitanke skulle ha legat bakom regeringens åtgärd därvidlag, tror jag inte att det kan öka förtroendet för planläggningen och förutseendet och för

hållbarheten av det förslag som regeringen framlägger för riksdagen.

Regeringen har nu återigen sagt, att den inte anser sig kunna ta ställning till den s. k. ÖB-planen, och hänvisar till en pågående utredning. Detta förefaller ju vara rimligt, men varför skall regeringen då för riksdagen framlägga förslag, som bryter ut de viktigaste och dyrbaraste delarna ur denna ÖB-plan, och kräva att beslut omedelbart skall fattas rörande dessa delar? Detta är ju innebörden av regeringens förslag om utbyggnad av bombflyget med 25 procent.

Det talas om att våra försvarsutgifter uppgår till styvt 2 miljarder kronor. Om de olika kontona räknas ihop närmar vi oss 2,5 miljarder kronor, och med tanke på det som gömmas bakom de här nämnda bemyndigandena tror jag att det i ÖB-planen ställda kravet, att försvarsutgifterna år 1964 skall uppgå till 3 miljarder kronor, kommer att vara uppfyllt redan år 1960. Därest det inte sker något verkligt avgörande, som förändrar planerna, synes det alltså som om vi kan räkna med en militärbudget på 3 miljarder kronor som ett mycket närliggande perspektiv. Men 3 miljarder kronor betyder över 400 kronor per svensk medborgare. För detta belopp kan man bygga 150 000 moderna bostadslägenheter i vårt land. Det måste väl ändå te sig ganska orimligt med ett sådant slöseri under en tid av fred.

Det är också en annan egendomlig sak som jag anser bör påtalas när det gäller förslaget om utbyggnad av bombflyget. Jag vill erinra om att före det andra världskriget var vår militära expertis av den meningen, att flygvapnets utbyggnad skulle ske genom förbättring av bombflyget, och jaktflyget ansågs spela en underordnad roll. Resultatet av att statsmakterna följde den militära expertisens råd i detta hänseende blev som bekant, att Sverige under det andra världskriget, i varje fall under dess tidigare skede, i verkligheten saknade ett

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

jaktflygförsvaret. När det andra världskriget var slut hade den militära expertisen gjort en fullständig kovändning i denna fråga. Det andra världskriget sades då ha visat, att det är jaktflyget som spelar den avgörande rollen för ett land som vill bygga upp sina försvarskrafter efter försvarsprincipen. Man skulle då skrota ner bombförbanden för att få utrymme att bygga ut jaktflyget. Såvitt jag vet rådde det inom den militära expertisen inte någon oenighet rörande denna linje. Riksdagen följde den, och jag följde den också. Jag tyckte att denna omvärdering lät ganska förnuftig. Men nu är man på fullt språng från denna ståndpunkt och vill, såsom ÖB-planen och regeringens förslag innebär, återigen lägga tyngdpunkten vid en utbyggnad av bombflyget.

Jag förstår inte den kärlek till just flyget som har präglat regeringens alla förslag. Jag tycker det innebär att man inte tar hänsyn till erfarenheterna från det andra världskriget eller från de krig som utkämpats därefter. Dessa erfarenheter har ju varit entydiga däri att de har visat, att flyget är ett hjälpmedel åt andra vapenslag, men inte mer. Med flyget har man inte kunnat avgöra något krig ännu, och även om det finns många strategier som i dag drömmer om någonting annat, så gäller fortfarande den regeln, att man inte avgör något krig med flyget. Men i Sverige skall nu flyget göras till det viktigaste vapenslaget, och det dröjer bara några år tills de största anslagen kommer att gå ut till flyget, medan detta vapenslag tidigare spelade en underordnad roll.

Nå, militärerna räknar traditionellt fel — det har visat sig i varje krig, och det har många gånger visat sig också för Sveriges vidkommande, en sak som är lätt att exemplifiera. Att statsmakterna inte tar någon hänsyn därtill och inte försöker göra en avvägning själva utan bara låter dessa människor, som på grund av sitt yrke notoriskt har räknat fel, få bestämma utformningen av

försvarskrafterna, anser jag vara felaktigt.

Jag tycker det är rena hjälplösheten när försvarsministern i fjärde huvudtiteln ställer som en uppgift att åstadkomma en reduktion av ökningen. Jag anser tvärtom att man skulle ställa som mål att åstadkomma en verklig reduktion av de militära utgifterna.

Jag sade inledningsvis att våra militära rustningar faktiskt är på toppen av vad de någon gång har varit. Jag vill bara erinra om ett sådant faktum som att medan de militära rustningarna har fått ta 28 procent av budgeten, så har bara 13 procent beskärts våra kulturutgifter. Kan detta vara en rimlig avvägning under fred — under krig är det ju en annan sak? Bidrar det inte till att förklara, att Sverige nu håller på att sacka ner någonstans i sista ledet bland kulturnationer när det gäller omtanken om kulturfrågorna? Det kanske bidrar till att förklara, att i Sverige den högre utbildningen fortfarande är ett överklassmonopol, allt tal om demokratisering till trots.

Är ÖB-planen publicerades gjordes det uttalanden som tydde på att denna plan skulle genomföras i största tysthet. Man hemligstämplade en hel del viktiga delar av denna plan, bl. a. alternativen, som ju borde vara viktiga att få kännedom om när man skall ställa upp motförslag. Man utestängde en del av riksdagen från informationer om planens innebörd. Dessutom ger det sätt varpå frågan vidarefördes och varpå riksdagen år för år dragits allt längre ut på ÖB-planens väg ett starkt intryck av smussel.

Jag undrar om inte regeringen borde övertänka konsekvenserna. Nyss har erinrats om den votering som skedde i riksdagen häromdagen, när 74 av andra kammarens ledamöter vände sig mot regeringens inställning till eventuella fortsatta inskränkningar av repetitionsövningarna. Därtill lade 19 ledamöter ned sina röster, och det är möjligt att

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

det även bland dem fanns några som var tveksamma.

Detta kan ge en betraktare det intrycket, att regeringen håller på att manövrera sig in i en situation där den blir beroende av högern och folkpartiet för att kunna fullfölja sin linje — eller låt mig säga generalernas linje — och måste räkna med att bekämpas av sina egna trupper.

Det är ett faktum att stämningen ute i landet mot denna miljardrullning och mot det ödsliga perspektivet av ännu värre miljardrullning till militära utgifter har förstärkts. Kort uttryckt kan man säga, att orsakerna därtill är att folk vill ha fred och inte vill tänka på krig. Folk vill inte utgå från att krig är någonting oundvikligt, utan folk vill tvärtom utgå från att krig kan undvikas. Det anser jag vara en sund reaktion.

Dessutom tror nog inte folk på generalsargumentet, att starka rustningar är en garanti för fred. De tror tvärtom att starka rustningar är ett hot om krig. I ett land som Sverige kanske starka rustningar i och för sig inte behöver vara krigsfrämjande, men de innebär dock ett litet bidrag till att spänningen består och att de föreställningarna hålls vid liv, att det är nödvändigt att inrikta maximala krafter på militära uppgifter. Folk vill ha trygghet, och eftersom rustningarna bara ökar otryggheten, förstärks opinionen mot dem.

Jag har redan pekat på rustningarnas negativa roll, hur de bidrar till att undergräva penningvärdet, hur de utgör ett hinder för viktiga kulturella och sociala reformer, hur de hindrar en skattelättnad. Detta är lätt kontrollerbara och gripbara skäl som stärker människornas växande misstro mot de militära utgifterna, särskilt som pådrivarna i denna upprustning samtidigt är angelägna om att binda Sverige vid Atlantpakten. Det är samma folk som vill att vi skall skaffa oss atomvapen, och om det blir möjligt att skaffa ännu fruk-

tansvärdare skräckvapen, kommer de naturligtvis i konsekvens med sin allmänna inställning att förordna att vi skaffar även dessa.

Herr talman! Trots att vi har ställt en rad förslag, som åsyftar omedelbara begränsningar i de militära utgifterna, har vi icke yrkat bifall till dessa förslag, utan vi tror att vi gör denna växande opinion för att inte tala om förbittering mot de höga militärutgifterna den bästa tjänsten genom att understödja de reservationer, som har framlagts av åtta socialdemokratiska reservanter.

Jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt, och jag understryker att det varken för vårt vidkommande eller för dessa socialdemokratiska reservanters, i den mån jag har kunnat förstå deras ståndpunkt, är någon manifestation av försvarsovilja. Det får inte fattas som en oförståelse för teknikens utveckling, men det innebär krav på mått och sans och hänsyn också till andra ting än de militära rustningarna. Saken är den att en mycket stor del av vårt folk i dag vill ha minskade militärutgifter. De som talar om demokratien borde också ta hänsyn därtill.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag finner det i och för sig inte på något sätt egendomligt att många människor tycker att det är oerhört mycket pengar, när man som herr Hagberg nämner siffran $2\frac{1}{2}$ miljard till försvarsutgifter, sedan man försökt sammanräkna allting, eller, för att vara mer exakt, 2 072 miljoner, om man håller sig till fjärde huvudtitelns slutsumma.

Det intrycket förstärks otvivelaktigt av allt talet om statsutgifternas höjd och nödvändigheten av att begränsa eller rent av skära ned dem. Det bedrivs ju också från olika håll — även från herr Hagbergs sida — en kraftig agitation för en större skattesänkning, och det är väl inte alls egendomligt att många där-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

av drar den slutsatsen att den verkliga skattesänkningen skulle kunna åstadkommas genom att kraftigt skära ned de 2 000 miljonerna. Är det inte ganska naturligt för lekmannen att betrakta saken så, att när vi tvingas skära ned eller visa återhållsamhet på alla andra områden, så skall försvarets miljöer inte vara tabu i det sammanhanget?

Det är emellertid den ena sidan av saken när det gäller försvarsutgifterna. Den andra sidan är hur vi bedömer riskerna i den värld vi lever i och vilka offer vi vill ta på oss för att värna vår frihet och vårt oberoende eller, som vi kanske hellre uttrycker oss, ge stöd åt vår alliansfria politik.

Jag är angelägen om att understryka, att jag tror att det knappast finns någon i detta land som inte med allra största tillfredsställelse skulle hälsa den dag då vi kommer till en verklig internationell överenskommelse om att begränsa militärutgifterna. Men tills detta har skett vore det säkerligen både förhastat och direkt dåraktigt att väsentligt skära ner vår försvarsapparat. Det är klart att man kan resonera som herr Hagberg i Stockholm, att man kan skjuta ihjäl folk med kanoner även från 1870—71 års krig. Man kan gå ännu längre. Jag tror man kan avliva människor med metoder ända från hedenhös. Men det kan ändå inte vara avgörande vid bedömandet av försvarsfrågan. Om det skall vara någon mening med det hela, måste vi ändå hänga med i teknikens utveckling.

Om man inte stirrar sig blind på våra försvarsutgifter — jag kan fortfarande hålla mig till de 2 000 miljonerna under fjärde huvudtiteln — utan jämför dem med övriga länders, så finner man att vi använder en lägre andel av bruttonationalprodukten till militärutgifter än flertalet länder både på öst- och västsidan. Jag kan också erinra om att genom att försvarsutgifterna hittills praktiskt taget hållits oförändrade under en fyraårsperiod har deras andel av nationalinkomsten faktiskt redan sjunkit

under denna tid. Det är klart att om man som reservanternas talesman herr Karlsson i Olofström säger, att situationen i varje fall inte har förvärrats och att man kan skymta en ljusning, så skall vi vara glada åt det. Men jag tror att man även på den punkten skall varna för att dra förhastade slutsatser och i stället inta den försiktigare attityden att vänta och se.

Som talesman för statsutskottets första avdelning och för utskottsmajoriteten vågar jag, trots att det finns åtta reservanter på den punkt man här egentligen tvistar om, nämligen beställningsbemyndigandena, påstå att utskottet ändå är enigt om de väsentliga utgifterna under fjärde huvudtiteln, som vi i dag resonerar om. När jag konstaterar detta betyder det ingalunda att jag på minsta sätt delar eller har förståelse för reservanternas uppfattning om beställningsbemyndigandena. Tvärtom skulle jag betrakta ett bifall till dessa yrkanden som ytterst farligt inte bara för försvaret som sådant utan till och med ur riksdagens egen synpunkt. Det förhåller sig ändå så, att riksdagen själv beslutat sig för att fastställa planer för hur materielanskaffningen skall ske och i vilken takt. Det skulle säkerligen vara olyckligt inte minst i ekonomiskt avseende, om man skulle återgå till det tidigare systemet utan sådana planer. Det skulle kunna betyda, att i ett kritiskt läge en hel del av den materiel som behövs — det må vara för marinen, armén eller flyget — inte kan anskaffas. Man måste hålla i minnet, att det här rör sig om beställningar med mycket lång leveranstid, och att beslut därför måste fattas i god tid och i planlig ordning. Det går alltså inte att improvisera när det gäller dessa ting.

Reservanternas förslag förrycker hela den tidigare beslutade planläggningen och skulle i ett kritiskt läge medföra, att den nödiga försvarsmaterielen helt enkelt inte kan anskaffas. Då är det säkert betydligt lättare att rätta till och

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

det på betydligt kortare tid ett sådant missförhållande, som reservanterna påtalat, nämligen att erforderliga byggnadsarbeten för anbringande av materielen inte kommit till stånd. Den saken går som sagt att avhjälpa på betydligt kortare tid.

Även om vi alltså hoppas på en förnuftigare värld, där vi inom en nära eller kanske långt bort liggande framtid — därom vet vi ju ingenting — skulle få möjlighet att begränsa utgifterna för militära ändamål, så talar alla skäl för att vi, intill dess ett sådant tillstånd existerar, bibehåller vår värnkraft så intakt som möjligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till statsutskottets nu föreliggande utlåtande i de punkter som gäller beställningsbemyndigandena.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med en del ledamöter i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition beträffande detta ärende väckt en motion, nr 64 i denna kammare. Den avser inte hela det avsnitt, som utskottet behandlat under punkten 86 i utskottets utlåtande, utan endast byggandet av två jagare av Hallandstypen.

Vid studiet av Kungl. Maj:ts proposition finner jag, att departementschefen när det gäller dessa båda jagarbyggen har vissa betänkligheter, men han har tillstyrkt dem och säger på s. 14 i bilaga 6 till statsverkspropositionen: »Jag förutsätter dock, att den närmare utformningen av fartygen med hänsyn till deras stridsegenskaper m. m. sker i intimt samarbete mellan de marina myndigheterna och övriga berörda målsmän för krigsmakten samt representanter för försvarsforskningen, så att jagarnas stridsvärde kan, med beaktande av den sannolika militärtekniska utvecklingen, bibehållas vid en hög nivå.» På ett annat ställe i denna proposition,

nämligen på s. 156, hänvisas till marinförvaltningens yttrande och motivering beträffande dessa jagarbyggen. Av detta yttrande framgår, att man räknar med att dessa jagare skall utrustas med robotvapen men att utvecklingen ännu inte har hunnit så långt, att man enbart kan lita på dessa vapen, och därför anser man, att de måste utrustas även med konventionella vapen.

Det är klart att när en lekman ser dessa betänkligheter, anser han sig ha skyldighet att försöka få närmare upplysningar för att eventuellt kunna framställa vissa förslag, särskilt om man som undertecknad inte har haft möjlighet att i statsutskottet följa behandlingen av detta ärende. Därför har jag ansett yrkande böra ställas om uppskov med byggande av dessa båda jagare. Därigenom skulle man också kunna spara 140 miljoner kronor i utgifter.

Jag är väl medveten om att jagare betraktas som ett förnämligt vapen och räknas som ett av de effektivaste i svenska flottan. Men jag undrar om det är riktigt, att man konstruerar jagare på rena experimentstadiet för denna kostnad, 70 miljoner kronor, innan man tagit reda på hur det är ställt med ändamålsenligheten i fråga om dessa utmärkta fartyg. Bör man inte också ta hänsyn till vad som sker på detta område? Varje dag meddelas i tidningarna, att robotvapen utvecklas både inom och utom landet och undan för undan görs allt effektivare. Man vet ju, att dessa jagare, i den mån de inte skall operera vid atlantkusten och klara trondheimsleden, är avsedda för mera begränsade farvatten som Östersjön.

I tidningen *Industria* har man gjort en kartläggning av hur det ser ut på andra sidan östersjökusten. Jag vet inte om det är vederhäftigt eller inte, men man får väl tro vad som sägs i en sådan tidning. Det kan ju hända att det inte är direkt med verkligheten överensstämmande. I denna tidning finns emellertid en skiss över robotbaser på andra

sidan östersjökusten, och det talas där om att man kommit ganska långt såväl när det gäller robotvapen som flygvapen, varför man kanske i någon mån bör ta hänsyn till sådana förhållanden.

Det är detta som gör att jag ställer mig frågande till huruvida det är absolut nödvändigt att just nu i detta läge bygga dessa båda jagare. Vi har också tagit sikte på att utvecklingen gått dit-hän, att man numera slopar byggande av pansarfartyg och större enheter. Försvarsministern är själv inne på den linjen liksom överbefälhavaren, att man skall bygga flera och kanske också mindre enheter som är lämpliga för vår marin.

Allt talar för att man borde få en respittid, och när vi ändå tillsatt en försvarsberedning borde denna få granska de förslag som här föreligger. Det är av den anledningen som vi har väckt vår motion. Vi finner till vår glädje, att i varje fall reservanterna har gått med på uppskov åtminstone beträffande den ena av dessa jagare.

Jag delar den uppfattning som framförts här tidigare, att de militära utgifterna som stegrats undan för undan nu nått sådan storleksordning, att vi har all anledning att granska, vartill vi använder dessa miljarder och miljoner, som vi undan för undan måste votera, i synnerhet som det åtminstone för vårt partis vidkommande ligger till på det sättet, att vi alltid får höra talas om att försvarsfrågan skall lyftas över partierna, den skall vi inte diskutera. Man tar gärna inom oppositionen med glädje emot att en och annan minister får en örfil genom att riksdagen går emot hans anslagsbegäran, men det förefaller som om man på den borgerliga sidan är mycket finkänslig, när vi från vår sida önskar belysa även detta problem. Vi gör det från den utgångspunkten, att vi i allmänhet på möten och i tidningspresen möts med talet om att vi skall ha skattesänkning. Vi behöver så och så många nya sjukhus, vi behöver ökade

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

anslag till forskning, vi behöver pengar hit och dit, och samtidigt kräver man en skattesänkning. Men vi hör ytterst sällan talas om att det svenska folket får satsa åtskilliga miljoner årligen för dessa, som jag sagt tidigare, i varje fall under fredstid improduktiva ändamål.

Vi är på det klara med att vi i höstens valrörelse kommer att få höra talet, att skattesänkning är det väsentliga. Vi har fått oss tillställd en broschyr från Ekonomisk information, där vi får reda på penningvärdesförsämringen och skatternas höjd. Vidare kommer väl allmänheten under årets valrörelse att upplysas om att spararna under åtta år förlorat nära 10 miljarder kronor av sina sparade medel genom penningvärdesförsämringen. Jag har sagt tidigare och jag säger det i dag ännu en gång, att jag har den uppfattningen, att en stor del av denna förlust på 10 miljarder är försäkrad av bl. a. våra militärutgifter. Det finns därför anledning att granska dessa utgifter.

De miljarder vi satsar för försvarets räkning ger ganska ringa avkastning. Jag skall inte förneka att de innebär en försäkringspremie och att det kan vara nödvändiga utgifter, men vad jag vill trycka på är, att när man med rörelse och vibrerande stämma talar om att försvarsfrågan skall lyftas över partierna och att vi skall göra uppoffringar på detta område, har vi anledning att också kräva, att herrarna följer Churchills ord att det kan erfordras inte bara blod, svett och tårar utan också pengar för att klara dessa uppoffringar. Det är väl inte enbart det socialdemokratiska partiet eller den sittande regeringen som skall betala fiolerna och utåt stå för kostnaderna.

Å andra sidan har vi all anledning att granska de förslag som läggs fram i fjärde huvudtiteln. Jag tog med intresse del av en ledande artikel i en borgerlig kvällstidning i Stockholm, där man bl. a. kritiserar ett markförvärv, som kostar borät 10 miljoner kronor och som gäl-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

ler pansarutbildningen i Strängnäs. Där går man ganska kritiskt fram, och jag tycker att denna ledare är en lämplig tankeställare. Den är skriven efter det att utskottet behandlat detta ärende, och det heter där: »Det verkar ibland som om de lantmilitära myndigheterna inte lärt något sedan den oscariska tid då militära krigsministrar lurade riksdagsbönder på det gamla beprövade sättet att de först presenterade ett förslag som såg någorlunda billigt ut och sedan efterhand kröp fram med de ökade utgifter som beslutet ledde till. Men är verkligen riksdagsbönderna fortfarande beredda att låta sig luras?»

Då jag skall vara med och votera om saker och ting är jag för min del nyfiken på vad pengarna skall användas till och hur de skall anskaffas. Det är därför som jag, även om jag inte är någon militär expert, anser att vi har allanledning att uppskjuta denna fartygsbeställning, så att vi verkligen får fram en fartygstyp, som motsvarar vad man tänkt sig få för dessa stora kostnader. Jag betvivlar att föreliggande förslag är sådant, att vi nu kan fatta ett riktigt beslut. Man bör därför uppskjuta denna beställning till dess myndigheterna kan få fram ett mera bärande förslag än vad som här föreligger.

Jag är medveten om att jag inte kan yrka bifall till motionen — den har inga utsikter att gå igenom här i kammaren — men jag har med tacksamhet noterat, att reservanterna gått oss halva vägen till mötes. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den till utskottsutlåtandet fogade reservationen nummer 2, punkt 86.

Herr DAHL (s):

Herr talman! I den offentliga debatten kring riksdagens beslut om repetitionsövningarnas inställande och den reservation i statsutskottet, som nu diskuteras, har det märkts en tendens att utnämna alla med avvikande mening

till defaitister, pacifister och försvarsnihilister — alltså över huvud taget mindrevärdiga människor, som inte passar in i det stora försvarssammanhanget. Jag vill emellertid inledningsvis påminna om att även vi, som har en avvikande mening, i riksdagen är representanter för det svenska folket, och när vi därför yttrar oss i olika frågor och särskilt i försvarsfrågan, så är våra inlägg inte några personliga hugskott, något ovidkommande, utan det är uttryck för vad vi har funnit att människor tycker och tänker ute i olika delar av landet, där vi har kommit i kontakt med dem. Det är ju inte oväsentligt i sammanhanget och med tanke på vårt demokratiska styrelseskick, att den kontakten upprätthålles och att det som rör sig i de djupa leden ute i landet får ge utslag här i riksdagen.

Faktum är, att det icke föreligger något förslag om avrustning, lika litet som det har givits något uttryck för försvarsovilja, från den växande oppositionen mot de ständigt ökande försvarsutgifterna, men det råder olika meningar om de belopp som bör offras på försvaret. Ingen kan väl förneka, att den utveckling av försvarskostnaderna, som vi nu är inne i och som vi inte vet var den slutar, hos varje ansvarskännande människa, vare sig hon sitter i försvarsledningen eller är verksam ute i det civila livet, ger anledning till överväganden och eftertanke, samt att det är naturligt att kravet på en utgiftsbegränsning och en större sparsamhet på detta område helt automatiskt kommer till uttryck. Det går inte att bara bygga på det gamla ideligen, då värdet av det gamla och konventionella starkt kan ifrågasättas med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen. Militärerna måste tvinga sig själva till en radikal inventering för att få fram antagbara förslag till begränsning, det kommer man inte ifrån.

Att lösa försvarsfrågan över partier-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

na, som vi har gjort hittills, får inte bara innebära att överenskommelser träffas mellan vederbörande i kanslihuset och i det grå huset, ty däri ligger en stor fara i så måtto, att folket struntar i att syssla med försvarsfrågan. Därigenom får försvaret inte den förankring i folket, som vi vill att det skall ha, och allmänheten blir över huvud taget ovillig att ge försvaret någonting alls. Man skall sålunda inte vifta bort den opinion, som vi företräder och som har en annan mening än majoriteten, utan man skall försöka förstå våra utgångspunkter.

Vi är alla överens om att vi skall ha ett försvar, men vi för vår del anser att det måste sättas en gräns för försvarskostnaderna. Det är skillnaden i våra uppfattningar. Försvarskostnaderna måste med andra ord anpassas efter våra resurser, i synnerhet som de framtida omkostnaderna pekar hän mot utgiftstegringar, som säkerligen i det långa loppet kommer att ställa oss inför mycket svåra avgöranden, när det gäller utgifter för andra nödvändiga ändamål vid sidan av försvaret.

Ingen vet, vad den tekniska utvecklingen bär i sitt sköte, och därför bör vi skynda långsamt när det gäller anskaffningen av t. ex. de båda jagare, som det här gäller och som vi har motionerat om att man skall vänta med, till dess försvarsberedningen är klar med sitt arbete. Här är det tänkt att vi skall bygga två stora jagare av Hallandstypen för 140 miljoner kronor. Det är ett långtidsarbete, som inte blir klart på flera år, och hurudan situationen då kommer att se ut har vi inte någon uppfattning om. Då kanske det inte skall vara jagare av denna typ utan småbåtar, träfartyg eller helikoptrar i stället o. s. v. Utvecklingen kan gå åt flera håll, och alla spådomar kan vara lika riktiga, ty ingen vet var det hela kommer att sluta. Det kan med andra ord bli så, att vi inte behöver dessa stora jagare.

Det kan heller inte vara till skada för vårt lands försvar, om vi — som motionärerna vill — skjuter på dessa fartygsbeställningar och sparar de 140 miljonerna, till dess försvarsberedningen har hunnit sätta sig in i hela frågan och fatta ståndpunkt till problemen. Vad har vi en försvarsberedning till, om vi inte med utgångspunkt från de beslut, som man där kommer till efter föredragningar och överväganden, skall kunna besluta i olika frågor i detta sammanhang för att få fram vad vi alla vill ha: ett försvar som står i proportion till våra ekonomiska möjligheter och till vad en neutral stat bör ha för att skydda sin neutralitet.

I detta sammanhang kan man inte heller bortse från det faktum, att investeringsbegränsningarna slår hårt på många områden av det civila livet. Vi bör gå på gång diskussioner om hur begränsningarna drabbar olika näringsidkare och olika grupper, och då anser jag, att vi i detta svåra ekonomiska läge bör kunna gå in för att åtminstone skjuta på en utgift på 140 miljoner kronor, för att senare ta ståndpunkt till frågan på nytt mot bakgrunden av de beslut och förslag, som försvarsberedningen kommer fram till beträffande nödvändigheten av att bygga dessa båda jagare.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid utskottets utlåtande och som innebär att endast en av jagarna skall byggas.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Herr Dahl påpekade nyss, att det är av vikt att försvarsfrågan inte avgöres på några mer eller mindre interna vägar mellan kanslihuset och det grå huset, som han uttryckte det. Man skall i stället ta reda på vad folk tycker och tänker ute i

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

landet, och det gäller framför allt folkets befullmäktigade ombud. Jäväl. Jag kan hålla med om bådadera. Jag betraktar också som uteslutet — det är för envar klart — att försvarsfrågan skulle avgöras genom interna förbindelser mellan kanslihuset och det grå huset. Försvarsberedningen har ju kommit till för att representanter från de skilda partierna skall kunna leta sig fram till en ståndpunkt, och därefter skall denna ståndpunkt föreläggas riksdagen. När det emellertid gäller de befullmäktigade ombudens kontakt med folket vill jag understryka, att det har en viss betydelse att de befullmäktigade med utgångspunkt från sina möjligheter att överblicka förhållandena ute i världen och här hemma upplyser folket om sina egna meningar.

I anledning av vad som sagts i ett par anföranden vill jag begagna tillfället att erinra om vissa ting, som otvivelaktigt påverkat de befullmäktigade ombudens syn på försvarsfrågan. Jag vill erinra om att vid första världskrigets utbrott hade det egentliga Europa så gott som glömt bort kriget. Ingen trodde riktigt på dess verklighet. Man hade ingen tydlig föreställning av det. För den breda menigheten hade kriget blivit något hart när otroligt, något för vår tid ovärdigt och framför allt något i det tjugonde århundradet otänkbart. Ingen vågade öppet bejaka kriget, ingen kom då som 25 år senare på tanken att förhålliga kriget som ett »folkets stålbad». De som till äventyrs spekulerade i våld visste, att de måste överlista även sina egna eftersom människorna nästan enhälligt ogillade kriget. Det fanns en allmän opinion, och den var emot kriget. Det fanns stora i sin intensitet oberäknliga folkkrafter, som kunde bli farliga vid en mobilisering. In i sista ögonblicket var det ovisst, huruvida parlamenten skulle vara villiga att bevilja krigskrediter. Det övervägande flertalet trodde intill dess krigsbranden slog ut i full låga att

ingenting skulle ske. Diplomaterna, som själva fruktade katastrofen och det personliga ansvaret, hoppades, att varje stat eller i vart fall den andra staten skulle hysa alltför stor fruktan för att driva konflikten till sin spets. Militärerna gjorde sig enligt order beredda under samma betingelser; det var ännu innan det kalla kriget i mera systematisk form började tillämpas. Men så övergick den allmänna ångesten till panik, under vars inflytande nationerna i lika mån gripna av vanvett och hänförelse rusade in i kriget.

Alla dessa hämningar saknades fullständigt ett kvartssekel senare. Medvetet och ohöljt förkunnade några stater sin expansionsvilja och krigsberedskap. Hela folk tränades andligen i våldets ideologi. Produktionen lades om med cynisk öppenhet för hot och erövringar, och när kriget igångsattes skedde det lika enkelt som när man vrider på den elektriska strömmen. Internationella överenskommelser ägde icke längre bindande kraft. De som ville kriget kunde öppet och obehindrat utveckla sin verksamhet. De sökte icke efter moraliska täckmantlar för att förkläda sina planer. Och för offren, som för sent dragit konsekvenserna av det som utspelades inför deras ögon, återstod endast att i sista ögonblicket rusta sig för motstånd. Alltför många hade nämligen — trots de öppet visade aggressiva avsikterna — låtit sig hypnotiseras av diktatorernas fredliga slagord.

Vi finner att sedan våldsideoologier uppblandats med gamla nationalistiska tankegångar har det blivit alltmera klart, att även än så starka anhängare av en fredlig utveckling måste bereda sig att övertyga en motståndare med våldsamma medel. En demokrati har rätt och skyldighet att kämpa, liksom friheten många gånger måste kämpa för sitt bestånd. Annars skulle den hänsynslöse, den starke, alltid triumfera. Sådana iakttagelser sätter spår efter sig i vårt tänkande.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Vår egen historia har emellertid under samma tid varit lugn och lyckosam. Det är snart halvtannat århundrade sedan vi var invecklade i krig. Sådana erfarenheter lämnar spår efter sig. Vi anser, att det icke ligger något orimligt i att vårt land, om olyckan än en gång skulle drabba mänskligheten, bör ha möjligheter att hålla sig utanför. Förhoppningarna är inte med säkerhet berättigade. Historien upprepar sig ofta, säger man. Det kan dock vara bedrägligt att tillämpa den på framtiden. Men det faktum, att Sverige under två världskrig undgått att dras in i konflikterna, framkallar en optimistisk uppfattning, som påverkar vårt utrikes- och försvarspolitiska handlande.

Vår utrikespolitiska kompassnål står stadigt inriktad på bevarandet av freden. För att med framgång kunna hävda sina strävanden måste emellertid ledningen för ett folk utöver återopandet av den internationella rätten kunna stödja sig på tillräckliga fysiska maktresurser. Vi såg åtskilliga exempel i 1930-talets Europa på hur löften och försäkringar inte ens var värda de andedrag, i vilka de uttalades.

Små stater som vår ställer sig också mycket begränsade utrikespolitiska mål före. För vårt eget lands vidkommande vill vi föra en politik, som håller oss utanför alla krigiska förvecklingar. En av förutsättningarna härför anser vi vara, att vi håller oss utanför varje stormaktsallians, och för att ge eftertryck åt vår vilja måste vi stödja en sådan utrikespolitik på ett förhållandevis starkt försvar. Det är sålunda, herr Dahl, vår neutralitetspolitik som vi vill ge större styrka och eftertryck åt genom de utgifter, som vi lägger ned på försvaret.

Frågan om krig eller fred är av livsavgörande betydelse för ett folk. I jämförelse med detta är de flesta andra mänskliga intressen triviala. Det är enligt mitt förmenande ett av skälen till att ett folk som det svenska ansett sig

böra offra förhållandevis stora belopp till värn för sitt oberoende. Vår försvarsorganisations uppgift är — jag har sagt det förut — följaktligen att så långt möjligt förhindra våld; avsikten är att förmå dem som till äventyrs spekulerar i krig att avstå från att förverkliga sina avsikter. Denna syn på problemet gör, att försvarsbördorna kan bäras med större fördragsamhet, även om — det skall jag medge — kostnader och säkerhet alltid kommer i konflikt med varandra. Problemet för oss, liksom för andra folk, är dock hur vi i en orosfylld tid samtidigt skall tillgodose kraven på god militär beredskap och viktiga sociala och kulturella önskemål. En gräns finns nämligen — det blundar jag inte för — utanför vilken den sunda samhällsekonomin kan råka i farozonen.

Jag är den förste att erkänna, att i denna de nya massförelsevapnens tid skulle det bästa försvaret vara en allmän avrustning över hela linjen. Detta är jag övertygad om är en hjärtesak för oss alla. Men känslan härav får inte fördunkla vår blick: fakta är hårda och stundom ohanterliga ting. Det är sant som utrikesministern för några dagar sedan påpekade, att ett närmande av ståndpunkterna i nedrustningsfrågan i fjol kunde iakttagas. Vissa nya uppslag hade framkommit, och parterna hade modifierat sina förut vidhållna ståndpunkter. Till dessa förhandlingar knöt vi nyvaknade förhoppningar. Förhoppningarna blev dock, som utrikesministern påpekade, icke infriade. Någon gemensam plan för allmän nedrustning har man alltjämt icke kunnat enas om. Självklart är, att vi med utgångspunkt från vår allmänna syn spanar efter varje ljusning, i den mån en sådan skymtar, och inregistrerar den nogsamt.

Jag tror inte det råder delade meningar om dessa ting mellan de olika partierna. Jag har velat peka på dem för att klargöra, att vi följer utvecklingen på det utrikespolitiska fältet men

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

att vi med utgångspunkt från vad som hittills har skett måste följa den försvarspolitik, som vi gått in för.

Herr Hagberg spelade på strängarna, att vi ger ut alldeles för mycket för vårt försvar. Ja, det är en bedömningssak, herr Hagberg. Herr Thapper har varit inne på frågan tidigare. Det finns ju möjligheter att göra jämförelser med vad andra folk är beredda att satsa för sin frihet. Jag skall för dagen endast hålla mig till den upplysningsverksamhet, som herr Hagbergs partiorgan Ny Dag har levererat. För någon tid sedan läste jag på dess ledarsida följande:

»Upprustningen i USA är genom höjningen i den nu framlagda budgeten uppe i den svindlande summan av 212 miljarder kronor eller i runt tal 1 300 kronor per invånare. Det är dubbelt så mycket som Sovjet satsar per invånare.»

Det skulle, herr Hagberg, betyda att Sovjetunionen satsar åtminstone 650 kronor per invånare för sitt eget försvar. En annan dag upplyste Ny Dag i samband med den kommunistiska försvarsmotionen, att de svenska försvarsutgifterna 1953 var 58 dollar per invånare, vilket ansågs vara mycket bland stater av jämförlig storlek. Ja, 58 dollar per invånare är lika med 300 kronor, vilket följaktligen enligt Ny Dags egna siffror — som jag nu enbart skall hålla mig till för att det inte skall bli en tvist på den punkten — skulle betyda, att sovjetinvånaren i dag betalar gott och väl dubbelt så mycket i försvarsutgifter som varje svensk gör. Anser herr Hagberg då att ryssarnas frihet är så mycket mera värd än den frihet som vi har här hemma?

Jag skall emellertid utöver vad jag nu sagt endast nämna, att jag med vad jag tidigare anfört icke velat polemisera mot den uppfattning, som reservanterna har rent principiellt i försvarsfrågan. Den överensstämmer efter vad jag kunnat utläsa ur deras yttranden med min egen. Vad jag sade, föranledes av vissa yttranden av herr Dahl,

vilka jag tyckte påkallade en kommentar. Härefter skall jag övergå till att erinra om vad det skulle innebära, därest man skulle gå på reservanternas linje.

För arméns vidkommande kan jag säga, att det i första hand skulle gå ut över våra möjligheter att anskaffa eldledningsutrustning för de luftvärnsautomatkanoner vi nyligen skaffat oss. Detta innebär att kanonerna inte skulle kunna utnyttjas för annat än direktskjutning, vilket skulle vara uppenbart irrationellt. Jag vill vidare påpeka, att den planerade ombeväpningen och moderniseringen av vår stridsvagn mod. 42 inte skulle kunna genomföras. Detta är dock en åtgärd som har föreslagits i besparingssyfte. Denna ombeväpning innebär, att vi under längre tid kan utnyttja dessa stridsvagnar, och den står i full överensstämmelse med de besparingsönskemål som reservanterna kan hysa. Vidare vill jag erinra om att vi nyligen för det svenska artilleriet har inköpt 15,5 cm franska haubitser, och en beskärning av beställningsbemyndigandet nu skulle innebära, att utrustningsbehovet av ammunitionen för dessa pjäser inte skulle kunna täckas.

Riksdagen har fastställt en materielplan för armén, som innebär att vi under en tioårsperiod skulle ge ut något över 3 000 miljoner kronor. Hittills har vi hållit oss nedanför denna ram beträffande anslagen. Det finns 1 627 miljoner kvar, som inte lagts ut i bemyndiganden, vilket innebär att vi genomsnittligt har 230 miljoner per år till förfogande för bemyndiganden; det bemyndigande som nu föreslås ligger på 215 miljoner och är följaktligen, även det, under genomsnittet för tioårsperioden.

Vad marinen beträffar har vi som bekant för närvarande 15 jagare. 1959 får vi enligt 1952 års sjuårsplan 14 jagare. Enligt ÖB-planen kommer vi att minska antalet till 13 och enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vi komma ner till 10 jagare. Skulle vi gå på reservationen

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

blir det 9 och enligt motionärernas förslag 8 jagare.

Jag är väl medveten om att vi vid utformningen av vårt lands försvar kommer på grund av den oerhört snabba tekniska utvecklingen att ställas inför åtskilliga frågetecken. Men det är fel att säga, att jagarna nu när de beställes befinner sig på experimentstadiet, som herr Lundqvist tycktes ha för sig. I praktiskt taget alla andra länder bygger man fortfarande jagare. Sant är, att man numera inte bygger kryssare annat än i Ryssland, men i alla andra länder anser man som sagt fortfarande jagarna vara ett fullt stridsvärdigt vapen.

När jag ställdes inför detta förslag vände jag mig bl. a. till våra vetenskapsmän och forskare, som ju skall göra upp en karta för framtiden, efter vilken vi sedan skall ha större möjligheter att navigera. De har alla entydigt förklarat att de anser, att jagaren är ett nödvändigt vapen i vår marin inom överskådlig framtid. Detta gäller kanske främst i händelse av avspärrning, då vi måste ha dessa övervattensfartyg för att eskortera vår handelsflotta.

Vi finner följaktligen, att många starka skäl fortfarande talar för att man skall använda sig av sådana övervattensfartyg. Därtill kommer, att om vi nu skulle besluta endast den ena jagaren och vi sedan efter något år skulle komma till den slutsatsen, att vi borde lägga ut en beställning på den andra jagaren, skulle detta leda till en kostnadsökning på mellan 6 och 7 miljoner kronor. Om vi däremot gör båda beställningarna samtidigt kan varje maskindell göras i två exemplar samtidigt, och vem som helst inser att detta kommer att innebära en kostnadsbesparing. Jag har följaktligen även i det avseendet tillmötesgått de önskemål som framskymtat från reservanternas sida, att man skall så förfara vid handläggningen av försvarets angelägenheter, att

man försöker utvinna mesta möjliga för minsta möjliga kostnad.

Vad sedan flygvapnet beträffar innebär förslaget om 25 procents förstärkning av attackflyget på jaktflygets bekostnad inte, att antalet flygplan ökas. Det förslag, som reservanterna nu framlagt, skulle emellertid medföra, att SAAB fick avbryta tillverkningen av attackversionen av typ 32 för att övergå till en tillverkning av jaktversionen och sedan omlägga verksamheten på nytt till attackversionen. Resultatet av detta måste bli en fördröjning av varje plan. Det är just i besparingssyfte, som denna åtgärd vidtagits i samarbete med flygförvaltningen och SAAB, som skall tillverka flygplanen.

Reservanterna har påpekat en sak, som jag medger är riktig, nämligen att det inte råder fullt tillfredsställande balans mellan kapital- och driftbudgeten inom fjärde huvudtitelns verksamhetsområde. När de har hänvisat till vad överbefälhavaren sagt i anslutning till denna mindre goda balans har de emellertid dragit något förhastade slutsatser. Vad beträffar förrådshållningen av materiel tvingas vi nu att utnyttja möjligheterna till förhyrning av lokaler på den civila marknaden. Jag erkänner, att detta på grund av hyrornas storlek kan vara mindre ekonomiskt, men i trängseln mellan investeringar på försvarets område och på så många andra områden, framför allt inom det civila livet, tvingas vi till återhållsamhet här lika väl som när det gäller att bygga bostäder, skolor, fabriker och vad det nu kan vara fråga om.

Jag vill emellertid framhålla, att en viss eftersläpning i fråga om byggnadsåtgärder rent principiellt kan vara tolerabel. Detta sammanhänger med att tiden för att få fram åtminstone smärre anläggningar kan räknas i månader i motsats till tiden för att få fram materiel, vilken som regel, om jag inräknar forskningstiden, måste räknas i åtskilliga år, särskilt då i fråga om kompli-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

cerad materiel, t. ex. flygplan och artilleripjäser, och kanske i allra högsta grad i fråga om fartyg. Ur beredskaps-synpunkt är därför eftersatta behov på byggnadssidan trots allt lättare att acceptera än när det gäller materielan-skaffning. I insikt om detta förhållande har man också inom försvaret förutsatt och planerat för en omfattande byggnadsverksamhet vid ett skärpt utrikespolitiskt läge. Man tror sig därvid kunna hinna med avsevärda arbeten, om så skulle erfordras.

Vad slutligen gäller frågan om hangarer för attackflottiljerna vill jag för det första slå fast, att vi beträffande skyddet av våra flygplan har hunnit längre än kanske de flesta andra stater. Det är en givmild natur, som utrustat oss så, att vi kan skydda dem i berg på ett sätt, som man knappast har möjlighet till på andra håll.

För det andra vill jag påpeka, att frågan om hangarer för tre av attackflottiljerna inte vållar några bekymmer. Vi har utrymmen, som även om förstärkningen genomförs är tillräckliga för planen. När det gäller den fjärde flottiljen är läget mindre gott. Vi tvingas bygga en hangar, men denna måste byggas under alla förhållanden, även utan den förstärkning av attackflyget, som ligger inom den bemyndiganderam, vilken Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr talman! Jag har bara velat utöver de rent principiella ting, som jag berörde i början av mitt anförande, ge dessa sakliga upplysningar till riksdagens ärade ledamöter, för att de skall få en föreställning om innebörden av det förslag om bemyndiganderamar, som framlagts av Kungl. Maj:t.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministerns historieskrivning om förhållandena före världskriget är enligt min uppfattning

rena önsketänkandet och har liten kontakt med verkligheten. Jag vill bara erinra om internationalens många aktioner inför den hotande krigsfaran och det högtidliga beslut, som fattades för den händelse kriget skulle bli verklighet. Jag vill också peka på den dåvarande socialdemokratiska riksdagsgruppens kamp mot de för den tiden höga militärutgifterna, vilken man med rätta uppfattade som en kamp mot de krafter som förberedde krig. Vad som sedan avslöjats om generalernas och hovets intriger visar, att den oro, som socialdemokraterna uttryckte genom sin kamp mot rustningarna, verkligen var befogad. Jag är inte säker på att man kan vara så lugn nu heller.

Hela försvarsministerns argumentation utifrån denna felaktiga bild av stämningar och uppfattningar före första världskriget ledde fram till den slutsatsen, att man skall klara sig från krig genom att vara så stark som möjligt. Försvarsministern kommer här som vanligt in på jämförelser med Sovjetunionen. Jag noterar, att han inte upprepat sin förolyckade jämförelse, som tydligen generalerna lurat på honom, om den i förhållande till nationalinkomsten låga procenten av militära utgifter i Sverige i motsats till i Sovjetunionen, men han kommer med andra slag av jämförelser, som är lika oriktiga. Låt oss hålla oss till försvarsministerns fråga, om friheten i Sovjetunionen är så mycket mera värd per invånare än i Sverige. Med utgångspunkt från den budget, som vi har att arbeta med och utifrån vilken vi får bedöma våra möjligheter, konstaterar vi då, att medan Sovjetunionen ger 19,9 procent av sin budget till militära utgifter ger Sverige bortåt 28 procent. Å andra sidan ger Sovjetunionen 22,2 procent till kulturella ändamål gentemot Sveriges 13 procent. Är verkligen den svenska friheten så litet värd, att vi skall ha så dålig råd med utgifter för kulturella ändamål, jämfört med Sovjetunionen?

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Det är den logiska konsekvensen av denna frågeställning.

Hela detta resonemang om styrkans politik havererar på en enda enkel fråga. Försvarsministern sade en gång i höstas, att också han vill ha låga försvarsutgifter, men tänk så bra det var att vårt starka försvar avskräckte Hitler från att angripa Sverige under andra världskriget! Om man har denna uppfattning om styrkans betydelse för freden, hur vill man då förklara, att världens starkaste länder tvingades in i ett världskrig? Anledningen till att Sverige klarade sig kan väl inte vara, att Sverige var så mycket starkare än dessa länder, utan det måste vara helt andra omständigheter som inverkat i detta sammanhang.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Först vill jag till herr Hagberg säga, att om vårt land skulle inlemmas i östblocket, skulle vi sannolikt få betala fyra gånger så mycket till försvaret som vi nu gör. Och jag tillåter mig, herr Hagberg, hävda att den saken går att bevisa. Samtidigt vill jag emellertid säga, att enligt min mening borde man ha kunnat hålla igen något mera när det gäller de svenska försvarskostnaderna.

Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet i denna fråga, eftersom den förste ärade talaren, herr Karlsson i Olofström, i vars anförande jag här instämde, levererat så mycket av fakta som över huvud taget kan förebringas till stöd för reservationen. Men dels är jag inte riktigt tillfredsställd med vad en del av utskottets ärade talesman anförde, dels har jag behov av att göra några erinringar gentemot försvarsministern.

Om jag då först stannar inför försvarsministerns anförande, framhåll han bland annat, att därest reservanterna skulle segra, skulle det inte finnas pengar till en del komplettering av ut-

rustning som försvaret redan skaffat sig. Det är alldeles klart att ett sådant argument måste väga tungt. När det gäller det som försvarsministern här i övrigt berörde, jagarna och flyget, tycker jag nog att vi skulle kunna ta de risker som kan ligga i att skjuta på beställningarna, men det är kanske inte så lätt att göra det i fråga om den kompletterande utrustningen. Man skulle därför kanske kunna tänka sig en sådan kompromiss som att pengarna beviljades på tilläggsstat. Jag vet att det inte kommer att bli fråga om så stora belopp, och därför tycker jag, herr talman, att vi redan i förväg skulle kunna utlova vårt stöd därvidlag.

Det var intressant att konstatera, att försvarsministern inte ansåg sig vilja polemisera mot reservanternas principiella inställning utan att han instämde i vad herr Karlsson i Olofström understök i sitt anförande, nämligen att reservanterna inte företrädde vad man med någon rätt skulle kunna kalla försvarsnihilism. Nej, det vore fullständigt orimligt att påstå något sådant, i synnerhet som det bland reservanterna finns sådana — jag är en av dem — som under hela det senaste världskriget var med om att utan att knysa votera massor av pengar till försvaret, anslag som mycket kraftigt ökade statsskulden och som alltjämt representerar en icke föraktlig andel därav. Vad det här gäller, ärade kammarledamöter, är bara frågan om i vilken takt man skall gå fram vid utbyggnaden av vårt försvar.

Utskottets ärade talesman sade någonting om — och jag fick den uppfattningen att han då riktade sig mot reservanterna — att det skulle vara direkt dåraktigt att vidta åtgärder, som kunde innebära en försvagning av vårt försvar. Jag måste omedelbart och mycket bestämt anmäla att jag har en annan mening. Han framhöll — och det finns anledning att erinra om att det var en ledamot av den sittande försvarsberedningen som gjorde detta uttalande — att

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

man inte bör göra några ändringar som berör den totala effekten av vårt försvar. Eftersom jag också råkat komma med i försvarsberedningen, vill jag deklarera att jag inte känner mig lika bunden. Och går jag till skrivningen i statsutskottets utlåtande, om vilken också herr Thapper varit med, framhålles det — såsom för övrigt även sker i ett utlåtande, som rätt snart kommer att föreligga här i kammaren och som rör en av herr Hagberg lämnad uppgift om en bortglömd eller bordlagd motion — att denna beredning skall vara fullständigt obunden.

I anledning av detta tal om att man inte bör ändra av riksdagen tidigare godkända långtidsplaner så mycket som reservanternas nu vill göra vill jag erinra om hur det var när några reservanter från statsutskottet — vi var visst då fem stycken — för tre år sedan ansåg, att den av försvarsministern framlagda flerårsplanen för materielanskaffning till armén borde kunna utsträckas att omfatta ytterligare några år. Försvarsministern och de som försvarade utskottet sade, att detta absolut inte gick. Förra onsdagen vittnade en ledamot av statsutskottets första avdelning om att den tanke, som dessa reservanter då förde fram, i praktiken i stort sett har tillämpats av regeringen. Han får stå för sin uppgift, men det ligger nog någonting i vad han sade. Regeringen har sålunda här själv i någon mån avvikit från vad som uppfattades som riksdagens beslut.

Härmed är jag framme vid frågan om å ena sidan kostnadsramarna, som herr Karlsson i Olofström var inne på, och å andra sidan antalet pjäser av olika slag. Det är fråga om flygplan, båtar och all annan utrustning som går under beteckningen materiel. När regeringen lagt fram förslag om materielanskaffning i riksdagen, har regeringen också måst ange ungefärligen vad den tror att det kommer att kosta. Den tekniska utvecklingen har gjort att det inte

alls går att hålla sig inom den uppgjorda kostnadsramen, även om man gör de höjningar som betingas av penningvärdeförsämringen. Man måste på vissa punkter höja anslagen ganska våldsamt därutöver. Vad var det riksdagen, när den antog flerårsplanerna, egentligen band sig för? Enligt min uppfattning har riksdagen bundit sig för kostnadsramen. Därav följer att man allvarligt får överväga, hur man skall klara anskaffningarna inom denna ram. Då kan det inte gärna bli fråga om annat än att krympa organisationen och minska t. ex. antalet flygplan.

När det är fråga om att jämföra vilka kostnader vi har för vårt totala försvar med andra länders kostnader för motsvarande ändamål, skulle jag i all vänlighet vilja be dem, som ständigt använder det procenttal som bygger på nationalprodukten, att i stället använda något annat. Jag har i annat sammanhang varit i tillfälle att höra synpunkter på den frågan. Skulle vi inte, såsom det har ifrågasatts, kunna räkna i procent t. ex. av nettonationalprodukten eller nettonationalinkomsten? I så fall stiger procenttalet för Sveriges försvarskostnader icke oväsentligt. Jag är så verklighetsinriktad att jag tycker, att vi skulle kunna gå ännu längre och tala om för svenska folket, hur stor del av den samlade svenska direkta statskatteinkomsten som går till försvaret.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Jag kände väl till att herr Åkerström har en positiv inställning till försvaret. Jag underströk också i mitt tidigare anförande, att jag inte vände mig mot reservanternas utan mot vissa andra resonemang, som jag har lyssnat till här i kammaren. Herr Åkerström och jag har inte principiellt olika ståndpunkter. Meningsskiljaktigheten gäller bedömningen av hur långt vi an-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

ser att vi i dag kan gå vad gäller försvarskostnader och framför allt bemyndiganden.

Sedan får jag kanske rätta till ett missförstånd. Det gäller här inte anslagen, som herr Åkerström mycket väl känner till. Det kan därför inte bli fråga om i dag att taga något från denna stat på tilläggsstat, utan det gäller bemyndiganderamen. Vi kan därför inte diskutera riktigt från den utgångspunkt som herr Åkerström nyss tog.

Herr Hagberg gjorde gällande, att jag hade givit en fullständigt felaktig bild av utvecklingen före första världskriget. Vad var det för fel i min framställning? Sade inte jag, att det fanns stora, i sin intensitet oberäknliga folkkrafter, som var motståndare till kriget? Jag nämnde inte direkt den socialistiska internationalen, som var motståndare till kriget. Jag slog fast, att de som stod i spetsen för folken måste lura sina egna för att få dem med i kriget. Men ett halvsekel senare var förhållandena helt annorlunda, då hade människorna genom de våldsideoiogier som förhärskade ut upfostrats till att utan att blinka gå ut i kriget. Det skulle nog vara nyttigt för herr Hagberg, som kan utsättas för kastningar i historieskrivningen, att tänka efter ett tag och kanske gå igenom sina marxistisk-leninistiska kunskaper för att bedöma hur olika situationen tedde sig vid det första och vid det andra världskrigets utbrott.

När jag vid en tidigare debatt behandlade försvarskostnaderna i Sverige och i Ryssland, utgick jag ifrån den ryska och den svenska bruttonationalprodukten och kom till precis samma resultat som jag gjorde i dag, när jag hjälpte mig fram med Ny Dags räknesätt, nämligen det resultatet, att om vi skulle ha samma försvarsbörda per invånare som Sovjetunionen har, skulle våra försvarskostnader ligga mellan 4 och 4,5 miljarder kronor i stället för 2 miljarder. Anledningen till att jag i dag inte räknade med utgångspunkt från

bruttonationalprodukten var min kännedom om kommunisternas och framför allt den kommunistiska ledningens mirakulösa förmåga att klara syndafloden i alla stycken och ständigt komma ner utan att bli våt om fötterna. Jag sade mig: nu skall jag begagna Ny Dags egna resonemang. Och, hör och häpna, jag fick precis samma resultat som av mina egna uträkningar. Och nu har jag svårt att tänka mig att herr Hagberg skall kunna komma undan när det gäller försvarsbördans relativa storlek i vårt land och i Ryssland.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag missuppfattade försvarsministern, när jag tolkade hans uttalande om situationen före första världskriget så, att det inte var någon som trodde på krig. Det var väsentligen det jag vände mig emot. Frukten för krig präglade ju hela arbetarrörelsen före första världskriget, och det förklarar den position som socialdemokraterna före första världskriget intog i hela försvarsfrågan här i riksdagen.

Vad den andra frågan om nationalprodukten beträffar vill jag erinra försvarsministern om vad han sagt. Han har nämligen gjort en framställning som innebär, att den sovjetiska nationalprodukten är lika med den sovjetiska statsbudgeten. Detta har jag vänt mig emot. Det är nämligen precis på samma sätt i Sovjetunionen som i Sverige, att statsbudgeten utgör, låt mig säga ungefär en femtedel av nationalprodukten. Med försvarsministerns sätt att argumentera skulle man i så fall komma fram till, att Sovjetunionens utgifter för det militära skulle i förhållande till nationalprodukten bli betydligt lägre än Sveriges.

Men varför skall Sverige prompt jämföras med den ena och den andra stormakten? Varför skall vi i varje situation lägga upp frågan som om freden

Armen: Anskaffning av tygmateriel m. m.

och tryggheten vore en fråga om att vötera så många miljarder som möjligt? Då kommer man in på samma linje som försvarsministern följde i sitt första anförande, när han bevisade hur billigt det var att bygga så mycket som möjligt på en gång. Han bevisade att två jagare var proportionsvis billigare än en jagare. Om vi skaffar oss 1 000 flygplan kan vi uppenbarligen göra det till billigare pris per flygplan än om vi bara anskaffar hälften. Detta sätt att resonera för oss emellertid in i rena orimligheten.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! När vi diskuterade förra gången var det fråga om att räkna ut var försvarsbördan var hårdast, i Sverige eller i Sovjetunionen. Jag använde mig då av ett räknesätt som utgick från bruttonationalprodukten. Jag kom fram till att vi skulle ha en militärbudget på 4 à 4,5 miljarder kronor i vårt land, om vi skulle ha samma försvarsbörda som Sovjetunionen.

Nu vill jag bara fråga herr Hagberg — det var nämligen det saken gällde — om detta påstående är riktigt eller om det är felaktigt. Är Ny Dags påstående felaktigt, att varje sovjetmedborgare har hälften så stor försvarsbörda som varje amerikan? Med utgångspunkt från dessa upplysningar får vi även fram ur Ny Dag, att varje sovjetmedborgare har dubbelt så tung försvarsbörda som varje svensk. Kan jag få veta hur det hänger ihop med Ny Dags påståenden?

Herr **HAGBERG** (k) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det går inte så lätt att komma bort ifrån frågan. Försvarsministern har sagt att nationalprodukten är lika med statsbudgeten i Sovjetunionen. Från denna utgångspunkt har man kommit fram till att vi kan höja vår militärbudget till 4,5 miljarder kronor innan vi kommer i paritet med Sovjetunionens. Detta är emellertid felak-

tigt eftersom nationalprodukten i Sovjetunionen är omkring fem gånger större än statsbudgeten. Man måste alltså räkna med ungefär samma förhållanden som i Sverige. Försvarsministern har alltså i denna fråga kommit med falskt vittnesbörd men vidhåller i alla fall sin uppgift.

Sedan ställer han en fråga om en siffra i Ny Dag, som jag för min del för ögonblicket inte kan erinra mig. Det påminner mig om att han tidigare nämnde en siffra ur Ny Dag. Där skulle ha stått 58 dollars per invånare, men denna siffra kommer ifrån överbefälhavaren. Jag vet inte om den siffra, som försvarsministern nu återger ur Ny Dag, har tillkommit på liknande sätt. På detta stadium kan jag inte svara på den frågan.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Om jag verkligen lämnat falskt vittnesbörd, vilket herr Hagberg vill göra gällande, måste jag medge, att jag bör vara ursäktad, alldenstund jag hämtat mina uppgifter ur Ny Dag.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Åkerström, att han inte bara citerar mig synnerligen illa utan dessutom drog absolut felaktiga slutsatser av vad jag sade. Jag konstaterade att jag ansåg det vara minst sagt oklokt att skära ned beställningsbemyndigandena, detta av skäl som försvarsministern värtaligt utvecklat och som jag inte skall upprepa. Jag ansåg det vidare oklokt att slå sönder de planer som riksdagen tidigare bestämt sig för, när vi har erfarenheter av hur betänkligt det är att inte ha sådana planer. Sedan drog han den slutsatsen, att jag skulle vara bunden i mitt kommande ställningstagande i försvarsberedningen. Detta tycker jag är minst sagt egendomligt. Jag understryker att det här rör sig om ett beställningsbemyndigande. Jag har, med hänsyn till

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

läget, endast velat bibehålla de försvarsutgifter vi f. n. har.

Jag kan då fråga i vilken utsträckning herr Åkerström är bunden när han är oförhindrad att föreslå sänkningar. Jag har ingalunda föreslagit höjningar utan i stort sett stått på status quo. Jag måste alltså i det avseendet vara mindre bunden än herr Åkerström när jag anser det riktigt, att vi i varje fall under utredningstiden bör göra så små ändringar som möjligt i de nuvarande förhållandena.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Thapper medger att det i hans yttrande låg något av en förhandsdeklaration om vad han syftar till, så skall jag vidgå att det också i min deklaration låg en antydning om vad jag syftar till i försvarsfrågan. Tillåt mig också att i detta sammanhang säga, att så mycken optimism, som kan spåras i reservationen, har vi säkert råd med i dag. Värre är det inte på det utrikespolitiska området.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Denna försvarsdebatt har ju närmast utvecklat sig till en uppgörelse mellan två olika fraktioner inom socialdemokratien, en fraktionsbildning som jag gärna vill säga är ganska beklaglig. Eftersom försvaret angår mer än ett parti här i riksdagen och mer än en grupp ute i landet, vill jag på detta stadium av diskussionen i korthet framföra några av skälen för att vi från vårt håll anslutit oss till utskottets hemställan.

I anslutning till replikskiftet mellan herr försvarsministern och herr Hagberg vill jag i förbigående säga, att om vårt lands försvarskostnader i storlek skulle närma sig Sovjetunionens, så skulle vi bli ett militaristiskt land, i motsats till vad vi nu är. Jag vill påminna om detta som en komplettering av de siffror försvarsministern här anför. Det är klart att de av försvarsmi-

nistern angivna kostnaderna per invånare är ett fullt riktigt och exakt mått. Om dessa kostnader för det första är dubbelt så stora i Sovjetunionen som i Sverige, så kommer därtill det faktum, som herr Hagberg aktade sig för att beröra, nämligen att inkomsten per invånare är avsevärt högre i Sverige än i Sovjetunionen, vilket alltså gör att den faktiska försvarskostnaden per invånare i Sovjetunionen torde närma sig den storlek som här nämdes, nämligen omkring det fyrdubbla mot i vårt land.

För övrigt har jag ett intryck av att herr Hagbergs inlägg i försvarsdebatterna i den svenska riksdagen förestavas av ett annat intresse än månhet om de svenska skattebetalarna.

Att vi har anslutit oss till utskottet och gått emot reservationerna har sin grund i det förhållandet, att vi år efter år har inriktat vårt arbete — liksom man har gjort i kanslihuset — på att hålla försvarskostnaderna inom så blygsamma gränser som möjligt. Det är väl ändå ingen i denna kammare som tvivlar på att vi i statsutskottet alla känner det tryck vi har över oss att göra största möjliga besparingar, och det är väl heller inte någon som tror att statsutskottets första avdelning, oavsett vilket parti ledamöterna råkar tillhöra, har en känsla av att sitta i något slags lufttomt rum och laborera med miljonerna hur som helst. Det förhåller sig tvärtom så, att det sker en grundlig prövning, så långt vi har möjlighet att överblicka frågorna, och tillämpas en försiktighet med medel så långt vi förmår. I det fallet arbetar försvarsdepartementet och statsutskottet på exakt samma linje. Men jag tror att det dessutom, om man skall vara rättvis, bör konstateras att även de militära myndigheterna arbetar på samma linje, ty även på det hållet har man klart för sig hur nödvändigt det är att hålla till baka utgifterna så mycket som möjligt.

I det nuvarande läget arbetar vi ju, som framgått av debatten i dag, med

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

olika materielplaner för de tre vapenslagen. Vi har sedan gammalt flygets rullande sjuårsplan, vi har sedan 1952 flottplanen, också avseende sju år, och vi har sedan 1953 en tioårsplan för arméns materielanskaffning. Om dessa planer skulle ha följts och om vi därtill hade lagt de kostnadsstegringar, som har uppstått genom de stegrade materielpriserna och de ökade lönerna, skulle kostnaderna för försvarshuvudtiteln i dag icke ha legat där de nu ligger utan varit i varje fall mellan 150 och 200 miljoner kronor större. Här har över hela linjen pågått en prutning, som hittills resulterat i de nedskärningar i förhållande till planernas fullföljande, som framgår av det förslag vi nu har framför oss på bordet. Det är givet att man, när det en gång skall bedömas hur genomförandet av dessa planer har gått ihop med vad som planerades, får ta hänsyn till de under perioden inträdda kostnadsstegringarna och förändringarna i läget. Det bör emellertid i dag konstateras som ett faktum, att man hittills har arbetat försiktigare än vad som vid riksdagens antagande av dessa planer förutsattes vara nödvändigt.

Försvarsministern har här angivit den fördyring, som skulle bli konsekvensen om man följde reservanternas förslag beträffande t. ex. jagarbyggen. Det är ingen tvekan om att det genom en grundlig planering, inte bara med hänsyn till den materiel man behöver få fram utan också med hänsyn till utläggningen av beställningarna, åstadkommes förbilliganden, som skulle vara omöjliga att uppnå om sådana jätteföretag som exempelvis projektering av jagarbyggen eller en ny serie jakt- eller attackplan skulle läggas upp isolerade från varandra. Tvärtom har flygets förstärkning i år sin grund framför allt i att man genom kontinuerlig drift kan undvika eljest absolut oundvikliga och väsentliga fördyringar.

När man resonerar om beloppen i

dessa sammanhang får man inte bara hänge sig åt sina tycken, utan man får, när det gäller försvarshuvudtiteln liksom när vi bedömer andra huvudtitlar, gå bakom siffrorna och fråga, vad vi får för pengarna och hur det skulle ställa sig, om man inte gjorde på detta sätt. Riksdagen har rätt att beträffande försvarskostnaderna kräva samma bedömningsgrunder som när det gäller andra statsutgifter.

Jag vill härutöver anlägga en synpunkt på det andra motiv som reservanternas anför, nämligen bristen på uppställningsplatser, förvaringsrum och magasineringsmöjligheter för inköpt materiel.

Det är ingen ny upptäckt reservanternas gör när de konstaterar eftersläpningen på kapitalbudgetsidan i förhållande till driftbudgetsidan. Detta har statsutskottet skrivit om en följd av år, och det är för oss ett känt förhållande att vi icke har den balans som försvarsministern tidigare har uttalat sig om. Att majoriteten det oaktat icke något år tidigare har givit efter för den synpunkt som nu har blivit vägledande för reservanternas, beror därpå, herr talmän, att anskaffningen av uppställningsplatser och i varje fall förrådsrum kan ske på en ofantligt mycket kortare tid — i många fall några veckor eller någon månad — än den tid anskaffningen av materielen tar — där det praktiskt taget över lag är fråga om år. Om vi av den anledningen skulle skjuta materielanskaffning för många miljoner på framtiden, skulle det bli sådana tomrum i materielanskaffningen, att man bl. a. ur beredskapssynpunkt icke kunde stå till svars därmed.

Jag tror försvarsministern kan ta denna invändning mycket lugnt. Faktum är att erforderliga förrådsrum kan skaffas fram på kort tid, när det blir överhängande, utan att man fördenskull på något sätt behöver ta risker beträffande den väsentliga delen av anskaffningen, som gäller materielen.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Jag skulle till sist bara vilja säga, att man naturligtvis kan ha olika åsikter om försvarskostnaderna. Man kan anse att det nuvarande svenska försvaret är överdimensionerat. Vi har tidigare haft en annan operativ målsättning, när vi underlät att ta sikte på försvar av hela det svenska territoriet utan i stället tog sikte på vad man kallade ett centralförsvaret. Den nuvarande målsättningen går ut på att försvaret skall tagas upp vid kust och vid gräns, och det är den målsättningen som den nuvarande organisationen avser att fylla. Mot bakgrunden av denna målsättning förefaller det oss inom utskottsmajoriteten klart att man, när man sagt A beträffande organisationen, också måste säga B beträffande den materiel och den personella kader som skall fylla ut organisationen.

Om jag inte felbedömer läget, är väl avsikten att den parlamentariska beredning som det här talats om så mycket skall vara klar i sådan tid, att i varje fall ett första resultat kan presenteras nästa års riksdag. De som har en avvikande mening beträffande den nuvarande organisationen och vill skära ned försvaret till att omfatta t. ex. bara vissa delar av landet bör vid den tidpunkten ange alternativa riktlinjer för hur försvaret skall vara uppbyggt och vad det skall kosta. Vilken målsättning man än bestämmer måste man ha sammanhang även i en försvarsorganisation. Man kan inte få en hur stor och effektiv organisation som helst för hur lågt pris som helst, herr talman. Det måste finnas ryggrad, inre stabilitet och hållkraft i en försvarsorganisation. Det är framför allt detta som reservanterna har förbisett. Och detta är ett allvarligt förbiseende. Jag hoppas därför att vi skall få en betryggande majoritet för det utskottsförslag, vartill jag nu ber att få yrka bifall.

Herr KARLSSON i Olofström (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl försöker bagatellisera de brister som finns inom fortifikationen och som vi har påtalat i vår reservation, men så enkelt är det väl inte, att man i ett internationellt krisläge kan sätta in all kraft på att bygga uppställningsplatser, hangarer, flygfält o. s. v. och att, som herr Ståhl säger, sådana saker kan vara avklarade på någon vecka. Ja, det vore glädjande för försvarsministern, om de som skall ha hand om detta i praktiken kunde anlita så skickliga entreprenörer som Ståhl & Co.

Herr LUNDQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Här har i ett par sammanhang påtalats den besparing man kunde göra genom att lägga ut beställningen på båda jagarna på en gång. Då vi motionerat om uppskov på denna punkt, har vi tänkt på den tekniska utvecklingen. Man räknar ju med att robotvapnet i fortsättningen skall bli det huvudsakliga vapnet på jagarna, och om man kan få fram en mera ändamålsenlig jagartyp under väntetiden, föreställer jag mig att det bör bli billigare än om man i stället skall göra påbyggnader på jagarna och därmed kanske göra förluster i fråga om både effektivitet, fart och ändamålsenlighet.

Vår ståndpunkt är alltså den, att vi vill ha en bättre fartygstyp än den som nu är föreslagen. Både sakkunniga myndigheter och departementschefen har anmält en viss tveksamhet, som hänför sig till frågan, huruvida man inte kan få en effektivare jagartyp; det är detta vi också har avsett med vårt avslagsyrkande.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Jag skulle vilja ta fasta på en sak som försvarsministern strök under och som är av avgörande betydelse för hela denna debatt, nämligen att det inte har skett någon verklig avspänning i den internationella atmosfären. Följaktligen har inte heller någon-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

ting inträffat som kan medföra någon förändring av vårt utrikespolitiska och militärpolitiska bedömande, och det är detta bedömande som skall ligga till grund för vårt sätt att lösa försvarsfrågan. Alldeles särskilt, herr talman, vill jag framhålla att de något sällsamma förbrödningssceremonier, som för närvarande utspelas på den internationella arenan, självfallet icke på något sätt innebär ett reellt framsteg för fredsarbetet i världen. Mig förefaller det vara en av de viktigare uppgifterna i det upplysningsarbete som försvarsmministern ville att vi skulle bedriva, att det klart sägs ut, att det inte är genom sådana former av internationell umgängeskunst man kan lägga någon säker grund för bevarandet av freden i världen och för möjliggörandet för vårt folk att leva i ett fritt land.

Frågan om försvarsberedningens arbete har varit uppe i debatten vid ett par tillfällen, och det har påpekats att försvarsberedningen skall arbeta förutsättningslöst. Detta är riktigt, men, herr talman, försvarsberedningen får inte arbeta så förutsättningslöst, att vi hux flux skulle låta de för hela vår försvarsuppbyggnad grundläggande utgångspunkterna försvinna, nämligen dels den operativa målsättningen att hela landet skall försvaras och dels att motstånd skall ske i varje läge och under alla förhållanden. Dessa bägge utgångspunkter måste alltså ligga till grund för försvarsdiskussionen.

Jag skall, herr talman, inte gå närmare in på de reservationsvis framförda yrkandena, men jag kan inte underlåta att beröra ett par detaljer.

Den första gäller flygvapnet. Den av statsutskottet förordade anskaffningen för flygvapnet innebär enbart — såsom också herr Thapper utvecklade — ett upprätthållande av den nuvarande organisationen. Däremot betyder den inte ett genomförande av den förstärkning av flygvapnet varom riksdagen tidigare har fattat principbeslut.

Vad gäller frågan om ammunitionsanskaffningen för armén, utmynnars reservanternas resonemang i ett yrkande, som förefaller föga konsekvent.

Den tygmaterielplan, som antogs av 1953 års riksdag, förutsåg ju, som kammararens ärade ledamöter säkert erinrar sig, en förstärkning av det svenska artilleriet. Eldkraften i den svenska armén var nämligen alltför svag i jämförelse med utländska organisationer, och en förstärkning av bl. a. artilleriet var därför nödvändig, om arméförbanden skulle kunna lösa sina uppgifter. Kravet på tungt långskjutande artilleri har under de senare åren ytterligare förstärkts bl. a. genom att atomvapnen har medfört ännu mera utspridda grupperingar och därmed ökade krav på långskjutande pjäser. En första förstärkning av det tunga artilleriet har ju påbörjats genom inköpande av de franska haubitserna. Den nedskärning, som skulle bli resultatet om reservanternas yrkande bifölles, innebär att dessa pjäser icke skulle kunna förses med den ammunition som ingår i utrustningsbehovet. Då skulle med andra ord den förstärkning, som riksdagen har uttalat sig för, bli helt och hållet illusorisk.

Jag har, herr talman, velat anföra detta som en liten illustration till att också vi inom högerpartiet anser det riktigt att biträda utskottets mening. Jag ber alltså att få ansluta mig till det yrkande som här har framställts av herr Thapper.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 167 ja och 19 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 52 och 53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54

Armén: Hemvärnets avlöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 60, s. 123—125) att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Armén: Hemvärnets avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 466 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heüman m. fl.* (I: 173) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg* (II: 339), hemställts, att riksdagen ville bifalla rikshemvärnschefens förslag och besluta en anslags-

Armén: Hemvärnets avlöningar

höjning av 330 650 kronor, att fördelas på arvoden enligt de grunder, som rikshemvärnschefen angivit i sitt förslag till arvodesfördelning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 173 och II: 339,

a) fastställa i punkten framlagd avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

b) till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 466 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **LINDBERG** (s):

Herr talman! Efter den debatt, som har förts här tidigare, kan det kanske betraktas som en överloppsgärning att tala om en så enkel och betydelselös fråga som hemvärdnet och hemvärnsbefällets arvoden. Jag har emellertid begärt ordet för att få säga några ord i anledning av motion nr 339 i denna kammare, som jag har väckt och där jag yrkat på att man skulle följa rikshemvärnschefens förslag och således anslå ett belopp på 330 650 kronor utöver vad departementschefen har begärt.

Jag kanske då först och främst får erinra om att arvodena till kretshemvärnschefer för närvarande utgår med 110 kronor om året. Arvodena till hemvärnscheferna utgår också med mycket blygsamma belopp, och den ökning som nu begärs är för kretschefer upp till 200 kronor, för hemvärnschefer 400 och 600 kronor — två grupper — för hemvärnskompanichef 200 kronor, för tillsynsmän 200 och 275 kronor och för två stycken tillsynsmän 1100 kronor var, allt räknat per år.

Vid flera tidigare tillfällen har framförts önskemål, bl. a. från rikshemvärnschefen, om höjning av dessa arvoden. Förslag därom har tillstyrkts av arméledningen.

Armén: Hemvärnets avlöningar

Så har också skett denna gång. Sådant förslag tillstyrktes delvis för ett par år sedan av civilförvaltningen, men denna gång har den inte kunnat tillstyrka någon ökning av dessa arvoden.

Det är ju klart att det är besvärligt för statsmakterna att räkna upp ersättningsarna på skilda områden, men det är väl också klart, att dessa människor — det är ju ganska många som gör vad som ändå uppfattas som goda tjänster — är förtjänta av någon förbättring av de arvoden som utgår. De är ju så blygsamma, att man ju inte kan tala om någon arvodesersättning egentligen. Det är nämligen bara ett belopp som skyddar dem i någon mån från ökade utgifter, men icke helt.

Hemvärdnet får ju lita till gåvomedel i mycket stor utsträckning för sin verksamhet. Jag kan erinra om att kommunerna praktiskt taget runt hela landet anslår medel till hemvärdnet, medel som skall användas för sådana ändamål som icke bekostas av statsmedel, men icke bara för sådana ändamål. Man har också i kommunerna på skilda håll i landet, speciellt kanske i Stockholm men också i andra städer, varit tvungen att hjälpa hemvärdnet att betala hyreskostnaderna för dess lokaler, expeditioner och förrådslokaler. Här i Stockholm har man från kommunens sida lämnat bidrag till hyreskostnader för sådana lokaler med större belopp än staten lämnar i anslag. För ungdomsavdelningarna betalar kommunen för övrigt hela lokalhyran. I det fallet utgår ingenting av statsmedel.

Hemvärnscheferna måste i många olika sammanhang ta av egna medel för att betala kostnader som man har för hemvärdnet i sådana fall, då man inte kan begära, att hemvärnsmännen själva skall svara för kostnaderna. I stor utsträckning måste hemvärnscheferna också sköta inte bara de uppgifter för statens räkning som de har. De måste också söka skaffa gåvomedel på ett eller annat sätt. Det sker bland annat ge-

nom att man tillsammans med hemvärnslottor m. fl. anordnar festligheter, på vilka man kan ta in några kronor, som man sedan får tumma alldeles särskilt på, innan man vågar ge ut dem. Det finns också ett par hemvärns-lotterier, som säljer lotter. Överskotts-medlen användes till hjälp åt hemvärns-områdena med en del extra utgifter, men det hör till saken, att hemvärnsmännen och lottarörelsen i mycket stor utsträckning får svara för denna försäljning av lotter. Det är således hemvärdnet självt som med hjälp av kvinnorna får skaffa gåvomedel. Visserligen lämnar privata företag och enskilda personer också en del pengar till hemvärnets verksamhet, men allt detta räcker inte så långt. Det finns exempel på hemvärnskretschefer som har betalat över tusen kronor om året ur egen portmonnå för att kunna hålla i gång verksamheten. Det är klart att man inte kan hålla på i all oändlighet att lita på att dessa människor skall fortsätta med sådana utbetalningar. Många av dem som har kunnat göra det tidigare har på grund av sin ekonomiska ställning varit tvingade att upphöra med detta. Vad blir resultatet? Jo, det kan man lätt räkna ut.

Det krävs också från statens sida, att hemvärdnet får hjälp av instruktörer för sina ungdomar, och för det betalas s. k. instruktörsarvoden. Sådana arvoden utgår också för föreläsningar o. d. av statsmedel, men för alla förberedelsearbeten utgår ingen ersättning av statsmedel, utan de måste bekostas med gåvomedel. Man kan inte begära att få militära instruktörer, som tjänstgör gratis i hemvärnsområdena och i hemvärnskretsarna och har inte heller i någon större utsträckning lyckats därmed. Det har t. o. m. gått så långt på en del håll, att man varit tvingad att av gåvomedel betala skickliga instruktörer ett visst årsarvode för att ha dem till förfogande vid behov. Dessa arvoden utgår till chefsinstruktörerna

Marinen: Fartygsbyggnader

som regel med 500 kronor per år. Dessa 500 kronor betalas av gåvomedel. Det är således nära 5 gånger så mycket som en kretschef har i arvode för hela året. Men så är naturligtvis också kretschefernas arbete bra mycket mindre värt, det kan man ju tänka sig, eftersom avlöningen är på detta sätt graderad!

Nu finns det kretschefer som i avsaknad av gåvomedel betalat detta instruktörsarvode av egna penningmedel.

Det kunde vara mycket att säga i den här frågan, men jag skall begränsa mig till en vädjan till försvarsministern att verkligen på allvar tänka över denna fråga. Det går inte hur länge som helst att fortsätta att kräva, att ett par tusen människor i landet skall uppoffra sig på det sätt som skett nu under många år. Jag har många bevis för att man börjar ledsna, och jag tror att hemvärnsstaben har ännu flera sådana bevis. Det börjar bli svårt att få hemvärnschefer och kretschefer att fungera. Det går helt enkelt inte att fortsätta på samma sätt som nu sker.

Om man anser att hela denna verksamhet är obehövlig eller att den kan minskas ned till ett minimum eller helt tas bort, då skall man säga ifrån. Då förstår vi det på hemvärnssidan. Men vi förstår inte att man bara säger, att man inte är beredd att lämna ett ökat anslag.

Det krav som framställts är inte ruinerande för den svenska staten, långt därifrån, men det är ruinerande för de enskilda individerna, som skall fortsätta att betala vad det kostar.

Statsutskottet har varit välvilligt och sagt, att det varit nödgat att med hänsyn till den restriktiva anslagsprövningen avstyrka de i motionen föreslagna ytterligare anslagshöjningarna. Sedan har det anförts, att det tillstyrkt en höjning på 97 000 kronor; men den höjningen har ju inte med de äskanden att göra, som framställts i motionen.

Hemvärdet håller på att utvecklas till en armé vid tiggargstaven. Det är

kanske ändå inte lämpligt att låta det fortsätta på det sätt som sker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen II: 339.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Svensson* i Krokstorp (h), *Stiernstedt* (h), *Persson* i Norrby (bf), *Nilsson* i Göingegården (h) och *Svensson* i Vä (bf).

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Det är ju riktigt som herr Lindberg själv konstaterade, att vi från statsutskottets sida har skrivit positivt om hemvärdet. Men det är ju ändå så — det går igen på så många områden — att vi måste iaktta återhållsamhet, och det måste vi göra även på detta område. Det går ändå löst på 330 000 kronor, och i nuvarande läge har vi inte ansett det tillrädligt med en sådan höjning.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 55—85

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86

Marinen: Fartygsbyggnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 94, s. 154—162) att dels besluta de fartygsbyggnader för flottan, som föreslagits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1956 dels godkänna de ändringar av ti-

Marinen: Fartygsbyggnader

digare planer för verksamheten under förevarande anslag, som angivits i förenämnda statsrådsprotokoll, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 225 500 000 kronor dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 109 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lage Svedberg m. fl.* (I: 47) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (II: 64), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte avslå det anslagsäskande, där det begärts beställningsbemyndigande att bygga två jagare för en beräknad kostnad av 140 miljoner kronor,

dels två likalydande motioner I: 403 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 485 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställdes, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 85 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 85 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner I: 404 av herr *Axel Jansson m. fl.* och II: 483 av herr *Karlsson* i Olofström *m. fl.*, i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta att de av Kungl. Maj:t för budgetåret 1956/57 äskade beställningsbemyndigandena för anskaffning av tygmateriel m. m. för armén, för fartygsbyggnader, för anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen samt för anskaffning av flygmateriel m. m. måtte nedskäras med tillhoppa 250 miljoner kronor och att vederbörande utskott måtte framlägga förslag under vilka av förberörda anslag ifrågavarande minskningar borde äga rum.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

motionerna I: 403 och II: 485 samt I: 404 och II: 483, samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 47 och II: 64,

a) besluta de fartygsbyggnader för flottan, som föreslagits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1956;

b) godkänna de ändringar av tidigare planer för verksamheten under förevarande anslag, som angivits i nämnda statsrådsprotokoll;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 225 500 000 kronor;

d) till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 109 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Leander*, *Hesselbom*, *Thun*, *Söderberg*, *Åkerström* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 47 och II: 64 samt I: 403 och II: 485 ävensom med bifall till motionerna I: 404 och II: 483, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) besluta de fartygsbyggnader för flottan som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1956 och av utskottet föreslagits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll och av utskottet angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 155 500 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare anförde ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen nr 2 av herr Karl Andersson m. fl.

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 86:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundqvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 154 ja och 24 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 87—110

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 121, s. 183—190) att dels

bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1956 angivits medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 640 000 000 kronor dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 475 000 000 kronor.

Vidare hade

dels i två likalydande motioner I: 403 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 485 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förenämnda bemyndigande måtte begränsas till 400 000 000 kronor och att förevarande anslag måtte uppföras med 400 000 000 kronor,

dels ock i två likalydande motioner I: 404 av herr *Axel Jansson m. fl.* och II: 483 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.* hemställts, att riksdagen måtte besluta att de av Kungl. Maj:t för budgetåret 1956/57 äskade beställningsbemyndigandena för anskaffning av tygmateriel m. m. för armén, för fartygsbyggnader, för anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen samt för anskaffning av flygmateriel m. m. måtte nedskäras med tillhoppa 250 miljoner kronor och att vederbörande utskott måtte framlägga förslag under vilka av förberörda anslag ifrågavarande minskningar borde äga rum.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 485 samt I: 404 och II: 483, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1956 angivits medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 640 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1956/

Personalvårdsverksamhet m. m.

57 anvisa ett reservationsanslag av 475 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Leander, Hesselbom, Thun, Söderberg, Åkerström* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 403 och II: 485 samt med bifall till motionerna I: 404 och II: 483, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, be- myndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvars- ärenden för den 4 januari 1956 och av utskottet angivits medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 520 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade där- vid:

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi- fall till den reservation, som är avgiven av herr Karl Andersson m. fl.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi- fall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmanen gav propo- sitioner dels på bifall till utskottets hem- ställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och bi- föll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 112—152

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 153***Personalvårdsverksamhet m. m.**

Punkten föredrogs; och anförde där- vid

Herr **GUSTAFSSON** i Bogla (s):

Herr talman! I motion nr 42 i denna kammare har vi hemställt om att bidra- get till soldathemsverksamheten måtte

höjas med 100 000 kronor. Vi har i vår motion framhållit att verksamheten vid vårt lands cirka 50 soldathem är till stor glädje och nytta för de värnpliktiga och en livligt besökt tillflyktsort för dem under deras fritid.

Soldathemmen har under en följd av år fått dragas med betydande ekono- miska svårigheter, dels beroende på nödvändiga underhållsarbeten, som har måst utföras, och dels på grund av in- träffade pris- och lönestegringar. I många fall har ledningen för ett soldat- hem vänt sig till kommuner, städer och landsting med begäran om bidrag till verksamheten. Rent principiellt anser jag emellertid att det borde vara en hederssak för staten att stödja soldat- hemsverksamheten, så att arbetet där kan bedrivas utan att man behöver brottas med så stora ekonomiska svår- igheter som nu är fallet.

Det gläder oss givetvis att utskottet har ansett goda skäl tala för en ökning av den nuvarande medelstilldelningen för soldathemsverksamheten, men man tycker att det hade varit konsekvent och logiskt att utskottet då också kom- mit fram till att den höjning av anslaget är nödvändig, som vi har motione- rat om. När det emellertid inte har av- givits någon reservation till utskottets förevarande utlåtande, anser jag det lön- löst att här yrka bifall till motionen.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande att Kungl. Maj:t ett kommande år genom omdisponering mellan olika anslags- poster måhända kan medverka till att soldathemsverksamheten får ett större anslag. Jag vill därför rikta en varm vädjan till försvarsministern att beakta vad statsutskottet här har skrivit, och jag hoppas att ärendet skall få en god utgång, när det nästa år återkommer. Jag är emellertid en smula tveksam om vad det kan vara för omdisponeringar, som i detta stycke kan göras, men det finns kanske medel till Kungl. Maj:ts förfogande, som man inte kan läsa ut av här föreliggande handlingar. Hur

Den tekniska skolutbildningen

som helst så uttrycker jag en varm förhoppning om att Kungl. Maj:t beaktar soldathemmens svåra läge och deras behov av ökat stöd för sin goda och gagneliga verksamhet.

I detta yttrande instämde herrar *Rimnerfors* (fp) och *Gustafsson* i Borås (fp).

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 154—169

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170

Lades till handlingarna.

§ 9

Den tekniska skolutbildningen samt anslag till yrkesundervisningen

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående den tekniska skolutbildningen samt anslag för budgetåret 1956/57 till yrkesundervisningen jämte i ämnet väckta motioner.

*Avd. I***Den tekniska skolutbildningen**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 63 framlagt vissa förslag rörande den tekniska skolutbildningen. Bl. a. hade under A. e) föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att i Karlstad skulle från och med budgetåret 1957/58, eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas ett högre tekniskt läroverk, under villkor att staden åtog sig att tillhandahålla för läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, motsvarande kontant ersättning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I de båda likalydande motionerna I: 492 och II: 652 av herr *Mossberger m. fl.* samt herr *Nestrup m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att i Halmstad skulle från och med början av budgetåret 1958/59, eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas ett tekniskt läroverk på de villkor som i propositionen under A. e) funnes angivna.

Utskottet hemställde,

I. beträffande de högre tekniska läroverken

a) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 10 februari 1956 förordade grunder för undervisningen vid de högre tekniska läroverken;

b) att motionerna I: 491 och II: 651 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionen II: 649, såvitt gällde utredning angående utvidgning av antalet kemilinjer vid de tekniska gymnasierna, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 490 och II: 650, såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännat vad utskottet anförts angående frågan om en förlängning av studietiden vid de tekniska gymnasierna;

e) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för anordnande av normerade påbyggnadskurser;

f) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 489 och II: 648, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat fastställa de särskilda högre tekniska läroverkens organisation;

g) att riksdagen måtte föreskriva, att såsom villkor för upprättande vid visst

Den tekniska skolutbildningen

högre tekniskt läroverk av skolform eller utbildningslinje, som icke inginge i läroverkets nuvarande organisation, skulle gälla, att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla för läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, motsvarande kontant ersättning;

h) att riksdagen måtte besluta, att i Karlstad skulle från och med budgetåret 1957/58 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas ett högre tekniskt läroverk under villkor att staden åtog sig att tillhandahålla för läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, motsvarande kontant ersättning;

i) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 488 och II: 646 ävensom i anledning av motionerna I: 490 och II: 650 samt II: 649, sistnämnda tre motioner såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville för 1957 års riksdag framlägga förslag om upprättande av ett högre tekniskt läroverk inom Kopparbergs län;

j) att riksdagen måtte i anledning av motionerna II: 649, I: 490 och II: 650 samt I: 492 och II: 652, förstnämnda tre motioner såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående upprättande av ytterligare nya högre tekniska läroverk utöver vad som förordats under h) och i) ovan;

II. beträffande kommunala tekniska skolor m. fl. tekniska läroanstalter

a) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade riktlin-

jer beträffande organisation och undervisning m. m. med avseende å kommunala tekniska skolor m. fl. tekniska läroanstalter;

b) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till kommunala tekniska skolor, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

c) att motionen II: 647 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen beträffande den textiltkniska och färgeritekniska utbildningen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade grunder för den textiltkniska utbildningen;

b) godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till textilinstitutet i Borås och Lennings textiltkniska institut i Norrköping, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

c) godkänna av departementschefen förordade grunder för den färgeritekniska utbildningen;

d) i anledning av motionerna I: 490 och II: 650, såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om undersökning angående av utskottet angivna särskilda undervisningsavgifter för vissa elever vid tekniska gymnasier i Borås och Norrköping.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! Med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet skall jag be att få framföra några synpunkter på frågan om teknikerbristen. Denna fråga har debatterats en längre tid och med ökad intensitet. Denna brist är oroande och kan komma att äventyra framstegstakten för det svenska näringslivet. Den kan också verka hämmande på våra möjligheter att få fram konkurrenskraftiga exportvaror, vilket även bekräftats av statsrådet Lange vid ett interpellationssvar för cirka fjorton dagar sedan.

Den tekniska skolutbildningen

Enligt Mekanförbundets beräkningar föreligger för närvarande inom verkstads- och elindustrien en brist på 7 procent institutingenjörer, 15 procent läroverksingenjörer och inte mindre än 18 procent civilingenjörer. Vidare räknar man med att behovet av tekniker kommer att öka väsentligt under de närmaste fem åren. Uppenbart är alltså att krafttag nu måste tagas för att förhindra en katastrof. I och med det förslag som nu ligger på riksdagens bord tar man ett första steg för att tillmötesgå kravet på ökad ingenjörutbildning. Fortsatt och utvidgad utbildning av tekniska fackmän är en av de angelägnaste skoluppgifterna i dagens Sverige, detta icke minst om vi, som jag nysse påpekade, skall kunna stå oss i konkurrensen med andra länder, som ägnar teknikerfrågorna en allt större och större uppmärksamhet.

När det nu gäller de tekniska läroverkens förhållanden skulle jag, herr talman, vilja framföra några synpunkter, även om jag i detta sammanhang icke kommer att ställa något speciellt yrkande. Det första gäller målsättningen för undervisningen. Det arbetsfält inom vilket många läroverksingenjörer är sysselsatta är ett helt annat än vad som i den nuvarande skolstadgan anges. Det finns i dag, som utredningen mycket riktigt framhållit, många ledande befattningar inom näringslivet, som bekläds av läroverksingenjörer, befattningar givetvis som icke kräver de rent teoretiska kvalifikationer som en högskoleutbildning ger. Personligen är jag av den uppfattningen att ytterligare ett stort antal civilingenjörer skulle kunna frigöras för större uppgifter under förutsättning att ett tillräckligt antal läroverksingenjörer stode till förfogande och under förutsättning att en verklig yrkesanalys kunde genomföras inom flera näringsgrenar än som skett. Inom det kommunaltekniska verksamhetsområdet t. ex. skulle säkert läroverksingenjörer i många fall kunna ersätta civil-

ingenjörer. Detta kräver emellertid inrättandet av kommunaltekniska linjer vid de tekniska läroverken.

Man bör vid de tekniska läroverken sätta in alla krafter på att ge en god och ingenjörsmässig utbildning. Utbildningen av ingenjörer bör alltså vara de tekniska läroverkens huvuduppgift, och utbildningen bör betraktas som en avslutad utbildning. Erfarenheten visar också att denna utbildning för 85 procent av de utexaminerade i realiteten är en slututbildning. Den förberedelse för högre studier, som endast utnyttjas av 15 procent av ingenjörerna, får inte tagas till intäkt för åtgärder beträffande utbildningen vid de tekniska läroverken av den art att ingenjörutbildningen försvagas. Studiemålet bör alltså vara en avslutad utbildning.

Ingenjörerna från de tekniska läroverken skall inte behöva känna sig utbildningsmässigt fallfärdiga och tvingade att söka sig anställningar i ett begränsat antal företag med sådana resurser, att de där kan erhålla den erforderliga kompletteringsutbildningen. Den komplettering som företagen erbjuder är och måste ofta vara så speciell, att dess utbyte för individen blir ringa vid en eventuell önskan om platsbyte. Vårt land med dess relativt begränsade marknad är bäst betjänt av utbildningsformer, som lämnar en god grundutbildning, användbar inom ett tämligen stort fackområde.

Även beträffande undervisningsmetoderna skall jag be att få säga ett par ord. Såväl utredningen som departementschefen understryker nödvändigheten av att förmågan till självständigt arbete och konstruktivt tänkande utvecklas genom att sådana undervisningsmetoder, som bygger på en aktivisering av elevernas individuella studiearbete och stimulerar deras studiehåg, tillämpas. Till förslaget att på detta sätt aktivisera undervisningen har Tekniska läroverkens lärarförbund ställt sig mycket tveksamt. Det går nämligen inte att på den be-

Den tekniska skolutbildningen

gränsade tiden av tre år pressa in hur mycket som helst. Det är omöjligt både för lärare och elever, med hänsyn till kursernas omfattning och den pressade tiden, att ge en individuell undervisning, och det tror jag att lärarna vid de tekniska gymnasierna mycket väl känner till.

Som exempel på individuell undervisning och självständigt arbete har anförts laborations- och konstruktionsövningarna. För att de förstnämnda skall kunna genomföras på rimlig tid ligger det mesta materialet framplockat och väl förberett, så att eleverna mer eller mindre mekaniskt kan genomföra övningen. Att kräva en individuell undervisning och samtidigt motsätta sig en förlängd studietid rimmar dåligt.

Därmed, herr talman, är jag inne på den tredje fråga jag ville beröra, nämligen studietiden. Vi har i en motion från folkpartihåll, nr 650, tagit upp denna fråga — som för övrigt även tagits upp av reservanter i kommittén — och jag anser att den har så pass stor betydelse att jag även ville säga några ord om den i det här sammanhanget. Mycket starka skäl talar för att det treåriga gymnasiet inte på ett tillfredsställande sätt kan lösa sin uppgift. Redan nu är studieförhållandena långt ifrån tillfredsställande.

Inom utredningen har en ledamot, herr Nordhult, i ett särskilt yttrande förordat en fyraårig studiegång anordnad på följande sätt. Läsåret minskas från nio till åtta månader, varigenom man får en ökad lästid på fem månader. Under första läsåret införes under fyra veckotimmar verkstadsarbete som grundutbildning för den kommande industripraktiken. Jag vill understryka att detta är synnerligen värdefullt både för eleverna och, inte minst, för de industriföretag, som skall ta emot dessa elever, exempelvis under sommarferierna. Antalet undervisningstimmar per vecka minskas i någon mån, så att man

får ökad tid för självverksamhet i studierna.

De nuvarande starkt pressande studierna har medfört en utkuggning och kvarsittning i så anmärkningsvärd omfattning, att det är angeläget att förhållandena belyses med några uppgifter. Herr Nordhult har i sitt särskilda yttrande bland annat anført: »Höstterminen 1951 nyinskrevs i första klassen av de tekniska gymnasierna 953 elever. Två år senare hade av dessa endast 533 (56 %) flyttats till tredje klassen. Av de övriga 420 kvarstodo 192 i lägre klass, medan de återstående 228 (24 %) avgått utan examen huvudsakligen till följd av studiesvårigheter.»

Inom Studieförbundet Näringsliv och samhälle har man också diskuterat dessa problem och uttalar: »Trots en arbetstygnd vecka om 40 timmar och trots en påtaglig överansträngning hos många elever är studiestatistiken vid de tekniska läroverken en dyster läsning. Från klass I flyttas vid vårterminens slut endast hälften av eleverna och efter prövning vid höstterminens början ytterligare $\frac{1}{4}$. Av de flyttade eleverna har således $\frac{1}{3}$ fått förlängt läsår. Ungefär 30 % av de färdiga ingenjörerna ha använt 4 eller 5 år till examen i stället för de 3 obligatoriska. Det är tre gånger vanligare med ett sådant misslyckande i studierna, som leder till kvarsittning eller avgång, på ett tekniskt än på ett realgymnasium.»

Man kan naturligtvis fråga sig vad en sådan här omläggning skulle kosta. Där står uppgift mot uppgift. Utredningen har beräknat att den skulle kosta 2 miljoner kronor, medan herr Nordhult kommit fram till 5 miljoner. Det skulle i varje fall innebära, att om man kunde få ytterligare ett 65-tal elever att avlägga examen, skulle man enligt det nordhultska sättet att se kunna med samma kostnader per elev få fram ytterligare ett visst antal ingenjörer.

Mot detta förslag har utskottet anført att studietiden vid de tekniska lä-

Den tekniska skolutbildningen

roverken bör vara lika med gymnasie-linjerna vid de högre allmänna läro-verken. Utskottet tillägger att det allt-så »måste vara av vikt, att denna linjes förutsättningar att draga till sig sin an-part av de studerande ej försämrats». Några sådana risker torde inte förelig-ga — jag tror för min del att förhållan-dena torde bli de rakt motsatta. Några försämrade möjligheter för dem som vill gå till högskolan torde inte heller föreligga, om man ordnade saken på ett praktiskt sätt.

Man har också dragit in värnplikts-förhållandena och som skäl mot en fyraårig studietid anfört, att vissa ele-ver ej i rätt tid skulle kunna fullgöra sin värnplikt. Men detta är en praktisk fråga, som bör kunna lösas. Den får inte hindra en utbildning, som skall skapa förutsättningar för en effektiv insats i samhället under ett helt liv.

Det sista motivet mot en längre stu-dietid är kanske det mest förvånande. Man har nämligen hävdad, att det är av stor betydelse att den unge ingenjören kommer ut i praktisk verksamhet så snart som möjligt medan han ännu är öppen och fullt mottaglig för nya lär-domar. Försvinner måne denna möj-lighet därför att eleverna får en grund-ligare utbildning, som sträcker sig över ytterligare ett år? Jag tror det inte.

Det fyraåriga gymnasiets fördelar skulle kunna sammanfattas sålunda:

1. Man skulle få bättre förutsättningar att tillämpa de pedagogiska metoder som utredningen rekommenderar, jämfört med vad som kan ske vid den starkt koncentrerade utbildningen i det treåriga gymnasiet.

2. Större möjligheter skulle skapas för eleverna att tillägna sig arbetsmetoder, som utvecklar deras förmåga att på egen hand vidga sina kunskaper, något som de kan ha behov av i sina kommande arbetsuppgifter.

3. Den längre studietiden skulle troligtvis komma att medföra, att ett större antal ingenjörer utexaminerades. Detta

skulle vara ett välkommet resultat med hänsyn till bristen på tekniker.

4. Större möjligheter skulle skapas att hushålla med det mänskliga råma-teriale till detta intellektuella arbets-område. Alltför många unga människor har brutits sönder både fysiskt och psykiskt i den rådande hetsen — det är min egen erfarenhet. Vårt land har inte råd med detta.

Utskottet har inte ansett sig kunna biträda de i motionen framförda syn-punkterna men understryker dock med skärpa — och det är jag tacksam för — att den nuvarande starka frekvensen av kvarsittning och studieavbrott vid de tekniska läroverken utgör ett allvar-ligt missförhållande, som måste undan-röjas. Utskottet framhåller vidare, att därest erfarenheten i framtiden skulle visa, att de av utredningen föreslagna åtgärderna är otillräckliga för att åstad-komma bättre studieförhållanden, så måste frågan om studietiden tagas upp till omprövning. Jag anser dock att det skulle ha varit värdefullare, om en skyndsam utredning kommit till stånd på denna punkt.

Till sist, herr talman, endast några ord om den textiltkniska utbildningen, som i någon mån berör mig person-ligen. Med tillfredsställelse har jag konstaterat, att grunderna för den textiltkniska och den färgeritekniska utbild-ningen samt för statsbidrag till textil-institutet i Borås och till Lennings tex-tilkniska institut i Norrköping nu fastlagts. I den tidigare nämnda motio-nen har vi i detta sammanhang velat påpeka det principiellt oriktiga i att elever vid tekniskt läroverk, som går den textiltkniska linjen, förutom den avgift de erlägger till läroverket även skall betala terminsavgift till textilinstitutet. Utskottet hävdar, att en under-sökning bör komma till stånd genom Kungl. Maj:ts försorg, och det är min förhoppning att denna dubbelavgift med det snaraste skall kunna avskaffas.

Jag slutar med att understryka ut-

Den tekniska skolutbildningen

skottets uttalande, att det är »av synnerlig vikt, att utbyggnaden av utbildningskapaciteten icke stannar vid de förslag, som nu förelägges riksdagen — — — utan att planeringen för den ytterligare erforderliga utbyggnaden intensifieras och bedrivs med största målmedvetenhet».

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Det är en betydande upprustning av den tekniska skolutbildningen som utskottet föreslår. Den är till och med större än vad Kungl. Maj:t ansett sig kunna gå in för. På en punkt är jag dock inte riktigt nöjd med utskottets ställningstagande. Tillsammans med alla andra riksdagsmän i Hallands län har jag lämnat in en motion om inrättande av ett tekniskt läroverk i Halmstad. Tyvärr har utskottet inte funnit lämpligt att tillstyrka motionen på annat sätt än att det uttalat, att dessa önskemål skall komma under förnyat överbäggande. Jag är säker på att så kommer att bli fallet, men jag vill understryka den uppfattning, till vilken 1948 års tekniska skolutredning kom, nämligen att placeringen av ett tekniskt läroverk i Halmstad är mycket väl motiverad. Utredningen sade till och med att ytterligare ett tekniskt läroverk i Västsverige kan behöva inrättas.

I Halmstad finns alla förutsättningar. Industrien i Halmstad är mycket varierande. Tyngdpunkten ligger på mekanisk verkstadsindustri, men vi har inom staden och i dess omedelbara närhet betydande företag också inom textilindustrien, pappersmasse- och pappersindustrien, ståltillverkningen, livsmedelsindustrien, sko- och handskindustrien m. m. Statistiskt sett skulle enligt 1948 års utredning Hallands län icke ligga så bra till, men såsom framhålles i motion nr 652 kommer rekryteringsområdet att utom så gott som hela Hal-

land även omfatta sydvästra Småland och i någon mån även nordvästra Skåne. Därför är utredningens siffror missvisande, både då det gäller antalet elever vid tekniska läroverk och antalet befattningar för teknisk personal inom industri och hantverk inom rekryteringsområdet.

Härtill kommer att hittills endast allmänt gymnasium funnits inom området. Inga andra utbildningsgrenar har förelagat för fortsatt utbildning efter realexamen. Detta har naturligtvis verkat så, att föräldrar, som eljest helst sett att deras pojkar studerat vid ett tekniskt läroverk, har sänt dem till allmänt gymnasium. För de flesta har det blivit billigare på det sättet, och de har kunnat ha sina pojkar hemma eller åtminstone inte alltför långt hemifrån.

I arbetsmarknadsstyrelsens tidskrift »Arbetsmarknaden» för den 2 februari i år finns en intressant artikel om skolornas yrkesplaner, utarbetad av Ingrid Fjellander. Hon har i realskolornas avgångsklasser gjort en omfattande undersökning om elevernas yrkesval. Den har gällt alla elever i dessa klasser. Materialet har hon delat in i tre avdelningar efter geografiskt område, eftersom, som hon säger, man kan vänta sig, att elevernas yrkesval till en del skall påverkas av utbildningsmöjligheterna. Till område 1 har hon räknat storstäderna och deras närmaste omnejd, liksom Lund och Uppsala. Här finns ju de allra flesta utbildningsmöjligheterna. Till område 2 har hon fört Göta- och Svealand i övrigt samt Gävleborgs län.

Hur ser då pojkarnas planer ut, vilket i detta fall mest intresserar oss? Det visar sig, att inte mindre än 20 procent av dem, som går i avslutningsklassen, önskar teknisk utbildning av något slag. 9,1 procent har direkt sagt, att de vill gå i tekniskt läroverk.

Inom halmstadsområdet finns det inte mindre än tio allmänna realskolor och därutöver tre stora realskolor i

Den tekniska skolutbildningen

samband med gymnasium. Till detta kommer så en teknisk realskola i Halmstad. Här har vi sålunda rekryteringsunderlaget, och det räcker väl till för ett tekniskt gymnasium. Då man längre fram också kan räkna med rekrytering från klass 9 y, måste man nog medge, att det både på kort och på lång sikt finns gott underlag. Halmstads stadsfullmäktige har beslutat att om möjligt inrätta ett tekniskt gymnasium. De ställer sig sålunda villiga att påta sig de bördor, som detta medför. I staden finns också en särskild kommitté, som bl. a. har denna fråga på sin dagordning.

I hela Halland och angränsande trakter finns ingen annan utbildningsmöjlighet efter realexamen än det allmänna gymnasiet. Vi är väl alla överens om att det är viktigt, att ungdomarna snarast möjligt kan komma in på en bana, som för fram till ett lämpligt yrke. Det går dock inte här så lätt som på andra håll, ty många pojkar, som egentligen skulle ha gått på tekniskt gymnasium eller annan teknisk utbildningsanstalt, kommer inte dit, därför att dessa ligger för långt från deras hemorter. De sugs in i det allmänna gymnasiet, där de kanske strängt taget ingenting har att göra. Denna sugning till gymnasiet är stor i våra trakter. Gymnasiet i Halmstad har nu — trots att man fått nya gymnasier i Värnamo och i Varberg — bra nära 400 elever, och deras antal kommer tydligen att öka ytterligare, efter vad vi sett av prognoserna. För två år sedan kom i Halmstad ett handelsgymnasium till stånd med stora uppoffringar från stadens sida, men ett tekniskt gymnasium är ytterligare ett led i vår strävan att på ett bättre sätt än tidigare tillgodose människornas och bygdens intressen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion nr 652 i denna kammare.

Herr ENCKVIST (s):

Herr talman! Jag vill yttra ett par ord i denna fråga i anslutning till en motion, som jag och några andra ledamöter av denna kammare väckt, och som åsyftar att underlätta för Hässleholms tekniska skola att bli jämställd med de tekniska fackskolorna. Jag är naturligtvis väl medveten om svårigheten att efter den utredning, som nu förebragts, och departementschefens övervägande kunna åstadkomma någon ändring på denna punkt. Jag vet också, att det är svårt att infoga de kommunala tekniska skolorna i den organisation, som nu upptar de statliga tekniska fackskolorna. Emellertid vill jag ändå framhålla, att det skulle ha kunnat vara möjligt att ge Hässleholms tekniska skola en ställning som kommunal teknisk fackskola. Därmed skulle man också ha kunnat främja den försöksverksamhet inom den tekniska utbildningen, som faktiskt under många år förekommit vid denna läroanstalt. Man har nämligen där tagit olika initiativ till den tekniska undervisningens utvidgning. Som exempel kan nämnas, att laborationer med högspänd ström förekommer vid skolan. Ett annat område, på vilket Hässleholms tekniska skola varit pionjär, är väg- och vattenbyggnad, framför allt den vägtekniska avdelningen. Slutligen vill jag nämna att vid Hässleholms tekniska skola har fr. o. m. höstterminen 1955 inrättats en avdelning i värme- och sanitetsteknik med motsvarande studiemål som övriga fackavdelningar. Den utredningskommitté, på vars förslag propositionen bygger, tänkte sig ju att det först år 1956 skulle kunna ordnas en gymnasieutbildning i värme- och sanitetsteknik i Göteborg.

Det har sålunda vid Hässleholms tekniska skola träffats anordningar och tagits initiativ, som varit mycket värdefulla och som enligt min mening borde ha motiverat att skolan fått samma

Understöd åt handelsgymnasier

ställning som de statliga tekniska fackskolorna. I detta sammanhang vill jag nämna att av skolans 16 ordinarie lärare inte mindre än 11 har civilingenjörsexamen och övriga 5 akademisk examen. Skolan har således en utomordentligt god läraruppsättning, och de laboratorier, framför allt på det elektriska området, som finns vid skolan står fullt i klass med dem man har vid andra tekniska fackskolor.

Jag har redan tidigare sagt att jag är medveten om att det möter svårigheter att särskilja Hässleholms tekniska skola från de övriga kommunala tekniska skolorna och jag ämnar därför inte ställa något yrkande om bifall till motionen. Men jag vill uttala en bestämd förväntan om att de framtida överväganden, varom utskottet så välvilligt talar i sitt utlåtande, verkligen kommer att leda till att Hässleholms tekniska skola får en sådan ställning, att dess elever har samma möjligheter att avlägga teknisk examen som eleverna vid de statliga tekniska fackskolorna.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det är med glädje vi inom utskottet konstaterar den utbyggnad av den tekniska undervisningen, som Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag innebär, och vi har ansett oss kunna helt ansluta oss till detta förslag. Vi är också överens med Kungl. Maj:t om att detta är ett minimiförslag och att det, så snart resurserna över huvud taget tillåter, bör ske en fortsatt utbyggnad av den tekniska undervisningen.

Trots detta har vi tillåtit oss att redan nu föreslå en viss utbyggnad av tekniska gymnasiet i Malmö, och dessutom har vi uttalat oss för en förtur för Kopparbergs län då det gäller tillkomsten av ytterligare ett gymnasium — planerna har nämligen varit så långt komna att detta varit möjligt. Detta är också saker som ligger helt i linje med Kungl. Maj:ts intentioner.

Vad beträffar de övriga önskemål som framförts från olika orter om erhållande av tekniska gymnasier, bland dem Halmstad, har utskottet helt naturligt inte velat ge sig in på någon prövning därav, då kommunernas medverkan och planering för ändamålet är en väsentlig faktor. Utskottet anser för sin del självklart, att när kommunerna, överstyrelsen för yrkesutbildning och Kungl. Maj:t finner tidpunkten lämplig och elevunderlaget tillräckligt, då bör det inrättas tekniska gymnasier i takt med befintligt behov och således även i Halmstad. Under sådana omständigheter har vi inte nu kunnat ta någon bestämd ståndpunkt till på vilka orter och i vilken turordning nya tekniska gymnasier skall komma till.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 652; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Avd. II**Punkterna 1—10*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Understöd åt handelsgymnasier**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Det är med tacksamhet jag noterar det komplement till yrkesutbildningen inom Värmlands län som tillkommit genom Kungl. Maj:ts initiativ till inrättandet av ett högre tekniskt läroverk i Karlstad. Stora skaror av ungdomar står i kö vid våra undervisningsanstalter, och varje år måste yr-

Understöd åt handelsgymnasier

kesskolorna och handelsgymnasiet avvisa ett stort antal sökande. Då man på nära håll fått tillfälle att följa verksamheten vid handelsgymnasiet och känner de allt starkare krav, som ställs på kommunen vad det gäller denna utbildning, vilken till stor del betjänar intressen långt utanför kommunen och länets gränser, så tycker man att ett ökat statsbidrag vore motiverat, inte för att stimulera intresset för denna undervisning — det finns redan i rikt mått — men för att något så när fördela bördan mellan stat och kommun.

Vid en jämförelse med Örebro handelsgymnasium, som i år tillerkänts statsbidrag till en parallellavdelning, kan man inte finna annat än att lika starka skäl för ett ökat statsbidrag borde föreligga i fråga om Karlstads handelsgymnasium. Även om man inte där har någon studentlinje, är de organisatoriska svårigheterna av samma slag. En fördelning av lärarkrafterna på dels en undervisning, som är statsbidragsberättigad, dels en undervisning, som icke är det, medför stora besvärigheter. Det vore också möjligt att mer rationellt utnyttja lärarna, om man hade statsbidrag även för parallellkurserna. Karlstads handelsgymnasium har drivit parallellavdelningarna i sex år. Denna verksamhet går alltså längre tillbaka i tiden än verksamheten vid handelsgymnasierna i Eskilstuna och Jönköping, vilka i år får statsbidrag. Tillströmningen av elever visar, att det inte är tänkbart att här göra någon indragning. Alla elever som utexaminerats under de gångna åren har utan svårighet kunnat placeras på arbetsmarknaden. Under månaderna februari och mars är i regel samtliga av dem som tar examen senare i juni utplacerade.

Inte mer än en fjärdedel av hela elevantalet kommer från Karlstads stad. För övrigt är hela landet representerat. Det är klart att de flesta kommer från Värmlands län och närliggande län. Av 98 sökande år 1955 var 19 från Karl-

stads stad, 40 från länet i övrigt och inte mindre än 16 från Kopparbergs län. Detta är således inte bara ett lokalt intresse. Frukterna av denna verksamhet sprider sig så att säga över hela landet.

När det gäller statsbidragen ligger ju handelsgymnasierna i ett sämre läge än exempelvis de privata läroverken. Förutom det att kommunerna får svara för lokaler, administration och undervisningsmateriel tillkommer betydande kostnader för driften i övrigt. Det är också angeläget att elevavgifterna hålls så låga som möjligt.

Under innevarande läsår är kostnaderna vid Karlstads handelsgymnasium 140 000 kronor. Inkomsterna av elevavgifter är 25 500 kronor, landstingsbidraget 15 000 kronor och statsbidraget 45 000 kronor. Det blir ett underskott på 54 500 kronor, som Karlstads stad måste betala.

I beaktande av att detta gäller en skolutbildning som tillgodoser samhällets intressen i stort och med hänsyn till att kraven under de närmaste åren kommer att öka allteftersom ungdomskullarna blir större kan det inte vara rimligt att den ekonomiska bördan fördelas på det sätt som nu sker. Det är angeläget att de kommuner vilka liksom Karlstad lägger ned arbete och pengar på denna utbildning också får ett verkligt stöd från statens sida.

Herr talman! Jag vill inte i dag ställa något yrkande, men jag ville med detta uttala den förhoppningen, att departementschefen vid nästa års prövning beaktar de önskemål som här kommit fram från Karlstads handelsgymnasium.

Häri instämde herrar *Ståhl* (fp), *Andersson* i Ryggestad (s) och *Widén* (fp).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor — Resestipendier för yrkesutbildning**Punkten 19****Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med anledning av vad utskottet skrivit under denna punkt och den beställning, som utskottet här gjort, vill jag begagna tillfället att deklarerera följande.

I propositionen om realskolan under övergångstiden, vilken lades på riksdagens bord i förrgår, har regeringen föreslagit, att byggnadsbidrag enligt folkskolans grunder skall införas för realskolor och jämförliga högre kommunala skolor från och med nästa budgetår. Därmed har kretsen av byggnadsbidragsberättigade skolformer föreslagits skola ökas på ett avgörande sätt. Det är givet att därmed också frågan om byggnadsbidrag till yrkesskolor kommit i ett väsentligt ändrat läge. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att regeringen ämnar ta upp frågan om byggnadsbidrag till yrkesskolor till nytt övervägande vid nästa budgetberedning med utgångspunkt i det nya läget.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det var ett mycket glädjande meddelande kammaren fick, och jag tillåter mig att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra ett tack för detta löfte. Om den kommunala yrkesutbildningen skall kunna utvecklas så som statsutskottet önskar och avser är det ytterst nödvändigt att det åstadkommes jämvikt mellan statsbidragen för de olika utbildningsgrenarna. Vi är därför mycket tacksamma för denna deklaration.

Herr WIDEN (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja instämma i detta uttalande av avdelningens

ordförande. Vi noterar med tillfredsställelse det uttalande som här gjorts av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag tolkar det som ett statens löfte om att vi nästa år får ett förslag om detta statsbidrags införande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30**Resestipendier för yrkesutbildning**

Kungl. Maj:t hade (åttonde huvudtiteln, s. 672) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor, innebärande anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de båda likalydande motionerna I: 274 och II: 406 av herr *Bror Nilsson m. fl.* och herr *Nelander m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att ifrågavarande anslag höjes med 15 000 kronor till 75 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 274 och II: 406, till Resestipendier för yrkesutbildning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den fråga, som kommer upp under denna punkt och som apostroferas i motion nr 406 med under-teknare från fyra partier, kan ju synas vara av ganska ringa betydelse. Dess

Nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering

ekonomiska räckvidd är bara några tiotal tusen kronor. Icke förty anser jag och många med mig, att den är av mycket stor vikt.

Såsom i motionen klargjorts gäller det stipendier till idkare av hantverk och småindustri, till verkmästare, till förmän och till arbetare för studieresor eller beivrande av kurser. I de flesta fall är kurserna förlagda till statens hantverksinstitut, där deltagarantalet under föregående budgetår var nära 8 000. Redan i mars i fjol var hela anslaget till stipendier förbrukat, varför en mycket stor del av deltagarna i vårens kurser blev utan stipendier. Under det löpande budgetåret är anslaget 60 000 kronor, men redan nu torde inemot 50 000 kronor ha förbrukats. Enligt vad jag vid förfrågan på statens hantverksinstitut har erfarit är ytterligare ett 25-tal kurser med cirka 500 deltagare planerade under våren. Den ökning av anslaget till resestipendier, som överstyrelsen för yrkesutbildning har förordat och som begärs i vår motion, är därför synnerligen välmotiverad. Vi offrar så mycket på utbildning inom andra områden, förvisso av mycket goda skäl, att vi inte borde knussa med några tiotal tusen kronor, som vårt hantverk och vår småindustri så väl behöver för att dess utövare skall kunna följa med den tekniska utvecklingen. Dessa grenar av näringslivet behöver sannerligen en sådan uppmuntran.

Dessa stipendier har på grund av att anslaget varit så litet måst hållas nere vid en dagsersättning på kronor 2:50 eller detsamma som vid anslagets tillkomst 1944. Var och en inser säkert, att denna dagsersättning med nuvarande levnadskostnader är orimligt låg. Det borde vara en hederssak för statsmakterna att justera detta anslag, och jag hoppas att det får en välbehövlig höjning.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till motion nr 406 om ett med 15 000 kronor förhöjt anslag un-

der punkten 30) Resestipendier till hantverk och småindustri.

Herr *Carlsson* i Tibro (fp) instämde häruti.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Jag ber kort och gott, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av väckta motioner om nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* (I: 223) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng m. fl.* (II: 433), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering i enlighet med de huvudregler, som föreslagits i pastoratsindelningssakkunnigas betänkande.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 223 och II: 433 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Rubbestad*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 223 och II: 433, besluta om nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering i enlighet med de huvudregler, som föreslagits i pastoratsindelningssakkunnigas betänkande.

2) av herr *Skoglund* i Doverstorp, utan angivet yrkande.

Nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Då jag också skrivit under den motion som här behandlats, ber jag att få säga några ord.

Jag har inte kunnat ansluta mig till utskottets uttalande, att denna motion inte skall föranleda någon åtgärd. Det är nämligen viktigt, att denna fråga löses. Denna motion avser framför allt att giva de lägst avlönade komministrarna en litet bättre löneställning.

När vi år 1950 antog prästlöneregleringen, fixerades fyra olika lönegrader för komministrarna, den 25:e, den 26:e, den 27:e och den 28:e. Det har emellertid visat sig mycket svårt att på ett rättvist sätt inplacera komministrarna i dessa olika lönegrader. Pastoratsindelningssakkunniga har senare föreslagit, att det i stället borde vara två lönegrader för komministrarna, dels den 26:e och dels den 28:e lönegraden. Detta förslag har varit ute på remiss, och de flesta myndigheterna har tillstyrkt det. Nu har emellertid statskontoret och lönenämnden yttrat sig även över motionen och bägge deklarerat, att det inte finns något direkt hinder för att nu lösa denna fråga, men de påpekar att det finns ett mycket nära samband mellan pastoratsindelningsfrågan och prästlönefrågan, och de har därför nu avstyrkt motionens förslag. Detta är i stort sett samma argumentering som utskottet begagnat. Utskottet deklarerar klart och tydligt, att det inte är något som hindrar, att frågan löses nu utan samband med pastoratsindelningsfrågan, men utskottet anser det lämpligast, att denna fråga skjuts upp till dess pastoratsindelningen kan behandlas.

Det är tråkigt att denna grupp befattningshavare har ställts i en mycket ogynnsam ställning i förhållande till andra. När vi antog prästlöneregleringen, gjorde vi beträffande komministrarna en jämförelse med läroverkslärarna

och fastställde deras lön i förhållande till dessa. Sedan detta beslut angående prästlönerna hade fattats har emellertid läroverkslärarnas löneställning höjts ett par lönegrader, under det att prästernas stått kvar. Jag har med tillfredsställelse konstaterat, att utskottet uttalat, att det vill ge uttryck åt den förhoppningen, att den berörda lönegradsfrågan skall kunna bringas till avgörande utan alltför stor tidsutdräkt, och det är detta jag velat särskilt stryka under genom min reservation. Jag skulle vilja vädja till ecklesiastikministern, att han snarast möjligt försöker vidta åtgärder för lösandet av pastoratsindelningsfrågan. Senaste kyrkomötet uttalade sig ju enhälligt för detta liksom för den löneställning som vi har förordat i motionen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Det krav på ändrad lönegradsplacering, som motionärerna och herr Rubbestad har framställt, är i många hänseenden berättigat. Men det framgår av herr Rubbestads yttrande, att han egentligen inte tror, att man med en enskild motion kan vinna bifall till denna framställning. I det fallet har han säkert rätt. Jag har begränsat mig till att anteckna en blank reservation.

Svårigheterna hänger samman med att vi så snart som möjligt behöver få fram förslaget om en ny pastoratsindelning, något som också kyrkomötet har uttalat sig för. Ecklesiastikministern är inte inom synhåll, annars skulle jag gärna direkt ha vänt mig till honom och påmint honom, liksom jag gjort en gång tidigare i en interpellation, om angelägenheten av att han för fram frågan om ny församlingsindelning. Jag tror att han är alldeles för blygsam. Han har nog större politisk bakgrund, än han vill göra gällande när han för-

Nya grunder för ordinarie prästers lönegradsplacering

menar att det är omöjligt att komma längre i den saken. Om han allvarligt vill, borde han nog kunna komma in med ett förslag till nästa års riksdag.

I detta anförande instämde herr *Rylander* (fp).

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Denna fråga har varit föremål för utredning av pastoratsindelningssakkunniga. Dessa har föreslagit nya grunder för placeringen i lönegrad. De har ansett det lämpligt att placera tjänsterna med hänsyn dels till folkmängden, dels till arealen och dels också till antalet församlingar inom pastoratet. Man har alltså förknippat löne regleringen med frågan om en ändring av organisationen. Man kan inte bryta ut löneregleringen och låta frågan om pastoratsindelningen vila, utan man måste pröva bägge frågorna på en gång. Om riksdagen skulle acceptera det förslag, som herr Rubbestad har framlagt, och i dag besluta antaga nya grunder för en lönegradsplacering, skulle detta ju ske utan att riksdagen varit i tillfälle att pröva det organisatoriska underlag för lönegradsplaceringen, som pastoratsindelningssakkunniga har framlagt. Det är sant som herr Rubbestad har sagt, att flera myndigheter, även statens lönenämnd, har tillstyrkt en omedelbar lönereglering, men de flesta myndigheterna har ansett, att sambandet mellan organisationen och löneregleringen är så starkt, att det måste mycket starka skäl till för att ta upp löneregleringen separat. Utskottet har också funnit att det icke är möjligt att göra en lönereglering utan att i samband därmed behandla organisationsfrågan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Då jag har framlämnat en motion i detta ärende, vill jag i korthet nämna motionens innebörd.

Tillämpningen av de för komministertjänster fastställda grunderna för lönegradsplacering har i flera fall lett till orimliga och icke avsedda konsekvenser. Det synes, framhåller pastoratsindelningssakkunniga, uppenbart, att en parallellplacering mellan kyrkoherdetjänster och komministertjänster efter för dem båda tillämpliga grunder skulle medföra en önskvärd förenkling av hela lönesystemet i dess tillämpning. Därför föreslog de sakkunniga följande. Där kyrkoherdetjänsten skulle inplaceras i Ca 33, skulle komministertjänsten inplaceras i Ca 28, och där kyrkoherdetjänsterna tillhörde endera Ca 31 eller Ca 29, skulle komministertjänsten tillhöra Ca 26. I de fall, då kyrkoherdetjänst vore inplacerad i Ca 27, kunde man utgå från att komministertjänst icke skulle vara inrättad. Genom nämnda system skulle för komministertjänst inplacering i endera Ca 27 eller Ca 25 upphöra. Det syntes överflödigt att belasta lönesystemet med en differentiering på icke mindre än fyra lönegrader i omedelbar följd. För bortfallet av Ca 25 talade även, att den numera vore slutlönegrad för e. o. tjänst.

Detta var alltså de sakkunnigas förslag. När kyrkomötet hade att taga ställning till pastoratsindelningsförslaget gick det på remiss till statens lönenämnd, som förklarade sig kunna acceptera förslaget i vad avsåg löneplaceringen. Frågan är då: har löneplaceringen ett sådant sammanhang med pastoratsindelningsförslaget att den inte kan brytas ut och denna löneuppflyttning alltså komma till stånd? Såväl statskontoret som statens lönenämnd har ansett det vara formellt möjligt att göra en sådan uppflyttning oberoende av genomförandet av den föreslagna pastoratsindelningen, men de säger att frågorna har ett visst samband och därför torde böra behandlas i ett sammanhang. Vid denna frågas preliminära behandling i avdelningen har jag framhållit, att jag för min del inte kan fin-

Överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar

na denna sammankoppling vara nödvändig. Man får också hålla i minnet att tjänster, beträffande vilka man är oviss om de kommer att bibehållas i framtiden, f. n. vakanssättes. Jag tror därför att konsekvenserna av ett omedelbart genomförande av denna löneuppflyttning skulle bli mycket små. Jag framhöll detta i utskottet och förbehöll mig också rätten att i kammaren yrka bifall till den i motionerna gjorda hemställan. Vid frågans slutbehandling gick man emellertid från avdelningens sida mig till mötes genom att tillägga följande: »Då utskottet sålunda med hänsyn härtill inte anser sig kunna tillstyrka motionerna, vill utskottet emellertid ge uttryck åt den förhoppningen att den berörda lönegradsfrågan skall kunna bringas till avgörande utan alltför stor tidsutdräkt.»

Då jag som sagt måste inkassera detta uttalande som ett tillmötesgående av min inställning till denna fråga, har jag, herr talman, svårt att gå på en annan linje än utskottet beträffande själva hemställan. I vissa delar har jag inte kunnat biträda utskottets skrivning, men jag anser det citerade uttalandet ha ett rätt stort värde, då det utgör en uppmaning från ett enhälligt utskott till ecklesiastikministern och därför enligt min uppfattning torde få starkare verkan än man kunnat uppnå genom att driva den i motionerna föreslagna linjen. För dagen är jag sålunda, med hänsyn till det uttalande som gjorts i sista delen av utskottets utlåtande, beredd att biträda utskottets förslag. Om emellertid ecklesiastikministern mot förmodan inte skulle ta intryck av detta uttalande, får man givetvis vid ett senare tillfälle framställa ett direkt yrkande av den innebörd, som i motionerna föreslagits.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels

ock på bifall till den av herr Rubbestad avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutsrottet hänvisade likalydande motioner, nr 329 i första kammaren av herrar *Persson, Helmer*, och *Norling* samt nr 253 i andra kammaren av herr *Holmberg* och fru *Nilsson*, hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning med uppdrag att utarbeta förslag till överförande i statens ägo av Bolidens gruv AB:s gruvor med tillhörande anläggningar.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 329 och II: 253 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Bankoutsrottet säger sig inte ha kunnat finna skäl för ett förstatligande av bolidengruvorna eller ens för att förorda en undersökning därom. Men är utskottet över huvud taget mottagligt för några sakska? Prövar det över huvud taget vad som kan tala för den ena eller andra ståndpunkten i denna fråga? Jag har fått det intrycket att bankoutsrottet i frågor som gäller företagsformer och exploatering av naturrikedomar har en ganska strikt dogmatisk inställning. »Så här har vi haft det och så kan vi fortsätta», resone-

Överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar

rar utskottet. Punkt och slut. Det är med andra ord dogmen om den privatkapitalistiska ordningens eviga förträfflighet. Men även om bankoutskottet inte har märkt något, så är det i alla fall ett faktum att denna dogm är såväl teoretiskt som praktiskt vederlagd för länge sedan. Det är ingen tvekan om att numera en folkmajoritet även i vårt land »anser det kränkande för rättskänslan», för att använda en nött fras, att en liten handfull kapitalister skall ha rätt att exploatera naturtillgångar som rätteligen borde förvaltas helt av samhället.

Vad gruvfyndigheterna beträffar har bl. a. Gruvindustriarbetareförbundets kongress uttalat sig i denna riktning inte bara i fråga om LKAB:s gruvor, som det då gällde, utan i fråga om alla mineraltillgångar. Ett sådant betraktelsesätt angående statsmakernas bestämmanderätt över naturtillgångar och näringsliv är som bekant grundläggande för de svenska arbetarpartiernas program. Så långt frågan om den principiella sidan av saken.

Men fullständigt tomhänt kommer utskottet även när det gäller praktiska, dagsaktuella motiv för sin ståndpunkt.

I vår motion har vi sagt att gruvorna i Västerbotten bör förstatligas för att man därigenom skall befrämja den allmänna ekonomiska utvecklingen i länet. Privatkapitalisterna anser nämligen inte att deras innehav av naturtillgångarna förpliktigar dem att sörja för en allsidig utveckling av näringslivet. För dem finns det bara en ledstjärna, nämligen att bolagsvinsten skall bli så stor som möjligt. Det har också blivit ständigt stigande jättevinster för aktieägarna. Men däremot har det inte blivit något av västerbottningarnas förhoppningar om att en del av miljonvinsterna skulle användas för att grunda nya industrier och på annat sätt befrämja Västerbottens ekonomiska utveckling.

Trots de rika mineraltillgångarna har nämligen Västerbotten en mycket ringa grad av industrialisering — procentuellt sett ungefär hälften av vad som är genomsnitt för landet i dess helhet.

Gentemot vårt påpekande att bolaget inte ens har ordnat med en anläggning för koppardragnings i det län där vårt land utvinner praktiskt taget all sin koppar, förklarar utskottet att en sådan förädling av den västerbottniska kopparn ju i alla fall sker »på annat håll i landet»!

Detta är typiskt för det bolagstänkande som på sin tid gav Västerbottens nuvarande landshövding anledning att mynta satsen att de ekonomiskt styrande betraktar och behandlar Norrland som en koloni. Enligt det klassiska kolonisystemet skulle nämligen kolonierna bara leverera råvara och vid behov arbetskraft medan moderlandet självt tog hand om förädlingen.

Det var först sedan folkopinionen i Norrland kunnat förmå statsmakterna att ta itu med denna form av ekonomiskt vanstyre som man på ort och ställe började förädla övre Norrlands naturrikedomar längre än till halvfabrikat. Särskilt i Norrbotten har vi ju nu kommit ett stycke på väg i rätt riktning, och det gäller att fortsätta — allt talar för att man bör fortsätta bl. a. i Västerbotten. Men det är ju också tydligt att den grundläggande förutsättningen för en förnuftig industrilokalisering i Norrland, i detta fall i Västerbotten, är att bl. a. gruvorna förstatligas.

Utöver de exempel vi nämnt i motionen kan jag också tala om att bolaget har förlagt även andra förädlingsindustrier, som baseras på de västerbottniska malmerna, »på annat håll i landet». Utvinningen av bly och silver i de västerbottniska gruvorna ger naturligtvis möjlighet till en ganska betydande industriell verksamhet för ytterligare förädling av dessa mineral. Det fanns

Överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar

också ansätter till att det skulle ske i Västerbotten. Och det hade som sagt varit starkt befogat med hänsyn till sociala förhållanden. Men bolaget tar inga sådana hänsyn, och därför gick det med bly- och silverföretagen på samma sätt som med koppardragningen; förädlingsindustrierna förlades »på annat håll i landet». Bankoutskottet vill kanske trösta de missnöjda med att bolagets anordningar kan bli till nytta även för en och annan av de västerbottenska ungdomar, som måste fly söderut för att skaffa sig den försörjning som de inte kan få i sin hembygd på grund av dessa förhållanden. Men detta är icke en förnuftig ordning och inte något försvar för den ståndpunkt utskottet intar.

Självfallet behöver man inte heller stanna vid de former av förädling som nu förekommer — låt vara i andra delar av landet. Redan i den stora norrlandsutredningen för många år sedan slogs fast som ett axiom att Norrlands rika naturtillgångar, framför allt när det gäller mineralier, utgör en naturlig grundval för en omfattande mekanisk industri, som bekant har vår grupp åter aktualiserat denna fråga genom en motion till årets riksdag om att man skall vidtaga åtgärder för anläggande av en bil- och traktorindustri någonstans i Norrland. Av privatkapitalisterna kan man inte vänta sig något därvidlag. Vad som skall ske måste ske med statens medverkan. Och då behöver statsmakterna också ha bestämmanderätten över råvarorna i det område det gäller.

I fråga om gruvorna i Västerbotten handlar det ju för resten i hög grad om att staten bara skall återta en rätt som man överlåtit på bolaget. Flera av västerbottensgruvorna är nämligen statsgruvor som bolaget arrenderar. Där kan man bokstavligen tala om att bolaget skär guld med täljknivar — på hela det svenska samhällets bekost-

nad och utan att vidkännas några rimliga hänsyn till befolkningen i den bygd där det sker.

För oss framstår kravet om förstataligande av västerbottensgruvorna såsom lika berättigat som förstataligandet av LKAB:s gruvor. Vår motion går som bekant ut på att en utredning om denna sak skall företagas.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vår motion, nr 253 i denna kammare.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill från början påpeka att motionen gäller ett övertagande av inte bara Bolidens naturtillgångar — man kan för övrigt inte räkna med brytning i Boliden under särskilt många år till — utan även den industriella anläggning som finns där uppe i Bolidenbolagets drift.

Det är naturligtvis i och för sig önskvärt att man i så stor utsträckning som möjligt kan bereda länets befolkning arbete i länet, men därav följer inte utan vidare att det skulle vara lämpligt att anlägga ett koppardragningsverk vid Skellefteå. Såvitt jag förstår skulle inte heller statens övertagande av Bolidens industriella verksamhet medföra någon förändring i arbetstillgången. Vi tillverkar här i landet cirka 30 000 ton koppar, och vi importerar bortåt dubbelt så mycket. Den kopparutvinning som äger rum i Skellefteå är knappast tillräcklig för att man därpå skulle kunna basera ett industriellt verk. Skulle detta verk drivas i sådan omfattning, att det verkligen bleve lönande, måste det alltså arbeta med importerad koppar.

Det finns inte så stora förutsättningar i vårt land att utveckla ytterligare en metallmanufaktur på grundval av importerad metall. Vi har ett relativt stort manufakturverk, Svenska metallverken i Västerås. Svenska metallverken är avnämare av åtminstone det

Överförande i statens ägo av Bolidens gruvaktiebolags gruvor med tillhörande anläggningar

mesta av den koppar som utvinnes i Skellefteå. Skulle nu en kopparmanufaktur byggas i Skellefteå, skulle antingen Svenska metallverken i Västerås nedläggas eller också finge vi öka kopparimporten så väsentligt, att råvaran kunde räcka till två sådana verk.

Det är ytterst tvivelaktigt om en sådan industri kunde bli lönande för vårt land. Den omständigheten, att staten skulle överta en eventuell metallmanufaktur i Skellefteå, skulle inte innebära att den bleve lönande. Staten har inte större förutsättningar i detta fall att bedriva industrien lönande än det privata näringslivet. Det kan väl inte förutsättas i motionen att staten skulle driva ett sådant verk med förlust för att befolkningen skulle få stanna i länet och inte behöva bege sig till andra delar av vårt land, där det är möjligt att driva en lönande verksamhet? Så kan man inte sköta landets ekonomi.

Det är dessa hänsyn som har motiverat bankoutskottets ställningstagande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Den avgörande frågan i det här sammanhanget är ju huruvida man skall tillåta ett företag att exploatera rika naturtillgångar utan att detta företag skall vara förpliktat att vidta några åtgärder till fromma för den allmänna ekonomiska utvecklingen i den bygd det gäller. Det argumentet har arbetarrörelsen alltid framhåvt såsom grundläggande för bedömningen av frågan, huruvida staten eller de enskilda skall äga naturtillgångar.

Boliden är ett särskilt eklatant exempel på hur ett bolag som exploaterar en del av vårt lands rikaste naturtillgångar helt nonchalerar detta naturliga krav, att det också på något sätt skall bidra till att bygden, där det får sina väldiga

vinster, kan förkovras ekonomiskt och få näringslivet mera differentierat än det för närvarande är.

Mot denna synpunkt har utskottet inget som helst argument att anföra. Det där påståendet, att det inte skulle gå att driva industriell verksamhet i Västerbotten lika bra som i andra delar av landet, är icke underbyggt med något sakmaterial. Tvärtom visar ju erfarenheten att det ur vissa synpunkter kan vara mycket fördelaktigt att driva industriell verksamhet uppe i Norrland, inte minst med hänsyn till de rika tillgångarna av arbetskraft. Men även om det inte skulle bli lika lönande, så är inte heller detta ett avgörande skäl. Det viktigaste är att man tar sociala hänsyn, och det kommer aldrig privatkapitalister att göra. Man kan bara räkna med att det blir gjort under förutsättning att statsmakterna äger naturtillgångarna.

Med anledning av herr Severins påstående, att det snart är slut med mineraltillgångarna där uppe, vill jag hänvisa till vad direktör Schwartz därvidlag säger i verksamhetsberättelsen. Bolaget har ett program som siktar till en väldig ökning av brytningen. Från 1947 till 1957 har en ökning skett från 145 000 ton till 420 000 ton, och inom ytterligare en kort tid räknar man med att vara uppe i 1 665 000 ton, alltså nära en fyrdubbling. Dessutom har den senaste tidens malmletningar visat, att Västerbottens berggrund innehåller stora rikedomar, som ger möjlighet till produktion av selen, blyoxid, mönja, svavelsyra och mycket annat. Det är alltså uppenbart att här finns väldiga rikedomar på vilka man skulle kunna basera ett omfattande och differentierat näringsliv till fromma för Västerbotten.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den i ämnet väckta

Förstatligande av den privata rustningsindustrin

motionen II: 253; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Förstatligande av den privata rustningsindustrin

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om förstatligande av den privata rustningsindustrin.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 455 i första kammaren av herr *Öhman m. fl.* samt nr 583 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om framläggande av förslag till riksdagen 1957 om förstatligande av de industrier som hade tillverkning av krigsmateriel som huvudsaklig sysselsättning.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 455 och II: 583 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SEANDER** (k):

Herr talman! Utskottet har avstyrkt vår motion i denna fråga med den motiveringen, att krigsmaterielindustrin kontrolleras av krigsmaterielinspektionen och att export av krigsmateriel inte kan ske utan regeringens tillstånd. I samband därmed upplyses, att inte mindre än 140 företag existerar på området och är underkastade kontroll.

Det är i och för sig bra, att denna kontroll existerar. Men vår motion, som icke förbisett detta förhållande, utgår ifrån att kontroll icke är tillräcklig när det gäller en sådan industri som krigsindustrin, särskilt som denna har en betydande omfattning i vårt land.

Vår motion tar sikte på det allvarliga och riskfyllda förhållandet, att rustningsindustrin befinner sig i pri-

vata händer och därför är föremål för spekulation. Ingen kan med skäl bestrida den fara som ligger däri, att rustningsindustriens utveckling och profitintresse är beroende av staternas rustningar.

Det är för övrigt ett allmänt känt förhållande, att de stora rustningsindustrierna har utövat och alltjämt utövar ett ödesdigert inflytande på frågan om krig eller fred, liksom de också genom sina många kanaler är i stånd att korsa eller i varje fall bromsa försöken att åstadkomma rustningsbegränsningar.

Frågan om äganderätten till rustningsindustrin är därför en avgörande fråga. Tillåtes det enskilda vinstintresset att dominera rustningsindustrin, så måste man givetvis räkna med att den alltid har en inriktning, som står i skarpaste kontrast till fredsintrasset.

Under sådana förhållanden är det inte till fyllest med enbart kontroll. Det måste ligga i linje med Sveriges utrikespolitiska inriktning, att landet skaffar sig den fullständiga kontrollen över rustningsindustrin genom att privatägandet avskaffas och äganderätten övergår till staten.

Vårt förslag är icke nytt och har tidigare framförts från annat håll än vårt. Den svenska regeringen tillsatte redan år 1932 en krigsmaterielberedning. Statsminister Per Albin Hansson rekommenderade i ett anförande till statsrådsprotokollet, att krigsmaterieltillverkningen borde bli ett statsmonopol. Denna rekommendation ansåg han vara påkallad »ur synpunkten av en riktig fredspolitik» och åberopade, att den förordats från flera håll såsom ett nödvändigt led i ett fullt effektivt internationellt kontrollsystem.

Vad som då anfördes av statsministern har sin fulla giltighet även i dagens läge. Så länge den internationella rustningsindustrin i privat ägo fritt får driva sitt spel är alltid freden i fara. En minskning av rustningarna och en

Förstatligande av den privata rustningsindustrin

effektiv nedrustningskontroll kan knappast tänkas så länge »dödens köpmän» kan utöva sitt mäktiga och ödesdigra inflytande, ett inflytande som inte gör halt inför de starkaste hinder. Ett förstatligande av rustningsindustrin är således i främsta rummet ett fredsinträsse.

Det är emellertid i hög grad väsentligt att också beakta frågan om de ekonomiska fördelarna för staten av ett övertagande av de viktigaste rustningsföretagen. Vinstmarginalerna är synnerligen höga, och utan tvivel skulle ett förstatligande av industrien omedelbart påverka försvarsutgifterna för vårt land i gynnsam riktning.

Boksluten för de stora företagen ger syn för saken. Under år 1955 fördubblade AB Bofors sitt aktiekapital från 44 till 88 miljoner. 22 miljoner kronor därav utgjordes av gratisaktier. Utdelningen, som naturligtvis inte säger allt, är 12 procent. Anläggningarnas värde har från år 1950 till 1954 ökat från 90,1 miljoner till 163,4 miljoner kronor. Detta har skett genom att avskrivningarna under samma tid ökats från 11,5 miljoner till 196 miljoner kronor. Posten »disponibla medel» var år 1954 inte mindre än 54,6 miljoner kronor. I mottagna förskott för samma år redovisas cirka 203,4 miljoner kronor. Säkerligen kan man förutsätta, att dessa förskott till stor del utanordnats av svenska staten.

Svenska Aeroplan AB redovisar under posten »vinstmedel» följande betydande siffror: år 1952 2,04 miljoner, 1953 7,70 miljoner, 1954 8,46 miljoner och 1955 11,62 miljoner kronor. I förskott redovisas för 1955 125,2 miljoner kronor. I kassa och bank hade bolaget år 1952 6,01 miljoner, 1953 28,8 miljoner, 1954 48,9 miljoner och 1955 76 miljoner kronor.

Ett förstatligande av krigsindustrin är, såsom dessa siffror antyder, i hög grad ekonomiskt fördelaktigt. Då staten redan är ägare av en betydande krigs-

materielindustri vore det ur rationaliserings- och samordningssynpunkt synnerligen förmånligt, att den tog hand om all mer betydande krigsindustri.

Men framför allt är ett förstatligande av krigsindustrin ett fredsinträsse. Stora ansträngningar görs i dessa dagar för att åstadkomma fredliga förbindelser mellan länderna, nedrustning och avspänning. Det skulle vara ett led i dessa strävanden och ägnat att markera vårt lands ställning som neutral och fredsälskande nation, om krigsindustrin undandrogs den privata spekulationen och övertogs av staten.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till motionen II: 583.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Det framgår av utskottets utlåtande, vilket för övrigt herr Senander också refererat, att vår krigsmaterielindustri är mycket ingående kontrollerad av statsmakterna. Detta sker inte bara därigenom, att statsmakterna visserligen inte är den enda men den avgjort största beställaren; som beställare måste naturligtvis staten utöva ett betydande inflytande över tillverkningen. Men härtill kommer, att export av vapen i princip är förbjuden. Export får inte äga rum utan speciellt tillstånd av statsmyndigheterna. På grund härav kan man säga, att statsmyndigheterna har krigsmaterielindustrin under sin fullständiga kontroll. Denna kontroll är så fullständig, att den inte kunde bli mera fullständig, därest staten i egen regi skulle bedriva tillverkningen av krigsmateriel.

Bland krigsmaterieföretag fäster man alltid så stort avseende vid Bofors, och i motionen nämns ju också Bofors samt flygplansfabriken i Linköping. I själva verket är det flera som tillverkar krigsmateriel. Inte mindre än 140 företag är på detta sätt underkastade statens kontroll. För övrigt vet vi, att därest ett krig skulle bryta ut, gäller det inte bara

Interpellation ang. undanröjande av de trafiksvårigheter, som kvarvarande pansarhinder på vägarna utgör

dessa 140 företag, som visat sig kunna producera krigsmateriel, utan nära nog varenda verkstad blir då lämplig här för. Under krigets första år, då upp rustningen var som våldsammast i vårt land, fanns det knappast någon verkstad, som inte tillverkade krigsmateriel.

Men, säger herr Senander, det viktigaste med statens övertagande av rustningsindustrien, är att det är ett fredsintrösse, ty den privata rustningsindustrien utgör en krigsfara. Det har sagts många gånger att den utgör en sådan krigsfara. Bevisningen därför har aldrig varit så bindande, men det ligger i sakens natur, att det härvidlag är svårt att förebbringa bevisning — det erkänner jag gärna. I den mån rustningsindustrien kan påverka statsmakterna i riktning mot krig sker det i sådana former, som inte är lätta att kontrollera. Men även om staten skulle överta krigsmaterielindustrien utgör detta ingen garanti för att inte krigsmateriel kan exporteras till mycket farliga brandhärdar i vår värld. En av de farligaste brandhärdar som för närvarande existerar i världen är otvivelaktigt Mellersta Östern. Arabstaterna i Mellersta Östern har nu kunnat importera en mycket betydande mängd av vapen, icke från de privatägda rustningsindustrierna utan från en statligt ägd rustningsindustri. Den omständigheten, att staten äger rustningsindustrier, hindrar alltså inte att man exporterar krigsmateriel och vapen till folk, som är villiga att använda dem och vill börja krig.

Herr Senander förutsätter förstås, att även om andra stater exporterar krigsmateriel till krigslystna arabländer, så skulle svenska staten inte ha gjort detta, och det tror jag i grund och botten inte heller att den svenska staten skulle ha gjort. Men någon sådan export från svensk sida sker icke, ehuru krigsmaterielindustrien här i landet är privat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Bara ett par ord i anledning av vad herr Severin här framhöll.

Jag fäste mig särskilt vid vad han sade om att statens övertagande av rustningsindustrien icke utgör någon garanti för att missbruk inte sker. Nej, det är ingen som påstått att det är en fullständig garanti, men nog måste väl herr Severin medge, att det är en väsentlig skillnad om ett enskilt privatkapitalistiskt intresse får behärska denna industri eller om den behärskas av statsmakterna. I sistnämnda fall är en helt annan kontroll möjlig än den som nu kan genomföras beträffande det privata vinstintresset.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om avlägsnande av vissa olikheter i fråga om rätt att på saluförda produkter avbilda stora riksvapnet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Interpellation ang. undanröjande av de trafiksvårigheter, som kvarvarande pansarhinder på vägarna utgör

Herr LÖFROTH (fp) erhöi på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Av de under senaste kriget uppförda pansarhindren på vägarna kvarstår ännu en del. Så är fallet åtminstone i Norrbotten i dess norra delar, och de utgör där ett betydande hinder för vägtrafiken.

Året efter krigets upphörande eller närmare bestämt den 30 december 1946 uppdrog chefen för försvarsdeparte-

Interpellation ang. kostnaderna för sjukvård i vissa fall för patienter intagna på epileptikeranstalt

mentet till en tremannakommitté att utreda frågan vilka åtgärder som borde vidtagas med avseende å befintliga hinder på vägarna. Under början av 1947 företog kommittén några studieresor, varvid kommittén också hållit överläggningar. Den 7 maj samma år lämnade kommittén förslag till vissa åtgärder för stockholmsområdet och Norrbottens län. Av berättelsen till 1948 års riksdag framgår, att kommittén beräknat slutföra sitt uppdrag under sagda år. Huruvida detta skedde 1948 eller under de närmast påföljande åren är icke bekant, men den 23 oktober 1953 förordnade Kungl. Maj:t att utredningen skulle nedläggas.

Dessa pansarhinder å vägarna borde nu — elva år efter krigets slut — kunna borttagas, i varje fall i sådan omfattning att de icke under fredliga tider får utgöra de allvarliga trafikstörningar som de faktiskt nu är. För omnibussar och större lastbilar — och särskilt då sådana fordon vilka är försedda med släpvagnar — utgör dessa pansarhinder verkliga trafikfaror och ger anledningar till olyckor och skadegörelser å fordon. Inte minst ur trafiksäkerhetssynpunkt är det nödvändigt, att något göres för att åstadkomma en ändring.

Med stöd av vad jag här anfört hemställs om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder vill herr statsrådet vidtaga för att undanröja de trafiksvårigheter som kvarvarande pansarhinder på vägarna utgör?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 15

Interpellation ang. kostnaderna för sjukvård i vissa fall för patienter intagna på epileptikeranstalt

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fröken LÖWENHJELM (fp), som yttrade:

Herr talman! Riksförsäkringsanstalten har i sitt cirkulär nr 1/1956 till de allmänna sjukförsäkringskassorna meddelat dessa, att medicinalstyrelsen numera betraktar samtliga epileptikeranstalter som allmänna sjukhus. Konsekvensen av detta blir att patienter, som vårdats på dessa anstalter två år, blir utförsäkrade och sålunda ej längre tillhör sjukförsäkringskassorna. Om en sådan patient insjuknar i annan sjukdom än epilepsi, betalar sjukförsäkringskassorna ej längre läkarvård och sjukvård på landstingens sjukhus. De små epileptikeranstalternas egna möjligheter att lämna annan sjukvård än för epilepsin är mycket begränsade.

Nyligen inträffade, att en patient på ett epileptikerhem fick starr, som snabbt försämrades. Patienten måste föras sex mil till lasarett med ögonavdelning för undersökning och för operation. Resorna företogs dels med bil, dels med ambulans. Kostnaden för alla resor — även med ambulans — vårdavgift m. m. betalades i detta fall av patientens anhöriga. Hade behandlingen och operationen utförts 1955, hade sjukförsäkringskassans svarat för kostnaden, och när det av delegationen för epileptiker vården framlagda förslaget, som även beröres av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96/1956, att landstingen delvis skall överta huvudmannaskapet för epileptiker vården, blir genomfört torde landstingen komma att svara för all sjukvård. Intill dess detta blir fallet har dessa patienter kommit i en olycklig särställning.

Med hänvisning till vad jag här framhållit hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet, att ovanstående relaterade förhållande står i överensstämmelse med huvudsyftet med allmänna sjukförsäkringen?

Interpellation ang. effektivisering av sjöräddningstjänsten — Interpellation ang. vissa spörsmål beträffande fiskexporten

Om så ej är fallet, har herr statsrådet för avsikt att föreslå någon ändring?

Denna anhållan bifölls.

§ 16

Interpellation ang. effektivisering av sjöräddningstjänsten

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Krokstorp (h), som anförde:

Herr talman! Enligt beslut av 1952 års riksdag anvisades i samband med dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet ett belopp av 2 000 000 kr. till en effektivisering av sjöräddningsväsendet. Dessa medel skulle främst användas för anskaffning av snabbgående undsättningsbåtar. Utskottet framhöll härom i sitt utlåtande — statsutskottet nr 212/52 — bl. a. följande: »Utskottet förutsätter, att nu ifrågavarande medelstildelningar utan onödig tidsutdräkt omsättas i praktiska åtgärder.» Enligt uppgift har, sedan berörda beslut fattades, endast 370 000 kr. anvisats till sjöräddningssällskapet för byggande av en ny typ av räddningskryssare.

Det är synnerligen angeläget att de medel, som 1952 anvisades av riksdagen, kommer till användning snarast möjligt. Kustbefolkningen och de sjöfarande har rätt att begära att sjöräddningen hålles på en hög nivå. Sverige är också förpliktat, efter anslutning till 1948 års londonkonvention, att kring kusterna ansvara för en effektiv sjöräddningstjänst.

Enligt min mening vore det lämpligt att snarast ge Sjøräddningssällskapet möjligheter att disponera hela det år 1952 anvisade beloppet för inköp av räddningskryssare. För varje år som medlens disponering uppskjutes förlovar de i värde, till men för hela sjöräddningstjänsten. Kommerskollegium har också förordat att hela beloppet

borde överlämnas till Sjøräddningssällskapet för att efter sällskapets prövning användas till anskaffande, underhåll och drift av snabbgående undsättningsbåtar. Genom en sådan åtgärd skulle medlen på ett smidigt och fullt betryggande sätt göras effektiva.

Med hänsyn till vad ovan anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att snarast möjligt en effektivisering skall kunna ske av sjöräddningstjänsten?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17

Interpellation ang. vissa spörsmål beträffande fiskexporten

Herr BÖRJESSON (bf) erhöi på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Det är av största betydelse för vårt land och naturligtvis särskilt för fiskets folk, att utrikeshandeln med fisk kan bedrivas under så gynnsamma betingelser som möjligt. Det är väsentligt, att exporten av fisk kan ske till sådana priser, att fiskenäringens folk kan få en tillfredsställande ersättning för sitt arbete. Det är också national-ekonomiskt betydelsefullt, att exportmöjligheterna tillvaratages på bästa sätt. Vårt land bör ha goda förutsättningar som exportland på fiskets område. Det kan emellertid ifrågasättas, om vår utrikeshandel med fisk med nuvarande ordning kan sägas vara helt tillfredsställande. För år 1955 redovisades ett utförselöverskott i fråga om fiskens vikt på 45,4 milj. kilogram. Men ifråga om priserna på fisken hade vi att notera ett införselöverskott på 27,8 milj. kronor. Denna differens är större än för tidigare år.

Vår fiskexport synes ha svårt att täv-

Interpellation ang. vissa spörsmål beträffande fiskexporten

la med den danska och norska. Särskilt torde vissa erinringar vara att göra beträffande exporten till länder med centraliserad import. Den svenska exporten på dessa länder har koncentrerats till två organ, som under särskilda förutsättningar tillerkänts ensamrätt till exportlicenserna på ifrågasvarande länder. För fisk från västkusten utställs exportlicenser f. n. endast på föreningen Västkustfisk och för fisk från sydkusten uteslutande på föreningen Sydsvensk exportfisk. Ifrågasvarande export synes mig emellertid icke möjliggöra, att producenternas intresse av att utfå bästa möjliga priser för fisken alltid kan tillgodoses.

De fastställda minimipriserna avser ju att garantera, att fiskarena utfår lägst dessa priser främst för den fisk, som säljes till färskkonsumtion inom landet. Den fisk, som vid försäljning ej uppnår minimipriset, d. v. s. överskottsfisken, övertages av de särskilda prisregleringsföreningarna, på västkusten föreningen Västkustfisk och på sydkusten föreningen Sydkustfisk. För överskottsfisken utbetalar dessa prisreglerings- eller överskottsföreningar ett s. k. garantipris, som i förväg fastställts av föreningen. Det s. k. garantipriset, som i genomsnitt kan sägas utgöra cirka 50 proc. av minimipriset, medger endast en sådan ersättning till fiskaren, att de direkta kostnaderna för fisket kan täckas.

Exporten av fisk till länder med centraliserad import sker, såsom framhållits, uteslutande genom de nämnda organen, föreningen Västkustfisk och föreningen Sydsvensk exportfisk. Fiskare eller fiskares ekonomiska organisationer, som står utanför nämnda föreningar, och exportörer erhåller icke exportlicenser. De kan enligt gällande system endast få fungera som »packare» inom den snäva ram, som uppdragits genom monopoliseringen. Denna monopolisering av fiskexporten på den centraliserade marknaden synes

inte ha givit producenterna säkrare existensmöjligheter utan torde tvärtom i åtskilliga fall ha medfört ökade avsättningssvårigheter och sämre priser för fiskarena.

Ifrågasvarande monopolisering av fiskexporten synes för det första medföra en onödigt tungrodd apparat. Den innebär oftast, att fisken måste passera genom flera mellanhänder än som är nödvändigt för exporten. Den medför för det andra också oftast en tidutdräkt, som betyder, att den exporterade varan icke har den kvalitet, som kan ge det bästa ekonomiska utbytet.

För fiskproducenterna måste det väsentliga intresset vara, att de kan få ut bästa möjliga pris för totalproduktionen av fisk. Enskilda fiskare eller deras exportföretag har oftast möjligheter att uppnå avtal om export av fisk till bättre villkor än som kan ske genom monopolföretagen. Det måste vara i fiskproducenternas intresse, att sådan export också kan få ske. Enligt min mening bör därför även sådana exportörer ha möjlighet att utan insyn från konkurrenter få bearbeta den centraldirigerade marknads underimportörer. Oftast kan detta ske samtidigt med att de i ifrågasvarande länder underhandlar om köp av bytesvaror.

Det borde kunna prövas, om icke prisreglerings- eller överskottsorganen uteslutande kunde tjänstgöra som holdingföretag för den för export avsedda fisken. De borde alltså inte bindas vid vissa exportintressen i någon sammanlutning. De som så anser det fördelaktigt bör ha möjlighet att ansluta sig till ett gemensamt exportorgan. Men villkoret för export bör inte vara dylikt medlemskap. Föreningen Västkustfisk och Föreningen Sydsvensk exportfisk borde alltså kunna bibehållas som exportorgan och få för sina medlemmar erforderlig exportlicens. Utomstående bör kunna erhålla sina exportlicenser direkt från jordbruksnämnden. Det synes icke förenligt med grundbetingelserna för en

Interpellation ang. vissa spörsmål beträffande fiskexporten

för landet lönsam export, om den ene exportören för en annan exportör och konkurrent skall behöva redovisa beträffande sina handelsförbindelser och arbetsplaner etc. Överskottsorganens fisk bör i fiskarens intresse stå till förfogande för den högstbjudande oberoende av om köpet avser konsumtion inom landet eller exporten.

Det synes nödvändigt, att en ändring beträffande exporten av fisk på länder med centraliserad import snarast kommer till stånd. Den nuvarande monopoliseringen har försatt vårt land i ett försämrat konkurrensläge i nämnda avseende, som även ur nationalekonomisk synpunkt synes ge anledning till att åtgärder vidtages i syfte att åstadkomma en bättre ordning. Ett bevis för nödvändigheten härav är, att en mycket stor del av den svenskfångade fisken exporteras till ifrågavarande länder via danska exportorgan.

Enligt min mening bör man alltså pröva möjligheterna att ordna en export på likaberättigad grund, där samtliga exportörer får arbeta och konkurrera i marginalen mellan minimipriset och garantipriset. Med den konkurrens, som härigenom skulle möjliggöras, skulle fiskarna få garantier för att bästa möjliga priser utvinnes vid exporten av så stora kvantiteter fisk som möjligt. Det är ur såväl fiskets som landets synpunkt angeläget, att en sådan lösning prövas.

Sedan några år tillbaka har vårt land en särskild fiskexportrepresentant eller fiskeattaché, vilken sedan den 1 januari 1955 är stationerad i Bonn. Ifrågavarande befattningsman har alltså till uppgift att sälja svensk fisk i utlandet. Det kan inte råda delade meningar om att en verksamhet, som syftar till att främja fiskexporten, på allt sätt bör stödjas. Ifrågasättas kan emellertid, om denna verksamhet under nuvarande former leder till bästa möjliga resultat. Bland fiskets folk ställer man ofta den frågan, om inte exporten skulle kunna främjas på ett effektivare sätt. Det skulle vara

av stort värde, om statsrådet ville lämna kammaren en redogörelse för fiskeattachéns verksamhet.

I det aktuella läget har fiskenäringens utövare betydande svårigheter att brottas med. Den långvariga isbeläggningen har försatt många fiskare i en synnerligen brydsam ekonomisk situation. Det måste understrykas, att det är angeläget att den hjälp, som kan beredas fiskarna i denna situation, också lämnas dem. En möjlighet till hjälp i detta läge skulle enligt min mening vara, att de medel, som finns i fiskets prisregleringskassa, i viss utsträckning utnyttjades härför. Denna kassa, som måste betraktas som fiskarens egna medel, har för närvarande en behållning på cirka 11,2 milj. kronor. Naturligtvis måste pengar finnas i denna kassa för de behov, som kan beräknas föreligga eller uppstå inom prisregleringsverksamheten. Men behållningen i kassan är nu så stor, att medel i viss utsträckning borde kunna tagas ur kassan t. ex. till stödlån åt fiskare, som genom den svåra isvintern kommit i en ekonomiskt bekymmersam situation. Det borde också vara möjligt att i viss utsträckning utnyttja medlen till andra för fisket angelägna ändamål, såsom till förbättringsbidrag till hamnar, till ersättning åt yrkesfiskare för förlorade fiskredskap, för radiotelefoner och radiofyrrar, försöksfiske med ny fiskemetod efter ål m. m. Under nuvarande förhållanden har fiskhandeln stora svårigheter, som det också måste vara anledning att uppmärksamma. Allt detta är för hela fisket synnerligen väsentliga behov, som snarast möjligt måste tillgodoses. De medel, som finns i prisregleringskassan och inte kan beräknas behöva tagas i anspråk för själva prisregleringsverksamheten, skulle kunna utnyttjas till en välbehövlig förbättring av fiskenäringens möjligheter.

För kort tid sedan sänktes minimipriset på torsk med 3 öre per kilogram. Denna åtgärd har mottagits med stor

Interpellation ang. vissa spörsmål beträffande fiskexporten

oro bland fiskarena, som av olika anledningar under senare tid fått ökade omkostnader i sin näring. Räntabiliteten inom näringen har härigenom försämrats och det kan nu inte sägas, att de nuvarande priserna medger en tillfredsställande inkomstbildning för fiskarena. Det bör därför vara angeläget att söka tillse, att minimipriset snarast möjligt återställs vid förutvarande nivå eller helst höjes ytterligare i den mån så är möjligt.

Med anledning av vad jag här har anfört får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet Hjalmar Nilsson ställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat de här berörda problemen beträffande fiskexporten framför allt på länder med centraliserad import och har herr statsrådet i så fall för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att uppnå bättre exportmöjligheter?

2) Vill herr statsrådet i samband härmed lämna kammaren en redogörelse för den i Bonn stationerade fiskeattachés verksamhet?

3) Avser herr statsrådet att vidtaga åtgärder till utnyttjande av prisregleringskassans medel till hjälp åt fisket på sätt som jag här har antytt?

4) Anser herr statsrådet, att minimipriset på torsk kan höjas, så att fiskarena får bättre inkomstmöjligheter?

Denna anhållan bifölles.

§ 18

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr NESTRUP (fp), som anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de kungl. propositioner, som bordlagts vid kammarens sammanträde i dag, må med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 13 dagar från

det propositionerna kom kammaren till handa.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 19

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1956/57 av underskottet för luftfartsfonden,

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till rasbiologiska institutet, farmaceutiska institutet m. m.,

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avlöningar till regeringsrätten,

nr 57, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att inrätta pensionsreglerade deltidstjänster, och

nr 58, i anledning av väckta motioner om stöd åt produktionen av svensk barnfilm;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om effektiv kontroll av försäljning eller orderupptagning av varor genom kringresande försäljare, och

nr 19, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av bestämmelserna om hastighetsbegränsning för motorfordon;

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om underlättande av arrendatorers friköp av

arrendegårdar under större gods m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till statens jordbruksnämnd m. m.,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., och

nr 13, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 20

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidgad möjlighet till erhållande av studielån med statlig kreditgaranti;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående den tekniska skolutbildningen samt anslag för budgetåret 1956/57 till yrkesundervisningen jämte i ämnet väckta motioner;

från andra lagutskottet:

nr 150, i anledning av väckt motion om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1955/56 till fiskerilånefonden;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Statlig garanti för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Befrämjande av fiskefartygs förseende med radiotelegraf- eller radiotelefonstation jämte i ämnet väckt motion; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57 jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 143, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning m. m.; och

nr 144, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m.

§ 21

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 124, angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m.,

nr 126, med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m.,

nr 131, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften,

nr 132, angående reglering av anställningsförhållandena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset m. fl. undervisningssjukhus m. m., och

nr 133, angående höjning av vissa enligt allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) utgående traktamenten m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 22

Anmälades följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 675, av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående vissa anslag till epileptikervården för budgetåret 1956/57,

nr 676, av herr *Fredriksson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, angående anslag för budgetåret 1956/57 till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen m. m.;

nr 677, av herr *Andersson* i Linköping, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98,

nr 678, av herr *Hagård m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, med förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m.; och

nr 679, av herr *Nordkvist* i Kalmar m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa avlönnings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1956/57 m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.51.

In fidem
Gunnar Britth